СЛУЖБЕН ВЕСНИК
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Број 165 Год. LXIV | Вторник, 30 декември 2008 | Цена на овој број е 450 денари

www.slvesnik.com.mk | contact@slvesnik.com.mk

С О Д Р Ж И Н А

		Стр.
3458.	**Закон** за изменување и дополнување на Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост.....	2
3459.	**Закон** за изменување на Законот за цивилните инвалиди од војната.....	5
3460.	**Одлука** за давање согласност на статутот на Универзитетот "Св. Климент Охридски" Битола	6
3461.	**Одлука** за именување заменик на директорот на Агенцијата за државни службеници.....	6
3462.	**Одлука** за избор на претседател и членови на Одборот за одбележување на пет години од загинувањето на претседателот на Република Македонија Борис Трајковски.....	6
3463.	**Одлука** за именување на претседател и членови на Управниот одбор на Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги.....	6
3464.	**Одлука** за избор на заменик директор на Дирекцијата за заштита на личните податоци.....	6
3465.	**Одлука** за дополнување на Одлуката за избор на претседатели, заменици на претседателите, членови и нивни заменици на комисиите на Собранието на Република Македонија.....	7
3466.	**Одлука** за именување на член на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер.....	7
3467.	**Одлука** за помилување на осудени лица по повод Новата 2009 година.....	7
3468.	**Одлука** за давање согласност на Статутарната одлука за изменување на Статутот на Јавно претпријатие за управување и заштита на повеќенаменското подрачје „Јасен“ – Скопје....	8
3469.	**Одлука** за изменување на Одлуката за основање на Јавно претпријатие за управување и заштита на повеќенаменското подрачје „Јасен“ – Скопје....	8
3470.	**Одлука** за донесување на Енергетскиот биланс на Република Македонија за 2009 година.....	9
3471.	**Упатство** за изменување на Упатството за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платниот промет во земјата.....	19
3472.	**Правилник** за начинот на изготвување на ранг листата, утврдувањето на процентот на најголеми, односно најмали отстапувања од добиените показатели, процентот на зголемување, односно намалување на платата на наставникот, како и начинот на намалување, односно зголемување на платата на наставникот во основно училиште во рамките на утврдени проценти.....	20

		Стр.
3473.	**Правилник** за начинот на изготвување на ранг листата, утврдувањето на процентот на најголеми, односно најмали отстапувања од добиените показатели, процентот на зголемување, односно намалување на платата на наставникот, како и начинот на намалување, односно зголемување на платата на наставникот во јавно средно училиште во рамките на утврдени проценти.....	**20**
3474.	**Правилник** за начинот на организирање и спроведување на проверувањето на постигањето на успехот на учениците, како и начинот на утврдувањето на завршните оценки на ученикот во јавните средни училишта.....	**21**
3475.	**Правилник** за начинот на организирање и спроведување на проверувањето на постигањето на успехот на учениците, како и начинот на утврдувањето на завршните оценки на ученикот во основните училишта.....	**26**
3476.	**Правилник** за критериумите коишто треба да се исполнат за добивање на еколошка ознака за детергенти за рачно миење на садови.....	**28**
3477.	**Решение** за конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности.....	**47**
3478.	**Решение** за конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности.....	**47**
3479.	**Решение** за конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности.....	**47**
3480.	**Решение** за конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности.....	**47**
3481.	**Решение** за конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности.....	**48**
3482.	**Решение** за конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности.....	**48**
3483.	**Решение** за стапување во примена на востановен катастар на недвижности.....	**48**
	Меѓународни договори	
35.	**Закон** за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.....	**1**
36.	**Закон** за ратификација на Спогодбата меѓу Владата на Република Македонија и Комисијата на европските заедници за правилата за соработка во однос на финансиската помош од ЕК на Република Македонија и спроведување на помошта според Компонента V (IPARD) од Инструментот.....	**30**
37.	**Закон** за ратификација на Протоколот за измени и дополнувања на Меѓународната конвенција за поедноставување и усогласување на царинските постапки	**211**
	Огласен дел.....	**1-32**

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3458.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА И ЗАКУП НА ГРАДЕЖНО ЗЕМЈИШТЕ ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ

Се прогласува Законот за изменување и дополнување на Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост,

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 29 декември 2008 година.

Бр. 07-5823/1
29 декември 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

З А К О Н

ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА И ЗАКУП НА ГРАДЕЖНО ЗЕМЈИШТЕ ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ

Член 1

Во Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост ("Службен весник на Република Македонија" број 4/2005 и 13/2007), во членот 2 точка 7 по алинејата 3 се додава нова алинеја 4, која гласи:

"- физички лица, сегашни корисници на градежно земјиште во државна сопственост кои правото на користење на земјиштето го стекнале врз основа на договор за дар, договор за доживотна издршка и договор за располагање со имот за време на живот, склучен меѓу поранешниот сопственик и неговите законски наследници според прописите за наследување;".

Член 2

Во членот 5 став (1) зборовите: "и општите акти што ги заменуваат урбанистичките планови" се бришат.

Член 3

Во членот 6 став (1) зборовите "и актите што ги заменуваат тие планови" се бришат.

Член 4

По членот 6 се додава нов член 6-а, кој гласи:

"Член 6-а

Градежното изградено земјиште на кое се изградени станови, деловни простории, визби, гаражи и други посебни делови од станбени и деловни згради што имаат два или повеќе станови, односно деловни простории и други посебни делови кои се во сопственост на различни физички или правни лица (етажна сопственост), не е предмет на приватизација."

Член 5

Во членовите 8, 30, 32 став (2), 49 став (2), 52, 54 ставови (2) и (3), 62, 69, 76, 77 ставови (2) и (3) и 80 став (1) зборот "Јавното" се заменува со зборот "Државното".

Член 6

Во членот 12 по ставот (1) се додава нов став (2), кој гласи:

"(2) Градежното земјиште може да се приватизира од државна сопственост во сопственост на странски физички и правни лица корисници на градежно земјиште согласно со одредбите на овој закон и Законот за сопственост и други стварни права."

Член 7

Членот 14 се менува и гласи:

"(1) Градежното земјиште може да се приватизира во целост или во дел.

(2) Градежното земјиште може да се приватизира во површина на стекнатото право на користење, а во рамките на градежната парцела чија површина е дефинирана со детален урбанистички план, урбанистички план за село и урбанистички план вон населено место .

(3) Градежното земјиште на кое право на користење имаат правни лица може да се приватизира во рамките на градежната парцела дефинирана со детален урбанистички план.

(4) Градежното земјиште на кое право на користење имаат лицата од членот 2 точка 7 на овој закон, а за кое градежната парцела не е дефинирана со детален урбанистички план, урбанистички план за село, урбанистички план за вон населено место, правото на приватизација може да го остварат во рамките на стекнатото право на користење ако за тоа нема пречки од правна или фактичка природа, односно во делот за кој такви пречки не постојат.

(5) Градежното земјиште може да се приватизира во рамките на градежната парцела чија површина е дефинирана со детален урбанистички план, урбанистички план за село, урбанистички план вон населено место, ако со актот врз основа на кој е стекнато правото на користење површината не е определена.

(6) Градежното земјиште може да се приватизира во површина на земјиштето под објектот стекнат со правна основа ако со детален урбанистички план, урбанистички план за село и урбанистички план вон населено место градежната парцела не е дефинирана.

(7) Градежното земјиште на кое постои право на користење, а не може да се приватизира заради тоа што влегува во друга градежна парцела, може да се даде во долготраен закуп до реализација на детален урбанистички план, урбанистички план за село и урбанистички план вон населено место."

Член 8

Во членот 17 став (1) по точката 6 сврзникот на крајот на реченицата се брише и се додава нова точка 7, која гласи:

"7) физички лица, сегашни корисници на градежно изградено земјиште во државна сопственост кои правото на користење на градежното земјиште го стекнале врз основа на стекнато право на сопственост на објект со правна основа од поранешен сопственик на земјиштето;".

Точката 7 станува точка 8.

Член 9

Во членот 18 став (2) точка 2 по зборовите: "државна сопственост" се додаваат зборовите: "освен во случаи утврдени во членот 17 став (1) точка 7 од овој закон".

Член 10

Во членот 27 зборовите: "четири години" се заменуваат со зборовите: "шест години".

Член 11

Во членот 28 по ставот (3) се додава нов став (4), кој гласи:

"(4) По исклучок од ставот (3) на овој член, кога барањето за приватизација се поднесува од лицата од членот 2 точка 7, а се однесува на приватизација на градежно земјиште во државна сопственост од членот 14 ставови (3) и (4) на овој закон, кон барањето не се приложува извод од урбанистички план."

Ставот (4) станува став (5).

Член 12

По членот 28 се додава нов член 28-а, кој гласи:

"Член 28-а

(1) По барање на органот на државната управа надлежен за имотно-правните работи, кога во постапка за приватизација на градежно земјиште, не може да се утврди својството на поранешна сопственост на земјиштето, барателот прилага уверение за редоследот на извршените промени во катастарската евиденција за земјиштето предмет на приватизација издадено од органот надлежен за водење на соодведната јавна книга за недвижности.

(2) По барање на органот на државната управа надлежен за имотно-правните работи, во постапката за приватизација барателот приложува геодетски елаборат за нумерички податоци за формирање на градежна парцела."

Член 13

Во членот 29 став (2) по алинејата 5 се додава нова алинеја 6, која гласи:

"- обврска за барателот кога надоместокот се плаќа на рати да доставува доказ за платен надоместок (во оргинал или заверена копија), најдоцна до 31 декември за тековната година."

По ставот (2) се додаваат два нови става (3) и (4), кои гласат:

"(3) Кога надоместокот за приватизација на градежното земјиште се плаќа во готово, клаузулата за правосилност се става по доставување на доказ за платен надоместок.

(4) Обврската за плаќање на надоместокот за приватизација на градежното земјиште на рати, се прибележува во соодветната јавна книга за недвижности."

Член 14

Во членот 46 став (2) бројот "2" се заменува со зборот "седум".

Член 15

Во членот 73 ставот (1) се менува и гласи:

"Градежното изградено земјиште на кое право на користење имаат правни лица на кое со детален урбанистички план, урбанистички план за село и урбанистички план вон населено место се задржува постојниот објект, не е предмет на приватизација во делот во кој е предвидена нова градба дефинирана како посебна градежна парцела."

Член 16

Во членот 82 ставот (2) се брише.

Член 17

Започнатите постапки за приватизација на градежно земјиште во државна сопственост согласно со Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост ("Службен весник на Република Македонија" број 4/2005 и 13/2007), ќе продолжат според одредбите на овој закон.

Започнатите постапки по барања за отуѓување на градежното изградено земјиште во сопственост на Република Македонија, согласно со Уредбата за начинот и постапката за отуѓување на градежно изградено земјиште сопственост на Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" број 13/2003, 59/2003, 84/2003, 20/2004, 43/2004 и 69/2004), до влегувањето во сила на овој закон ќе продолжат според одредбите на овој закон.

Започнатите постапки по барања за отуѓување на градежно изградено земјиште согласно Уредбата за начинот и постапката за отуѓување на градежно изградено земјиште сопственост на Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" број 13/2003, 59/2003, 84/2003, 20/2004, 43/2004 и 69/2004), ќе продолжат според Уредбата, ако:

- барателите го платиле данокот на промет на недвижности и права и е исплатена цената за земјиштето,
- барателите примиле архивски заведен договор од Министерството за финанси, заради плаќање на данок на промет на недвижности и цена за земјиштето и ако го платат во рокот определен во договорот, односно до 31 март 2009 година, доколку не е определен рок во договорот и
- во случаите од алинеите 1 и 2 на овој член е во тек оставинска постапка или треба да се води оставинска постапка за барателот .

Член 18

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

L I G J
PËR NDRYSHIMIN DHE PLOTËSIMIN E LIGJIT PËR PRIVATIZIM DHE QIRAMARRJE TË TRUALLIT NDËRTIMOR NË PRONËSI SHTETËRORE

Neni 1

Në Ligjin për privatizim dhe qiramarrje të truallit ndërtimor në pronësi shtetërore ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë", numër 4/2005 dhe 13/2007), në nenin 2 në pikën 7, pas alinesë 3, shtohet aline e re 4 si vijon:

"-persona fizikë, shfrytëzues të tanishëm të truallit ndërtimor në pronësi shtetërore, të cilët të drejtën e shfrytëzimit të truallit e kanë fituar në bazë të marrëveshjes për dhurim, marrëveshjes për mbajtje të përjetshme dhe marrëveshjes për dispozicion me pronë gjatë jetës, të lidhur ndërmjet ish-pronarit dhe trashëgimtarëve të tij ligjorë sipas dispozitave për trashëgimi;."

Neni 2

Në nenin 5 paragrafi (1) fjalët: "dhe aktet e përgjithshme që i zëvendësojnë planet urbanistike" fshihen.

Neni 3

Në nenin 6 paragrafi (1) fjalët: "dhe aktet që i zëvendësojnë planet urbanistike" fshihen.

Neni 4

Pas nenit 6 shtohet nen i ri 6-a si vijon:

"Neni 6-a

Truall ndërtimor i ndërtuar në të cilën janë ndërtuar banesa, lokale afariste, bodrume, garazhe dhe pjesë tjera të veçanta të ndërtesave për banim dhe ndërtesave afariste që kanë dy ose më tepër banesa, përkatësisht lokale afariste dhe pjesë tjera të veçanta që janë në pronësi të personave të ndryshëm fizikë ose juridikë (pronësi katesh), nuk është lëndë privatizimi".

Neni 5

Në nenet 8, 30, 32 paragrafi (2), 49 paragrafi (2), 52, 54 paragrafi (2) dhe (3), 62, 69, 76, 77 paragrafi (2) dhe (3) dhe 80 paragrafi (1), fjala "Publike" zëvendësohet me fjalën "Shtetërore".

Neni 6

Në nenin 12 pas paragrafit (1) shtohet paragraf i ri (2) si vijon:

"(2) Trualli ndërtimor mund të privatizohet nga pronësia shtetërore në pronësi të personave të huaj fizikë dhe juridikë shfrytëzues të tokës ndërtimore në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe të Ligjit për pronësi dhe të drejta të tjera themelore".

Neni 7

Neni 14 ndryshohet si vijon:

"(1) Trualli ndërtimor mund të privatizohet në tërësi ose në pjesë.

(2) Trualli ndërtimor mund të privatizohet në sipërfaqe të së drejtës së fituar për shfrytëzim, e në kuadër të parcelës ndërtimore sipërfaqja e së cilës është definuar me planin e detajuar urbanistik, planin urbanistik për fshat dhe planin urbanistik jashtë vendbanimit.

(3) Trualli ndërtimor për të cilën personat juridikë kanë të drejtën e shfrytëzimit mund të privatizohet në kuadër të parcelës ndërtimore të definuar me plan të detajuar urbanistik.

(4) Trualli ndërtimor për të cilën të drejtë shfrytëzimi kanë personat juridikë nga neni 2, pika 7 e këtij ligji, e për të cilën parcela ndërtimore nuk është definuar me plan të detajuar urbanistik, plan urbanistik për fshat, plan urbanistik jashtë vendbanimit, e drejta e privatizimit mund të realizohet në kuadër të së drejtës së fituar për shfrytëzim nëse për këtë nuk ekzistojnë pengesa të natyrës juridike ose faktike, përkatësisht në pjesën për të cilën pengesa të tilla ekzistojnë.

(5) Trualli ndërtimor mund të privatizohet në kuadër të parcelës ndërtimore sipërfaqja e së cilës është definuar me plan të detajuar urbanistik, plan urbanistik për fshat, plan urbanistik jashtë vendbanimit, nëse me aktin në bazë të të cilit është fituar e drejta e shfrytëzimit nuk është përcaktuar sipërfaqja.

(6) Trualli ndërtimor mund të privatizohet në sipërfaqen e tokës nën objektin e fituar në bazë juridike nëse parcela ndërtimore nuk është definuar me plan të detajuar urbanistik, plan urbanistik për fshat, dhe plan urbanistik jashtë vendbanimit.

(7) Trualli ndërtimor për të cilën ka të drejtë shfrytëzimi, por nuk mund të privatizohet për shkak se hyn në parcelë tjetër ndërtimore, mund të jepet në qira afatgjatë deri në realizimin e planit të detajuar urbanistik, planit urbanistik për fshat dhe planit urbanistik jashtë vendbanimit."

Neni 8

Në nenin 17 paragrafi (1) pas pikës 6 lidhësja në fund të fjalisë fshihet dhe shtohet pikë e re 7 si vijon:

"7) Persona fizikë, shfrytëzues të tanishëm të truallit ndërtimor të ndërtuar në pronësi shtetërore të cilët të drejtën për shfrytëzimin e truallit ndërtimor e kanë fituar në bazë të së drejtës së fituar me bazë juridike të pronësisë së objektit nga pronar i mëparshëm i tokës;".

Pika 7 bëhet pikë 8.

Neni 9

Në nenin 18 paragrafi (2) në pikën 2 pas fjalëve: "pronësi shtetërore" shtohen fjalët: "përveç në rastet e përcaktuara në nenin 17 paragrafi (1) pika 7 të këtij ligji".

Neni 10

Në neni 27, fjalët: "katër vjet" zëvendësohen me fjalët: "gjashtë vjet".

Neni 11

Në nenin 28, në paragrafin (3) shtohet paragraf i ri (4), si vijon:

"(4) Me përjashtim nga paragrafi (3) të këtij neni, kur kërkesa për privatizim parashtrohet nga personat nga neni 2, pika 7, e ka të bëjë me privatizimin e truallit ndërtimor në pronësi të shtetit prej nenit 14, paragrafi (3) dhe (4) të këtij ligji, me kërkesën nuk parashtrohet certifikatë nga plani urbanistik.''

Paragrafi (4) bëhet paragraf (5).

Neni 12

Pas nenit 28 shtohet nen i ri 28-a, si vijon:

‘Neni 28- a

(1) Me kërkesën e organit të administratës shtetërore kompetent për çështje pronësore-juridike, kur në procedurën për privatizimin e truallit ndërtimor nuk mund të përcaktohet cilësia e pronës së mëparshme të truallit, kërkuesi dorëzon Certifikatë për renditjen e ndryshimeve të bëra në evidencën kadastrale për truallin lëndë privatizimi të lëshuar nga organi kompetent për mbajtjen e librit publik përkatës për patundshmëri.

(2) Me kërkesën e organit të administratës shtetërore kompetent për çështje pronësore-juridike, në procedurën për privatizim kërkuesi dorëzon elaborat gjeodezik për të dhëna numerike për formimin e parcelës ndërtimore.’’

Neni 13

Në nenin 29, paragrafi (2) pas alinesë 5, shtohet aline e re 6, si vijon:

"-obligimi për kërkuesin kur kompensimi paguhet me këste të paraqesë dëshmi për kompensim e paguar (në origjinal ose kopje të vërtetuar) më së voni deri më 31 dhjetor për vitin rrjedhës.’’

Pas paragrafit (2) shtohen dy paragrafë të rinj (3) dhe (4) si vijojnë:

"(3) Kur kompensimin për privatizimin e truallit ndërtimor paguhet me para në dorë, klauzola për plotfuqishmëri vihet pas parashtrimit të provës për kompensim të paguar.

(4) Obligimi për pagimin e kompensimit për privatizim të truallit ndërtimor në këste, shënohet në librin publik përkatës për patundshmëri.’’

Neni 14

Në nenin 46, paragrafi (2), fjala ‘’2’’ zëvendësohet me fjalën ‘’shtatë’’

Neni 15

Në nenin 73 paragrafi (1) ndryshon si vijon:

‘’Trualli ndërtimor i ndërtuar në të cilin të drejtën për shfrytëzim e kanë personat juridikë në të cilin me plan të detajuar urbanistik, plan urbanistik për fshatra dhe plan urbanistik jashtë vendbanimeve mbahet objekti ekzistues, nuk është lëndë e privatizimit në pjesën në të cilën është paraparë ndërtim i ri i definuar si parcelë e veçantë ndërtimore.’’

Neni 16

Në nenin 82 paragrafi (2) fshihet.

Neni 17

Procedurat e filluara për privatizimin e truallit ndërtimor në pronësi shtetërore në pajtim me Ligjin për privatizim dhe qiramarrje të truallit ndërtimor në pronësi shtetërore (‘’Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë’’ numër 4/2005 dhe 13/2007), do të vazhdojnë sipas dispozitave të këtij ligji.

Procedurat e filluara ndaj kërkesave për tjetërsimin e truallit ndërtimor të ndërtuar në pronësi të Republikës së Maqedonisë, në pajtim me Dekretin për mënyrën dhe procedurën për tjetërsimin e truallit ndërtimor të ndërtuar në pronësi të Republikës së Maqedonisë (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë’’ numër 13/2003; 59/2003; 84/2003; 20/2004; 43/2004 dhe 69/2004), deri në hyrjen në fuqi të këtij ligji do të vazhdojnë sipas dispozitave të këtij ligji.

Procedurat e filluara ndaj kërkesave për tjetërsimin e truallit ndërtimor të ndërtuar, në pajtim me Dekretin për mënyrën dhe procedurën për tjetërsimin e truallit të ndërtimor të ndërtuar në pronësi të Republikës së Maqedonisë (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë’’ numër 13/2003; 59/2003; 84/2003; 20/2004; 43/2004 è 69/2004), do të vazhdojnë sipas Dekretit, nëse:

- kërkuesit e kanë paguar tatimin e qarkullimit të patundshmërive dhe të drejtave dhe çmimit të paguar për truallin,
- kërkuesit kanë pranuar marrëveshje të vërtetuar në arkiv nga Ministria e Financave, për shkak të pagesës së tatimit në qarkullim të patundshmërive dhe çmimit për truallin dhe nëse paguajnë në afatin e përcaktuar në marrëveshje, përkatësisht deri më 31 mars 2009 nëse nuk është përcaktuar afati në marrëveshje dhe
- nëse në rastet e alinesë 1 dhe 2 të këtij neni është në procedurë e trashëgimisë ose nëse duhet të mbahet procedurë trashëgimore për kërkuesin.

Neni 18

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tetë nga dita e botimit në “Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë”.

3459.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЦИВИЛНИТЕ ИНВАЛИДИ ОД ВОЈНАТА

Се прогласува Законот за изменување на Законот за цивилните инвалиди од војната,

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 29 декември 2008 година.

Бр. 07-5825/1
29 декември 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

З А К О Н
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЦИВИЛНИТЕ ИНВАЛИДИ ОД ВОЈНАТА

Член 1

Во Законот за цивилните инвалиди од војната ("Службен весник на СРМ" број 33/76, 25/79, 11/81, 4/85, 12/89, 17/91 и "Службен весник на Република Македонија" број 38/91 и 81/99), во членот 9 зборот "месечна" се заменува со зборот "нето".

Член 2

Овој закон влегува во сила со денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе се применува од 1 јануари 2009 година.

L I G J
PËR NDRYSHIMIN E LIGJIT PËR INVALIDËT CIVILË TË LUFTËS

Neni 1

Në Ligjin për invalidët civilë të luftës (“Gazeta zyrtare e RSM” numër 33/76, 25/79, 11/81 dhe 4/85, 12/89, 17/91 dhe “Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” numër 38/91 dhe 81/99) në nenin 9 fjala “mujore” zëvendësohet me fjalën “neto”.

Neni 2

Ky ligj hyn në fuqi me ditën e shpalljes në “Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë”, kurse do të zbatohet nga 1 janari 2009.

3460.

Врз основа на член 9 став 4 од Законот за високото образование ("Службен весник на Република Македонија" број 35/2008 и 103/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ДАВАЊЕ СОГЛАСНОСТ НА СТАТУТОТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" БИТОЛА

1. Собранието на Република Македонија дава согласност на Статутот на Универзитетот "Св. Климент Охридски" Битола.

2. Оваа одлука влегува во сила со денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5838/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

3461.

Врз основа на член 8 став 2 од Законот за државните службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/2000, 112/2000, 34/2001, 103/2001, 43/2002, 98/2002, 17/2003, 40/2003, 85/2003, 17/2004, 69/2004, 81/2005, 61/2006, 36/2007 и 161/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИМЕНУВАЊЕ ЗАМЕНИК НА ДИРЕКТОРОТ НА АГЕНЦИЈАТА ЗА ДРЖАВНИ СЛУЖБЕНИЦИ

1. За заменик на директорот на Агеницијата за државни службеници, се именува Агрон Сефери, дипломиран правник.

2. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5839/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

3462.

Врз основа на член 6 од Одлуката за одбележување на јубилејни годишнини на значајни настани и истакнати личности во Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 24/98 и 4/2003), а во врска со членот 2 од Програмата за одбележување годишнини на значајни настани и истакнати личности за 2009 година („Службен весник на Република Македонија“ број 147/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИЗБОР НА ПРЕТСЕДАТЕЛ И ЧЛЕНОВИ НА ОДБОРОТ ЗА ОДБЕЛЕЖУВАЊЕ НА ПЕТ ГОДИНИ ОД ЗАГИНУВАЊЕТО НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА БОРИС ТРАЈКОВСКИ

I. За претседател на Одборот за одбележување на пет години од загинувањето на претседателот на Република Македонија Борис Трајковски се избира:

Трајко Вељаноски, претседател на Собранието на Република Македонија.

II. За членови на Одборот за одбележување на пет години од загинувањето на претседателот на Република Македонија Борис Трајковски се избираат:

1. Александар Спасеновски, пратеник;
2. Андреј Петров, пратеник;
3. Феми Јонузи, пратеник;
4. Бесим Догани, пратеник;
5. Роза Топузова-Каревска, пратеник;
6. Роберт Милчев, претставник од Фондацијата Борис Трајковски;
7. Горан Рафајловски, претставник од Фондацијата Борис Трајковски;
8. Иван Новаковски, претставник од Фондацијата Борис Трајковски;
9. Александар Колев, претставник од Фондацијата Борис Трајковски и
10. Дарко Костадиновски, претставник од Кабинетот на претседателот на Република Македонија.

III. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5840/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

3463.

Врз основа на член 12 став (3) од Законот за Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги („Службен весник на Република Македонија“ број 7/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИМЕНУВАЊЕ НА ПРЕТСЕДАТЕЛ И ЧЛЕНОВИ НА УПРАВНИОТ ОДБОР НА АГЕНЦИЈАТА ЗА РЕГУЛИРАЊЕ НА ПАЗАРОТ НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ УСЛУГИ

I. За претседател и членови на Управниот одбор на Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги се именуваат

а) за претседател

- Силвана Мојсовска, дипломиран економист од Скопје, вонреден професор на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Економски институт - Скопје,

б) за членови:

- Сејдин Абази, дипломиран машински инженер од Кичево, вработен како државен службеник во општина Зајас, Кичево и
- Славче Трпески, дипломиран правник од Скопје, вработен во Министерство за финансии.

II. Претседателот и членовите од точката I на оваа одлука се избираат со мандат од четири години.

III. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5841/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

3464.

Врз основа на член 37 став 4 од Законот за заштита на личните податоци („Службен весник на Република Македонија“ број 7/2005, 103/2008 и 124/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИЗБОР НА ЗАМЕНИК ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЈАТА ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ

I. За заменик директор на Дирекцијата за заштита на личните податоци се избира

- Јовица Страшевски, дипломиран правник од Гостивар, вработен во Дирекцијата за заштита на личните податоци.

II. Мандатот на заменик директорот од точката I на оваа одлука е пет години.

III. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5842/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

3465.

Врз основа на член 76 став 1 од Уставот на Република Македонија и членовите 118 став 5 и 119 став 1 од Деловникот на Собранието на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 91/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ДОПОЛНУВАЊЕ НА ОДЛУКАТА ЗА ИЗБОР НА ПРЕТСЕДАТЕЛИ, ЗАМЕНИЦИ НА ПРЕТСЕДАТЕЛИТЕ, ЧЛЕНОВИ И НИВНИ ЗАМЕНИЦИ НА КОМИСИИТЕ НА СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

I. Во Одлуката за избор на претседатели, заменици на претседателите, членови и нивни заменици на комисиите на Собранието на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 96/2008, 97/2008, 106/2008, 139/2008 и 147/2008), во точката I потточка 9. Комисија за надзор над спроведувањето на мерките за следење на комуникациите од страна на Министерството за внатрешни работи и од Министерството за одбрана под в) за членови по точката 3 се додава нова точка 4, која гласи:

"4) Бесим Догани".

Под г) за заменици членови по точката 3 се додава нова точка 4, која гласи:

"4) Садије Илјази".

Во потточката 13 Комисија за транспорт, врски и екологија под г) за заменици членови по точката 9 се додава нова точка 10, која гласи:

"10) Садије Илјази".

II. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5843/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

3466.

Врз основа на член 31 ставови (2) и (8) од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Македонија“ број 13/2006 и 86/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 30 декември 2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИМЕНУВАЊЕ НА ЧЛЕН НА КОМИСИЈАТА ЗА ЗАШТИТА НА ПРАВОТО ЗА СЛОБОДЕН ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИТЕ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

1. За член на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер се именува Билјана Петковска, извршен директор на Фондацијата „Македонски институт за медиуми“.

2. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-5844/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Собранието
на Република Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3467.

Врз основа на член 84, став 1, алинеја 9 од Уставот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/91 и 91/2001), согласно член 1 од Законот за помилување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/93), Претседателот на Република Македонија, донесе

О Д Л У К А
ЗА ПОМИЛУВАЊЕ НА ОСУДЕНИ ЛИЦА ПО ПОВОД НОВАТА 2009 ГОДИНА

I

Потполно се ослободуваат од натамошно извршување на казната затвор осудените лица:

1. Борче Атанас Миленков, од Македонска Каменица
2. Бранко Владе Ѓурић, од с.Тромеѓа – Куманово
3. Боро Китан Краљевски, од с.Доброшане
4. Горан Драган Најдовски, од Велес
5. Зоран Илчо Тодоров, од Свети Николе
6. Дејан Драги Павловски, од Крива Паланка
7. Џенгис Сабри Идризов, од Струмица
8. Бобан Драги Димовски, од с.Таор – Зелениково
9. Игор Младен Колески, од Охрид
10. Милош Симјан Димовски, од Охрид
11. Милчо Васе Трајанов, од с.Баница
12. Митре Живко Жекоски, од Гостивар
13. Натко Кољо Пандевски, од с.Баница
14. Омер Севлер Јашаров, од Куманово
15. Славе Васе Трајанов, од с.Баница
16. Симион Витко Димитриев, од с.Баница
17. Фатон Невзат Османи, од с.Равен
18. Ќамуран Асан Вејселов, од Велес
19. Џеладин Садик Ајдари, од с.Доброште
20. Емран Енвер Пашов, од Кавадарци
21. Енвер Зулфи Пашов, од Кавадарци
22. Ферди Зулфи Пашов, од Кавадарци
23. Маја Пецо Брушкоска, од Скопје
24. Сезаин Зекир Демиров, од с.Пепелиште – Неготино
25. Анчо Кочо Бошков, од Скопје
26. Етем Селам Таџедин, од с.Страчинци – Скопје
27. Никола Стојче Штатевски, од с.Џапари – Битола
28. Љубенчо Слободан Таневски, од Кочани
29. Дејан Живан Митревски, од Битола
30. Фестим Тасим Рочи, од с.Долна Белица-Струга
31. Александар Јован Јовановски, од Битола
32. Ахмед Туркијан Мемед, од Скопје
33. Каменчо Никола Николов, од Струмица
34. Марјан Драге Трајковски, од Скопје
35. Ферди Шабан Божа, од Прењец – Република Албанија
36. Џелил Назим Исени, од с.Студеничани – Скопје
37. Гунер Садем Амедовски, од Битола
38. Сашо Лазар Јанков, од Скопје
39. Звонко Киро Јорданоски, од Прилеп.

II

Делумно се ослободуваат од натамошно извршување на казната затвор осудените лица:

1. Арбен Беќир Аслан, од Скопје, во траење од 6 месеци

2. Бедри Абдулљатиф Фетаи од с.Мала Речица – Тетово, во траење од 6 месеци
3. Бељуљи Гарип Аљивеби од с.Боговиње – Тетово, во траење од 10 месеци
4. Герасим Савко Николовски од Крива Паланка, во траење од 10 месеци
5. Гоце Блажо Златковски, од Свети Николе, во траење од 10 месеци
6. Драган Герасим Вучковски од Струмица, во траење од 9 месеци
7. Драган Станко Васиќ од с.Умин дол – Куманово, во траење од 6 месеци
8. Ејуп Фета Јашари од с.Добарце – Тетово, во траење од 10 месеци
9. Емил Шчефанко Петејчук од Прилеп, во траење од 6 месеци
10. Емран Сукарно Ајроски од Прилеп, во траење од 6 месеци
11. Илјаз Назим Алими од с.Г.Длапкин Дол – Кичево, во траење од 6 месеци
12. Нецат Латиф Шабани од с.Србица – Кичево, во траење од 1 година
13. Садедин Ирфан Таировски од с.Лера – Битола, во траење од 6 месеци
14. Славица Велимир Ивановиќ од с.Чашка – Велес, во траење од 8 месеци
15. Илија Душко Пеичиновски, од с.Град – Делчево, во траење од 6 месеци
16. Аднан Сами Османи од Скопје, во траење од 6 месеци
17. Бобан Зоран Стојановски од Куманово, во траење од 6 месеци
18. Горан Ванчо Андонов од Делчево, во траење од 8 месеци
19. Драган Борис Стојаноски од Прилеп, во траење од 6 месеци
20. Никола Живко Гешовски од с.Кукуречани – Битола, во траење од 5 месеци
21. Нусрет Фариз Фаризи од Тетово, во траење од 6 месеци
22. Иван Ило Брзаков од с.Босилово, во траење од 1 година
23. Боби Аксентије Кочовски од Тетово, во траење од 6 месеци
24. Панче Ѓорѓи Пенчов од Штип, во траење од 6 месеци
25. Емилијан Николчо Колев од Пробиштип, во траење од 6 месеци
26. Бени Рустем Манев од Битола, во траење од 4 месеци
27. Благој Крсте Велевски од Битола, во траење од 3 месеци
28. Дејан Живорад Милошевиќ од Скопје, во траење од 3 месеци
29. Илчо Крсто Заов од с.Чифлик – Облешево – Чешиново, во траење од 6 месеци
30. Ладомир Димитрија Димитриоски од с.Подмол – Прилеп, во траење од 5 месеци
31. Стојче Николов Ристов од с.Облешево – Чешиново, во траење од 6 месеци
32. Ванче Павле Мијалчев од Скопје, во траење од 1 година
33. Драганчо Љубе Петров од Свети Николе, во траење од 4 месеци
34. Жаклина Христо Павловска од Скопје, во траење од 6 месеци
35. Илјази Илјаз Ремзи од с.Челопек – Тетово, во траење од 10 месеци
36. Рагим Калем Рифати од Охрид, во траење од 6 месеци
37. Рамазан Јусуф Бајрами од с.Арангел – Кичево, во траење од 1 година и 6 месеци.

III

Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 07-1161
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3468.

Врз основа на член 11, став 1, точка 1 од Законот за јавните претпријатија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/96, 6/02, 40/03, 49/06 и 22/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 23.12.2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ДАВАЊЕ СОГЛАСНОСТ НА СТАТУТАРНАТА ОДЛУКА ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА СТАТУТОТ НА ЈАВНО ПРЕТПРИЈАТИЕ ЗА УПРАВУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ПОВЕЌЕНАМЕНСКОТО ПОДРАЧЈЕ „ЈАСЕН“ – СКОПЈЕ

1. Со оваа одлука се дава согласност на Статутарната одлука за изменување на Статутот на Јавно претпријатие за управување и заштита на повеќенаменското подрачје „ЈАСЕН“ - Скопје, бр. 02.04-298/8 од 08.04.2008 година, донесена од Управниот одбор на ова јавно претпријатие, на седницата одржана на 8.04.2008 година.

2. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-6289/1
23 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Македонија,
м-р **Никола Груевски**, с.р.

3469.

Врз основа на член 9 од Законот за јавните претпријатија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/96, 6/02, 40/03, 49/06 и 22/07), член 88, став 1 и 2, член 89, став 1, 2 и 3 и член 135, став 5 од Законот за заштита на природата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/04, 14/06 и 84/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 23.12.2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ОДЛУКАТА ЗА ОСНОВАЊЕ НА ЈАВНО ПРЕТПРИЈАТИЕ ЗА УПРАВУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ПОВЕЌЕНАМЕНСКОТО ПОДРАЧЈЕ „ЈАСЕН“ – СКОПЈЕ

Член 1

Во Одлуката за основање на Јавно претпријатие за управување и заштита на повеќенаменското подрачје „ЈАСЕН“ – Скопје бр. 19-2393/1 од 13 октомври 2005 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 90/05 и 101/05), во членот 4, ставот 8 се менува и гласи:

„Објектот кој се наоѓа на ул. „11 Октомври“ бр. 23-а, Скопје“.

Член 2

Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-6289/2
23 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Македонија,
м-р **Никола Груевски**, с.р.

3470.

Врз основа на член 16, став 2 од Законот за енергетика („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/06, 36/07 и 106/08), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 23.12.2008 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЕНЕРГЕТСКИОТ БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2009 ГОДИНА

1. Се донесува Енергетскиот биланс на Република Македонија за 2009 година.
2. Составен дел на оваа одлука е Енергетскиот биланс на Република Македонија за 2009 година.
3. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-6949/1
23 декември 2008 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Македонија,
м-р **Никола Груевски,** с.р.

Согласно член 16 од Законот за енергетика („Службен весник на Република Македонија“ бр.63/2006, 36/2007 и 106/2008), потребите од енергија и од одделни видови енергија во Републиката и можностите за нивно задоволување со производство и од увоз се утврдуваат со Енергетски биланс на Републиката.

Енергетскиот биланс на Република Македонија го изготвува Министерството за економија, а го донесува Владата на Република Македонија, по претходно мислење од Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија.

Со Енергетскиот биланс за 2009 година се утврдуваат потребите од сите видови енергија и можности за нивно задоволување за одвивање на стопанскиот и јавниот живот во Републиката.

Оценките за потребите на поедини видови на енергија се засновани на остварувањата во 2008 година, на искажаните потреби од поедини видови енергенти од страна на поголемите потрошувачи, производителите и снабдувачите на енергија во Републиката за 2009 година.

Енергетскиот биланс на Републиката е годишен плански документ со кој се дефинираат потребите од енергија и можностите за нивно обезбедување.

ОСНОВНИ ПРЕТПОСТАВКИ И КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕНЕРГЕТСКИОТ БИЛАНС

Врз основа на подлогите за изготвување на Енергетскиот биланс на Република Македонија за 2009 година, бруто потрошувачката на енергија во 2009 година се оценува дека ќе изнесува 128.540 TJ и ќе биде повисока за 2,20 % од остварената во 2008 година. Ова зголемување на вкупните потреби од енергија е резултат на најавените зголемени потреби од сите видови енергија, а посебно од нафтени деривати и природен гас.

Вкупните потреби од електрична енергија во Република Македонија во 2009 година се планира да изнесуваат 8.589 ГВтч. Вака планираните потреби од електрична енергија во 2009 година ќе бидат на ниво на реализираната потрошувачка на електрична енергија во 2008 година. Со цел за изготвување на пореален енергетски биланс, потребно е директните потрошувачи своите можности да ги најавуваат во рамките на стварно потребните количини на електрична енергија.

Планираните вкупни потреби од електрична енергија за тарифните потрошувачи за 2009 година се за околу 4,4% повисоки во однос на остварената реализација во 2008 година.

Бруто потрошувачката на јаглен во 2009 година е планирана да изнесува околу 7.985 милиони тони, што е скоро на ниво на остварувањето во 2008 година.

Планираната потрошувачката на кокс во 2009 година се предвидува да изнесува 76,92 илјади тони што во однос на остварувањето од 100,85 илјади тони во 2008 година е помало за 23,73 %. Причина за ова е планираниот генерален ремонт на една од печките во Д.О.О.Е.Л. Силмак Јегуновце која едновремено претставува и поголем потрошувач на кокс, како и планираните помали ремонти на останатите печки компанијата.

Планираните потреби од нафтени деривати во 2009 година се за околу 5% поголеми во однос на остварената потрошувачка во 2008 година. Ова зголемување произлегува од намалената потрошувачка во 2008 година, посебно кај моторните бензини и дизел горивата чија што цена посебно во првата половина на 2008 година беше висока. Доколку во 2009 година работи ТЕЦ Неготино потребно ќе биде да се обезбедат дополнителни количини на мазут.

Се оценува дека во 2009 година потрошувачката на природниот гас ќе биде зголемена за 32,33 % во однос на остварената потрошувачка во 2008 година. Ваквото зголемување се должи на најавените зголемени потреби на природен гас искажани од страна на АД ЕЛЕМ-Енергетика, поради рестартирање на когенеративната постројка која во 2009 година покрај топлинска ќе произведува и електрична енергија.

Планираната потрошувачка на огревно дрво за 2009 година ќе биде за 7,69 % поголема од остварената потрошувачка за 2008 година, заради се почеста употреба на огревното дрво во домаќинствата поради зголемена цена на топлинската енергија.

Во делот за обезбедување на потребите од енергија, производството на енергија е планирано врз основа на расположивите технички капацитети за производство, технолошките можности за преработка на енергија, како и можностите за увоз.

Производството на хидроелектраните и термоелектраните е планирано врз основа на планирањата и остварувањата во последните неколку години, очекуваната хидрологија и можностите за ангажирање на термоелектраните, како и планираните ремонтни активности кај истите. Едновремено за задоволување на потребите од електрична енергија се планира и увоз на електрична енергија или евентуално ангажирање на ТЕЦ Неготино доколку е тоа економски и технички оправдано. Вкупното производство на хидроелектраните во Република Македонија се предвидува да изнесува 944 ГВтч, од кои 802 ГВтч од производните капацитети на АД ЕЛЕМ и 142 ГВтч од малите хидроелектрани. Билансираното производство на електрична енергија на термоелектраните на јаглен во 2009 година изнесува 4.806 ГВтч, а соодветно на ова производство се планирани и потребните количини на јаглен и мазут. Увозот на електрична енергија за 2009 година се планира да изнесува 2.839 ГВтч. Производството и увозот на електричната енергија треба да бидат усогласени со цел да не се наруши стабилноста на електроенергетскиот систем во земјата.

Производството на јаглен во рудниците за јаглен во Републиката „Суводол“, „Осломеј“, „Дримкол - Лигнит“ и „Брик Берово“ е усогласено со расположивите руднички капацитети, остварувањата во претходната година, расположивоста на експлоатабилните резерви на јаглен, производството на електрична енергија во термоелектраните и потребите на потрошувачката на индустриските потрошувачи и широката потрошувачка.

Обезбедувањето на потребите од нафтени деривати ќе се врши со производство во Рафинеријата за нафта ОКТА и од увоз.

Производството на геотермална енергија е дефинирано согласно расположивите капацитети и потребите на потрошувачите во 2009 година, во регионите каде што се користи.

Согласно вака оценетите расположиви извори во Републиката и можностите за увоз, во задоволувањето на потребите од бруто потрошувачката на енергија во 2009 година, учеството на сопственото производство на енергија се оценува дека ќе изнесува 54,7 %, а увозот 45,3 %.

Во билансот исто така е дадена и оценка за потребни девизни средства за реализација на делот од билансот кој се однесува на увозната енергија. Според извршената анализа, за увоз на планираните количнни поодделни видови енергија потребни се вкупно околу 552.739.885евра.

Конкретни показатели за планираната потрошувачка, производство, увоз и извоз на вкупната енергија и поодделно за сите видови енергија се прикажани во табелите кои се составен дел на овој Биланс.

Табела 1

БРУТО ПОТРОШУВАЧКА НА ЕНЕРГИЈА

1	2008 година		2009 година		Индекс
	Количина 2	10^3 TJ 3	Количина 4	10^3TJ 5	5/3 6
1. Електрична енергија (10^6 кВтч)					
а) производство	5.950	21,46	5.750	20,73	96,60
- хидро	898	3,24	944	3,40	104,94
- термо	5.053	18,22	4.806	17,33	95,11
б) увоз	2.700	9,74	2.839	10,23	105,07
в) извоз	-	-	-	-	
г) потрошувачка (а+б-в)	8.651	31,20	8.589	30,96	99,23
2. Јаглен (10^3 тони)					
а) производство	7.813	60,11	7.636	58,77	97,77
б) увоз	302	2,32	295	2,27	97,84
в) извоз	-	-	-	-	-
г) потрошувачка (а+б-в)	8.115	62,46	7.985	61,46	98,40
3. Кокс (10^3 тони)					
а) производство	-	-	-	-	-
б) увоз	100,85	2,78	76,92	2,12	76,26
в) извоз	-	-	-	-	-
потрошувачка (а+б-в)	100,85	2,78	76,92	2,12	76,26
4. Нафтени деривати (10^3 тони)					
а) производство	1.112,02	48,97	1.153,75	50,82	103,75
б) увоз	76,28	-	122,42	-	-
в) извоз	379,13	-	370,20	-	-
г) потрошувачка (а+б-в)	809,168	35,64	849,63	37,43	105,02
5. Природен гас ($10^6м^3$)					
а) производство	-	-	-	-	-
б) увоз	129,93	4,33	171,74	5,73	132,33
в) извоз	-	-	-	-	-
г) потрошувачка	129,93	4,33	171,74	5,73	132,33
6. Огревно дрво ($10^3м^3$)					
а) производство	650	7,08	700	7,62	107,69
б) увоз	-	-	-	-	-
в) извоз	-	-	-	-	-
г) потрошувачка (а+б-в)	650	7,08	700	7,62	107,69
7. Геотермална енергија (10^3TJ)		0,50		0,55	110
БРУТО ПОТРОШУВАЧКА		**125,77**		**128,54**	**102,20**
а) сопствено производство (%)	**(56,4 %)**	**70,93**	**(54,7%)**	**70,34**	
б) увоз (%)	**(43,6 %)**	**54,84**	**(45,3%)**	**58,20**	

Просечни топлински вредности на пооделни енергенти врз основа на кои се врши конверзија на мерните единици:

- електрична енергија 3600 KJ/кВтч,
- јаглен 7650 KJ/кг
- кокс 27600 KJ/кг
- нафтени деривати 43961 KJ/кг
- природен гас 33495 KJ/кг
- огревно дрво $10890*10^3$ KJ/$м^3$

Табела 2

ПЛАН НА ПОТРЕБИ ОД ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА ВО 2009 ГОДИНА

- во мил.кВтч

	I	*II*	*III*	*IV*	*V*	*VI*	*VII*	*VIII*	*IX*	*X*	*XI*	*XII*	*Вкупно 2009*
I. ДИРЕКТНИ ПОТРОШУВАЧИ	**73**	**84**	**105**	**136**	**149**	**148**	**169**	**169**	**183**	**190**	**180**	**184**	**1770**
Подружница Енергетика	29	29	29	42	53	54	69	68	82	89	85	88	**717**
АД Макстил	16	16	16	17	16	17	16	10	22	26	23	26	**221**
МИТАЛ	4	5	5	5	6	6	8	4	6	8	7	6	**70**
Скопски легури	1	1	1	13	25	25	38	48	48	48	48	48	**344**
Останати потрошувачи	8	7	7	7	6	6	7	6	6	7	7	8	**82**
СИЛМАК – Јегуновце	16	28	36	35	36	35	36	36	35	36	35	36	**400**
ТИТАН Цементарница "Усје"	4	5	5	5	7	9	10	10	11	10	5	4	**85**
Инвестас	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
Македонски железници	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	**24**
Алумина	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
Бучим-Радовиш	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	**12**
Фениндустри	6	6	17	37	37	37	37	37	37	37	37	37	**362**
Рафинерија "ОКТА"	6	5	5	5	5	2	5	6	6	6	6	6	**63**
Рудник Суводол	7	7	8	8	7	7	7	7	7	7	7	8	**87**
Рудник Осломеј	2	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	**20**
II. ДИСТРИБУТИВНИ ПОТРОШУВАЧИ	**598**	**522**	**478**	**421**	**356**	**348**	**356**	**350**	**336**	**391**	**515**	**615**	**5286**
Индустриски потрошувачи	74	79	70	65	65	67	73	72	67	71	79	83	**865**
Домаќинства	415	342	318	285	224	212	214	203	200	246	338	415	**3412**
Останати потрошувачи	109	101	90	71	67	69	69	75	69	74	98	117	**1009**
III. ЗАГУБИ ВО МРЕЖАТА	**181**	**155**	**152**	**117**	**96**	**89**	**95**	**96**	**106**	**115**	**148**	**183**	**1533**
- во дистрибутивната	160	136	134	100	80	74	79	80	90	96	126	158	**1313**
- во преносната	21	19	18	17	16	15	16	16	16	19	22	25	**220**
ИЗВОЗ	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
ВКУПНО ПОТРЕБИ	**852**	**761**	**735**	**674**	**601**	**585**	**620**	**615**	**625**	**696**	**843**	**982**	**8589**

Табела 3

ПЛАН НА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА ВО 2009 ГОДИНА

- во мил.кВтч

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	**ВКУПНО**
Врток	29	15	12	8	8	24	22	12	0	4	30	35	199
Равен	4	2	1	1	1	3	3	1	0	1	3	4	**24**
Врбен	1	1	2	5	5	3	1	0	0	1	2	2	**23**
Тиквеш	13	10	8	6	9	9	2	7	7	4	7	10	**92**
Глобочица	14	14	11	7	14	12	10	10	10	7	11	11	**131**
Шпилје	17	20	26	18	25	25	17	15	15	8	20	24	**230**
Козјак	11	12	8	5	10	12	8	0	5	3	14	15	**103**
ВКУПНО ХЕ	**89**	**74**	**68**	**50**	**72**	**88**	**63**	**45**	**37**	**28**	**87**	**101**	**802**
ТЕ Осломеј	65	57	57	48	0	0	60	60	60	62	65	69	**603**
ТЕ Битола 1	144	135	139	133	0	5	136	132	136	138	139	144	**1380**
ТЕ Битола 2	144	135	139	133	139	90	0	47	135	136	138	144	**1380**
ТЕ Битола 3	144	135	139	133	139	132	137	92	0	110	138	144	**1443**
ТЕ Неготино	0	0	o	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
ВКУПНО ТЕ	**497**	**462**	**474**	**447**	**278**	**227**	**332**	**331**	**331**	**446**	**480**	**501**	**4806**
ВКУПНО ХЕ + ТЕ	**586**	**563**	**542**	**497**	**350**	**315**	**395**	**376**	**368**	**474**	**567**	**602**	**5608**
РОТ (макхидро)	7	11	18	15	13	10	7	5	6	5	4	8	**109**
ЕВН	2	1	2	2	3	0	2	2	2	1	1	2	**20**
Независни	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	**13**
Вкупно мали ХЕЦ	**10**	**13**	**21**	**18**	**17**	**11**	**11**	**8**	**9**	**7**	**6**	**11**	**142**
ВКУПНО ПРОИЗВОДСТВО	**596**	**549**	**563**	**515**	**367**	**326**	**406**	**384**	**377**	**481**	**573**	**613**	**5750**
Увоз од страна на директни потрошувачи	53	66	85	117	133	131	150	151	165	172	161	163	**1547**
Увоз за потребите на ДСО	77	63	67	42	32	28	31	33	43	43	55	74	**588**
Увоз за тарифни потрошувачи	126	83	20	0	69	100	33	47	40	0	54	132	**704**
ВКУПЕН УВОЗ	256	212	172	159	234	259	214	231	249	215	270	369	**2839**
ВКУПНО РАСПОЛОЖИВО	**852**	**761**	**735**	**674**	**601**	**585**	**620**	**615**	**625**	**696**	**843**	**982**	**8589**

Табела 4

РАСПРЕДЕЛБА НА СНАГИТЕ ПРИ УВОЗ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

	јан	**фев**	**март**	**април**	**мај**	**јуни**	**јули**	**август**	**септ**	**окт**	**ноем**	**дек**	**Вкупно**
Увоз ЕВН (GWh)	77	63	67	42	32	28	31	33	43	43	55	74	588
Денови	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31	
Модулација	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	
Фактор	21,2	21,2	21,2	20,5	20,5	20,5	20,5	20,5	20,5	20,5	20,5	21,2	
Распредлба на моќноста при увозот на енергија од страна на ЕВН (за покривање на загубите над 11%)													
Дење	**117**	**106**	**102**	**68**	**50**	**46**	**49**	**52**	**70**	**68**	**89**	**113**	
Ноќе	**70**	**64**	**57**	**34**	**25**	**23**	**26**	**26**	**36**	**35**	**48**	**65**	

Табела 5

ПОТРЕБИ ОД НАФТЕНИ ДЕРИВАТИ ВО 2009 ГОДИНА

(во тони)

Дериват/корисник	Остварување 2008 год.	Биланс за 2009 год.	Индекс (3/2)	Структура (%)
1	2	3	4	5
1. Моторни бензини	**120.631**	**130.465**	**108,15**	15,35
МБ 96	/			
БМБ 91	/			
БМБ 95	88.838	43.650		
БМБ 98	31.793	21.549		
Еуросупер 95		43.717		
Еуросупер 98		21.549		
2. Дизел гориво	**305.846**	**350.786**	**114,70**	41,29
ЕЛ- 0,1	41.050	120.936		
ЕЛ	54.551	/		
Д-Е III	77.002			
Д-Е IV	131.243			
Д-Е V	2.000	23.850		
		206.000		
3. ТНГ – (пропан- бутан)	**51.290**	**55.405**	**108,02**	6,52
4. Мазут М-1 М-2	**314.823**	**280.000**[1]	**88,93**	32,96
5. Млазно гориво	**11.578**	**7.970**	**68,84**	0,94
7. Бигорива	**5.000**	**25.000**	**500,00**	2,94
ВКУПНО:	**809.168**	**849.626**	**105,00**	**100**

[1] Доколку во 2009 година работи ТЕЦ Неготино потребно е да бидат обезбедени дополнителни количини на мазут

Табела 6

ПЛАН НА ПРОИЗВОДСТВО НА НАФТЕНИТЕ ДЕРИВАТИ ВО РАФИНЕРИЈА ОКТА ВО 2009 ГОДИНА

(во тони)

Дериват	Оценка за произв.на деривати во Рафинерија ОКТА во 2008	План на произв.на деривати во Рафинерија ОКТА во 2009
1. Моторни бензини	**199.899**	**200.000**
- БМБ-95	168.155	137.500
- БМБ-91	/	/
- МБ-96	/	/
- БМБ-98	31.744	62.500
2. Дизел гориво	**447.041**	**443.750**
ЕЛ -01	39.050	131.250
ЕЛ	51.301	/
Д Е-ИИИ	75.264	/
ДЕ -ИВ	281.426	/
ДЕ - В	/	312.500
3. ТНГ – (пропан- бутан)	**23.719**	**23.750**
4. Мазут	**424.823**	**462.500**
М	-	-
М 1	-	-
М 2	424.823	462.500
5. Млазно гориво	**16.534**	**23.750**
6. Друго		-
ВКУПНО:	**1.112.016**	**1.153.750**
Вкупно преработена сурова нафта	**1.225.427**	**1.250.000**

Табела 7

ПОТРЕБИ ОД ЈАГЛЕН ВО 2009 ГОД.

(во тони)

Потрошувачи	камен јаглен		темен јаглен		лигнит		вкупно		индекс
	остварено 2008	потреби 2009	остварено 2008	потреби 2009	остварено 2008	потреби 2009	остварено 2008	потреби 2009	
	1	2	3	4	5	6	7	8	(8/7)
1. Силмак-Јегуновце	42.428	24.000	-	-	43.813	50.000	86.241	74.000	85,80
2. Фениндустри-Кавадарци	160.853	187.386	-	-	24.835	30.505	185.688	217.891	117,34
3. Тетекс-Тетово	-	-	-	-	24.508	27.700	24.508	27.700	113,02
4. АД"Макстил"-Ск	2.420	3.469	-	-	-	-	2.420	3.469	143,34
5. Димко Митрев – кожара, Велес	-	-	-	-	3.298	6.000	3.298	6.000	181,93
6.Шеќерана Битола					33.048	70.000	33.048	70.000	211,81
ВКУПНО ИНДУСТ.	**205.701**	**214.855**	-	-	**129.502**	**184.205**	**335.203**	**399.060**	119,05
ПОТРОШУВАЧИ									
ТЕРМОЕЛЕКТРАНИ					**7.772.204**	**7.557.000**	**7.772.204**	**7.557.000**	97,23
- ТЕ БИТОЛА I,II,III					6.549.562	6.468.000	6.549.562	6.468.000	
- ТЕ ОСЛОМЕЈ					1.222.642	1.089.000	1.222.642	1.089.000	
ШИРОКА ПОТРОШ.					**8.000**	**9.000**	**8.000**	**9.000**	112,50
ВКУПНО:	**205.701**	**214.855**	-	-	**7.909.706**	**7.750.205**	**8.115.407**	**7.985.060**	93,39

Табела 8

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ПОТРЕБИТЕ ОД ЈАГЛЕН ВО 2009 ГОДИНА

(во тони)

Потрошувач	**Камен јаглен**		**Темен јаглен**		**лиг нит**	
	Сопствено произв.	Увоз	Сопствено произв.	Увоз	Сопствено произв.	увоз
1. Индустрија	-	**214.855**	-	0	103.700	80.505
2. Широка потрошувачка	-	-	-	-	9.000	-
3. ТЕЦ	-	-	-	-	**7.557.000**	-
ВКУПНО		**214.855**		**0**	**7.636.000**	
Цена на : камен јаглен 85 евра/тон лигнит 53 евра/тон дрвен јаглен 299 евра/тон						

Табела 9

ПОТРЕБИ ОД КОКС ВО 2009 ГОДИНА

(во тони)

Потрошувач	**Остварено во 2008 (1)**	**Потреби во 2009 (2)**	**индекс (2/1)**
1. Фенииндустри – Кавадарци	4.102	5.272	128,52
2. Шеќерана – Битола	305	600	196,72
3. АД Цементарница "ТИТАН"- Скопје[11]	95.330	69.360	72,75
4. АД "Макстил"-Ск	1.116	1.692	151,61
5. Силмак-Јегуновце	/	/	/
ВКУПНО:	**100.853**	**76.924**	**76,27**

Цена на петрол коксот 139 евра/тон
Цена на кокс 362,70 $ уса/тон
Цена на кокс 360 евра/тон

[1] петрол кокс

Табела 10

ИСПОРАЧАНА КОЛИЧИНА ПРИРОДЕН ГАС ВО 2008 ГОДИНА И ПЛАН НА ПОТРЕБИ ВО 2009 ГОДИНА

10^6 Nm^3

Потрошувач	*2008*	*2009*
1. 11 ОКТОМВРИ ФЗЦ	3,46	5,00
2. ЕЛЕМ АД СКОПЈЕ	14,65	28,56
3. ЕВРОПА АД СКОПЈЕ	1,03	1,02
4. КОМУНА ХОЛДИНГ	2,11	4,48
5. ОХИС ПРОИЗВОДСТВО	1,72	5,60
6. МИТАЛ СТИЛ	11,87	15,40
7. РЖ ИНСТИТУТ	0,82	1,10
8. ПИВАРА АД	3,64	4,23
9. ТОПЛИФИКАЦИЈА	52,63	60,00
10. СКОПЈЕ СЕВЕР АД	3,51	4,00
11. ТУТУНСКИ КОМБИНАТ Куманово	0,06	0,06
12. ТИТАН УСЈЕ АД	2,26	2,50
13. ЖИТОЛУКС АД	2,41	2,60
14. ЈСП СКОПЈЕ ЦНГ	0,35	0,00
15. МАКСТИЛ АД	26,72	33,90
16. РМ МНО 4420	2,07	2,07
17. МАКАУТО СТАР	0,06	0,06
18. КОКА ПУЛП	0,32	0,32
19. ПОРШЕ МАКЕДОНИЈА	0,05	0,05
20.МЕЛПЕК СКОПЈЕ	0,19	0,79
ВКУПНО:	**129,93**	**171,74**

Табела 11

ПОТРЕБИ ОД ГЕОТЕРМАЛНА ЕНЕРГИЈА ВО 2009 ГОДИНА

Потрошувачи	**Остварување во 2008**		**Потреби за 2009 година**	
	м3	**TJ**	**м3**	**TJ**
1. Геотерма - Кочани	1.031.600	242,72	1.252.000	294,57
2. АД Оранжерии с.Хамзали -Босилово	719.840	169,37	719.840	169,37
3. Ромеро Македонија – Виница	254.000	59,76	335.000	78,82
В К У П Н О :	**2.005.440**	**471,85**	**2.306.840**	**542,76**

Табела 12

ОЦЕНКА ЗА ПОТРЕБНИТЕ ДЕВИЗНИ СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ЕНЕРГЕТСКИОТ БИЛАНС ВО 2009 ГОДИНА

Енергент	Планиран увоз	Единечна цена (ЕУР/-)	Вкупно потребни средства (ЕУР)
1. *Електрична* енергија	2.839 мил.KWh	**0,070 €/kWh**	198.730.000
2. Јаглен - камен (антрацит) - сушен лигнит	214.855 т 80.505 т	**130 €/т** **95€/т**	27.931.150 7.647.975
3. Кокс - петрол кокс	7.564 т 69.360 т	**265 €/т** **140 €/т**	2.004.460 9.710.400
4. Течни горива	873.545 т	**300 €/т**	262.063.500
5. Природен гас	171.740.000 Nm^3	**0,260€/** Nm^3	44.652.400
ВКУПНО:			**552.739.885**

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

3471.

Врз основа на член 17 став 3 од Законот за платниот промет ("Службен весник на Република Македонија", број 113/2007, 22/2008 и 159/08), министерот за финансии донесе

У П А Т С Т В О
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА УПАТСТВОТО ЗА ФОРМАТА И СОДРЖИНАТА НА ПЛАТНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ВРШЕЊЕ НА ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ ВО ЗЕМЈАТА

1. Во Упатството за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платниот промет во земјата („Службен весник на Република Македонија" број 161/07, 56/08, 114/08 и 149/08), во делот II. ФОРМА И СОДРЖИНА НА ПЛАТНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ, во точката 8, потточка 8.2 Елементи на инструментот Налог за исплата на готовина (образец ПП40), во Содржина на елементите и нивно пополнување, точката 10 се менува и гласи:

„10. Елементот матичен број на примачот (ЕМБГ), е нумерички податок кој се внесува во 13 полиња. Го впишува учесникот на начин како што е евидентиран во документот и служи како потврда за идентификација при подигање на готовината."

Во потточката 8.8 Елементи на инструментот Збирен налог за плаќање на плата на товар на сметката на еден налогодавач, а во полза на повеќе примачи (образец ПП53), во делот Содржина на елементите и нивно пополнување, точката 17 се менува и гласи:

„17. Елементот „повикување на број – одобрување", е податок во кој доколку се исплатува нето плата по потреба се внесува дополнителна информација за примачот на нето платата, а доколку се плаќаат придонеси или персонален данок, задолжително се внесува соодветната „уплатна сметка", „приходна шифра" и „програма".

Точката 19 се менува и гласи:

„19. Елементот "начин" (на плаќање), е нумерички податок кој го пополнува учесникот-уплатувач, односно налогодавачот и тој укажува дали налогодавачот бара да се изврши уплатата итно (преку МИПС-системот на НБРМ), преку системите за одложено порамнување, или на друг начин. Ако овој податок не е впишан од страна на налогодавачот, тогаш нема третман на итно плаќање."

2. Во Прилогот „ШИФРИ НА ПЛАЌАЊЕ КАЈ ЕДИНСТВЕНИТЕ ПЛАТНИ ИНСТРУМЕНТИ", шифрата „245" се менува и гласи:

„245 – Плаќање по основ на извршени сметководствени услуги помеѓу правните субјекти."

Шифрата „294" се менува и гласи:

„294 – Плаќање на /од физички лица по основ на извршени сметководствени услуги."

3. Во Упатството за изменување и дополнување на Упатството за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платниот промет во земјата („Службен весник на Република Македонија" број 56/08), во точката 13 зборовите: „1 јануари 2009 година" се заменуваат со зборовите: „1 август 2009 година".

4. Ова упатство влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија" .

Број 12 – 48947/2
25 декември 2008 година
Скопје

Министер,
д-р **Трајко Славески,** с.р.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

3472.

Врз основа на член 97 став 9 од Законот за основното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08), министерот за образование и наука донесе

П Р А В И Л Н И К
ЗА НАЧИНОТ НА ИЗГОТВУВАЊЕ НА РАНГ ЛИСТАТА, УТВРДУВАЊЕТО НА ПРОЦЕНТОТ НА НАЈГОЛЕМИ, ОДНОСНО НАЈМАЛИ ОТСТАПУВАЊА ОД ДОБИЕНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ, ПРОЦЕНТОТ НА ЗГОЛЕМУВАЊЕ, ОДНОСНО НАМАЛУВАЊЕ НА ПЛАТАТА НА НАСТАВНИКОТ, КАКО И НАЧИНОТ НА НАМАЛУВАЊЕ, ОДНОСНО ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ПЛАТАТА НА НАСТАВНИКОТ ВО ОСНОВНО УЧИЛИШТЕ ВО РАМКИТЕ НА УТВРДЕНИ ПРОЦЕНТИ

Член 1

Со овој правилник се пропишува начинот на изготвување на ранг листата за отстапување од добиените показатели, утврдувањето на процентот на најголеми, односно најмали отстапувања од добиените показатели, процентот на зголемување, односно намалување на платата на наставникот, како и начинот на намалување, односно зголемување на платата на наставникот во основното училиште во рамките на утврдени проценти.

Член 2

Ранг листата на отстапување од добиените показатели се изготвува врз основа на добиените резултати на екстерното проверување на постигањата на учениците во основното образование.

Ранг листата се изготвува врз основа на средната вредност изразена во проценти на отстапувањето од резултатите на екстерното проверување на постигањата на учениците со завршните оценки на ученикот за кои отстапувањето е поголемо од една оценка.

По исклучок, ранг листата од став 1 на овој член, се проширува со наставниците кои имаат отстапување од добиените показатели како последниот наставник од листата.

Член 3

Процентот на најголеми отстапувања од добиените показатели е 100%, кога има отстапување од четири оценки од оценката добиена од проверувањето и завршната оценката од наставникот.

Процентот на најмали отстапувања од добиените показатели е 0%, кога нема отстапување од оценката добиена од проверувањето и завршната оценката од наставникот.

Член 4

Врз основа на ранг листата од член 2 на овој правилник, на првите 20% од наставниците од ранг листата кај кои има најмали отстапувања платата им се зголемува за 15% за наредната година, а на последните 20% од наставниците од ранг листата кај кои има најголеми отстапувања платата им се намалува за 10% за наредната година.

Член 5

Зголемувањето, односно намалувањето на платата на наставникот е на платата на наставникот исплатена во месец декември.

Член 6

Ранг листата од член 2 на овој правилник се објавува во месец ноември секоја година.

Член 7

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр.19-7849/5 Министер,
26 декември 2008 година **Перо Стојановски**, с.р.
Скопје

3473.

Врз основа на член 70-а став 9 од Законот за средното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр.44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08 и 92/08), министерот за образование и наука донесе

П Р А В И Л Н И К
ЗА НАЧИНОТ НА ИЗГОТВУВАЊЕ НА РАНГ ЛИСТАТА, УТВРДУВАЊЕТО НА ПРОЦЕНТОТ НА НАЈГОЛЕМИ, ОДНОСНО НАЈМАЛИ ОТСТАПУВАЊА ОД ДОБИЕНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ, ПРОЦЕНТОТ НА ЗГОЛЕМУВАЊЕ, ОДНОСНО НАМАЛУВАЊЕ НА ПЛАТАТА НА НАСТАВНИКОТ, КАКО И НАЧИНОТ НА НАМАЛУВАЊЕ, ОДНОСНО ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ПЛАТАТА НА НАСТАВНИКОТ ВО ЈАВНО СРЕДНО УЧИЛИШТЕ ВО РАМКИТЕ НА УТВРДЕНИ ПРОЦЕНТИ

Член 1

Со овој правилник се пропишува начинот на изготвување на ранг листата за отстапување од добиените показатели, утврдувањето на процентот на најголеми, односно најмали отстапувања од добиените показатели, процентот на зголемување, односно намалување на платата на наставникот, како и начинот на намалување, односно зголемување на платата на наставникот во јавно средно училиште во рамките на утврдени проценти.

Член 2

Ранг листата на отстапување од добиените показатели се изготвува врз основа на добиените резултати од екстерното проверување на постигањата на учениците во средното образование.

Ранг листата се изготвува врз основа на средната вредност изразена во проценти на отстапувањето од резултатите на екстерното проверување на постигањата на учениците со завршните оценки на ученикот за кои отстапувањето е поголемо од една оценка.

По исклучок, ранг листата од став 1 на овој член, се проширува со наставниците кои имаат отстапување од добиените показатели како последниот наставник од листата.

Член 3

Процентот на најголеми отстапувања од добиените показатели е 100%, кога има отстапување од четири оценки од оценката добиена од проверувањето и завршната оценката од наставникот.

Процентот на најмали отстапувања од добиените показатели е 0%, кога нема отстапување од оценката добиена од проверувањето и завршната оценката од наставникот.

Член 4

Врз основа на ранг листата од член 2 на овој правилник, на првите 20% од наставниците од ранг листата кај кои има најмали отстапувања платата им се зголемува за 15% за наредната година, а на последните 20% од наставниците од ранг листата кај кои има најголеми отстапувања платата им се намалува за 10% за наредната година.

Член 5

Зголемувањето, односно намалувањето на платата на наставникот е на платата на наставникот исплатена во месец декември.

Член 6

Ранг листата од член 2 на овој правилник се објавува во месец ноември секоја година.

Член 7

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр.19-7849/6
26 декември 2008 година
Скопје

Министер,
Перо Стојановски, с.р.

3474.

Врз основа на член 45 став 6 од Законот за средното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр.44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08 и 92/08), министерот за образование и наука донесе

П Р А В И Л Н И К
ЗА НАЧИНОТ НА ОРГАНИЗИРАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОВЕРУВАЊЕТО НА ПОСТИГАЊЕТО НА УСПЕХОТ НА УЧЕНИЦИТЕ, КАКО И НАЧИНОТ НА УТВРДУВАЊЕТО НА ЗАВРШНИТЕ ОЦЕНКИ НА УЧЕНИКОТ ВО ЈАВНИТЕ СРЕДНИ УЧИЛИШТА

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој правилник се пропишува начинот на организирање и спроведување на проверувањето на постигањето на успехот на учениците, како и начинот на утврдувањето на завршните оценки на ученикот во јавните средни училишта.

Член 2

Екстерното проверување на постигањата на успехот на учениците (во натамошниот текст: екстерно проверување) во јавните средни училишта е проверка на постигањата на учениците согласно наставните програми за средно образование, спроведено од страна на Министерството за образование и наука (во натамошниот текст: Министерството) и Државниот просветен инспекторат со тестови подготвени од Државниот испитен центар.

Член 3

Учениците со посебни образовни потреби се проверуваат со прилагодена екстерна проверка на постигањата на успехот, што им овозможува полесно да ги искажат своите знаења и способности.

Член 4

Учениците во средните училишта за секоја учебна година екстерно се проверуваат до два наставни предмети.

Член 5

Наставни предмети за екстерно оценување се определуваат од страна на министерот за образование и наука, врз основа на бројот на паралелките, распределба на наставните часови во училиштата, јазикот на кој се изведува наставата и наставниот план и програми.

Определувањето на наставните предмети од став 1 на овој член за секоја паралелка се врши по електронски пат.

II. НАЧИН НА ОРГАНИЗИРАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЕКСТЕРНОТО ПРОВЕРУВАЊЕ

Член 6

Во спроведувањето на екстерното проверување учествуваат и училишни комисии, локални координатори од редот на државните просветни инспектори, овластени лица за надзор над текот на екстерното проверување и тестатори.

Член 7

Екстерното проверување се врши во термини утврдени од страна на министерот.

Терминте за екстерно проверување министерот ги објавува најдоцна 10 дена пред завршувањето на наставната година.

Член 8

Екстерното проверување за ист наставен предмет од ист вид на средно образование, односно иста струка за сите ученици во републиката се реализира во ист датум и во исто време, согласно Календарот за организација и работа на учебната година во јавните средни училишта.

Член 9

Терминте за екстерно проверување, наставните предмети, како и паралелките се објавуваат на училишната огласна табла најдоцна три дена пред почетокот на проверувањето.

Член 10

Во еден ден учениците од иста паралелка може екстерно да се проверат само за еден наставен предмет.

Екстерното проверување може да се реализира и во сабота.

Член 11

Училишната комисија за подготовка за спроведување на проверувањето (во натамошен текст: училишната комисија) во електронска форма ги доставува потребните податоци за екстерното проверување најдоцна до 31-ви декември во тековната учебна година до Министерството.

Податоците од став 1 на овој член се внесуваат во базата на податоци најдоцна до 31-ви јануари.

Член 12

Оправдани причини за отсуство на ученикот од екстерното проверување можат да бидат:

- болест или лекување на ученикот (доказ-потврда од соодветна здравствена установа),
- вонредни околности: природни несреќи, несреќен случај на ученикот или член во потесното семејство, сообраќајна несреќа со потешки последици, влошување на здравствената состојба меѓу испитите и др.;
- други оправдани причини (меѓународни натпревари, јавни настапи во странство и слично).
- други причини со соодветни докази за кои Државниот просветен инспекторат ќе утврди дека се оправдани.

За учениците, кои од оправдани причини, не може да се изврши екстерно проверување во месец јуни, истото се спроведува во дополнителен рок за проверување определен од страна на министерот за образование и наука.

Член 13

Од страна на Државниот испитен центар, Бирото за развој на образованието и Центарот за стручно образование и обука за секоја учебна година за секој наставен предмет се изготвуваат банка на задачи по тежински нивоа.

Тестот за екстерно проверување се состои од задачи и упатство за пополнување на тестот.

Учениците пополнувањето на тестот го вршат електронски.

Член 14

Учениците најдоцна еден месец пред започнувањето на проверувањето се запознаваат со постапките за екстерното проверување.

Претседателот на училишната комисија се грижи за правилно и навремено информирање на учениците.

Член 15

Времетраењето на екстерното проверување трае 45 минути од моментот на одобрување на пристапот кон електронската апликација.

Член 16

Во случаи на спреченост на започнување на екстерното проверување во определеното време, училишната комисија може да го одложи започнувањето на проверувањето најмногу до 45 минути и за тоа се известува Министерството и Државниот просветен инспекторат.

Ако во текот на проверката се случат непредвидливи околности кои ја оневозможуваат проверката, се закажува нова проверка во рок од три дена.

Ако задоцнувањето е подолго од 45 минути, од страна на Министерството, во соработка со училишната комисија, се одложува проверувањето во термин кој дополнително ќе се утврди.

Член 17

Распоредот на учениците по училници се подготвува од училишната комисија. Распоредот се објавува на училишната огласна табла или друго видливо место достапно за учениците еден ден пред проверувањето.

Член 18

Учениците треба да бидат во училницата во која се реализира екстерното проверување најмалку 15 минути пред започнувањето на проверката.

Од училниците треба да бидат отстранети сите наставни средства и учебни помагала.

За секој ученик се обезбедува персонален сметач, клупа и стол.

Училишната комисија, една седмица пред отпочнувањето на екстерното проверување прави распоред на тестаторите по училници. За една паралелка се определува по еден тестатор.

Училниците во кои се реализира екстерното проверување треба да бидат доволно пространи, светли и прегледни.

Учениците со себе треба да носат прибор за пишување и други средства кои се предвидени со наставната програма за соодветниот предмет.

Учениците во училницата за време на екстерното проверување не треба да внесуваат лични предмети.

Техничката поддршка за реализација на екстерното проверување се врши од страна на Министерството за информатичко општество во соработка со Министерството.

Член 19

Учениците треба да ги слушаат насоките на тестаторот, да работат самостојно и да не се договараат меѓусебно.

Освен учениците и тестаторите, на проверувањето може да присуствуваат и други лица за надгледување на екстерното проверување кои имаат писмена дозвола од Министерството.

Лицата од став 2 на овој член може да го следат целиот тек на проверката или дел од проверката.

За време на проверката ученик може од оправдани причини да ја напушти просторијата, но не повеќе од пет минути.

Ученикот може во секое време да ја заврши проверката и да ја напушти просторијата.

Проверувањето завршува во точно предвиденото време.

Тестаторот подготвува извештај за целиот тек на испитот и пополнува соодветни формулари.

Член 20

Стекнатите знаења и вештини на учениците од наставните предмети од спорт и спортски активности, физичко и здравствено воспитание, се врши преку споредба на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот.

Наставните предмети од средното стручно образование со четиригодишно траење и од средното стручно образование со тригодишно траење за практична настава за кои се врши споредба на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот се на Листа која е дадена во Прилог бр. 1 и составен дел на овој правилник.

Показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот од наставните предмети од став 1 и 2 на овој член, наставникот ги води во досие во текот на учебната година.

Споредбата на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот ја врши стручна комисија составена од директорот на училиштето, педагогот или психологот од училиштето и наставник по соодветниот предмет. Наставникот, член на комисијата, не може да биде наставник од училиштето.

Член 21

Споредбата на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот се врши согласно стандардите на постигањата на учениците.

Проверувањето на знаењата и вештините на учениците од став 1 на овој член се врши со бодови кои потоа се претвораат во оценки од еден (1) до пет (5).

Оценката се утврдува согласно скалата за претворање на бодовите во оценки.

Скалата од став 3 на овој член за гимназиското, уметничкото и општообразовните предмети во стручното образование се утврдува од страна на Бирото за развој на образованието.

Скалата од став 3 на овој член за стручните предмети се утврдува од страна на Центарот за стручно образование и обука.

Со скалата се одредува минималниот број бодови за преодна оценка и распонот на бодовите за секоја од преодните оценки од два (2) до пет (5).

Минимумот за преодна оценка ги опфаќа најнеопходните знаења и вештини коишто кандидатот треба да ги покаже на испитот.

Добиените оценка комисијата од член 20 став 3 од овој правилник ги доставува во електронска форма до Министерството.

V. УЧИЛИШНА КОМИСИЈА ЗА ПОДГОТОВКА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЕКСТЕРНОТО ПРОВЕРУВАЊЕ

Член 22

Училишната комисија за подготовка за спроведување на екстерното проверување е составена од: претседател, заменик на претседателот, секретар и два члена. Претседател на училишната комисија, по правило, е директорот на училиштето.

Заменикот на претседателот, секретарот и членовите на училишната комисија се именуваат од директорот на училиштето. Составот на училишната комисија се објавува на огласната табла во училиштето.

Административно-организациските работи на училишната комисија ги извршува секретарот.

Во училиштата каде има повеќе од 40 паралелки, бројот на членови на училишната комисија, по потреба, може да се зголеми за уште два члена.

Член 23

Училишната комисија од член 22 на овој правилник е надлежна да:

- врши подготовка за спроведување на екстерното проверување;
- врши распоред на тестатори по паралелки;
- врши распоред на паралелки по училници;
- ги обезбедува просторните условите за спроведување на екстерното проверување;
- ги определува учениците за кои е потребно прилагодување на екстерното проверување;
- за учениците за кои е потребно прилагодување на екстерното проверување се грижи да обезбеди посебни услови за полагање на испитите, соодветно на потребите на секој ученик;
- ги објавува термините за екстерно проверување, наставните предмети и паралелките;
- извршува други задачи доделени од Министерството, Бирото за развој на образованието, Државниот испитен центар, центарот за стручно образование и обука и Државниот просветен инспекторат.

Член 24

Локалните координатори се обучуваат од страна на Министерството за информатичко општество.

Тестаторите за екстерните испити се определуваат и обучуваат од локалните координатори.

Тестирањето за екстерното проверување го спроведува тестаторот согласно процедурите утврдени од Министерството за образование и наука и Министерството за информатичко општество.

Тестаторот не може да биде наставник по предметот по кој се врши проверувањето.

IV. НАЧИН НА УТВРДУВАЊЕ НА ЗАВРШНИ ОЦЕНКИ

Член 25

Резултатите од екстерното проверувањето на напредокот и постигањата на учениците се искажуваат со бодови кои потоа се претвораат во оценки од еден (1) до пет (5).

Член 26

Оценката се утврдува согласно скалата за претворање на бодовите во оценки.

Скалата од став 1 на овој член ја утврдува Државниот испитен центар.

Со скалата се одредува минималниот број бодови за преодна оценка и распонот на бодовите за секоја од преодните оценки од два (2) до пет (5).

Минимумот за преодна оценка ги опфаќа најнеопходните знаења коишто кандидатот треба да ги покаже на испитот.

Член 27

Ако оценката од екстерното проверување е повисока за повеќе од една оценка од добиената оценка од наставникот, завршната оценка се зголемува за една оценка.

Ако оценката од екстерното проверување е пониска за повеќе од една оценка од добиената оценка од наставникот, завршната оценка се намалува за една оценка.

Член 28

Завршните оценки од екстерното проверување се објавуваат најдоцна до 15 јуни во тековната учебна година на огласната табла во училиштето.

V. ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Член 29

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-7849/7
26 декември 2008 година
Скопје

Министер,
Перо Стојановски, с.р.

Прилог бр. 1

Л И С Т А

Средно стручно образование со четиригодишно траење

Ред. број	Струка	Наставен предмет	Година на изучување
1.	Геолошко рударска и металуршка	-Практична настава -Техничко цртање со нацртна геометрија и аутокад	II, III, IV I
2.	Градежно-геодетска струка	- Практична настава - Техничко цртање со компјутерска комуникација	II, III, IV I
3.	Графичка струка	- Практична настава	II, III, IV
4.	Економско-правна и трговска струка	- Практична настава	II, III, IV
5.	Електротехничка струка	- Практична настава - Техничко цртање	II, III, IV I
6.	Здравствена струка	- Практична настава	II, III, IV
7.	Земјоделска-ветеринарна струка	- Практична настава	II, III, IV
8.	Лични услуги	- Практична настава -Техничко цртање и машински елементи	II, III, IV I
9.	Машинска струка	-Практична настава -Техничко цртање со нацртна геометрија и аутокад	II, III, IV I
10.	Сообраќајна струка	-Практична настава - Техничко цртање со нацртна геометрија	II, III, IV I
11.	Текстилно-кожарска струка	-Практична настава - Техничко цртање и машински елементи	II, III, IV I
12.	Угостителско-туристичка струка	-Практична настава	II, III, IV
13.	Хемиско-технолошка струка	-Практична настава - Техничко цртање и машински елементи	II, III, IV I
14.	Шумарско-дрвопреработувачка струка	-Практична настава - Техничко цртање со нацртна геометрија	II, III, IV I

15.	Спорска гимназија	-Кинезиологија(во функција на практична настава)	IV
16	Насока: уметничка Профил: Техничар за дизајн на облека	-Изработка на облека(во функција на практична настава)	II, III, IV

Средно стручно образование со тригодишно траење

Ред. број	Струка	Наставен предмет	Година на изучување
1.	Геолошко рударска и металуршка	-Практична настава -Техничко цртање со нацртна геометрија	III I
2.	Градежна Струка	- Практична настава - Техничко цртање со нацртна геометрија	II, III I, II
3.	Дрвопреработува-чка	- Практична настава - Техничко цртање со нацртна геометрија	I, II, III I
4.	Графичка струка	- Практична настава	II, III
5.	Електротехничка струка	- Практична настава - Техничко цртање со нацртна геометрија	II, III I
6.	Прехрамбена	- Практична настава	II, III
7.	Лични услуги	- Практична настава	II, III
8.	Машинска струка	-Практична настава -Техничко цртање со нацртна геометрија -Техничка комуникација	II, III I I
9.	Текстилна струка	-Практична настава - Техничко цртање и машински елементи	II, III I
10.	Угостителско-туристичка струка	-Послужување со практична настава - Готварство со практична настава -Слаткарство со практична настава	II, III II, III II, III
11.	Хемиско-технолошка струка	-Практична настава	II, III

3475.

Врз основа на член 71 став 6 од Законот за основното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08), министерот за образование и наука донесе

П Р А В И Л Н И К ЗА НАЧИНОТ НА ОРГАНИЗИРАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОВЕРУВАЊЕТО НА ПОСТИГАЊЕТО НА УСПЕХОТ НА УЧЕНИЦИТЕ, КАКО И НАЧИНОТ НА УТВРДУВАЊЕТО НА ЗАВРШНИТЕ ОЦЕНКИ НА УЧЕНИКОТ ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој правилник се пропишува начинот на организирање и спроведување на проверувањето на постигањето на успехот на учениците, како и начинот на утврдувањето на завршните оценки на ученикот во основните училишта.

Член 2

Интерно проверување на постигањата на успехот на учениците на крајот од трето одделение (во натамошниот текст: интерно проверување) е проверка на постигањата на успехот на учениците согласно наставните програми за основно образование, спроведено од наставниците во основните училишта со тестови подготвени од Бирото за развој на образованието.

Екстерното проверување на постигањата на успехот на учениците од четврто до девето одделение (во натамошниот текст: екстерно проверување) е проверка на постигањата на успехот на учениците согласно наставните програми за основно образование, спроведено од страна на Министерството за образование и наука (во натамошниот текст: Министерството) и Државниот просветен инспекторат со тестови подготвени од Државниот испитен центар.

Член 3

Учениците со посебни образовни потреби се проверуваат со прилагодена интерна, односно екстерна проверка на постигањата на успехот, што им овозможува полесно да ги искажат своите знаења и способности.

Член 4

Учениците на крајот од трето одделение интерно се проверуваат до два наставни предмети.

Учениците од четврто до девето одделение за секоја учебна година екстерно се проверуваат до два наставни предмети.

Член 5

Наставни предмети за кои се врши интерно и екстерно оценување се определуваат од страна на министерот за образование и наука, врз основа на бројот на паралелките, распределба на наставните часови во училиштата, јазикот на кој се изведува наставата и наставниот план и програми.

Определувањето на наставните предмети од став 1 на овој член за секоја паралелка се врши по електронски пат.

II. НАЧИН НА ОРГАНИЗИРАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИНТЕРНОТО И ЕКСТЕРНОТО ПРОВЕРУВАЊЕ

Член 6

Во спроведувањето на интерното и екстерното проверување учествуваат и училишни комисии, локални координатори од редот на државните просветни инспектори, овластени лица за надзор над текот на екстерното проверување и тестатори.

Член 7

Интерното проверување се врши во термин утврден во Календарот за организација и работа на учебната година во основните училишта.

Екстерното проверување се врши од 1-ви до 10-ти јуни во тековната учебна година.

Член 8

Интерното и екстерното проверување за ист наставен предмет за сите ученици во републиката се реализира во ист датум и во исто време, согласно Календарот за организација и работа на учебната година во основните училишта.

Член 9

Терминте за интерно и екстерно проверување, наставните предмети, како и паралелките се објавуваат на училишната огласна табла најдоцна три дена пред почетокот на проверувањето.

Член 10

Во еден ден учениците од иста паралелка може интерно и екстерно да се проверат само за еден наставен предмет.

Интерното и екстерното проверување може да се реализира и во сабота.

Член 11

Училишната комисија за подготовка за спроведување на проверувањето (во натамошен текст: училишната комисија) во електронска форма ги доставува потребните податоци за екстерното проверување најдоцна до 31-ви декември во тековната учебна година до Министерството.

Податоците од став 1 на овој член се внесуваат во базата на податоци најдоцна до 31-ви јануари.

Член 12

Оправдани причини за отсуство на ученикот од интерното и екстерното проверување можат да бидат:

- болест или лекување на ученикот (доказ-потврда од соодветна здравствена установа),
- вонредни околности: природни несреќи, несреќен случај на ученикот или член во потесното семејство, сообраќајна несреќа со потешки последици, влошување на здравствената состојба меѓу испитите и др.;
- други оправдани причини (меѓународни натпревари, јавни настапи во странство и слично).
- други причини со соодветни докази за кои Државниот просветен инспекторат ќе утврди дека се оправдани.

За учениците, кои од оправдани причини, не може да се изврши екстерно проверување во месец јуни, истото се спроведува во дополнителен рок за проверување определен од страна на министерот за образование и наука.

Член 13

Од страна на Државниот испитен центар и Бирото за развој на образованието за секоја учебна година за секој наставен предмет се изготвува банка на задачи по тежински нивоа.

Тестот за интерно проверување се состои од задачи и упатство за пополнување на тестот.

Учениците на крајот од трето одделение тестот го пополнуваат со пенкало.

Тестот за екстерно проверување се состои од задачи и упатство за пополнување на тестот.

Учениците од четврто одделение тестот го пополнуваат со пенкало.

Учениците од петто до деветто одделение пополнувањето на тестот го вршат електронски.

Член 14

За учениците од трето одделение тестовите се доставуваат еден ден пред интерното проверување.

За учениците од четврто одделение тестовите се доставуваат еден ден пред екстерното проверување.

Тестовите се доставуваат до претседателот на училишната комисија.

Претседателот на училишната комисија се грижи за заштита на тајноста на тестовите.

Член 15

Учениците најдоцна еден месец пред започнувањето на проверувањето се запознаваат со постапките за интерното и екстерното проверување.

Претседателот на училишната комисија се грижи за правилно и навремено информирање на учениците.

Член 16

Времетраењето на интерното проверување трае 40 минути.

Времетраењето на екстерното проверување трае 40 минути од моментот на одобрување на пристапот кон електронската апликација.

Член 17

Во случаи на спреченост на започнување на интерното и екстерното проверување во определеното време, училишната комисија може да го одложи започнувањето на проверувањето најмногу до 40 минути и за тоа се известува Министерството и Државниот просветен инспекторат.

Ако во текот на проверката се случат непредвидливи околности кои ја оневозможуваат проверката, се закажува нова проверка во рок од три дена.

Ако задоцнувањето е подолго од 40 минути, од страна на Министерството во соработка со училишната комисија, се одложува проверувањето во термин кој дополнително ќе се утврди.

Член 18

Распоредот на учениците по училници се подготвува од училишната комисија. Распоредот се објавува на училишната огласна табла или друго видливо место достапно за учениците еден ден пред проверувањето.

Член 19

Учениците треба да бидат во училницата во која се реализира интерно и екстерното проверување најмалку 15 минути пред започнувањето на проверката.

Од училниците треба да бидат отстранети сите наставни средства и учебни помагала.

За секој ученик од трето и четврто одделение се обезбедува клупа и стол.

За секој ученик од петто до девето одделение се обезбедува персонален сметач, клупа и стол.

Училишната комисија, една седмица пред отпочнувањето на екстерното проверување прави распоред на тестаторите по училници. За една паралелка се определува по еден тестатор.

Училниците во кои се реализира екстерното проверување треба да бидат доволно пространи, светли и прегледни.

Учениците со себе треба да носат прибор за пишување и други средства кои се предвидени со наставната програма за соодветниот предмет.

Учениците во училницата за време на екстерното проверување не треба да внесуваат лични предмети.

Техничката поддршка за реализација на интерното и екстерното проверување се врши од страна на Министерството за информатичко општество во соработка со Министерството.

Член 20

При интерното проверување на учениците од трето одделение и екстерното проверување на учениците од четврто одделение тестаторот ги отвара запечатените тестови.

Учениците треба да ги слушаат насоките на тестаторот, да работат самостојно и да не се договараат меѓусебно.

Освен учениците и тестаторите, на проверувањето може да присуствуваат и други лица за надгледување на екстерното проверување кои имаат писмена дозвола од Министерството.

На интерното проверување на учениците од трето одделение присуствува и одделенскиот наставник.

Лицата од став 3 на овој член може да го следат целиот тек на проверката или дел од проверката.

За време на проверката ученик може од оправдани причини да ја напушти просторијата, но не повеќе од пет минути.

Ученикот може во секое време да ја заврши проверката и да ја напушти просторијата.

Проверувањето завршува во точно предвиденото време.

По завршувањето на интерното проверување на учениците од трето одделение и екстерното проверување на учениците од четврто одделение, тестаторот ги проверува, пакува и предава пополнетите тестови согласно добиеното упатство.

Тестаторот подготвува извештај за целиот тек на испитот и пополнува соодветни формулари.

Член 21

Проверката на тестовите и обработката на податоците добиени од екстерното тестирање на учениците од четврто одделение се врши од страна на Државниот испитен центар.

Добиените резултати, од страна на Државниот испитен центар во електронска форма се доставуваат до Министерството.

Член 22

Стекнатите знаења и вештини на учениците од ликовно образование, музичко образование, физичко и здравствено образование и техничко образование се врши преку споредба на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот.

Показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот наставникот ги води во досие во текот на учебната година.

Споредбата на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот ја врши стручна комисија составена од директорот на училиштето, педагогот или психологот од училиштето и наставник по соодветниот предмет. Наставникот, член на комисијата, не може да биде наставник од училиштето.

Член 23

Споредбата на показателите од стекнатите знаења и вештини на ученикот со добиената оценка од наставникот се врши согласно стандардите на постигањата на учениците.

Проверувањето на знаењата и вештините на учениците од став 1 на овој член се врши со бодови кои потоа се претвораат во оценки од еден (1) до пет (5).

Оценката се утврдува согласно скалата за претворање на бодовите во оценки.

Скалата од став 3 на овој член се утврдува од страна на Бирото за развој на образованието.

Со скалата се одредува минималниот број бодови за преодна оценка и распонот на бодовите за секоја од преодните оценки од два (2) до пет (5).

Минимумот за преодна оценка ги опфаќа најнеопходните знаења и вештини коишто кандидатот треба да ги покаже на испитот.

Добиените оценка комисијата од член 22 став 3 од овој правилник ги доставува во електронска форма до Министерството.

III. УЧИЛИШНА КОМИСИЈА ЗА ПОДГОТОВКА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИНТЕРНОТО И ЕКСТЕРНОТО ПРОВЕРУВАЊЕ

Член 24

Училишната комисија за подготовка за спроведување на интерносто и екстерното проверување е составена од: претседател, заменик на претседателот, секретар и два члена. Претседател на училишната комисија, по правило, е директорот на училиштето.

Заменикот на претседателот, секретарот и членовите на училишната комисија се именуваат од директорот на училиштето. Составот на училишната комисија се објавува на огласната табла во училиштето.

Административно-организациските работи на училишната комисија ги извршува секретарот.

Во училиштата каде има повеќе од пет подрачни училишта, бројот на членови на училишната комисија, по потреба, може да се зголеми за уште два члена.

Член 25

Училишната комисија од член 24 на овој правилник е надлежна да:

- врши подготовка за спроведување на интерното и екстерното проверување;
- врши распоред на тестатори по паралелки;
- врши распоред на паралелки по училници;
- ги обезбедува просторните условите за спроведување на интерното и екстерното проверување;
- ги определува учениците за кои е потребно прилагодување на интерното и екстерното проверување;
- за учениците за кои е потребно прилагодување на интерното и екстерното проверување се грижи да обезбеди посебни услови за полагање на испитите, соодветно на потребите на секој ученик;
- ги објавува термините за интерно и екстерно проверување, наставните предмети и паралелките;
- извршува други задачи доделени од Министерството, Бирото за развој на образованието, Државниот испитен центар и Државниот просветен инспекторат.

Член 26

Локалните координатори се обучуваат од страна на Министерството за информатичко општество.

Тестаторите за интерните и екстерните испити се определуваат и обучуваат од локалните координатори.

Тестирањето за интерното и екстерниот проверување го спроведува тестаторот согласно процедурите за интерното и екстерното проверување утврдени од Министерството за образование и наука и Министерството за информатичко општество.

Тестаторот не може да биде наставник по предметот по кој се врши проверувањето.

IV. НАЧИН НА УТВРДУВАЊЕ НА ЗАВРШНИ ОЦЕНКИ

Член 27

Резултатите од интерното и екстерното проверувањето на напредокот и постигањата на учениците се искажуваат со бодови кои потоа се претвораат во оценки од еден (1) до пет (5).

Член 28

Оценката се утврдува согласно скалата за претворање на бодовите во оценки.

Скалата од став 1 на овој член ја утврдува Државниот испитен центар.

Со скалата се одредува минималниот број бодови за преодна оценка и распонот на бодовите за секоја од преодните оценки од два (2) до пет (5).

Минимумот за преодна оценка ги опфаќа најнеопходните знаења коишто кандидатот треба да ги покаже на испитот.

Член 29

Ако оценката од екстерното проверување е повисока за повеќе од една оценка од добиената оценка од наставникот, завршната оценка се зголемува за една оценка.

Ако оценката од екстерното проверување е пониска за повеќе од една оценка од добиената оценка од наставникот, завршната оценка се намалува за една оценка.

Член 30

Завршните оценки од екстерното проверување се објавуваат најдоцна до 15 јуни во тековната учебна година на огласната табла во училиштето.

V. ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Член 31

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр.19-7849/8
26 декември 2008 година
Скопје

Министер,
Перо Стојановски, с.р.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

3476.

Врз основа на член 29, став 9 од Законот за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07), министерот за животна средина и просторно планирање донесе

П Р А В И Л Н И К
ЗА КРИТЕРИУМИТЕ КОИШТО ТРЕБА ДА СЕ ИСПОЛНАТ ЗА ДОБИВАЊЕ НА ЕКОЛОШКА ОЗНАКА ЗА ДЕТЕРГЕНТИ ЗА РАЧНО МИЕЊЕ НА САДОВИ

Член 1

Со овој правилник се пропишуваат критериумите коишто треба да се исполнат за добивање на еколошка ознака за детергенти за рачно миење на садови.

Член 2

Одредени изрази употребени во овој правилник го имаат следното значење:

„Детергенти за рачно миење на садови“ е група на производи за домашна и професионална употреба во кои се вклучени сите детергенти наменети за рачно миење на: садови, садови од керамика, прибор за јадење, тенцерија, тави, кујнски прибор итн.

“Барател“ е правно или физичко лице кое поднело барање до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за добивање на еколошка ознака за детергенти за рачно миење на садови.

Член 3

Критериумите коишто треба да ги исполнуваат детергентите за рачно миење на садови, се дадени во Прилог 1, кој е составен дел на овој правилник.

Член 4

Одредбите на овој правилник имаат за цел да се обезбеди:

- намалување на испуштања на токсични или загадувачки супстанции во водната средина,
- намалување или превенција на ризиците по здравје или животна средина поврзани со употребата на опасни супстанции,
- минимизација на отпад од пакување,
- информација која ќе му овозможи на потрошувачот употреба на производот на начин кој е ефикасен и го минимизира влијанието врз животната средина.

Критериумите се одредени на начин кој промовира означување на детергенти за рачно миење на садови кои имаат мало влијание врз животната средина.

Член 5

Секој критериум содржи специфични барања за проценка и верификација.

За одредени случаи, покрај методите на тестирање утврдени со критериумите може да се употребат и други методи, доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина (во понатамошниот текст: надлежен орган) прифати дека тие се еквивалентни на предвидените за секој критериум.

Доколку за верификацијата не се потребни тестови, надлежниот орган треба да ја заснова одлуката на изјави и документација обезбедена од страна на барателот и/или од независни верификации.

Во определени случаи, кога е тоа потребно, надлежниот орган може да бара дополнителна документација и може да изврши независна верификација.

Надлежниот орган ги зема во предвид признатите системи за управување со животната средина како што се EMAS или ИSO 14001 при оценувањето на барањето и исполнувањето на критериумите.

Член 6

Барателот кој ги исполнува критериумите за добивање на еколошка ознака за детергенти за рачно миење на садови има право на пакувањата на детергентите за рачно миење на садови да ја стави еколошката ознака, каде во текстуалниот дел на ознаката го става текстот: ДЕТЕРГЕНТИ ЗА РАЧНО МИЕЊЕ НА САДОВИ.

Член 7

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 07-7502/8
26 декември 2008 година
Скопје

Министер за животна средина и просторно планирање,
д-р **Нецати Јакупи,** с.р.

ПРИЛОГ 1

ЕКОЛОШКИ КРИТЕРИУМИ

1. Токсичност за водните организми

Критичниот разблажен волумен на токсичноста (CDV_{tox}) се пресметува за секоја состојка употребувајќи ја следнава формула:

$$CDV_{tox}\ (компонента\ i) = \frac{тежина\ (i) \times DF\ (i)}{TF\ chronic\ (i)} \times 1000$$

каде што:

- *тежина (i)* е тежината на состојката (изразена во грамови) по препорачаната доза за 1 литар вода за миење на садови,
- *DF (i)* е фактор на деградација и
- *TF chronic (i)* е фактор на токсичност на состојката (во милиграм/литар).

Вредностите на *DF* и *TF* се дадени во Листа А на состојките на детергентот (DID list – detergent ingredient database). Доколку состојката ја нема во Листата А, барателот треба да ги процени вредностите следејќи ја постапката опишана во Листата Б, CDV_{tox} се пресметува за секоја состојка одделно, а потоа се собираат вредностите за сите состојки и така се одредува CDV_{tox} за производот. Листата А и Листата Б се користат за податоци за пресметка на CDV_{tox}.

CDV_{tox} на препорачаната доза изразен за 1 литар вода за миење на садови не треба да преминува 4200 литри.

Проценка и верификација: до надлежниот орган треба да биде доставена точната формулација на производот, заедно со деталите од пресметките на CDV_{tox} кои покажуваат исполнување на критериумот.

2. Биодеградација на површински активни супстанции

а) Сигурна биодеградација (аеробна)

Секоја површински активна супстанција користен во производот треба да биде лесно биоразградлив. Листата А треба да се користи за процена на биодеградацијата на површински активни супстаниции.

Проценка и верификација: до надлежниот орган треба да биде доставена точната формулација на производот, како и описот на функцијата на секоја состојка. Листата А покажува дали одредена површински активна супстанција е аеробно биоразградлива или не. За површински активни супстанции кои не се вклучени во Листата А треба да се обезбедат релевантни информации од литературата или други извори, или тестови кои покажуваат дека се аеробно биоразградливи. За состојките кои не се вклучени во Листата А, барателот на своја одговорност ја применува постапката опишана во Листата Б.

б) Анаеробна биодеградација

Секоја површински активна супстанција користена во производот треба да биде биоразградлива под анаеробни услови.

Точната формулација на производот, како и опис на функцијата на секоја состојка, треба да биде доставена до надлежниот орган. Листата А на состојките на детергентот, покажува дали одредена површински активна супстанција е анаеробно

биоразградлива или не. За површински активни супстанции кои не се вклучени во листата А треба да се обезбедат релевантни информации од литературата или други извори, или тестови кои покажуваат дека се анаеробно биоразградливи. За состојките кои не се вклучени во Листата А, барателот на своја одговорност ја применува постапката опишана во Листата Б. За состојки кои не се опфатени со листата А, може да пристапи кон обезбедување на неопходната документација за анаеробна деградација опишана во Листата В.

3. Опасни, ризични или токсични супстанции или препарати

а) Следните состојки не треба да бидат вклучени во производот, ниту како дел од формулацијата, ниту како дел од препаратот кој е дел од формулацијата:

- алкил фенол етоксилати (APEOs) и нивни деривати,
- EDTA (етилен-диамин-тетра-оцетна киселина) и нејзини соли,
- NTA (нитро-три-ацетат),
- Нитромошуси и полициклични мошуси, вклучувајќи на пример:
  - Ксилол мошус: 5-tert-butyl-2,4,6-trinitro-m-xylene
  - Синтетички амбра мошус: 4-tert-butyl-3-methoxy-2,6-dinitrotoluene
  - москен: 1,1,3,3,5-pentamethyl-4,6-dinitroindan
  - тибетин мошус: 1-tert-butyl-3,4,5-trimethyl-2,6-dinitrobenzene
  - кетон мошус: 4'-tert-butyl-2',6'-dimethyl-3',5'-dinitroacetaphenone
  - HHCB (1,3,4,6,7,8-Hexahydro-4,6,6,7,8,8-hexamethylcyclopenta(g)-2-benzopyran)
  - AHTN (6-Acetyl-1,1,2,4,4,7-hexamethyltetralin).

Проценка и верификација: барателот треба да приложи изјава поткрепена со изјави од производителите на производот, потврдувајќи дека горенаведените супстанции не се вклучени во производот.

б) Кватернарни амониумови соли кои не се лесно биоразградливи не треба да бидат користени, ниту како дел од формулацијата ниту како дел од препаратот кој е дел од формулацијата.

Проценка и верификација: барателот треба да приложи документација која покажува биодеградација на било која користена кватернарна амониумова сол.

в) Ниту една состојка (супстанца или препарат) не треба да биде вклучена во производот доколку е класифицирана во било кој од следниве ризици или комбинација од нив:

R40 (ограничени докази за канцероген ефект),

R45 (може да предизвика рак),

R46 (може да предизвика наследна генетска штета),

R49 (може да предизвика рак преку вдишување),

R68 (можни ризици од непоправливи ефекти),

R50-53 (многу токсичен за водни организми и може да предизвика долгорочни негативни ефекти врз водната средина),

R51-53 (токсичен за водни организми и може да предизвика долгорочни негативни ефекти врз водната средина),

R59 (опасен за озонската обвивка),

R60 (може да предизвика неплодност),

R61 (може да предизвика штета на неродено дете),

R62 (можен ризик од намалена плодност),

R63 (можен ризик од штета на неродено дете),

R64 (може да предизвика штета на доенчиња),

Посебни барања се пропишани за биоцидите, или како дел од формулацијата, или како дел од препаратот вклучен во формулацијата.

Гореспоменатите барања треба да се применат за секоја состојка (супстанца или препарат) чија вредност е поголема од *0,01%* тежински од готовиот производ. Исто така, ова ја вклучува и секоја состојка на секој препарат користен во формулацијата која преминува 0,01% тежински од готовиот производ.

Проценка и верификација: барателот треба да приложи копии од материјалот со податоци за безбедноста на сите состојки (било супстанции или препарати). Исто така, барателот треба да приложи и изјава подготвена од производителот на состојките со која се докажува исполнувањето на овој критериум.

4. Биоциди

a) Производот може да содржи биоциди само заради негова заштита и тоа во доза која е доволна за остварување на таа цел. Ова не се однесува на површински активни супстанции кои може да ги имаат истите својства како и биоцидите.

Проценка и верификација: барателот треба да приложи копии од материјалот со податоци за безбедноста на сите употребени заштитни средства додадени во производот, заедно со информацијата за нивната точна концентрација во готовиот производ. Производителот, или набавувачот на заштитните средства треба да обезбедат информација за дозирањето кое е потребно за да се заштити производот.

b) Забрането е да се тврди, да се наведува на пакувањето на детергентот, или на било кој друг начин, дека производот за рачно миење на садови има антимикробиолошко дејство.
Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да ги достави текстовите и изјавите кои се користат на секој тип пакување и/или примерок од секој различен тип на пакување.

v) Биоцидите, како дел од формулацијата или како дел од препаратот кој е дел од формулацијата, кои се употребуваат за заштита на производот и кои се класифицирани како R50-53 или R51-53 ризици, во согласност со директивата 67/548/EEC и нејзините измени, или директивата 1999/45/EC, се дозволени само доколку не се потенцијално биокумулативни. Во овој контекст, биоцид се смета потенцијално биокумулативен ако:

log Pow (log octanol/water partition coefficient) ≥3.0 (unless the experimentally determined BCF ≤100).

Концентрациите на биоциди во готовиот производ не треба да ги надминат максимално дозволените концентрации од директивата 76/768/EEC.

Проценка и верификација: барателот треба да приложи копии од материјалот со податоци за безбедноста на сите биоциди, заедно со документацијата за нивната концентрација во готовиот производ.

5. Бои и средства за боење

Сите бои и средства за боење користени во производот мора да бидат дозволени во согласност со директивата 76/768/EEC, или директивата 94/36/EEC, или мора да бидат окарактеризирани со нивните еколошки својства кои не припаѓаат на класификацијата со R50-53 или R51-53 ризиците, во согласност со Директивата 67/548/EEC и нејзините измени.

Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да достави изјава за исполнување на овој критериум заедно со целосната листа на сите бои и средства за боење користени во производот.

6. Мириси

a) Производот не треба да содржи парфеми кои содржат нитромошуси и полициклични мошуси (како што е специфицирано во критериумот 3а).

b) Секоја состојка додадена како мирис во производот мора да биде произведена во согласност со кодот на работа на Меѓународната асоцијација за мириси.

v) Во детергентите за рачно миење садови наменети за професионална употреба не треба да се користат мириси.

Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да се достави изјава за исполнување на секој дел од овој критериум.

7. Чувствителност на супстанции

Во согласност со директивата 1999/45/EC и нејзините измени, производот не треба да биде класифициран со ризиците R42 (може да предизвика чувствителност со вдишување) и/или R43 (може да предизвика чувствителност во допир со кожата).

Во согласност со директивата 67/548/EC и нејзините измени, или директивата 1999/45/EC и нејзините измени, концентрацијата на секоја супстанца или состојка класифицирани со ризиците R42 (може да предизвика чувствителност со вдишување) и/или R43 (може да предизвика чувствителност во допир со кожата) не треба да изнесува повеќе од 0,1% тежински од готовиот производ.

Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да ги достави точните концентрации на сите состојки кои се класифицирани како R42 и/или R43 ризици заедно со копиите од материјалот со податоци за безбедноста.

8. Штетни или корозивни својства

Во согласност со директивата 1999/45/EC производот не треба да биде класифициран како „штетен“ (Xn) или „корозивен“ (C).

Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да ги достави точните концентрации на сите супстанции користени во производот, било како дел од формулацијата, било како дел од секој препарат вклучен во формулацијата кои се класифициран како „штетни“ (Xn) или „корозивни“ (C), заедно со копиите од материјалот со податоци за безбедноста.

9. Барања кои се однесуваат на пакувањето на производот

a) Примарното пакување на производот, освен капакот, треба да има волуметриски коефициент на пакување (volumetric coefficient of packaging - VCP) помал или еднаков на 1,9. Овој критериум не се применува ако пакувањето е направено од 50% или повеќе рециклиран материјал.

VCP е еднаков на волуменот на најмалото правоаголно тело (четириаголен

паралелопипед) кое може да го содржи пакувањето, поделен со волуменот на производот содржан во пакувањето.

b) Доколку примарното пакување е направено од материјал што се рециклира, било која индикација за тоа ставена на пакувањето треба да е во согласност со стандардот ISO 14021.

v) Деловите од примарното пакување треба да бидат лесно деливи на делови од ист материјал.

Пластиките што се користат за главен контејнер треба да бидат означени во согласност со директивата за пакување и отпад од пакување 94/62/EC, или со стандардот DIN 6120 Дел 1 и 2 во врска со DIN 7728 Дел 1.

Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да достави податоци за пакувањето и/или негов примерок каде тоа е соодветно, заедно со изјава за исполнување на секој дел од овој критериум.

10. Погодност за употреба

Производот треба да биде погоден за употреба задоволувајќи ги потребите на потрошувачите.

Способноста за чистење треба да биде еднаква или подобра од водечкиот производ на пазарот, или од генерички референтниот производ одобрен од органот надлежен за утврдување генерички референтен производ и подобар од чистата вода.

Капацитетот за чистење треба да биде еднаков или подобар од водечкиот производ на пазарот или генерички референтниот производ одобрен од надлежниот орган.

Проценка и верификација: способноста и капацитетот за чистење мора да се тестира со средства на адекватна лабораторија според специфични параметри за тестирање опишани во Листата Г.

ИНФОРМАЦИИ ЗА ПОТРОШУВАЧИТЕ

11. Инструкции за употреба

Производот треба да ја содржи следната информација на пакувањето:

a) „За да ги миете вашите садови на најефикасен начин, за да заштедите вода и енергија и да ја заштитите животната средина, не користете вода што тече, туку потопувајте ги садовите во вода и/или употребувајте препорачано дозирање. Можете поефикасно да миете без големо количество на пена“ (или сличен текст);

b) Информацијата на пакувањето треба да биде дадена во разумно доволна големина и на подлога која овозможува нејзино читање. Употребата на пиктограм е доброволно;

Препорачано дозирање за 5 литри вода за миење на садови:

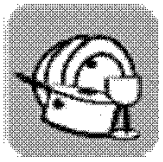

не многу валкани *x* ml (*y* чајни лажици) од производот

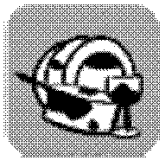

валкани *z* ml (*w* чајни лажици) од производот

каде *x*, *y*, *z* и *w* се дефинирани од страна на барателот и/или производителот.

Мерките користени во горниот пиктограм треба да се во милиметри;

в) означување на приближниот број на миења кои можат да се направат со едно пакување детергент е препорачливо, но не е задолжително.

Ова се пресметува со делење на волуменот на производот со дозирањето на детергент потребно за 5 литри вода за миење на валкани садови;

г) Регулативата за детергенти (ЕС) No. 648/2004 треба да се применува;

Проценка и верификација: барателот до надлежниот орган треба да достави примерок од пакувањето на производот заедно со налепницата и заедно со изјава за исполнување на секој дел од критериумот.

12. Информации кои ги содржи еколошката ознака

Втората налепница, која се однесува на еколошката ознака, треба да го содржи следниот текст:

- намалено влијание врз водниот свет,
- намалена употреба на опасни супстанции,
- јасни напатствија за употреба.

Листа А

Листа на состојките на детергентот (DID list - detergent ingredient database)

За состојките кои се вклучени во Листата А на состојките на детергентот, вредностите за токсичноста и деградацијата од листата мора да бидат земени за проценка на исполнување на еколошките критериуми

За состојките кои не се вклучени во Листата А на состојките на детергентот, за утврдување на вредностите за токсичноста и деградацијата, треба да се користи процедурата опишана во Листата Б

Листа на состојките

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
	Анјонски површински активни супстанции									
1	Linear alkyl benzene sulphonates 11,5 -11,8 (LAS)	4,1	1 000	0,0041	0,69	10	0,069	0,05	R	N
2	LAS (C 10-13 alkyl) triethanolamine salt	4,2	1 000	0,0042	3,4	100	0,034	0,05	R	O
3	C 14/17 Alkyl sulphonate	6,7	5 000	0,00134	0,44	10	0,044	0,05	R	N
4	C 8/10 Alkyl sulphate	132	5 000	0,0264			0,0264	0,05	R	Y
5	C 12/14 Alkyl sulphate (AS)	2,8	1 000	0,0028	2	100	0,02	0,05	R	Y
6	C 12/18 Alkyl sulphate (AS) (#)			0,0149			0,027	0,05	R	Y
7	C 16/18 Fatty alcohol sulphate (FAS)	27	1 000	0,027	1,7	50	0,034	0,05	R	Y
8	C 12/15 A 1-3 EO sulphate	4,6	1 000	0,0046	0,1	10	0,01	0,05	R	Y
9	C 16/18 A 3-4 EO sulphate	0,57	10 000	0,000057			0,000057	0,05	R	Y
10	Dialkyl sulpho succinate	15,7	1 000	0,0157			0,0157	0,5	I	N
11	C 12/14 Sulpho-fatty acid methylester	9	10 000	0,0009	0,23	50	0,0046	0,05	R	N
12	C 16/18 Sulpho-fatty acid methylester	0,51	5 000	0,000102	0,2	50	0,004	0,05	R	N
13	C 14/16 alfa Olefin sulphonate	3,3	10 000	0,00033			0,00033	0,05	R	N
14	C 14/18 alfa Olefin sulphonate	0,5	5 000	0,0001			0,0001	0,05	R	N

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
15	Soap C > 12-22	22	1 000	0,022	10	100	0,1	0,05	R	Y
16	Lauroyl Sarcosinate	56	10 000	0,0056			0,0056	0,05	R	Y
17	C 9/11 2-10 EO Carboxymethylated, sodium salt or acid	100	10 000	0,01			0,01	0,05	R	O
18	C 12/18 2-10 EO Carboxymethylated, sodium salt or acid	8,8	1 000	0,0088	5	100	0,05	0,05	R	O
19	C 12/18 Alkyl phosphate esters	38	1 000	0,038			0,038	0,05	R	N
	Нејонски површински активни супстанции									
20	C 8 A 1-5 EO	7,8	1 000	0,0078			0,0078	0,05	R	Y
21	C 9/11 A, > 3-6 EO predominantly linear	5,6	1 000	0,0056			0,0056	0,05	R	Y
22	C 9/11 A, > 6-10 EO predominantly linear	5	1 000	0,005			0,005	0,05	R	Y
23	C 9/11 A, 5-11 EO multibranched	1	1 000	0,001			0,001	0,05	R	O
24	C 10 A, 5-11 EO multibr.(Trimer-propen-oxo-alcohol)	1	1 000	0,001			0,001	0,05	R	Y
25	C 12/15 A, 2-6 EO predominantly linear	0,43	1 000	0,00043	0,18	50	0,0036	0,05	R	Y
26	C 12/14 5-8 EO 1 t-BuO (endcapped)	0,23	1 000	0,00023	0,18	100	0,0018	0,05	R	O
27	C 12/15 A, 3-12 EO multibranched	1	1 000	0,001	3,2	100	0,032	0,05	R	O
28	C 12/15 (mean value C < 14) A, >6-9 EO	0,63	1 000	0,00063	0,24	10	0,024	0,05	R	Y
29	C 12/15 (mean value C > 14) A, >6-9 EO	0,4	1 000	0,0004	0,17	10	0,017	0,05	R	Y
30	C 12/15 A, > 9-12 EO	1,1	1 000	0,0011			0,017	0,05	R	Y
31	C 12/15 A >12-20 EO	0,7	1 000	0,0007			0,0007	0,05	R	O
32	C 12/15 A > 20-30 EO	13	1 000	0,013	10	100	0,1	0,05	R	O
33	C 12/15 A, > 30 EO	130	1 000	0,13			0,13	0,5	I	O
34	C 12/18 A, 0-3 EO	0,3	1 000	0,0003			0,0003	0,05	R	Y
35	C 12/18 A, 5-10 EO	1	1 000	0,001	0,35	100	0,0035	0,05	R	O
36	C 12/18 A, > 10-20 EO	1	1 000	0,001			0,0035	0,05	R	O

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
37	C 16/18 A, 2-8 EO	3,2	1 000	0,0032	0,4	100	0,004	0,05	R	Y
38	C 16/18 A, > 9-18 EO	0,72	1 000	0,00072	0,32	10	0,032	0,05	R	Y
39	C 16/18 A, 20-30 EO	4,1	1 000	0,0041			0,0041	0,05	R	Y
40	C 16/18 A, > 30 EO	30	1 000	0,03			0,03	0,5	I	Y
41	C 12-15 A 2-6 EO 2-6 PO	0,78	1 000	0,00078	0,36	100	0,0036	0,05	R	O
42	C 10-16 A 0-3 PO 6-7 EO	3,2	5 000	0,00064	1	100	0,01	0,05	R	O
43	Glycerin (1-5 EO) cocoate	16	1 000	0,016	6,3	100	0,063	0,05	R	Y
44	Glycerin (6-17 EO) cocoate	100	1 000	0,1			0,1	0,05	R	Y
45	C 12/14 Glucose amide	13	1 000	0,013	4,3	50	0,086	0,05	R	Y
46	C 16/18 Glucose amide	1	1 000	0,001	0,33	50	0,0066	0,05	R	Y
47	C 8/10 Alkyl polyglycoside	28	1 000	0,028	5,7	100	0,057	0,05	R	Y
48	C 8/12 Alkyl polyglycoside, branched	480	1 000	0,48	100	100	1	0,05	R	N
49	C 8/16 or C 12-14 Alkyl polyglycoside	5,3	1 000	0,0053	1	10	0,1	0,05	R	Y
50	Coconut fatty acid monoethanolamide	9,5	1 000	0,0095	1	100	0,01	0,05	R	Y
51	Coconut fatty acid monoethanolamide 4-5 EO	17	10 000	0,0017			0,0017	0,05	R	Y
52	Coconut fatty acid diethanolamide	2	1 000	0,002	0,3	100	0,003	0,05	R	O
53	PEG-4 Rapeseed amide	7	5 000	0,0014			0,0014	0,05	R	Y
	Амфотерични површински активни супстанции									
60	C 12/15 Alkyl dimethylbetaine	1,7	1 000	0,0017	0,1	100	0,001	0,05	R	O
61	Alkyl C 12/18 amidopropylbetaine	1,8	1 000	0,0018	0,09	100	0,0009	0,05	R	Y
62	C 12/18 Alkyl amine oxide	0,3	1 000	0,0003			0,0003	0,05	R	Y
	Катјонски површински активни супстанции									
70	Alkyl trimethyl ammonium salts	0,1	1 000	0,0001	0,046	100	0,00046	0,5	I	O

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
71	Alkyl ester ammonium salts	2,9	1 000	0,0029	1	10	0,1	0,05	R	Y
	Заштитни средства (презервативи)									
80	1,2-Benzisothiazol-3-one	0,15	1 000	0,00015			0,00015	0,5	I	N
81	Benzyl alcohol	360	1 000	0,36			0,36	0,05	R	Y
82	5-bromo-5-nitro-1,3-dioxane	0,4	5 000	0,00008			0,00008	1	P	O
83	2-bromo-2-nitropropane-1,3-diol	0,78	1 000	0,00078	0,2	100	0,002	0,5	I	O
84	Chloroacetamide	55,6	10 000	0,00556			0,00556	1	O	O
85	Diazolinidylurea	35	5 000	0,007			0,007	1	P	O
86	Formaldehyde	2	1 000	0,002			0,002	0,05	R	O
87	Glutaraldehyde	0,31	1 000	0,00031			0,00031	0,05	R	O
88	Guanidine, hexamethylene-, homopolymer	0,18	1 000	0,00018	0,024	100	0,00024	1	P	O
89	CMI + MIT in mixture 3:1 (§)	0,0067	1 000	0,0000067	0,0057	50	0,000114	0,5	I	O
90	2-Methyl-2H-isothiazol-3-one (MIT)	0,06	1 000	0,00006			0,00006	0,5	I	O
91	Methyldibromoglutaronitrile	0,15	1 000	0,00015			0,00015	0,05	R	O
92	e-phtaloimidoperoxyhexanoic acid	0,59	5 000	0,000118			0,000118	1	P	O
93	Methyl-, Ethyl-and Propylparaben	15,4	5 000	0,00308			0,00308	0,05	R	N
94	o-Phenylphenol	0,92	1 000	0,00092			0,00092	0,05	R	O
95	Sodium benzoate	128	1 000	0,128			0,128	0,05	R	Y
96	Sodium hydroxy methyl glycinate	36,5	5 000	0,0073			0,0073	1	O	O
97	Sodium nitrite	87	10 000	0,0087			0,0087	1	NA	NA
98	Triclosan	0,0014	1 000	0,0000014			0,0000014	0,5	I	O
	Други состојки									
110	Silicon	250	1 000	0,25			0,25	1	P	N

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
111	Paraffin	1 000	10 000	0,1			0,1	1	P	O
112	Glycerol	4 400	5 000	0,88			0,88	0,05	R	Y
113	Phosphate, as STPP	1 000	1 000	1			1	0,15	NA	NA
114	Zeolite (Insoluble Inorganic)	1 000	1 000	1	175	50	3,5	1	NA	NA
115	Citrate and citric acid	825	1 000	0,825	80	50	1,6	0,05	R	Y
116	Polycarboxylates	200	1 000	0,2	106	10	10,6	1	P	N
117	Nitrilotriacetat (NTA)	494	1 000	0,494	64	50	1,28	0,5	I	O
118	EDTA	121	1 000	0,121	22	50	0,44	0,5	I	N
119	Phosphonates	650	1 000	0,65	25	50	0,5	1	P	N
120	EDDS	320	1 000	0,32	32	50	0,64	0,05	R	N
121	Clay (Insoluble Inorganic)	1 000	1 000	1			1	1	NA	NA
122	Carbonates	250	1 000	0,25			0,25	0,15	NA	NA
123	Fatty acids C ≥ 14	3,7	5 000	0,00074			0,00074	0,05	R	Y
124	Silicates	250	1 000	0,25			0,25	1	NA	NA
125	Polyasparaginic acid, Na-salt	410	1 000	0,41			0,41	0,05	R	N
126	Perborates (as Boron)	14	1 000	0,014			0,014	1	NA	NA
127	Percarbonate (See carbonate)	250	1 000	0,25			0,25	0,15	NA	NA
128	Tetraacetylethylenediamine (TAED)	250	1 000	0,25	500	100	5	0,05	R	O
129	C 1-C 4 alcohols	1 000	1 000	1			1	0,05	R	Y
130	Mono-, di-and triethanol amine	90	1 000	0,09	0,78	100	0,0078	0,05	R	Y
131	Polyvinylpyrrolidon (PVP)	1 000	1 000	1			1	0,5	I	N
132	Carboxymethylcellulose (CMC)	250	5 000	0,05			0,05	0,5	I	N
133	Sodium and magnesium sulphate	1 000	1 000	1	100	100	1	1	NA	NA

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
134	Calcium-and sodiumchloride	1 000	1 000	1	100	100	1	1	NA	NA
135	Urea	1 000	5 000	0,2			0,2	1	NA	NA
136	Silicon dioxide, quartz (Insoluble inorganic)	1 000	1 000	1			1	1	NA	NA
137	Polyethylene glycol, MW>4000	1 000	10 000	0,1			0,1	1	P	N
138	Polyethylene glycol, MW<4000	1 000	10 000	0,1			0,1	1	P	O
139	Cumene-, Xylene-and Toluene sulphonates	66	10 000	0,0066			0,0066	0,5	I	N
140	Na-/Mg-/KOH	30	1 000	0,03			0,03	0,05	NA	NA
141	Enzymes/proteins	25	5 000	0,005			0,005	0,05	R	Y
142	Perfume, if not other specified (**)	2	1 000	0,002			0,002	0,5	I	N
143	Dyes, if not other specified (**)	10	1 000	0,01			0,01	1	P	N
144	Starch	100	1 000	0,1			0,1	0,05	R	Y
145	Anionic polyester	655	1 000	0,655			0,655	1	P	N
146	PVNO/PVPI	530	1 000	0,53			0,53	1	P	N
147	Zn Ftalocyanin sulphonate	0,2	1 000	0,0002	0,16	100	0,0016	1	P	N
148	Iminodisuccinat	81	1 000	0,081	17	100	0,17	0,05	R	N
149	FWA 1	11	1 000	0,011	10	100	0,1	1	P	N
150	FWA 5	10	1 000	0,01	1	10	0,1	1	P	N
151	1-decanol	2,3	5 000	0,00046			0,00046	0,05	R	O
152	Methyl laurate	1 360	10 000	0,136			0,136	0,05	R	O
153	Formic acid (Ca salt)	100	1 000	0,1			0,1	0,05	R	Y
154	Adipic acid	31	1 000	0,031			0,031	0,05	R	O
155	Maleic acid	106	1 000	0,106			0,106	0,05	R	Y
156	Malic acid	106	1 000	0,106			0,106	0,05	R	O

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
157	Tartaric acid	200	10 000	0,02			0,02	0,05	R	O
158	Phosphoric acid	138	1 000	0,138			0,138	0,15	NA	NA
159	Oxalic acid	128	5 000	0,0256			0,0256	0,05	R	O
160	Acetic acid	30	1 000	0,03			0,03	0,05	R	Y
161	Lactic acid	130	1 000	0,13			0,13	0,05	R	Y
162	Sulphamic acid	75	1 000	0,075			0,075	1	NA	NA
163	Salicylic acid	46	1 000	0,046			0,046	0,15	R	O
164	Glycollic acid	141	5 000	0,0282			0,0282	0,05	R	O
165	Glutaric acid	208	5 000	0,0416			0,0416	0,05	R	O
166	Malonic acid	95	5 000	0,019			0,019	0,05	R	O
167	Ethylene glycol	6 500	1 000	6,5			6,5	0,05	R	Y
168	Ethylene glycol monobutyl ether	747	5 000	0,1494			0,1494	0,05	R	O
169	Diethylene glycol	4 400	10 000	0,44			0,44	0,15	I	Y
170	Diethylene glycol monomethyl ether	500	1 000	0,5			0,5	0,5	I	O
171	Diethylene glycol monoethyl ether	3 940	5 000	0,788			0,788	0,05	R	O
172	Diethylene glycol monobutyl ether	1 254	1 000	1,254			1,254	0,05	R	O
173	Diethylene glycol dimethylether	2 000	10 000	0,2			0,2	0,5	I	O
174	Propylene glycol	32 000	1 000	32			32	0,15	R	Y
175	Propylene glycol monomethyl ether	12 700	5 000	2,54			2,54	0,05	R	O
176	Propylene glycol monobutylether	748	5 000	0,1496			0,1496	0,05	R	O
177	Dipropylene glycol	1 625	10 000	0,1625			0,1625	0,05	R	O
178	Dipropylene glycol monomethyl ether	1 919	5 000	0,3838			0,3838	0,05	R	O
179	Dipropylene glycol monobutylether	841	5 000	0,1682			0,1682	0,05	R	O

		Акутна токсичност			Хронична токсичност			Деградација		
Број	**Име на состојката**	**LC50/EC50**	**SF(acute)**	**TF(acute)**	**NOEC (*)**	**SF (chronic) (*)**	**TF(chronic)**	**DF**	**Аеробна**	**Анаеробна**
180	Dipropylene glycol dimethylether	1 000	5 000	0,2			0,2	0,5	I	O
181	Triethylene glycol	4 400	1 000	4,4			4,4	0,5	I	O
182	Tall oil	1,8	1 000	0,0018			0,0018	0,5	I	O
183	Ethylenebisstearamides	140	5 000	0,028			0,028	0,5	I	O
184	Sodium gluconate	10 000	10 000	1			1	0,05	R	O
185	Glycol distearate	100	5 000	0,02			0,02	0,5	I	O
186	Hydroxyl ethyl cellulose	209	5 000	0,0418			0,0418	1	P	O
187	Hydroxy propyl methyl cellulose	188	5 000	0,0376			0,0376	1	P	O
188	1-methyl-2-pyrrolidone	500	1 000	0,5			0,5	0,05	R	O
189	Xanthan gum	490	1 000	0,49			0,49	0,05	R	O
190	Trimethyl Pentanediol mono-isobutyrate	18	1 000	0,018	3,3	100	0,033	0,05	R	O
191	Benzotriazole	29	1 000	0,029			0,029	1	P	O
192	Piperidinol-propanetricarboxylate salt	100	1 000	0,1	120	100	1,2	0,5	I	O
193	Diethylaminopropyl-DAS	120	1 000	0,12	120	100	1,2	1	P	O
194	Methylbenzamide-DAS	120	1 000	0,12	120	100	1,2	0,5	I	O
195	Pentaerythritol-tetrakis-phenol-propionate	38	1 000	0,038			0,038	1	P	O
196	Block polymers	100	5 000	0,02			0,02	1	P	N
197	Denatonium benzoate	13	5 000	0,0026			0,0026	1	O	O
198	Succinate	374	10 000	0,0374			0,0374	0,05	R	O
199	Polyaspartic acid	528	1 000	0,528			0,528	0,05	R	N

(нерастворлива неорганска) - состојка со многу мала растворливост, или нерастворлива во вода

(*) - ако нема прифатливи податоци за хронична токсичност, овие колони се празни. Во тој случај TF(chronic) е дефиниран како еквивалент на TF(acute).

(**) - Како основно правило на дозволата на барателот, мора да се користат податоци од листата. Парфемите и боите се исклучоци. Доколку податоците за токсичност се опфатени со дозволата, барателот истите треба да ги користи за пресметка на TF и определување на деградацијата. Доколку тоа не го стори, тогаш треба да ги користи вредностите од листата.

(#) - Во случај на недостаток од резултати за токсичност, TF се пресметува како просек на вредностите C 12/14 Alkyl sulphat(AS) и C 16/18 Alkyl sulphate (AS)

(§) - 5-Chloro-2-Methyl-4-isothiazolin-3-one и 2-Methyl-4-isothiazolin-3-one во смеса од 3: 1

Листа на кратенки:

SF(acute)	= безбедносен фактор за акутна токсичност.
TF(acute)	= фактор на токсичност на основа на акутната токсичност на водните организми.
SF(chronic)	= безбедносен фактор за хронична токсичност.
TF(chronic)	= фактор на токсичност на основа на хроничната токсичност на водните организми.
DF	= фактор на деградација.

Аеробна деградација:

R	= лесна биодеградација согласно OECD упатствата
I	= нераздвоива биодеградација согласно OECD упатствата
P	= постојана. Состојката не го исполнува тестот за нераздвоива биодеградација
O	= состојката не била тестирана
NA	= не е применливо

Анаеробна деградација:

Y	= биоразградлив под анаеробни услови
N	= не е биоразградлив под анаеробни услови
O	= состојката не била тестирана
NA	= не е применливо

Листа Б

Критичен разблажен волумен

Критичниот разблажен волумен се пресметува според следната формула:

$$CDV = 1000 * \Sigma Dosage(i) * DF(i)/TF(i)$$

каде:

Dosage(i) = доза на состојката изразена во g/перење, или понекогаш g/100g од производот

DF(i) = Фактор на деградација на состојката *i*

TF(i) = Фактор на токсичност на состојката *i*

ПОСТАПКА КОЈА СЕ ПРИМЕНУВА ДОКОЛКУ СОСТОЈКАТА НЕ Е НАВЕДЕНА ВО ЛИСТА НА СОСТОЈКИТЕ НА ДЕТЕРГЕНТОТ

Токсичност во вода

Во Европската шема за еколошко означување *CDV* се пресметува врз основа на фактори за хронична токсичност и хронична безбедност. Доколку не се достапни резултатите од хроничните тестови, тогаш мора да се користат факторите за акутна токсичност и безбедност.

Фактор на хронична токсичност ($TF_{chronic}$)

- Се пресметува средната вредност внатре секое трофично ниво (риби, раковидни животни, алги) користејќи потврдени тест резултати за хронична токсичност. Доколку се достапни повеќе тест резултати за еден вид од трофичното ниво, прво треба да се пресмета средната вредност на видовите и овие средни вредности треба да бидат користени за пресметување на средната вредност за трофичното ниво.
- Факторот на хронична токсичност ($TF_{chronic}$) е најниска пресметана средна вредност на трофичните нивоа.
- $TF_{chronic}$ треба да биде користен при пресметување на критичниот разблажен волумен.

Фактор на акутна токсичност (TF_{acute})

- Се пресметува средната вредност внатре секое трофично ниво (риби, раковидни животни, алги) користејќи потврдени тест резултати за хронична токсичност. Доколку се достапни повеќе тест резултати за еден вид од трофичното ниво, прво треба да се пресмета средната вредност на видовите и овие средни вредности треба да бидат користени за пресметување на средната вредност за трофичното ниво.
- Факторот на хронична токсичност (TF_{acute}) е најниска пресметана средна вредност на трофичните нивоа.
- TF_{acute} треба да биде користен при пресметување на критичниот разблажен волумен.

Безбедносен фактор

Безбедносниот фактор (*SF*) зависи од тоа колку трофични нивоа се тестирани и дали резултатите од тестовите за хроничност се достапни или не. Безбедносниот фактор се определува на следниот начин:

Податоци	Безбедносен фактор (SF)	Фактор на токсичност (TF)
Еден краткотраен L(E)C50	10.000	Токсичност/10.000
Два краткотрајни L(E)C50 од видови кои се претставници на две трофични нивоа (риби и/или ракови и/или алги)	5.000	Токсичност/5.000
Најмалку еден краткотраен L(E)C50 од сите три трофични нивоа од основниот сет *)	1.000	Токсичност/1.000
Еден долготраен NOEC (риби или ракови)	100	Токсичност/100
Два долготрајни NOEC од видови кои се претставници на две трофични нивоа (риби и/или ракови и/или алги)	50	Токсичност/50
Долготраен NOEC од најмалку три видови (риби, ракови и алги) кои претставуваат три трофични нивоа	10	Токсичност/10

*) Основниот сет за тестирање на токсичноста на водните организми се состои од акутни тестови со риби, раковидни животни и алги

Фактор на деградација

Факторот на деградација се дефинира на следниов начин:

Табела 1. Фактор на деградација (DF):

	DF
Лесно биоразградливи*	0,05
Лесно биоразградливи**	0,15
Нераздвоиво биоразградливи	0,5
Постојани	1

* Сите површински активни супстанции или други состојки од серијата хомологации кои ги исполнуваат крајните барања на тестот за деградација, треба да бидат вклучени во класата без оглед на исполнувањето на критериумот за 10-дневен прозорец.

** Критериумот 10-дневен прозорец не е исполнет.

За неоргански состојки DF се одредува во зависност од периодот на посматраната деградација. Ако состојката се деградира за пет денови: DF = 0,05, за 15 денови: DF = 0,15, за 50 денови: DF = 0,5.

Анаеробна биодеградација

Состојката мора да се класифицира во една од следниве класи на препарати:

Категорија	Ознака
Анаеробни не биоразградливи, односно тестирани и најдени не биоразградливи	N
Анаеробно биоразградливи, односно тестирани и најдени биоразградливи, или не тестирани, но демонстрирано преку аналогни предвидувања итн.	Y
Не тестирани за анаеробна биодеградација	0

Аеробна биодеградација

Состојката мора да се класифицира во едно од следниве класи на препарати:

Категорија	Ознака
Лесно биоразградливи	R
Природно биоразградливи, но не лесно биоразградливи	I
Постојани	P
Не тестирани за анаеробна биодеградација	0

Нерастворливи неоргански состојки

Доколку неорганската состојка има многу мала растворливост во вода, или не е растворлива во вода, истото мора да се назначи во документацијата која се поднесува до надлежниот орган.

Листа В

Документација за анаеробна биодеградација

Следната постапка се применува со цел да се обезбеди документација за анаеробната биодеградација на состојките кои не се на Листата на состојките на детергентот од Листата А. .

Да се примени разумна екстраполација. Да се користат резултати од тестови добиени со една суровина за да се добие крајната анаеробна деградација на структурално сродни површински активни супстанции.

Доколку анаеробната биодеградација е потврдена за површински активни супстанции кои се на Листата А на состојките на детергентот, се претпоставува дека површински активни супстанции од сроден тип ќе бидат еднакво биоразградливи. Доколку анаеробната биодеградација на површински активна супстанција е потврдена со соодветни тест метод се претпоставува дека сличен вид на површински активни супстанции се исто така биоразградливи.

Изведба на тест метод за проверка на биодеградација. Доколку е потребно ново тестирање, проверката да се изврши со употреба на OECD 311, ISO 11734, ECETOC бр. 28 (јуни 1988) или со еквивалентен метод.

Изведба на тест метод за анаеробна биодеградација на мало дозирање. Доколку е потребно ново тестирање, а во случај на проблеми со тестот за проверка, тестот да се повтори со користење на мала доза на површински активна супстанција и да се следи деградацијата со 14C мерките или хемиски анализи. Тестирањето со мали дози може да се изведе со употреба на OECD 308 (24 април 2002) или со негов еквивалентен метод кој ќе обезбеди примена на строгите анаеробни услови. Тестирањето и толкувањето на резултатите треба да се изведе од страна на независен експерт.

Листа Г

Специфични параметри во врска со тестирањето

Рамка за извршување на тестот

Целта на извршување на тестот е да се споредат способноста и капацитетот на тестираниот производ со способностите и капацитетите на референтните производи. Рамката дозволува употреба на широк спектар на тест постапки се додека барањата кои се дадени подолу се дел од тест постапката. При тестирањето миењето може да се прави рачно или пак на машина. Тестот може да вклучува миење на садови од керамика, но и не мора.

Број на тестови

Мора да се направи серија од пет тестови во кои тестираните и референтните производи се споредуваат еден со друг во секоја серија. Секоја серија се состои од два под-теста: еден за тестираниот производ и друг за референтниот производ. Покрај, десетте под-тестови, најмалку еден дополнителен тест мора да се изведе во кој нема да се употребува детергент за рачно миење на садови (така наречен воден тест). Овој тест покажува дека резултатите од одбраниот тест метод потврдуваат дека тестираниот производ има подобри перформанси отколку при чистење со обична вода.

Параметри на водата

- Мора да се користи ист волумен на вода при сите под-тестови. Волуменот на водата се изразува во литри до една децимала.
- Мора да се знае тврдината на водата, како и односот калциум - магнезиум.
- Температурата на водата мора да биде иста при сите под-тестови. Треба да се мери на почетокот и да се одржува константна во текот на целиот текст. Меѓутоа, намалување на температурата на водата во текот на тестот е прифатливо, доколку истото намалување на температурата е документирано за сите под-тестови.

Параметри на тестираниот и референтниот производ

- Референтниот производ може да биде или водечкиот на пазарот или генеричка формулација.
- Доколку се употребува водечкиот производ на пазарот, тоа треба да биде еден од трите до четирите производи со највисока продажба на пазарот во регионот, во кој еколошко означените производи треба да се продаваат. Понатаму, водечкиот производ на пазарот мора да биде одобрен од надлежниот орган и неговото трговско име мора да и биде достапно на јавноста.
- Ако се користи генерички референтен производ, тој мора да има состав кој е репрезентативен за производите на пазарот. Понатаму, генерички референтниот производ мора да биде одобрен од органот надлежен за одобрување на генерички референтен производ и неговата формулација мора да биде општо достапна без надомест.
- Дозирањето на тестираниот производ и на референтниот производ треба да биде препорачана доза во сите тестови, нормализирана за даден волумен на вода и измерена во грамови до една децимала. Доколку на референтниот производ не е назначена препорачана доза, истата доза мора да се употреби при тестирањето на двата производа, тестираниот и референтниот.
- Доколку е приложен дозер, тогаш за тестот мора да се употреби најниската препорачана доза.
- Детергентот мора да биде измешан и потполно растворен во вода.

Параметри за нечистотија

- Мора да се употреби најмалку една вид на нечистотија примарно составена од свежа маснотија од животинско потекло и маснотија од растително потекло.
- Истата нечистотија треба да се користи во сите под-тестови.
- Потеклото или хемискиот состав на нечистотијата, пр. маслиново масло, говедски лој, итн. треба да се опише во детали.
- Нечистотијата треба да биде хомогена и со еднаква конзистентност.
- Мора да биде подготвена наеднаш доволно нечистотија за целиот тест.
- Количеството на нечистотија што се употребува при тестирањето треба да биде еднакво во сите под-тестови и треба да се измери во грамови до една децимала.

Тест постапка

- Тестираниот и референтниот производ треба да бидат анонимни за оној кој ги тестира.
- Елементите и нивоата вклучени во под-тестот треба да бидат одлучени однапред и треба да бидат идентични за секој под-тест.
- Температурата и релативната влажност во просторијата треба да бидат измерени и да се држат константни во текот на сите под-тестови.
- Постапката за нанесување на нечистотијата и времето оставено за нејзино сушење треба да се определат однапред.
- Постапката за рачно миење садови или машинско отстранување на нечистотијата треба да бидат опишани однапред.
- Најмалку пет под-тестови треба да се изведат и на тестираниот и на референтниот производ, а најмалку еден тест треба да се изведе со вода без додавање на детергент.

Проценка на капацитетот

- Тестот треба да обезбедува генерирање на резултати кои овозможуваат мерење на капацитетот. Капацитетот се изразува во грамови отстранета нечистотија на пет литри вода пред достигнување на претходно дефинираната точка на заситеност. Точката на заситеност е на пр. кога веќе не можат да се забележат резултатите од чистењето, кога нечистотијата плива на површината на водата, кога пената не ја покрива целосно површината, или кога нема видлива пена.

Проценка на чистотата

- Тестот мора да обезбедува генерирање на резултати кои овозможуваат мерење на чистотата. Чистотата може да се мери визуелно, оптички или со друг релевантен метод. Методот на мерење, вклучувајќи и можен систем на прикажување на резултатите, треба да биде определен однапред.

Споредба

- Позитивен резултат е постигнат кога капацитетот и чистотата на тестираниот производ се еднакви или подобри во споредба со референтниот производ.
- Тестираниот производ се смета дека ги исполнил барањата во поглед на неговите својства доколку позитивни резултати се постигнати во најмалку 80% од серијата тестови. Како алтернатива, апликантот може да употреби статистички метод и да демонстрира со 95% опсег на доверба дека тестираниот производ е исто толку добар или подобар од референтниот во најмалку 80% од серијата тестови.
- Исто така треба да се прикаже дека тестираниот производ има поголема способност за чистење од онаа на чистата вода.

Документација

За секој тест мора да се направи извештај со следната спецификација, односно извештајот мора да ги содржи следните точки:

- опис како тестот и референтните производи биле направени анонимни за извршителот/ извршителите на тестот,
- спецификација на температурата и влажноста во просторијата каде се извршува тестот и детали како лицето/лицата кои тестираат ги обезбедуваат овие услови и ги зачувуваат постојани во сите под-тестови,
- опис на составот на нечистотијата и на процедурата користена за да се обезбеди дека истата е хомогенизирана и еднакво конзистентна,
- спецификација на тврдината на водата и како е тоа постигната, како и спецификација на калциум – магнезиум односот,
- спецификација на количината на вода користена во под-тестовите и спецификација како е исполнето барањето за потребната температура на водата,
- спецификација на резултатите од измерената тежина на детергентот во секој под-тест и опис на процедурата за растворање на производот во водата,
- опис на процедурата за додавање нечистотија на било кој сад, или во водата за миење,
- спецификација на резултатите од мерење на тежината на нечистотијата во секој под-тест,
- опис на останатите елементи и етапи во секој индивидуален под-тест,
- опис на колкави капацитети и средства за чистење се измерени,
- груби податоци за сите серии на тестови содржани во термините на капацитети и средства за чистење,
- финални резултати вклучувајќи ги резултатите на тестираната вода (во која не е користен детергент) и ако е применливо статистичко вреднување на податоците.

АГЕНЦИЈА ЗА КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

3477.

Врз основа на член 160 став 3 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА КОНВЕРЗИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД КАТАСТАР НА ЗЕМЈИШТЕ ВО КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Се врши конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности за катастарската општина Дражево - Општина Ново Село.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижности од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиштето за КО Дражево, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18741/1
29 декември 2008 година Директор,
Скопје **Љупчо Георгиевски,** с.р

_____

3478.

Врз основа на член 160 став 3 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА КОНВЕРЗИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД КАТАСТАР НА ЗЕМЈИШТЕ ВО КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Се врши конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности за катастарската општина Радово - Општина Босилово.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижности од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиштето за КО Радово, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18742/1
29 декември 2008 година Директор,
Скопје **Љупчо Георгиевски,** с.р

3479.

Врз основа на член 160 став 3 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА КОНВЕРЗИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД КАТАСТАР НА ЗЕМЈИШТЕ ВО КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Се врши конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности за катастарската општина Долни Балван – Општина Карбинци.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижности од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиштето за КО Долни Балван, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18743/1
29 декември 2008 година Директор
Скопје **Љупчо Георгиевски,** с.р.

_____

3480.

Врз основа на член 160 став 3 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА КОНВЕРЗИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД КАТАСТАР НА ЗЕМЈИШТЕ ВО КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Се врши конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности за катастарска општина Аргулица – Општина Карбинци.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижности од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиштето за КО Аргулица, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18744/1
29 декември 2008 година Директор
Скопје **Љупчо Георгиевски,** с.р.

3481.

Врз основа на член 160, став 3 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА КОНВЕРЗИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД КАТАСТАР НА ЗЕМЈИШТЕ ВО КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Се врши конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности за катастарската општина Царев Двор – Општина Ресен.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижностите од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиштето за КО Царев Двор, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18745/1 Директор,
29 декември 2008 година **Љупчо Георгиевски**, с.р.
Скопје

_____

3482.

Врз основа на член 160, став 3 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА КОНВЕРЗИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД КАТАСТАР НА ЗЕМЈИШТЕ ВО КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Се врши конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности за катастарската општина Стење – Општина Ресен.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижности од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиштето за КО Стење, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18746/1 Директор,
29 декември 2008 година **Љупчо Георгиевски**, с.р.
Скопје

_____

3483.

Врз основа на член 152 став 1 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ бр. 40/2008), директорот на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА СТАПУВАЊЕ ВО ПРИМЕНА НА ВОСТАНОВЕН КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ

Стапува во примена востановениот катастар на недвижности за катастарската општина Теранци - Општина Чешиново-Облешево.

Катастарот на недвижностите ќе се применува од 15-тиот ден од денот на објавувањето на ова решение во „Службен весник на Република Македонија“.

Со денот на стапување во примена на востановениот катастар на недвижности од став 1 од ова решение, престанува да се применува катастарот на земјиште за КО Теранци, востановен според Законот за премер и катастар на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78).

Бр. 09-18747/1
29 декември 2008 година Директор,
Скопје **Љупчо Георгиевски,** с.р

www.slvesnik.com.mk
contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, ц.о.-Скопје
бул. "Партизански одреди" бр. 29. Поштенски фах 51.
Директор и одговорен уредник - Тони Трајанов.
Телефони: +389-2-3298-860, 3290-471, 3290-449.
Телефакс: +389-2-3112-267.

Претплатата за 2008 година изнесува 9.200,00 денари.
„Службен весник на Република Македонија“ излегува по потреба.
Рок за рекламации 15 дена.
Жиро-сметка: 300000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД - Скопје.
Печат: ГРАФИЧКИ ЦЕНТАР ДООЕЛ, Скопје.

ISSN 0354-1622
2008165

СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Меѓународни договори

Број 165 | Вторник, 30 декември 2008 | Год. LXIV

www.slvesnik.com.mk | contact@slvesnik.com.mk

С О Д Р Ж И Н А

Стр.

35. **Закон** за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување..... **1**

36. **Закон** за ратификација на Спогодбата меѓу Владата на Република Македонија и Комисијата на европските заедници за правилата за соработка во однос на финансиската помош од ЕК на Република Македонија и спроведување на помошта според Компонента V (IPARD) од Иинструментот за претпристапна помош..... **30**

37. **Закон** за ратификација на Протоколот за измени и дополнувања на Меѓународната конвенција за поедноставување и усогласувањена царинските постапки **211**

35.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија, издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА ФАКУЛТАТИВНИОТ ПРОТОКОЛ КОН КОНВЕНЦИЈАТА ПРОТИВ ТОРТУРА И ДРУГ ВИД НА СУРОВО, НЕЧОВЕЧНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ

Се прогласува Законот за ратификација на Факултативниот протокол кон конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 30 декември 2008 година.

Бр. 07-5829/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

З А К О Н

ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА ФАКУЛТАТИВНИОТ ПРОТОКОЛ КОН КОНВЕНЦИЈАТА ПРОТИВ ТОРТУРА И ДРУГ ВИД НА СУРОВО, НЕЧОВЕЧНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ

Член 1

Се ратификува Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, усвоен на 18 декември 2002 година во Њујорк.

Член 2

Протоколот во оригинал на англиски јазик и во превод на македонски јазик гласи:

Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

PREAMBLE

The States Parties to the present Protocol,

Reaffirming that torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment are prohibited and constitute serious violations of human rights,

Convinced that further measures are necessary to achieve the purposes of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (hereinafter referred to as the Convention) and to strengthen the protection of persons deprived of their liberty against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment,

Recalling that articles 2 and 16 of the Convention oblige each State Party to take effective measures to prevent acts of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment in any territory under its jurisdiction,

Recognizing that States have the primary responsibility for implementing those articles, that strengthening the protection of people deprived of their liberty and the full respect for their human rights is a common responsibility shared by all and that international implementing bodies complement and strengthen national measures,

Recalling that the effective prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment requires education and a combination of various legislative, administrative, judicial and other measures,

Recalling also that the World Conference on Human Rights firmly declared that efforts to eradicate torture should first and foremost be concentrated on prevention and called for the adoption of an optional protocol to the Convention, intended to establish a preventive system of regular visits to places of detention,

Convinced that the protection of persons deprived of their liberty against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment can be strengthened by non-judicial means of a preventive nature, based on regular visits to places of detention, Have agreed as follows:

PART I

General principles

Article 1

The objective of the present Protocol is to establish a system of regular visits undertaken by independent international and national bodies to places where people are deprived of their liberty, in order to prevent torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 2

1. A Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment of the Committee against Torture (hereinafter referred to as the Subcommittee on Prevention) shall be established and shall carry out the functions laid down in the present Protocol.

2. The Subcommittee on Prevention shall carry out its work within the framework of the Charter of the United Nations and shall be guided by the purposes and principles thereof, as well as the norms of the United Nations concerning the treatment of people deprived of their liberty.

3. Equally, the Subcommittee on Prevention shall be guided by the principles of confidentiality, impartiality, non-selectivity, universality and objectivity.

4. The Subcommittee on Prevention and the States Parties shall cooperate in the implementation of the present Protocol.

Article 3

Each State Party shall set up, designate or maintain at the domestic level one or several visiting bodies for the prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (hereinafter referred to as the national preventive mechanism).

Article 4

1. Each State Party shall allow visits, in accordance with the present Protocol, by the mechanisms referred to in articles 2 and 3 to any place under its jurisdiction and control where persons are or may be deprived of their liberty, either by virtue of an order given by a public authority or at its instigation or with its consent or acquiescence (hereinafter referred to as places of detention). These visits shall be undertaken with a view to strengthening, if necessary, the protection of these persons against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

2. For the purposes of the present Protocol, deprivation of liberty means any form of detention or imprisonment or the placement of a person in a

public or private custodial setting which that person is not permitted to leave at will by order of any judicial, administrative or other authority.

PART II

Subcommittee on Prevention

Article 5

1. The Subcommittee on Prevention shall consist of ten members. After the fiftieth ratification of or accession to the present Protocol, the number of the members of the Subcommittee on Prevention shall increase to twenty-five.

2. The members of the Subcommittee on Prevention shall be chosen from among persons of high moral character, having proven professional experience in the field of the administration of justice, in particular criminal law, prison or police administration, or in the various fields relevant to the treatment of persons deprived of their liberty.

3. In the composition of the Subcommittee on Prevention due consideration shall be given to equitable geographic distribution and to the representation of different forms of civilization and legal systems of the States Parties.

4. In this composition consideration shall also be given to balanced gender representation on the basis of the principles of equality and non-discrimination.

5. No two members of the Subcommittee on Prevention may be nationals of the same State.

6. The members of the Subcommittee on Prevention shall serve in their individual capacity, shall be independent and impartial and shall be available to serve the Subcommittee on Prevention efficiently.

Article 6

1. Each State Party may nominate, in accordance with paragraph 2 of the present article, up to two candidates possessing the qualifications and meeting the requirements set out in article 5, and in doing so shall provide detailed information on the qualifications of the nominees.

2.

(a) The nominees shall have the nationality of a State Party to the present Protocol;

(b) At least one of the two candidates shall have the nationality of the nominating State Party;

(c) No more than two nationals of a State Party shall be nominated;

(d) Before a State Party nominates a national of another State Party, it shall seek and obtain the consent of that State Party.

3. At least five months before the date of the meeting of the States Parties during which the elections will be held, the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit their nominations within three months. The Secretary-General shall submit a list, in alphabetical order, of all persons thus nominated, indicating the States Parties that have nominated them.

Article 7

1. The members of the Subcommittee on Prevention shall be elected in the following manner:

(a) Primary consideration shall be given to the fulfilment of the requirements and criteria of article 5 of the present Protocol;

(b) The initial election shall be held no later than six months after the entry into force of the present Protocol;

(c) The States Parties shall elect the members of the Subcommittee on Prevention by secret ballot;

(d) Elections of the members of the Subcommittee on Prevention shall be held at biennial meetings of the States Parties convened by the Secretary-General of the United Nations. At those meetings, for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Subcommittee on Prevention shall be those who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of the States Parties present and voting.

2. If during the election process two nationals of a State Party have become eligible to serve as members of the Subcommittee on Prevention, the candidate receiving the higher number of votes shall serve as the member of the Subcommittee on Prevention. Where nationals have received the same number of votes, the following procedure applies:

(a) Where only one has been nominated by the State Party of which he or she is a national, that national shall serve as the member of the Subcommittee on Prevention;

(b) Where both candidates have been nominated by the State Party of which they are nationals, a separate vote by secret ballot shall be held to determine which national shall become the member;

(c) Where neither candidate has been nominated by the State Party of which he or she is a national, a separate vote by secret ballot shall be held to determine which candidate shall be the member.

Article 8

If a member of the Subcommittee on Prevention dies or resigns, or for any cause can no longer perform his or her duties, the State Party that nominated the member shall nominate another eligible person possessing the qualifications and meeting the requirements set out in article 5, taking into account the need for a proper balance among the various fields of competence, to serve until the next meeting of the States Parties, subject to the approval of the majority of the States Parties. The approval shall be considered given unless half or more of the States Parties respond negatively within six weeks after having been informed by the Secretary-General of the United Nations of the proposed appointment.

Article 9

The members of the Subcommittee on Prevention shall be elected for a term of four years. They shall be eligible for re-election once if renominated. The term of half the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election the names of those members shall be chosen by lot by the Chairman of the meeting referred to in article 7, paragraph 1 (d).

Article 10

1. The Subcommittee on Prevention shall elect its officers for a term of two years. They may be re-elected.

2. The Subcommittee on Prevention shall establish its own rules of procedure. These rules shall provide, inter alia, that:

(a) Half the members plus one shall constitute a quorum;

(b) Decisions of the Subcommittee on Prevention shall be made by a majority vote of the members present;

(c) The Subcommittee on Prevention shall meet in camera.

3. The Secretary-General of the United Nations shall convene the initial meeting of the Subcommittee on Prevention. After its initial meeting, the Subcommittee on Prevention shall meet at such times as shall be provided by its rules of procedure. The Subcommittee on Prevention and the Committee against Torture shall hold their sessions simultaneously at least once a year.

PART III

Mandate of the Subcommittee on Prevention

Article 11

1. The Subcommittee on Prevention shall:

(a) Visit the places referred to in article 4 and make recommendations to States Parties concerning the protection of persons deprived of their liberty against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

(b) In regard to the national preventive mechanisms:

(i) Advise and assist States Parties, when necessary, in their establishment;

(ii) Maintain direct, and if necessary confidential, contact with the national preventive mechanisms and offer them training and technical assistance with a view to strengthening their capacities;

(iii) Advise and assist them in the evaluation of the needs and the means necessary to strengthen the protection of persons deprived of their liberty against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

(iv) Make recommendations and observations to the States Parties with a view to strengthening the capacity and the mandate of the national preventive mechanisms for the prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

(c) Cooperate, for the prevention of torture in general, with the relevant United Nations organs and mechanisms as well as with the international, regional and national institutions or organizations working towards the strengthening of the protection of all persons against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 12

In order to enable the Subcommittee on Prevention to comply with its mandate as laid down in article 11, the States Parties undertake:

(a) To receive the Subcommittee on Prevention in their territory and grant it access to the places of detention as defined in article 4 of the present Protocol;

(b) To provide all relevant information the Subcommittee on Prevention may request to evaluate the needs and measures that should be adopted to strengthen the protection of persons deprived of their liberty against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

(c) To encourage and facilitate contacts between the Subcommittee on Prevention and the national preventive mechanisms;

(d) To examine the recommendations of the Subcommittee on Prevention and enter into dialogue with it on possible implementation measures.

Article 13

1. The Subcommittee on Prevention shall establish, at first by lot, a programme of regular visits to the States Parties in order to fulfil its mandate as established in article 11.

2. After consultations, the Subcommittee on Prevention shall notify the States Parties of its programme in order that they may, without delay, make the necessary practical arrangements for the visits to be conducted.

3. The visits shall be conducted by at least two members of the Subcommittee on Prevention. These members may be accompanied, if needed, by experts of demonstrated professional experience and knowledge in the fields covered by the present Protocol who shall be selected from a roster of experts prepared on the basis of proposals made by the States Parties, the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights and the United Nations Centre for International Crime Prevention. In preparing the roster, the States Parties concerned shall propose no more than five national experts. The State Party concerned may oppose the inclusion of a specific expert in the visit, whereupon the Subcommittee on Prevention shall propose another expert.

4. If the Subcommittee on Prevention considers it appropriate, it may propose a short follow-up visit after a regular visit.

Article 14

1. In order to enable the Subcommittee on Prevention to fulfil its mandate, the States Parties to the present Protocol undertake to grant it:

(a) Unrestricted access to all information concerning the number of persons deprived of their liberty in places of detention as defined in article 4, as well as the number of places and their location;

(b) Unrestricted access to all information referring to the treatment of those persons as well as their conditions of detention;

(c) Subject to paragraph 2 below, unrestricted access to all places of detention and their installations and facilities;

(d) The opportunity to have private interviews with the persons deprived of their liberty without witnesses, either personally or with a translator if deemed necessary, as well as with any other person who the Subcommittee on Prevention believes may supply relevant information;

(e) The liberty to choose the places it wants to visit and the persons it wants to interview.

2. Objection to a visit to a particular place of detention may be made only on urgent and compelling grounds of national defence, public safety, natural disaster or serious disorder in the place to be visited that

temporarily prevent the carrying out of such a visit. The existence of a declared state of emergency as such shall not be invoked by a State Party as a reason to object to a visit.

Article 15

No authority or official shall order, apply, permit or tolerate any sanction against any person or organization for having communicated to the Subcommittee on Prevention or to its delegates any information, whether true or false, and no such person or organization shall be otherwise prejudiced in any way.

Article 16

1. The Subcommittee on Prevention shall communicate its recommendations and observations confidentially to the State Party and, if relevant, to the national preventive mechanism.

2. The Subcommittee on Prevention shall publish its report, together with any comments of the State Party concerned, whenever requested to do so by that State Party. If the State Party makes part of the report public, the Subcommittee on Prevention may publish the report in whole or in part. However, no personal data shall be published without the express consent of the person concerned.

3. The Subcommittee on Prevention shall present a public annual report on its activities to the Committee against Torture.

4. If the State Party refuses to cooperate with the Subcommittee on Prevention according to articles 12 and 14, or to take steps to improve the situation in the light of the recommendations of the Subcommittee on Prevention, the Committee against Torture may, at the request of the Subcommittee on Prevention, decide, by a majority of its members, after the State Party has had an opportunity to make its views known, to make a public statement on the matter or to publish the report of the Subcommittee on Prevention.

PART IV

National preventive mechanisms

Article 17

Each State Party shall maintain, designate or establish, at the latest one year after the entry into force of the present Protocol or of its ratification or accession, one or several independent national preventive mechanisms for the prevention of torture at the domestic level. Mechanisms established by decentralized units may be designated as national preventive mechanisms for the purposes of the present Protocol if they are in conformity with its provisions.

Article 18

1. The States Parties shall guarantee the functional independence of the national preventive mechanisms as well as the independence of their personnel.

2. The States Parties shall take the necessary measures to ens ure that the experts of the national preventive mechanism have the required capabilities and professional knowledge. They shall strive for a gender balance and the adequate representation of ethnic and minority groups in the country.

3. The States Parties undertake to make available the necessary resources for the functioning of the national preventive mechanisms.

4. When establishing national preventive mechanisms, States Parties shall give due consideration to the Principles relating to the status of national institutions for the promotion and protection of human rights.

Article 19

The national preventive mechanisms shall be granted at a minimum the power:

(a) To regularly examine the treatment of the persons deprived of their liberty in places of detention as defined in article 4, with a view to strengthening, if necessary, their protection against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

(b) To make recommendations to the relevant authorities with the aim of improving the treatment and the conditions of the persons deprived of their liberty and to prevent torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, taking into consideration the relevant norms of the United Nations;

(c) To submit proposals and observations concerning existing or draft legislation.

Article 20

In order to enable the national preventive mechanisms to fulfil their mandate, the States Parties to the present Protocol undertake to grant them:

(a) Access to all information concerning the number of persons deprived of their liberty in places of detention as defined in article 4, as well as the number of places and their location;

(b) Access to all information referring to the treatment of those persons as well as their conditions of detention;

(c) Access to all places of detention and their installations and facilities;

(d) The opportunity to have private interviews with the persons deprived of their liberty without witnesses, either personally or with a translator if deemed necessary, as well as with any other person who the national preventive mechanism believes may supply relevant information;

(e) The liberty to choose the places they want to visit and the persons they want to interview;

(f) The right to have contacts with the Subcommittee on Prevention, to send it information and to meet with it.

Article 21

1. No authority or official shall order, apply, permit or tolerate any sanction against any person or organization for having communicated to the national preventive mechanism any information, whether true or false, and no such person or organization shall be otherwise prejudiced in any way.

2. Confidential information collected by the national preventive mechanism shall be privileged. No personal data shall be published without the express consent of the person concerned.

Article 22

The competent authorities of the State Party concerned shall examine the recommendations of the national preventive mechanism and enter into a dialogue with it on possible implementation measures.

Article 23

The States Parties to the present Protocol undertake to publish and disseminate the annual reports of the national preventive mechanisms.

PART V

Declaration

Article 24

1. Upon ratification, States Parties may make a declaration postponing the implementation of their obligations under either part III or part IV of the present Protocol.

2. This postponement shall be valid for a maximum of three years. After due representations made by the State Party and after consultation with the Subcommittee on Prevention, the Committee against Torture may extend that period for an additional two years.

PART VI

Financial provisions

Article 25

1. The expenditure incurred by the Subcommittee on Prevention in the implementation of the present Protocol shall be borne by the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Subcommittee on Prevention under the present Protocol.

Article 26

1. A Special Fund shall be set up in accordance with the relevant procedures of the General Assembly, to be administered in accordance with the financial regulations and rules of the United Nations, to help finance the implementation of the recommendations made by the Subcommittee on Prevention after a visit to a State Party, as well as education programmes of the national preventive mechanisms.

2. The Special Fund may be financed through voluntary contributions made by Governments, intergovernmental and non-governmental organizations and other private or public entities.

PART VII

Final provisions

Article 27

1. The present Protocol is open for signature by any State that has signed the Convention.

2. The present Protocol is subject to ratification by any State that has ratified or acceded to the Convention. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The present Protocol shall be open to accession by any State that has ratified or acceded to the Convention.

4. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

5. The Secretary-General of the United Nations shall inform all States that have signed the present Protocol or acceded to it of the deposit of each instrument of ratification or accession.

Article 28

1. The present Protocol shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Protocol or acceding to it after the deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession, the present Protocol shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit of its own instrument of ratification or accession.

Article 29

The provisions of the present Protocol shall extend to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 30

No reservations shall be made to the present Protocol.

Article 31

The provisions of the present Protocol shall not affect the obligations of States Parties under any regional convention instituting a system of visits to places of detention. The Subcommittee on Prevention and the bodies established under such regional conventions are encouraged to consult and cooperate with a view to avoiding duplication and promoting effectively the objectives of the present Protocol.

Article 32

The provisions of the present Protocol shall not affect the obligations of States Parties to the four Geneva Conventions of 12 August 1949 and the Additional Protocols thereto of 8 June 1977, nor the opportunity available to any State Party to authorize the International Committee of the Red Cross to visit places of detention in situations not covered by international humanitarian law.

Article 33

1. Any State Party may denounce the present Protocol at any time by written notification addressed to the Secretary-General of the United Nations, who shall thereafter inform the other States Parties to the present Protocol and the Convention. Denunciation shall take effect one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General.

2. Such a denunciation shall not have the effect of releasing the St ate Party from its obligations under the present Protocol in regard to any act or situation that may occur prior to the date on which the denunciation becomes effective, or to the actions that the Subcommittee on Prevention has decided or may decide to take with respect to the State Party concerned, nor shall denunciation prejudice in any way the continued

consideration of any matter already under consideration by the Subcommittee on Prevention prior to the date on which the denunciation becomes effective.

3. Following the date on which the denunciation of the State Party becomes effective, the Subcommittee on Prevention shall not commence consideration of any new matter regarding that State.

Article 34

1. Any State Party to the present Protocol may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall thereupon communicate the proposed amendment to the States Parties to the present Protocol with a request that they notify him whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposal. In the event that within four months from the date of such communication at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of two thirds of the States Parties present and voting at the conference shall be submitted by the Secretary-General of the United Nations to all States Parties for acceptance.

2. An amendment adopted in accordance with paragraph 1 of the present article shall come into force when it has been accepted by a two -thirds majority of the States Parties to the present Protocol in accordance with their respective constitutional processes.

3. When amendments come into force, they shall be binding on those States Parties that have accepted them, other States Parties still being bound by the provisions of the present Protocol and any earlier amendment that they have accepted.

Article 35

Members of the Subcommittee on Prevention and of the national preventive mechanisms shall be accorded such privileges and immunities as are necessary for the independent exercise of their functions. Members of the Subcommittee on Prevention shall be accorded the privileges and immunities specified in section 22 of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations of 13 February 1946, subject to the provisions of section 23 of that Convention.

Article 36

When visiting a State Party, the members of the Subcommittee on Prevention shall, without prejudice to the provisions and purposes of the present Protocol and such privileges and immunities as they may enjoy:

(a) Respect the laws and regulations of the visited State;

(b) Refrain from any action or activity incompatible with the impartial and international nature of their duties.

Article 37

1. The present Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of the present Protocol to all States.

ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ КОН КОНВЕНЦИЈА ПРОТИВ ТОРТУРА И ДРУГ ВИД НА СУРОВО, НЕЧОВЕЧНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ

ПРЕАМБУЛА

Државите договорни страни кон овој Протокол,

Потврдувајќи дека тортурата и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување се забранети и претставуваат сериозно прекршување на човековите права,

Убедени дека се неопходни натамошни мерки за да се постигнат целите на Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување (во натамошниот текст Конвенцијата) и да се зајакне заштитата на лицата лишени од нивната слобода од тортура и друг вид на нечовечно или понижувачко постапување или мачење,

Потсетувајќи дека членовите 2 и 16 од Конвенцијата ја обврзуваат секоја држава договорна страна да преземе ефективни мерки за спречување на акти на тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување на било која територија под нивна јурисдикција,

Потврдувајќи дека државите ја имаат примарната одговорност за спроведување на овие членови, дека јакнењето на заштитата на лицата лишени од нивната слобода и целосното почитување на нивните човекови права е заедничка одговорност која ја споделуваат сите и дека меѓународните тела за спроведување ги надополнуваат и јакнат националните мерки,

Потсетувајќи дека делотворното спречување на тортурата и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување бара образование и комбинација на различни законодавни, административни, судски и други мерки,

Исто така потсетувајќи дека Светската конференција за човекови права јасно декларира дека напорите за искоренување на тортурата треба првенствено да се сконцентрираат на превенцијата и повика на донесување на Факултативен протокол кон Конвенцијата кој има за цел воспоставување на превентивен систем на редовни посети на места на притвор;

Убедени дека заштитата на лицата лишени од слобода од тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување може да се зајакне со вон-судски мерки од превентивен карактер врз основа на редовни посети на местата на притвор,

Се договорија како што следи:

ДЕЛ I
Општи начела
Член 1

Целта на овој Протокол е да воспостави систем на редовни посети спроведени од страна на независни меѓународни и национални тела на местата каде лицата се лишени од слобода, со цел за спречување тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

Член 2

1. Се основа Поткомитет за превенција на тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување при Комитетот против тортура (во натамошниот текст Комитет за превенција) кој ги извршува функциите дефинирани во овој Протокол.

2. Поткомитетот за превенција ги спроведува своите функции во рамките на Повелбата на Обединетите нации и се раководи од целите и начелата содржани во истата, како и од нормите на Обединетите нации кои се однесуваат на постапувањето со лица лишени од слобода.

3. Исто така Поткомитетот за превенција се раководи од начелата на доверливост, непристрасност, неселективност, универзалност и објективност.

4. Поткомитетот за превенција и државите договорни страни соработуваат во спроведувањето на овој Протокол.

Член 3

Секоја држава договорна страна формира, назначува или одржува на национално ниво едно или повеќе тела што вршат посети за спречување на тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (во натамошниот текст национален превентивен механизам).

Член 4

1. Секоја држава договорна страна ќе дозволи посети, во согласност со овој Протокол, преку механизмите од членот 2 и членот 3 на било кое место под нивна јурисдикција и контрола каде лицата се или можат да бидат лишени од слобода, или врз основа на наредба издадена од јавен орган или по негово барање или со согласност или знаење на таквиот орган (во натамошниот текст места за притвор). Овие посети се спроведуваат со цел јакнење, доколку е неопходно, на заштитата на овие лица од тортура и друг вид сурово, нечовено или понижувачко постапување или казнување.

2. За целите на овој Протокол, лишување од слобода значи било која форма на притвор или затворање, или задржување на лица во јавни или приватни затворени капацитети кои лицето не е дозволено да ги напушти своеволно, а по наредба на судски, административен или друг орган.

ДЕЛ II
Поткомитет за превенција
Член 5

1. Поткомитетот за превенција има десет членови. По педесеттиот инструмент за ратификација или пристапување кон овој Протокол, бројот на членовите на Поткомитетот за превенција се зголемува на дваесет и пет.

2. Членовите на Поткомитетот за превенција се избираат од ранг на лица со висок морален карактер, со професионално искуство на полето на спроведувањето на правдата, а особено во областа на кривичното право, управување со затвори или во рамките на полицијата, или на различните полиња релевантни за постапувањето со лица лишени од слобода.

3. При составувањето на Поткомитетот за превенција должно се зема предвид правичната географска распореденост и застапувањето на различните цивилизации и правни системи на државите договорни страни.

4. При составувањето исто така задолжително се зема предвид урамнотеженото застапување на половите врз основа на начелата на рамноправност и недискриминација.

5. Една држава договорна страна не може да има два претставника како членови на Поткомитетот.

6. Членовите на Поткомитетот за превенција ги извршуваат функциите во лично својство, тие се независни и непристрасни и достапни ефикасно да служат како членови на Поткомитетот за превенција.

Член 6

1. Секоја држава договорна страна може да номинира, во согласност со став 2 од овој член до два кандидата кои ги поседуваат квалификациите и кои ги исполнуваат барањата предвидени во членот 5 и при тоа ќе дадат детални информации за квалификациите на номинираните лица.

2. *(а)* Номинираните кандидати треба да поседуваат државјанство на државата договорна страна кон овој Протокол;

(б) Барем еден од двајцата кандидати треба да поседува државјанство на државата договорна страна која го номинира;

(в) Не може да се номинираат повеќе од два државјани на одредена држава договорна страна ;

(г) Пред државата договорна страна да номинира државјанин на друга држава договорна страна, истата ќе побара и претходно треба да добие согласност од односната држава договорна страна .

3. Барем пет месеци пред датумот на средбата на државите договорни страни во текот на која се спроведуваат изборите, Генералниот секретар на Обединетите нации ќе упати писмо до државите пристапнички повикувајќи ги да ги поднесат своите номинации во рок од три месеци. Генералниот секретар ќе поднесе листа, по азбучен ред, на сите така номинирани лица, наведувајќи ги државите пристапнички кои ги номинирале.

Член 7

1. Членовите на Поткомитетот за превенција се избираат на следниов начин:

(а) Првенствено внимание се посветува на исполнувањето на барањата и критериумите од членот 5 од овој Протокол;

(б) Првичните избори се одржуваат не подоцна од шест месеци по влегувањето во сила на овој Протокол;

(в) Државите договорни страни ги избираат членовите на Поткомитетот за превенција со̀ тајно гласање;

(г) Изборите за членови на Поткомитетот за превенција се одржуваат на состаноците на државите договорни страни кои се организираат на секои две години, а кои ги свикува Генералниот секретар на Обединетите нации. На тие состаноци, за кои две третини од државите договорни страни означуваат кворум, лица избрани за членови на Поткомитетот за превенција се оние кои добиле најголем број на гласови и апсолутно мнозинство на гласовите на претставниците на државите договорни страни кои се присутни и гласаат.

2. Доколку во текот на изборниот процес два државјани на државата договорна страна се квалификуваат да служат како членови на Поткомитетот за превенција, кандидатот кој добил поголем број на гласови ќе служи како член на Поткомитетот за превенција. Кога државјани на иста држава добиле ист број на гласови се применува следнава постапка:

(а) Кога само еден од таквите кандидати е номиниран од државата договорна страна чиј државјанин е, тој кандидат ќе служи како член на Поткомитетот за превенција;

(б) Кога двата кандидати се номинирани од држава договорна страна чии државјани се, се одржува посебно тајно гласање за да се определи кој од тие два државјани ќе стане член;

(в) Кога ниту еден кандидат не е номиниран од државата договорна страна чиј државјанин е, се одржува посебно тајно гласање за да се определи кој кандидат ќе биде член.

Член 8

Доколку член на Поткомитетот за превенција почине или даде оставка, или доколку од било која друга причина не е повеќе во состојба да ги извршува своите должности, државата договорна страна која го номинирала тој член ќе номинира друг соодветен кандидат кој ги поседува квалификациите и ги исполнува барањата предвидени во членот 5, земајќи ја предвид потребата од урамнотеженост меѓу различните полиња на компетентност, да служи како член сè до следниот состанок на државите договорни страни , под услов истиот да го одобрат мнозинството на држави договорни страни. Одобрувањето се смета дека е дадено освен доколку половина или повеќе од државите договорни страни не одговорат негативно во рок од шест недели по добивањето на информацијата поднесена од Генералниот секретар на Обединетите нации за предложеното назначување.

Член 9

Членовите на Поткомитетот за превенција се избираат за мандат од четири години. Тие имаат право на реизбор доколку се повторно номинирани. Мандатот на половина членови избрани на првиот избор истекува по втората година; веднаш по првиот избор имињата на тие членови се избираат со ждрепка од страна на Претседавачот со состанокот од член 7, став 1 (г).

Член 10

1. Поткомитетот за превенција ги избира своите членови за мандат од две години. Тие имаат право на реизбор.

2. Поткомитетот за превенција донесува Деловодник. Деловодникот меѓу другото предвидува дека:

(а) Половина од членовите, плус еден член претставува кворум;

(б) Одлуките на Поткомитетот за превенција се донесуваат со мнозинство на гласови на присутните членови;

(в) Поткомитетот за превенција работи на затворени седници.

3. Генералниот секретар на Обединетите нации го свикува првиот состанок на Поткомитетот за превенција. По првиот состанок, Поткомитетот за превенција се состанува како што е предвидено во Деловодникот. Поткомитетот за превенција и Комитетот против тортура своите состаноци ги одржуваат истовремено, барем еднаш годишно.

ДЕЛ III

Мандат на Поткомитетот за превенција

Член 11

Поткомитетот за превенција:

(а) Ги посетува местата од член 4 и дава препораки до државите договорни страни во врска со заштитата од тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување на лицата лишени од слобода;

(б) во однос на националните превентивни механизми:

(i) дава совети и им помага на државите договорни страни, кога е неопходно за воспоставувањето на ваквите механизми;

(ii) Одржува директни, доколку е потребно и доверливи контакти со националните превентивни механизми и им нуди обука и техничка помош во целите на јакнење на нивните капацитети;

(iii) Дава совети и им помага во оцената на потребите и потребните средства за јакнење на заштитата на лицата лишени од нивната слобода од тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

(iv) Дава препораки и согледувања на државите договорни страни со цел зајакнување на капацитетот и на мандатот на националните превентивни механизми за спречување на тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување;

(в) Соработува, за спречување на тортурата воопшто, со релевантните органи и механизми на Обединетите нации, како и со меѓународните, регионалните и националните институции или организации кои работат на зајакнувањето на заштитата на сите лица од тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

Член 12

Со цел да му овозможат на Поткомитетот за превенција да го исполни својот мандат како што е наведено во член 11, државите договорни страни се обврзуваат:

(а) Да го примат Поткомитетот за превенција на своја територија и да му дозволат пристап на местата за притвор како што е дефинирано во член 4 од овој Протокол;

(б) Да ги обезбедат сите релевантни информации кои Поткомитетот за превенција може да ги побара за да ги оцени потребите и мерките што треба

да се донесат за зацврстување на заштитата на лица лишени од слобода од тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување;

(в) Да ги поттикнуваат и олеснуваат контактите меѓу Поткомитетот за превенција и националните превентивни механизми;

(г) Да ги разгледаат препораките на Поткомитетот за превенција и да стапат во дијалог со него за можни мерки за спроведување.

Член 13

1. Поткомитетот за превенција ќе воспостави, најпрво со ждрепка, програма за редовни посети на државите договорни страни со цел да го исполни својот мандат како што е утврдено во член 11.

2. По консултациите, Поткомитетот за превенција ќе ги извести државите договорни страни за својата програма со цел тие да можат, без одлагање, да ги направат потребните практични подготовки за спроведување на посетите.

3. Посетите ќе бидат извршени од најмалку два члена на Поткомитетот за превенција. Овие членови може да бидат придружувани, ако е потребно, од експерти со докажано професионално искуство и знаење во областите опфатени со овој Протокол кои ќе бидат избрани од список на експерти изготвен врз основа на предлози дадени од страна на државите договорни страни, од Канцеларијата на Високиот комесар на ОН за човекови права и на Центарот на ОН за спречување на меѓународен криминал. Во изготвувањето на списокот, предметните држави договорни страни ќе предложат не повеќе од пет национални експерти. Предметната држава договорна страна може да се спротивстави на вклучување на одреден експерт во посетата, по што Поткомитетот за превенција ќе предложи друг експерт.

4. Ако Поткомитетот за превенција смета дека е соодветно, тој може да предложи кратка follow-up посета (дополнителна посета) по извршената редовна посета.

Член 14

1. Со цел да му овозможат на Поткомитетот за превенција да го извршува својот мандат, државите договорни страни кон овој Протокол преземаат обврска да му дозволат на истиот:

а) Неограничен пристап до сите информации што се однесуваат на бројот на лица лишени од слобода во места на притвор како што е дефинирано во член 4, како и бројот на таквите места и нивните локации;

б) Неограничен пристап до сите информации што се однесуваат на постапувањето кон тие лица, како и на условите за нивен притвор;

в) Според условите од став 2 на овој член , неограничен пристап до сите места на притвор и до нивните инсталации и објекти;

г) Можност за разговири без надзор со лицата лишени од слобода без сведоци и тоа или лично или со преведувач ако тоа се смета за неопходно, како и со било кое друго лице за кое Поткомитетот за превенција има мислење дека може да даде релевантни информации;

д) Слобода да одбере места кои Поткомитетот сака да ги посети и лица со кои истиот сака да разговара.

2. Приговор за посета на одредено место на притвор може да биде даден само врз итни и убедливи основи поврзани со националната одбрана, јавна безбедност, природна катастрофа или сериозни немири во местото што треба да се посети кои привремено спречуваат спроведување на ваква посета. Една држава договорна страна нема да се повика на постоење на објавена вонредна состојба како таква како причина да се спротивстави на една посета.

Член 15

Ниеден орган ниту службеник нема да наложи, примени, дозволи или толерира никаква санкција против било кое лице или организација поради соопштување на Поткомитетот за превенција или на неговите пратеници било каква информација, без разлика дали е вистинита или лажна и на ниедно такво лице или организација нема да им се наштети на друг начин.

Член 16

1. Поткомитетот за превенција на доверлив начин ќе ги соопшти своите препораки и согледувања на државата договорна страна и доколку е релевантно и на националниот превентивен механизам.

2. Поткомитетот за превенција го објавува својот извештај, заедно со сите коментари на предметната држава договорна страна, секогаш кога тоа ќе се бара од него од страна на таа држава договорна страна. Ако државата договорна страна објави дел од извештајот, тогаш Поткомитетот за превенција може да го публикува извештајот во целина или делумно. Но, нема да бидат објавени никакви лични податоци, без јасно изразена согласност на предметното лице.

3. Поткомитетот за превенција ќе му презентира на Комитетот против тортура јавен годишен извештај за своите активности.

4. Ако државата договорна страна одбива да соработува со Поткомитетот за превенција во согласност со членовите 12 и 14 или одбива да преземе мерки за подобрување на состојбата во врска со препораките на Поткомитетот за превенција, Комитетот против тортура може, по барање на Поткомитетот за превенција, да реши, со мнозинство од своите членови, откако државата договорна страна имала можност да ги изнесе своите ставови, да даде јавна

изјава по ова прашање или да го публикува извештајот на Поткомитетот за превенција.

ДЕЛ IV
Национални превентивни механизми

Член 17

Секоја држава договорна страна одржува, назначува или воспоставува, не подоцна од една година по влегување на сила на овој Протокол или по неговата ратификација или пристапување, еден или неколку независни национални превентивни механизми за превенција на тортурата на домашно ниво. Механизмите воспоставени од страна на децентрализирани единици може да бидат назначени како национални превентивни механизми за целите на овој Протокол, доколку истите се во согласност со неговите одредби.

Член 18

1. Државите договорни страни им гарантираат функционална независност на националните превентивни механизми, како и независност на нивниот персонал.

2. Државите договорни страни ги преземаат неопходните мерки за да обезбедат дека експертите на националниот превентивен механизам ги имаат потребните способности и професионални познавања. Тие се залагаат за полова рамнотежа и за адекватна застапеност на етничките и малцинските групи во земјата.

3. Државите договорни страни преземаат обврска да ги стават на располагање потребните ресурси за функционирање на националните превентивни механизми.

4. При формирање на националните превентивни механизми, државите договорни страни посветуваат должно внимание на Принципите поврзани со статусот на националните институции за унапредување и заштита на човековите права.

Член 19

На националните превентивни механизми ќе им биде дадено, како минимум, надлежност:

(а) Редовно да го испитуваат постапувањето кон лицата лишени од слобода во местата на притвор како што е дефинирано во член 4, со цел зајакнување, ако е потребно, на нивната заштита од тортура и од друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување;

(б) Да даваат препораки на релевантните органи со цел подобрување на постапувањето и на условите на лицата лишени од слобода и спречување на тортура и друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, земајќи ги предвид релевантните норми на Обединетите нации;

(в) Да поднесуваат предлози и согледувања во врска со постоечкото или со нацрт- законодавството.

Член 20

Со цел да им се овозможи на националните превентивни механизми да го извршуваат својот мандат, државите договорни страни кон овој Протокол преземаат обврска на истите да им доделат:

(а) Пристап до сите информации што се однесуваат на бројот на лица лишени од слобода во местата на притвор како што е дефинирано во член 4, како и до бројот на места и нивни локации;

(б) Пристап до сите информации што се однесуваат на постапувањето со тие лица, како и на условите на нивниот притвор;

(в) Пристап до сите места на притвор и нивните инсталации и објекти;

(г) Можност за разговори без надзор со лицата лишени од слобода без сведоци и тоа или лично или со преведувач, ако тоа се смета за неопходно, како и со било кое друго лице за кое националните превентивни механизми сметаат дека може да даде релевантни информации;

(д) Слобода да ги одбере местата кои Поткомитетот за превенција сака да ги посети и лицата со кои сака да разговара;

(ѓ) Правото на контактирање со Поткомитетот за превенција, испраќање на информации и со истиот да одржуваат состаноци.

Член 21

1. Ниту еден орган на власта ниту функционер нема да нареди, примени, дозволи или толерира никаква санкција против било кое лице или организација за доставување на националниот превентивен механизам било какви информации, без разлика дали се тие лажни или вистинити, и врз ниедно такво лице или организација нема на поинаков начин да му се наштети.

2. Доверливите информации собрани од страна на националниот превентивен механизам се привилегирани. Нема да се објавуваат никакви лични податоци без јасно дадената согласност на предметното лице.

Член 22

Надлежните органи на предметната држава договорна страна ги испитуваат препораките на националнот превентивен механизам и стапуваат во дијалог со истиот за можни мерки за примена.

Член 23

Државите договорни страни кон овој Протокол се обврзуваат да ги објавуваат и дистрибуираат годишните извештаи на националните превентивни механизми.

ДЕЛ V
Декларација

Член 24

1. По ратификацијата, државите договорни страни може да поднесат декларација со која се одлага имплементацијата на нивните обврски според делот III или делот IV од овој Протокол.

2. Ова одлагање ќе важи за максимум три години. По должното објаснување од државата договорна страна и по консултација со Поткомитетот за превенција, Комитетот против тортура може да го продолжи тој период за дополнителни две години.

ДЕЛ VI
Финансиски одредби

Член 25

1. Трошоците настанати од работењето на Поткомитетот за превенција за имплементацијата на овој Протокол ги сносат Обединетите нации.

2. Генералниот секретар на Обединетите нации го обезбедува потребниот персонал и капацитети за ефективно извршување на функциите на Поткомитетот за превенција според овој Протокол.

Член 26

1. Се формира посебен фонд во согласност со релевантните постапки на Генералното собрание, кој ќе биде раководен во согласност со финансиските правила и прописи на ОН, за да се помогне финансирањето на имплементацијата на препораките дадени од Поткомитетот за превенција по посета на одредена држава договорна страна, како и за образовните програми на националните превентивни механизми.

2. Посебниот фонд може да се финансира преку доброволни придонеси од влади, меѓувладини и невладини организации и други приватни или јавни субјекти.

ДЕЛ VII
Завршни одредби

Член 27

1. Овој Протокол е отворен за потпишување за секоја држава која ја потпишала Конвенцијата.

2. Овој Протокол подлежи на ратификација од страна на секоја држава која ја ратификувала или пристапила кон Конвенцијата. Инструментите на ратификацијата се депонираат кај Генералниот секретар на Обединетите нации.

3. Овој Протокол е отворен за пристапување за секоја држава која го ратификувала или пристапила кон Конвенцијата.

4.Пристапувањето се врши со депонирање на инструментот за пристапувањето кај Генералниот секретар на Обединетите нации.

5.Генералниот секретар на Обединетите нации ги информира сите држави кои го имаат потпишано овој Протокол или пак имаат пристапено кон истиот, за депонирањето на секој инструмент за ратификација или за пристапување.

Член 28

1. Овој Протокол влегува во сила на триесеттиот ден по датумот на депонирањето кај Генералниот секретар на Обединетите нации на дваесеттиот инструмент за ратификација или за пристапување.

2. За секоја држава која го ратификува овој Протокол или пристапува кон истиот по депонирањето кај Генералниот секретар на Обединетите нации на дваесеттиот инструмент за ратификација или за пристапување, овој Протокол влегува во сила на триесеттиот ден по датумот на депонирањето на инструментот за ратификација или за пристапување од страна на односната држава.

Член 29

Одредбите на овој Протокол важат за сите делови на федерални држави без никакви ограничувања или исклучоци.

Член 30

Никакви резерви нема да бидат направени во однос на овој Протокол.

Член 31

Одредбите на овој Протокол нема да имаат влијание врз обврските на државите договорни страни според било која регионална конвенција со која се воведува систем на посети на места на притвор. Поткомитетот за превенција и телата формирани според таквите регионални конвенции се охрабруваат да се консултираат и да соработуваат за да се одбегне дуплирање и за ефективно унапредување на целите на овој Протокол.

Член 32

Одредбите на овој Протокол нема да имаат влијание врз обврските на државите договорни страни кон четирите Женевски конвенции од 12.08.1949 г. и Дополнителните протоколи кон истите од 08.06.1977 г., ниту пак врз можноста достапна за било која држава договорна страна да го овласти Меѓународниот комитет на Црвениот крст да посетува места на притвор во ситуации кои не се опфатени со меѓународното хуманитарно право.

Член 33

1. Било која држава договорна страна може да се откаже од овој Протокол во било кое време преку писмено известување упатено до Генералниот секретар на Обединетите нации, кој понатаму ги информира другите држави договорни страни кон овој Протокол и Конвенцијата. Откажувањето стапува во сила една година по датумот на приемот на известувањето од страна на Генералниот секретар.

2. Таквото откажување нема да има влијание врз ослободувањето на државата договорна страна од нејзините обврски според овој Протокол во однос на било кој акт или ситуација која може да се случи пред датумот на кој откажувањето стапува во сила, или пак на дејствијата кои Поткомитетот за превенција одлучил или може да одлучи да ги преземе во однос на предметната држава договорна страна, ниту пак откажувањето го доведува во прашање на било каков начин продолженото разгледување на било кое прашање кое Поткомитетот за превенција веќе го разгледува пред датумот на кој откажувањето стапува во сила.

3. По датумот на кој откажувањето на државата договорна страна влегува во сила, Поткомитетот за превенција нема да почне разгледување на било кое ново прашање во однос на таа држава.

Член 34

1. Секоја држава договорна страна кон овој Протокол може да предложи амандман и истиот да го поднесе до Генералниот секретар на Обединетите нации. Генералниот секретар понатаму го доставува предложениот амандман до државите договорни страни кон овој Протокол со барање тие да го известат дали тие се за одржување на конференција на државите договорни страни со цел да се разгледа и гласа по предлогот. Во случај во рок од четири месеци од датумот на таквото известување најмалку една третина од државите договорни страни позитивно се изјаснат за таква конференција, Генералниот секретар ја закажува конференцијата под покровителство на Обединетите нации. Секој

амандман усвоен со мнозинство од две третини на државите договорни страни кои се присутни и гласаат, се доставува од Генералниот секретар на Обединетите нации до сите држави договорни страни, за прифаќање.

2. Амандман усвоен во согласност со став 1 од овој член влегува во сила кога ќе биде прифатен со двотретинско мнозинство на државите договорни страни кон овој Протокол, во согласност со нивните односни уставни постапки.

3. Кога амандамните се во сила, тие се обврзувачки за тие држави договорни страни кои истите ги прифатиле, а другите држави договорни стани се уште се обврзани со одредбите на овој Протокол и секој претходен амандман кои тие го прифатиле.

Член 35

На членовите на Поткомитетот за превенција и на националните превентивни механизми им се доделуваат привилегии и имунитети потребни за независното извршување на нивните функции. На членовите на Поткомитетот за превенција им се доделуваат привилегии и имунитети наведени во член 22 од Конвенцијата за привилегии и имунитети на Обединетите нации од 13.02.1946 г., во зависност од одредбите од делот 23 од таа Конвенција.

Член 36

При посета на држава договорна страна, членовите на Поткомитетот за превенција, не доведувајќи ги во прашање одредбите и целите на овој Протокол и таквите привилегии и имунитети што тие може да уживаат:

(а) ги почитуваат законите и прописите на посетената земја;

(б) се воздржуваат од секакво дејствие или активност некомпатибилна со објективната и меѓународната природа на нивните должности.

Член 37

1. Овој Протокол, чии текстови на арапски, кинески, англиски, француски, руски и шпански се еднакво автентични, се депонира кај Генералниот секретар на Обединетите нации.

2. Генералниот секретар на Обединетите нации доставува заверени копии од овој Протокол до сите држави.

Член 3

Министерството за права, Министерството за внатрешни работи и Министерството за надворешни работи се определуваат како надлежни органи на државната управа што ќе се грижат за извршување на овој протокол.

Член 4

Во однос на членот 17 од Протоколот, Република Македонија ја поднесува следнава изјава:

"Во согласност со членот 17 од Протоколот, Република Македонија изјавува дека Народниот правобранител на Република Македонија е назначен да дејствува како национален превентивен механизам.

Во соработка и врз претходна согласност на Народниот правобранител, невладините организации регистрирани во Република Македонија и организациите кои имаат статус на хуманитарни организации во Република Македонија, можат да преземаат некои од надлежностите на националниот превентивен механизам."

Член 5

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

L I G J

PËR RATIFIKIMIN E PROTOKOLLIT FAKULTATIV NDAJ KONVENTËS KUNDËR TORTURËS DHE LLOJIT TJETËR TË VEPRIMIT OSE DËNIMIT TË ASHPËR, JONJERËZOR DHE PËRÇMUES

Neni 1

Ratifikohet Protokolli Fakultativ ndaj Konventës kundër torturës dhe llojit tjetër të veprimit ose dënimit të ashpër, jonjerëzor dhe përçmues, të miratuar në Nju-Jork, më 18 dhjetor 2002.

Neni 2

Protokolli në origjinal në gjuhën angleze dhe në përkthim në gjuhën maqedonase, si vijon:

Neni 3

Ministria e Drejtësisë, Ministria e Punëve të Brendshme dhe Ministria e Punëve të Jashtme caktohen si organe kompetente të administratës shtetërore që do të kujdesen për realizimin e këtij Protokolli.

Neni 4

Lidhur me nenin 17 të Protokollit, Republika e Maqedonisë paraqet deklaratën në vijim:

"Në pajtim me nenin 17 të Protokollit, Republika e Maqedonisë deklaron se Avokati i Popullit i Republikës së Maqedonisë është emëruar të veprojë si mekanizëm nacional preventiv.

Në bashkëpunim dhe në bazë të pëlqimit paraprak të Avokatit të Popullit, organizatat joqeveritare të regjistruara në Republikën e Maqedonisë dhe organizatat që kanë statusin e organizatave humanitare në Republikën e Maqedonisë, mund të ndërmarrin disa nga kompetencat e mekanizmit preventiv nacional".

Neni 5

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

36.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА СПОГОДБАТА МЕЃУ ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И КОМИСИЈАТА НА ЕВРОПСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ ЗА ПРАВИЛАТА ЗА СОРАБОТКА ВО ОДНОС НА ФИНАНСИСКАТА ПОМОШ ОД ЕК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОМОШТА СПОРЕД КОМПОНЕНТА V (IPARD) ОД ИНСТРУМЕНТОТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ

Се прогласува Законот за ратификација на Спогодбата меѓу Владата на Република Македонија и Комисијата на европските заедници за правилата за соработка во однос на финансиската помош од ЕК на Република Македонија и спроведување на помошта според Компонента V (IPARD) од Инструментот за претпристапна помош,

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 30 декември 2008 година.

Бр. 07-5830/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

З А К О Н
ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА СПОГОДБАТА МЕЃУ ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И КОМИСИЈАТА НА ЕВРОПСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ ЗА ПРАВИЛАТА ЗА СОРАБОТКА ВО ОДНОС НА ФИНАНСИСКАТА ПОМОШ ОД ЕК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОМОШТА СПОРЕД КОМПОНЕНТА V (IPARD) ОД ИНСТРУМЕНТОТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ

Член 1

Се ратификува Спогодбата меѓу Владата на Република Македонија и Комисијата на европските заедници за правилата за соработка во однос на финансиската помош од ЕК на Република Македонија и спроведување на помошта според Компонента V (IPARD) од Инструментот за претпристапна помош потпишана во Брисел на 23 октомври 2008 година.

Член 2

Спогодбата во оригинал на англиски јазик и во превод на македонски јазик гласи:

AGRI D/25749 23/10/08

EUROPEAN COMMISSION
DIRECTORATE-GENERAL FOR AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT

The Director General

Brussels, 23 October 2008
FK/D(08) 28118.1

Dear deputy Prime Minister,

The European Commission and the Government of the former Yugoslav Republic of Macedonia have agreed on the text of a Sectoral Agreement on the rules for co-operation concerning EC financial assistance to the former Yugoslav Republic of Macedonia and implementation of the assistance under Component V – Rural Development of the Instrument for Pre-accession Assistance (IPARD).

The text of this Sectoral Agreement is attached to this letter.

I have the honour to propose that, if it is acceptable for your Government, this letter and your confirmation hereof shall be equivalent to the signature of the Sectoral Agreement.

I would, therefore, ask you to acknowledge receipt of this letter and confirm that the text attached hereto corresponds to what was agreed between the two parties and can therefore be deemed to be established as signed, authentic and definitive.

Please accept, deputy Prime Minister, the assurance of my highest consideration.

For the European Commission,

Jean-Luc DEMARTY
Director General

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Enclosure: Sectoral Agreement (two sets initialled)

Mr Ivica BOCEVSKI
Deputy Prime Minister for European Affairs
National IPA Coordinator
Government Building
Ilindenska bb – 1000 Skopje

Rue de la Loi 130, B-1049 Bruxelles/Wetstraat 130, B-1049 Brussels - Belgium - Office: L130-11/14. Telephone: (32 2) 296.73.37

Government of the Republic of Macedonia

Brussels, 23 October 2008

Your Excellency,

On behalf of the Government of the Republic of Macedonia I have the honour to acknowledge receipt of your letter dated 23 October 2008 regarding the signature of the Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and the Commission of the European Communities on the rules for cooperation concerning EC-financial assistance to the Republic of Macedonia and the implementation of the assistance under Component V (IPARD) under the Instrument for pre-accession assistance (IPA), together with the attached text of the said Agreement.

I hereby declare that the Government of the Republic of Macedonia agrees with the provisions of the annexed text of the Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and the Commission of the European Communities on the rules for cooperation concerning EC-financial assistance to the Republic of Macedonia and the implementation of the assistance under Component V (IPARD) under the Instrument for pre-accession assistance (IPA), and considers the Agreement as being signed with your letter and this letter in reply as equivalent of it's signature.

However, I declare that the Republic of Macedonia does not accept the denomination used for my country in the above mentioned Agreement, having in view that the constitutional name of my country is the Republic of Macedonia.

Please accept, Sirs, the assurances of my highest consideration.

IVICA BOCEVSKI

Deputy Prime Minister

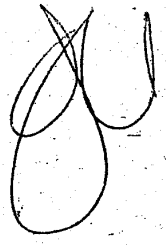

Mr. Jean-Luc DEMARTY
Director - General
Directorate-General for Agriculture and
Rural Development

AGRI D/25749 23/10/'08

EUROPEAN COMMISSION
DIRECTORATE-GENERAL FOR AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT

The Director General

Brussels, 23 October 2008
FK/D(08) 28118.2

Dear deputy Prime Minister,

The European Commission has the honour to acknowledge receipt of your letter dated 23 October 2008.

The European Commission notes that the Exchange of Letters between the European Commission and the Government of the former Yugoslav Republic of Macedonia, which constitutes the signature of the Sectoral Agreement on the rules for co-operation concerning EC financial assistance to the former Yugoslav Republic of Macedonia and implementation of the assistance under Component V – Rural Development of the Instrument for Pre-accession Assistance (IPARD), has been accomplished.

The Commission, by this letter, notifies the Government of the former Yugoslav Republic of Macedonia that my signature of the Exchange of Letters constitutes the completion of all necessary formalities for conclusion of the Sectoral Agreement by the Commission, in accordance with Article 72 of the Agreement.

However, this Exchange of Letters cannot be interpreted as acceptance or recognition by the European Commission in whatever form or content of a denomination other than "the former Yugoslav Republic of Macedonia".

Please accept, deputy Prime Minister, the assurance of my highest consideration.

For the European Commission

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Jean-Luc DEMARTY
Director General

Mr Ivica BOCEVSKI
Deputy Prime Minister for European Affairs
National IPA Coordinator
Government Building
Ilindenska bb – 1000 Skopje

Rue de la Loi 130, B-1049 Bruxelles/Wetstraat 130, B-1049 Brussels - Belgium - Office: L130-11/14. Telephone: (32 2) 296.73.37

AGREEMENT

between

THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

and

THE COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

on

THE RULES FOR CO-OPERATION CONCERNING EC-FINANCIAL ASSISTANCE TO THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND THE IMPLEMENTATION OF THE ASSISTANCE UNDER COMPONENT V (IPARD) OF THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA)

TABLE OF CONTENTS

SECTION I: GENERAL PROVISIONS

Article 1 Scope 7
Article 2 General provisions of the Framework Agreement 7
Article 3 Compliance with the Agreements 8
Article 4 Consistency with other Instruments 8
Article 5 Protection of the Community's financial interests 8
Article 6 State aid 9

SECTION II: MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEM

Sub-section 1 General provisions

Article 7 Scope 9
Article 8 Implementing principles 9

Sub-section 2 Structures and authorities

Article 9 Functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies 10
Article 10 Functions and responsibilities of the Competent Accrediting Officer 10
Article 11 Functions and responsibilities of the National Authorising Officer and the National Fund 11
Article 12 Designation of the Operating Structure 11
Article 13 Functions and responsibilities of the Managing Authority 12
Article 14 Functions and responsibilities of the IPARD Agency 13
Article 15 Designation of the Audit Authority 14
Article 16 Functions and responsibilities of the Audit Authority 14
Article 17 Communication of information 17

Sub-section 3 Controls

Article 18 General principles of control 18
Article 19 Administrative checks 19
Article 20 On-the-spot checks 20
Article 21 Ex-post checks 21

Sub-section 4 Accreditation and conferral of management powers

Article 22 Common requirements 22
Article 23 Procedure for accreditation of the NAO and the National Fund by the CAO 24
Article 24 Procedure for accreditation of the Operating Structure 25
Article 25 Procedure for conferral of management powers by the Commission 27
Article 26 Supervision, control and audit by the the Commission and the European Court of Auditors 29
Article 27 Statement of assurance by the NAO 30
Article 28 Establishment of reports and opinions by the Audit Authority and follow up by the NAO and the Commission 30
Article 29 Specific bodies 31

SECTION III: FINANCIAL PROVISIONS

Sub-section 1 General provisions

Article 30 Scope 31
Article 31 General rules on financial assistance 31
Article 32 Eligibility of expenditure 32
Article 33 Rules on procurement 35
Article 34 Aid intensities and rate of Community contribution 36

Sub-section 2 Financial Management

Article 35 Financing decisions and Multi annual Financing Agreements 36
Article 36 Commitments from the Commission 37
Article 37 Financing plan for the IPARD Programme 37
Article 38 Payments from the Commission 37
Article 39 Declarations of expenditure 38
Article 40 Pre-financing 40
Article 41 Interim payments 40
Article 42 Calculation of the amount to be paid 41
Article 43 Payment of the final balance 42
Article 44 Payments to the final beneficiaries 42
Article 45 Exchange rate and interest 44
Article 46 Suspension of payments 45
Article 47 Closure of the IPARD Programme 46
Article 48 Retention of documents 46

Sub-section 3 Financial corrections

Article 49 Protection of the financial interests of the Community and assurances regarding the management of Community funds 47
Article 50 Content of the annual accounts 47
Article 51 Transmission of clearance information 48
Article 52 Form and content of the accounting information 49
Article 53 Financial clearance 50
Article 54 Conformity clearance 51
Article 55 Recovery of funds in case of irregularity or fraud 52
Article 56 Definition of administrative or judicial findings 54

Sub-section 4 Exceptional natural disasters

Article 57 Exceptional natural disasters 54

SECTION IV: MANAGEMENT, PROGRAMMME MONITORING AND EVALUATION

Sub-section 1 General provisions

Article 58 Scope 55
Article 59 Partnership 55

Sub-section 2 Monitoring of the IPARD Programme

Article 60 Programme Monitoring and Monitoring Indicators 56
Article 61 IPARD Monitoring Committee 56
Article 62 Indicators 58

Sub-section 3 Evaluation

Article 63 Principles for the evaluation of the IPARD Programme 58
Article 64 Ex-ante evaluation of the IPARD Programme 59
Article 65 On-going evaluation 59
Article 66 Interim evaluation 60
Article 67 Ex-post evaluation 60

Sub-section 4 Reporting

Article 68 Annual and final reports 61

Sub-section 5 Information and visibility

Article 69 Information and publicity 62
Article 70 Visibility 63

SECTION V: FINAL PROVISION

Article 71 Final provisions of the Framework Agreement 64
Article 72 Entry into force 65
Article 73 Signature 66

ANNEXES

Annex I Accreditation criteria 68
Annex II Form D 1 – Declaration of expenditure 80
Annex III Form D 2 – Annual accounts 81
Annex IV Payment forecasts 84
Annex V Financial identification 85

AGREEMENT

The Government of the Republic of Macedonia, acting on behalf of the Republic of Macedonia, hereinafter referred to as "the Republic of Macedonia"

of the one part, and

The Commission of the European Communities, hereinafter referred to as "the Commission", acting for and on behalf of the European Community, hereinafter referred to as "the Community"

the other part,

hereinafter jointly referred to as "the Contracting Parties",

Whereas:

(1) On 17 July 2006, the Council of the European Union adopted Regulation (EC) No 1085/2006[1] establishing an instrument for pre-accession assistance (hereinafter referred to as "IPA Framework Regulation"). That instrument constitutes with effect from 1 January 2007 the legal basis for the provision of financial assistance to candidate countries and potential candidate countries in their efforts to enhance political, economic and institutional reforms with a view to becoming members of the European Union.

(2) On 12 June 2007, the Commission adopted Commission Regulation (EC) No 718/2007[2] implementing the IPA Regulation, detailing applicable management and control provisions (hereinafter referred to as "IPA Implementing Regulation").

(3) The instrument for pre-accession assistance (IPA) replaces the five previously existing pre-accession instruments: Council Regulation (EEC) No 3906/89 of 18 December 1989 on economic aid to the Republic of Hungary and the Polish People's Republic[3], Council Regulation (EC) No 1267/1999 of 21 June 1999 establishing an Instrument for Structural Policies for Pre-Accession[4], Council Regulation (EC) No 1268/1999 of 21 June 1999 on Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of central and eastern Europe in the pre-accession period[5], Council Regulation (EC) No 2500/2001 of 17 December 2001 concerning pre-accession financial assistance for Turkey[6] and Council Regulation (EC) No 2666/2000 of 5 December 2000 on assistance for Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Macedonia[7].

(4) Those instruments shall continue to apply for legal acts and commitments implementing the budget years preceding 2007.

(5) The Republic of Macedonia is eligible under IPA as provided for in the IPA Framework Regulation and in the IPA Implementing Regulation.

(6) The Republic of Macedonia figures in Annex I of the IPA Framework Regulation, and should therefore have access to the 5 components established under IPA, i.e. the Transition Assistance and Institution Building Component, the Regional and Cross-Border Co-operation Component, the Regional Development Component, the Human Resources Development Component and the Rural Development Component (hereinafter referred to as "IPARD").

(7) The Republic of Macedonia has approved and submitted a programme to the Commission in accordance with Article 184 of the IPA Implementing Regulation for

---

[1] OJ L 210, 31.7.2006; p. 82.
[2] OJ L 170, 29.6.2007, p. 1.
[3] OJ L 375, 23.12.1989, p. 11. Regulation as last amended by Regulation (EC) 2257/2004 (OJ L 389, 30.12.2004, p. 1).
[4] OJ L 161, 26.6.1999, p. 73. Regulation as last amended by Regulation (EC) No 2112/2005 (OJ L 344, 27.12.2005, p. 23).
[5] OJ L 161, 26.6.1999, p. 87. Regulation as last amended by Regulation (EC) No 2112/2005.
[6] OJ L 342, 27.12.2001, p. 1. Regulation as last amended by Regulation (EC) No 2112/2005.
[7] OJ L 306, 7.12.2000, p. 1. Regulation as last amended by Regulation (EC) No 2112/3005.

approval as its Agriculture and Rural Development Programme (hereinafter referred to as "the IPARD Programme").

(8) The IPARD Programme was approved by Commission Decision of 25 February 2008[8] taken in accordance with Article 7(3) of the IPA Framework Regulation. It is therefore necessary to set out the conditions for the execution of the IPARD Programme, and any amendments thereof, by the Republic of Macedonia.

(9) According to Article 17 of the IPA Framework Regulation the Commission and the beneficiary countries shall conclude Framework Agreements on the implementation of the assistance. Sectoral Agreements concerning implementation of the IPARD Programme shall be concluded between the Commission and the beneficiary countries or its implementing authorities as required.

(10) On 4 March 2008 a Framework Agreement[9] was concluded between the Government of the Republic of Macedonia and the Commission on the rules for co-operation concerning Community financial assistance to the Republic of Macedonia and the implementation of the assistance under IPA.

(12) The assistance under IPA is implemented through fully decentralised management according to Article 10 of the IPA Implementing Regulation.

(13) It is therefore necessary to set out further detailed rules for the Republic of Macedonia for the implementation and management of the IPARD Programme in a Sectoral Agreement (hereinafter referred to as the "Agreement"),

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

SECTION I GENERAL PROVISIONS

Article 1
Scope

This Agreement relates to the management and implementation of the IPARD Programme of the Republic of Macedonia and complements the Framework Agreement.

In case of possible incompatibilities between the Framework Agreement and this Agreement as well as unintentional gaps of this Agreement Article 2 of the Framework Agreement shall apply.

Article 2
General provisions of the Framework Agreement

Articles 1 and 2 of the Framework Agreement shall apply mutatis mutandis to this Agreement. References in those provisions to the IPA Framework Regulation and IPA Implementing Regulation shall be construed as also including the Framework Agreement.

[8] C(2008)677.
[9] C(2007)3208, 6.7.2007.

Article 3
Compliance with the Agreements

1. The Republic of Macedonia shall take all necessary steps in order to ensure the proper execution of all assistance activities and to facilitate the implementation of the IPARD Programme in compliance with the Framework Agreement and this Agreement. Reference to compliance with these Agreements shall be understood to also include compliance with the IPARD Programme, the Multi annual Financing Agreement and the Commission Decision referred to in Article 25.

2. In case of conflict, the provisions of the Agreements shall prevail over those in the IPARD Programme.

Article 4
Consistency with other Instruments

1. In addition to Article 4(1)(a) of the Framework Agreement, the Commission and the Republic of Macedonia shall ensure consistency and co-ordination of assistance within and between the IPARD Programme, the other components under the IPA Framework Regulation and assistance from the European Investment Bank (EIB) and other international financial instruments, at the levels of planning, programming and implementation.

2. Any overlap between actions covered by assistance provided under the different IPA components shall be avoided and no expenditure shall be financed under more than one component.

3. The Republic of Macedonia shall ensure in particular that where a project under the IPARD Programme, due to its nature, could also be potentially eligible in full or in part for assistance under one of the other instruments referred to in paragraph 1, there is no risk of expenditure being aided more than once. For all such projects, all receipted invoices as referred to in Article 44(1)(b), shall be clearly stamped "IPARD" by an authorised official before being the subject of a payment from the IPARD Agency, as referred to in Article 12.

4. Implementation of the IPARD Programme shall be consistent with the relevant rules applicable to rural development programmes in Member States. However, only the provisions of the Agreements and the IPARD programme approved by the Commission shall apply.

Article 5
Protection of the Community's financial interests

1. In the implementation of Articles 28 and 29 of the Framework Agreement by the Republic of Macedonia, the provisions laid down in Council Regulation (EC, Euratom) No 2988/95 of 18 December 1995[10] on the protection of the European Communities financial interests shall apply *mutatis mutandis*.

[10] OJ L 312, 23.12.1995, p.1. Regulation as last amended by Commission Regulation (EC) No 1233/2007 of 22 October 2007 (OJ L 279, 23.10.2007, p. 10).

2. Without prejudice to paragraph 1, in the event of suspected or proven failure by a final beneficiary to respect obligations in relation to the IPARD Programme as well as attempts to secure from the IPARD Agency, as referred to in Article 12, and the National Fund payments for which there is no entitlement, the Republic of Macedonia shall pursue all such failures and attempts under national legal procedures in a manner no less rigorous than in instances involving national public funds.

Article 6
State aid

The Republic of Macedonia shall ensure that for any public aid which distorts or threatens to distort competition by favouring certain undertakings or the production of certain goods granted under IPARD, which concern products other than those referred to in Title IV, Chapter II of the Stabilisation and Association Agreement[11], Article 69 of the Stabilisation and Association Agreement is respected.

SECTION II MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEM

Sub-section 1 General provisions

Article 7
Scope

This Section sets out the management and control system for the execution of the IPARD Programme and complements the provisions under Sections II and III of the Framework Agreement.

Article 8
Implementing principles

1. Implementation of the IPARD Programme shall be carried out by the Republic of Macedonia on the basis of decentralised management without ex ante controls, whereby the Commission confers the management of the IPARD Programme on the management and control system designated for IPARD, while retaining overall final responsibility for general budget execution in accordance with Article 53c of the Financial Regulation and the relevant provisions of the EC. It shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Article 53c of Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 of 25 June 2002[12].

2. The financial year shall be from 1 January to 31 December.

[11] Council and Commission Decision No 2004/239/EC, Euratom of 23 February 2004 (OJ L 84, 20.3.2004, p. 0001-0081).
[12] OJ L 248, 16.9.2002, p. 1. Regulation as last amended by Regulation (EC, Euratom) No 1525/2007 (OJ L 343, 27.12.2007, p. 9).

Sub-section 2 Structures and authorities

Article 9
Functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies

1. The structures, authorities and bodies mentioned in Article 6 of the Framework Agreement shall be allocated the functions and responsibilities as set out in its Annex I.

2. The Republic of Macedonia shall, by a formal act at ministerial level, decide on the designation of the structures, authorities and bodies referred to in paragraph 1 after it has satisfied itself that the administrative arrangements of the concerned structures, authorities and bodies offer sufficient assurance that they are capable of fulfilling their functions and responsibilities.

3. The structures, authorities and bodies mentioned in Article 6(d), (e) and (f) of the Framework Agreement, and any of their functions and responsibilities including functions delegated to other bodies, constitute the management and control system and therefore shall be, after their designation, subject to accreditation by the Republic of Macedonia and conferral of management by the Commission. They shall be allocated the main functions and responsibilities as set out in Annex I (hereinafter referred to as accreditation criteria), including all necessary arrangements adopted to protect the Community's interests.

4. All other structures, authorities and bodies established within the overall framework defined in Article 6 of the Framework Agreement but outside the management and control system shall be designated before first accreditation of the management and control system. They shall not be subject to accreditation by the Republic of Macedonia nor conferral of management by the Commission.

5. The National Fund and the IPARD Agency, as referred to in Article 12, and any of their delegated bodies, shall maintain a separate accounting system or separate accounting codifications that meet International Generally Accepted Accounting Principles. They shall as well set up procedures to ensure the retention of all documents required to guarantee an adequate audit trail.

Article 10
Functions and responsibilities of the Competent Accrediting Officer

1. The Competent Accrediting Officer (hereinafter referred to as the "CAO") shall act as the sole interlocutor for all questions relating to IPARD as regards the communication to the Commission of the information referred to in Articles 22, 23 and 25(1) of this Agreement.

2. In performing its tasks, the CAO may, in accordance with national procedures, call on other administrative bodies or departments, particularly on those with accounting or technical expertise.

3. The CAO shall ensure that any proposed changes in the management and control system's paying and implementing arrangements after their accreditation and conferral of management are submitted to the Commission, with copy to the Audit Authority, for examination and approval in advance of their implementation. It

shall state, in written form, after duly examination of the proposed changes, whether it is satisfied that the continuous fulfilment of all the requirements set out in the Agreements is confirmed.

Article 11

Functions and responsibilities of the National Authorising Officer and the National Fund

1. The National Authorising Officer (hereinafter referred to as the "NAO") including the National Fund (NF) shall be allocated the functions and responsibilities in accordance with Annex I.

2. The NAO shall bear overall responsibility for the financial management of Community funds in the Republic of Macedonia and shall be responsible for the legality and regularity of the underlying transactions. The NAO shall act as the sole interlocutor with the Commission for all questions relating to IPARD as regards:

   (a) the distribution of Community texts and guidelines relating thereto to the management and control system and to any other bodies responsible for their implementation, as well as their harmonised application;

   (b) the communications to be made to the Commission of the information referred to in Article 24;

   (c) the availability to the Commission of a full record of all accounting information required for statistical and control purposes.

3. The NAO shall ensure that any proposed changes in the IPARD Agency's implementing or paying arrangements, as referred to in Articles 12 and 14, after their accreditation are submitted to the CAO and the Commission, with copy to the Audit Authority, for examination and approval in advance of their implementation.

Article 12

Designation of the Operating Structure

1. The Operating Structure to be designated for IPARD in accordance with Article 28 of the IPA Implementing Regulation, Article 6(1)(f) and Annex A of the Framework Agreement shall consist of the following separate bodies:

   (a) the Managing Authority;

   (b) the IPARD Agency.

2. They shall be set up according to Articles 13 and 14.

3. The heads of the bodies constituting the Operating Structure shall be clearly designated and shall be responsible for the tasks assigned to their respective bodies, in accordance with Article 8(3) of the Framework Agreement.

Article 13
Functions and responsibilities of the Managing Authority

1. The Managing Authority shall be allocated the functions and responsibilities in accordance with Annex I.

2. The Managing Authority shall carry out of the following tasks:

   (a) drafting of the IPARD Programme;

   (b) ensuring that operations are approved and funded in accordance with the criteria and mechanisms applicable to the IPARD Programme, and that they comply with the relevant Community and national rules;

   (c) IPARD Programme monitoring and assisting the work of the IPARD Monitoring Committee as defined in Article 61, notably by providing the documents necessary for monitoring the quality of implementation of the IPARD Programme;

   (d) drawing up the annual and final implementation reports as defined in Article 68 and, following consultation with the IPARD Agency, and after their examination by the IPARD Monitoring Committee, submitting to the Commission, the National IPA Co-ordinator (NIPAC) and the NAO;

   (e) setting up, maintaining and updating the reporting and information system.

3. The Managing Authority shall in pursuance of Articles 63 - 67, set up a system to gather financial and statistical information on progress of the IPARD Programme, if the setting up of such a system is not undertaken by the IPARD Agency, and shall forward this data to the IPARD Monitoring Committee, in accordance with arrangements agreed between the Republic of Macedonia and the Commission, using where possible computerised systems permitting the exchange of data with the Commission.

4. The Managing Authority shall propose adjustments of the IPARD Programme to the Commission and to the NIPAC after consultation with the IPARD Agency, and following agreement by the IPARD Monitoring Committee. The Managing Authority is responsible for ensuring that the relevant authorities are informed of the need to make appropriate administrative changes when such changes are required following a Decision by the Commission to amend the IPARD Programme.

5. The Managing Authority shall each year draw up an action plan for the operations envisaged under the Technical Assistance measure which shall be submitted to the IPARD Monitoring Committee for agreement.

6. The Managing Authority shall each year consult and inform the Commission, having taken advice from the IPARD Monitoring Committee, of the initiatives taken and those to be taken, with regard to informing the general public about the role played by the Community in the IPARD Programme and its results.

7. The Managing Authority shall ensure that IPARD Programme evaluations are conducted within the time limits laid down in this Agreement and conform to the common monitoring and evaluation framework in pursuance of Article 63(5), and

for submitting evaluations undertaken to the relevant national authorities and the Commission.

8. The Managing Authority shall ensure compliance with the obligations concerning publicity referred to in Article 24 of the Framework Agreement.

9. When a part of its tasks is delegated to another body, the Managing Authority shall retain full responsibility for the efficiency and correctness of management and implementation of those tasks.

Article 14
Functions and responsibilities of the IPARD Agency

1. The IPARD Agency shall be allocated the functions and responsibilities in accordance with Annex I.

2. The IPARD Agency shall carry out, *inter alia,* the following implementing and paying tasks:

(a) making calls for applications and publicising terms and conditions for eligibility;

(b) selecting and checking operations in accordance with the criteria and mechanisms applicable to the IPARD Programmes, and complying with the relevant Community and national rules;

(c) checking of applications for approval of projects against terms and eligibility conditions, and compliance with the Agreements including, where appropriate, public procurement provisions;

(d) laying down contractual obligations in writing between the IPARD Agency and the final beneficiaries including information on possible sanctions in the event of non-compliance with those obligations and, where necessary, the issue of approval to commence work;

(e) arranging for the implementation of grant schemes and the ensuing contracting;

(f) making payments to, and recovery from, the final beneficiary;

(g) execution of on-the-spot checks to establish eligibility both prior to and following project approval;

(h) carrying out checks to ensure that the expenditure declared has actually been incurred in accordance with applicable rules, the products or services have been delivered in accordance with the approval decision, and the payment requests by the final beneficiary are correct. These checks shall cover financial, administrative, technical and physical aspects of operations, as appropriate;

(i) follow-up action to ensure progress of projects being implemented;

(j) reporting of progress of measures being implemented against indicators;

(k) ensuring that the final beneficiary is made aware of the Community contribution to the project;

(l) ensuring irregularity reporting;

(m) ensuring that the NAO, the National Fund and the Managing Authority receive all information necessary for them to perform their tasks.

In respect of investments in infrastructure projects of a type that would normally be expected to generate substantial net revenue, the IPARD Agency shall assess, prior to entering into contractual arrangements with a potential beneficiary, whether the project is of this type. Where it can be concluded that it is, the IPARD Agency shall ensure that the public aid from all sources does not exceed 50% of total costs related to the project and considered as eligible for Community co financing.

3. In respect of investments in projects except those in infrastructure of a type not generating substantial net revenue, the IPARD Agency shall ensure that for any project under the IPARD Programme the accumulation of public aid granted from all sources does not exceed the maximum ceilings for public expenditure set out in Article 34. Measures for training are considered to be human capital and not investment for the purposes of this paragraph.

Article 15
Designation of the Audit Authority

1. The Audit Authority to be designated for IPARD in accordance with Article 29 of the IPA Implementing Regulation and Article 6(g) and Annex A of the Framework Agreement shall be designated by the Republic of Macedonia.

2. The Audit Authority shall be operationally and functionally independent of the management and control system and shall have the appropriate technical vocation.

Article 16
Functions and responsibilities of the Audit Authority

1. The Audit Authority shall act as the Commission's sole interlocutor for all questions relating to IPARD as regards the distribution of Community texts and guidelines relating thereto to its functions and responsibilities.

2. The Audit Authority shall act under the responsibility of its head. It shall in particular fulfil the following functions and assume the following responsibilities:

(a) During the course of each year, it shall establish and fulfil an annual audit work plan which encompasses audits aimed at verifying:

i. the effective functioning of the management and control systems;

ii. the reliability of accounting information provided to the Commission.

The annual audit work plan shall be transmitted to the Commission and the CAO, with copy to the NAO, before the start of the year in question.

(b) It shall submit reports and opinions as follows:

i. an annual audit activity report following the model in Annex C to the Framework Agreement which sets out the resources used by the Audit Authority, with a summary of any weaknesses found in the management and control system or in transaction findings from the audits carried out in accordance with the annual audit work plan during the previous 12 month period, ending on 30 September of the year concerned. The annual audit activity report shall be addressed to the Commission and the CAO, with copy to the NAO by 31 December each year. The first such report shall cover the period 1 January 2007 - 30 September 2008;

ii. an annual audit opinion following the model set out in ANNEX D to the Framework Agreement, accompanied by a report supporting this opinion, as to whether the management and control system functions effectively and conforms to the requirements of the Agreements and the IPA Implementing Regulation. The opinion shall be addressed to the Commission and the CAO, with copy to the NAO. It shall cover the same period and have the same deadlines as the annual audit activity report;

iii. an annual audit opinion on the accounts and statement of expenditure, accompanied by a report supporting this opinion, or at the time of the final closure of the IPARD Programme an audit opinion, accompanied by the final Audit Report, on the final statement of expenditure according to the model in Annex E to the Framework Agreement. It shall be sent to the Commission and to the CAO at the same time as the relevant final statement of expenditure submitted by the NAO, or at least within three months of the submission of that final statement of expenditure.

3. The reports and opinions referred to in paragraph 2 shall be based on an examination of procedures and of a sample of transactions.

4. The annual audit opinion on the management and control system, and the related audit reports, shall cover conformity of the accredited structures with the Agreements as to whether their management and control system - designed to contribute to the production of reliable accounts and statements of expenditure presented to the Commission and therefore to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements - were operated effectively.

The Audit Authority shall state, in the opinion referred to in this paragraph, whether it has gained reasonable assurance that:

(a) the management and control system established for the operations under the IPARD component during the period concerned were operated effectively in all material respects, and

(b) audit findings are of a representative nature in respect of the Statement of Assurance by the NAO.

The report referred to in this paragraph shall state whether:

(a) the management and control system complies with the accreditation criteria;

(b) the management and control system's procedures and functions are such as to give reasonable assurance that the operations charged to the IPARD Programme comply with this Agreement, and what recommendations have been made for the improvement of the system;

(c) recommendations on the improvement of the management and control system addressed to the NAO have been followed up;

(d) audit findings are consistent with the presence or absence of reservations by the NAO to the Statement of Assurance;

(e) any exceptional transactions or technical difficulties have been experienced regarding the period concerned;

(f) any significant modification has been made since the previous report of the information.

The report shall be accompanied by information on the number and qualifications of staff undertaking the audit, on the work done, on the number of transactions examined, on the level of materiality and confidence obtained, on any weakness found and recommendations made for improvement, and on the operations of both the Audit Authority and other audit bodies, internal and external to the management and control system, from which all or part of the Audit Authority's assurance on the matters reported was gained.

5. The annual audit opinion on the accounts and statement of expenditure or, at the time of the final closure of the IPARD Programme, the audit opinion on the final statement of expenditure, the closure of a IPARD Programme or parts of a IPARD Programme, and the related audit reports, shall cover compliance of payments with the Agreements only as regards the capability of the accredited administrative structures to ensure that such compliance has been checked before a payment is made.

The Audit Authority shall state, in the opinion referred to in this paragraph, whether it has gained reasonable assurance that:

(a) the certified accounts and statements of expenditure, and for the closure of a IPARD Programme or parts of a IPARD Programme the declaration of expenditure for the final balance of the Community contribution to the IPARD Programme, to be transmitted to the Commission are free of material misstatements; and

(b) no significant changes have affected its annual audit opinion on the management and control system.

For final closure purposes, this opinion shall address the validity of the final declaration of expenditure, the accuracy of the financial information and be supported by a final audit activity report.

The report referred to in this paragraph shall state whether:

(a) the annual accounts referred to in Article 50 are in accordance with the books and records of the National Fund and the IPARD Agency;

(b) the declarations of expenditure as provided for in Article 39 are a materially true, complete and accurate record of the operations charged to the IPARD Programme;

(c) the financial interests of the Community are properly protected as regards amounts to be collected and, where appropriate, guarantees obtained;

(d) any exceptional transactions or technical difficulties have been experienced regarding the financial year concerned;

(e) any significant change has affected the management and control system, in particular regarding the compliance with the accreditation criteria and, wherever areas of improvement were previously identified, appropriate follow-up has been given since the previous report and opinion referred to in paragraph 4.

The report shall be accompanied by information on the number and qualifications of staff undertaking the audit, on the work done, on the number of transactions examined, on the level of materiality and confidence obtained, on any weakness found and recommendations made for improvement, and on the operations of both the Audit Authority and other audit bodies, internal and external to the management and control system, from which all or part of the Audit Authority's assurance on the matters reported was gained.

6. The Audit Authority shall conduct its examination of the management and control system according to International Generally Accepted Auditing Standards and any guidelines on the application of these standards established by the Commission. Where the body appointed is a national audit institution, it may delegate some or all of the examination tasks referred to in paragraph 2 provided the tasks are discharged effectively. The Audit Authority in all cases retains overall responsibility for the tasks.

The checks shall be undertaken both during and after the end of each financial year.

7. The Audit authority's opinion on the annual account and the audit report of its findings referred to in paragraph 2(b)(iii) shall in particular state whether it has gained reasonable assurance that the accounts to be transmitted to the Commission are true, complete and accurate, and that the internal control procedures have operated satisfactorily. The opinion and the report shall be drawn up by 15 April at the latest of the year following the financial year concerned and communicated by the Audit Authority to the Commission by 30 April at the latest.

8. The IPARD Monitoring Committee referred to in Article 61 shall receive a copy of the opinions and reports.

Article 17
Communication of information

The Republic of Macedonia shall send to the Commission the following information, declaration and documents:

1. for the accredited structures, authorities and bodies of the management and control system as defined in Articles 9, 10, 11, 13 and 14 of the Framework Agreement:

   (a) their accreditation act;

   (b) their functions and responsibilities;

   (c) where relevant, the withdrawal of their accreditation;

   (d) and all other relevant information required by the Commission.

2. For the NIPAC, the CAO, and the Audit Authority:

   (a) its name;

   (b) its address details;

   (c) all other relevant information required by the Commission.

3. For measures relating to operations financed by IPARD:

   (a) declarations of expenditure, which also act as payment applications, signed by the NAO and accompanied by the requisite information in accordance with Article 39;

   (b) estimates of its financial requirements in accordance with Article 38(4);

   (c) audit opinions and audit reports on the management and control system drawn up by the Audit Authority referred to in Article 28;

   (d) the annual accounts referred to in Article 50 with a statement of assurance signed by the NAO as set out in Article 27, accompanied by the requisite information for their clearance in accordance with Article 51, and audit opinions and audit reports on the accounts and statements of expenditure drawn up by the Audit Authority referred to in Article 28.

Exchange of information and documents between the Commission and the Republic of Macedonia authorities shall be made by electronic means, using a secure system. Where there is a malfunction in a computer system or no stable connection, the Republic of Macedonia may, with the prior approval of the Commission, send the documents in another form, under the conditions laid down by it. The arrangements concerning the exchange of data required are to be agreed between the Commission and the Republic of Macedonia not later than the designation of the concerned structures, authorities and bodies defined in Article 6 of the Framework Agreement.

Sub-section 3 Controls

Article 18
General principles of control

1. Controls shall, where appropriate, include pre-project selection checks, remeasurement, checks on quantity and quality of goods or services delivered, an analysis or a sample check, pre-payment checks, ex-post payment checks and any special provisions for implementing the Agreements as to the regularity and legality of the expenditure.

2. Without prejudice to specific provisions in the Agreements, the Republic of Macedonia shall ensure that the legality and regularity of the amount to be paid to a claimant or to their assignee(s), including all the eligibility criteria established by the Community or by the IPARD Programme, can be checked according to a set of verifiable indicators to be established by the Republic of Macedonia.

3. Without prejudice to specific provisions in the Agreements, no payment shall be made in favour of a claimant or to their assignee(s) for whom it is established that they artificially created the conditions required for obtaining such payments with a view to obtaining an advantage contrary to the objectives of the support.

4. The Republic of Macedonia shall define suitable criteria, methods and means for verifying the conditions for granting support for each support measure.

5. Verification of the eligibility criteria shall consist of administrative and on-the-spot checks, undertaken on all applications for approval and claims for payment, and shall cover all elements that it is possible and appropriate to control. These checks shall also be carried out after the final payment is made for a project, as set out in Article 21. The procedures shall ensure the recording of monitoring work undertaken, the results of the verification and the measures taken in respect of discrepancies.

6. Where applicable, verification of the eligibility criteria shall take into account the results of verifications carried out by other services, bodies or organisations involved in checks on agricultural subsidies.

Article 19
Administrative checks

1. Administrative checks on applications for approval shall in particular include a verification of:

   (a) the eligibility of the operation for which support is requested;

   (b) the respect of the selection criteria set out in the IPARD Programme;

   (c) the compliance of the operation for which support is requested with applicable national and Community rules on, in particular, and where relevant, public procurement, state aid and other appropriate obligatory standards established by national legislation or established in the IPARD Programme;

(d) the reasonableness of the costs proposed, which shall be evaluated using a suitable evaluation system, such as reference costs, a comparison of different offers or an evaluation committee;

(e) the reliability of the applicant, with reference to any third party information.

2. Administrative checks on claims for payment shall include in particular, and as far as this is appropriate for the claiming question, a verification of:

(a) the delivery of the products and services co-financed;

(b) the reality of expenditure claimed;

(c) the completed operation compared with the operation for which the application for support was submitted and granted.

3. Payments by beneficiaries shall be supported by original invoices and documents proving payment. Where this cannot be done, payments shall be supported by documents of equivalent probative value.

4. Administrative checks shall include procedures to avoid irregular double financing with other Community or national schemes. Where financing from other sources exists these checks shall ensure that the total aid received does not breach the maximum permissible aid ceilings.

5. Indications of irregularities shall be followed-up by any other appropriate administrative procedure.

Article 20
On-the-spot checks

1. On-the-spot checks shall cover all the commitments and obligations of a claimant or a final beneficiary which can be checked at the time of the visit.

2. Before any payment is made, the Republic of Macedonia shall organise on-the-spot checks on all applications for approval and claims for payment.

3. The results of on-the-spot checks shall be evaluated to establish whether any problems encountered are of a systemic character, entailing a risk for other similar operations, final beneficiaries or other bodies. The evaluation shall also identify the causes of such situations, any further examination which may be required and the necessary corrective and preventive action.

4. Advance notice of on-the-spot checks may be given, provided that the purpose of the control is not jeopardised. If the advance notice exceeds 48 hours then it should be limited to the minimum necessary, depending on the nature of the measure and the operation being co-financed.

5. Through the on-the-spot checks, the Republic of Macedonia shall endeavour to verify the following:

(a) that the payments made to the final beneficiary can be supported by accounting or other documents held by the bodies or firms carrying out the operations supported;

(b) for an adequate number of expenditure items, that the nature and timing of the relevant expenditure comply with Community provisions and correspond to the approved specifications of the operation and the works actually executed or services delivered;

(c) that the use or intended use of the operation is consistent with the use described in the application for Community support;

(d) that the publicly funded operations have been implemented in accordance with the Agreements, especially the rules on public tendering and relevant mandatory standards established by the IPARD Programme.

6. Except in exceptional circumstances, duly recorded and explained by the national authorities, the on-the-spot checks shall include a visit to the operation or, if the operation is intangible, to the operation provider.

7. Where specific controllers have been given responsibility for checking applications for approval, they shall not be involved in checks for the claims for payment of the same investment operation.

Article 21
Ex-post checks

1. Where required by contractual obligations between the IPARD Agency and the final beneficiary or by provisions of the IPARD Programme, checks on final beneficiaries after payment of aid shall be carried out to establish whether the terms and eligibility conditions of the support continue to be respected.

2. The controllers for the ex-post checks shall not have been involved in any ex-ante checks of the same investment operation.

3. The objective of the ex-post checks shall be to:

(a) verify the regularity and legality of the underlying transactions of the investment operations;

(b) verify the reality and finality of payments made by the final beneficiary;

(c) ensure that the same investment has not been financed in an irregular manner from different national or Community sources.

4. The ex-post checks shall be carried out within 5 years of the date of final payment to the final beneficiary and cover each year at least 50% in monetary value of eligible expenditure for operations referred to in paragraph 1 for which the final payment has been made within the year. All investments shall be checked at least once.

5. Any investment, for which the ceiling of 50% of the total eligible cost of the investment in accordance with Article 34(2) is exceeded, shall be checked once within the 4 years of the date of final payments and a second time during the 5th year following the date of the final payment to the final beneficiary.

6. The ex-post checks shall be based on an analysis of the risks and financial impact of different operations, groups of operations or measures.

7. The sample of approved operations to be checked in accordance with paragraphs 4 and 5 shall take into account in particular:

(a) the need to check an appropriate mix of types and sizes of operations;

(b) any risk factors which have been identified following national or Community checks;

(c) the need to maintain a balance between the axes and measures.

Sub-section 4 Accreditation and conferral of management powers

Article 22
Common requirements

1. Where specific persons have been given responsibility for an activity in relation to the management, implementation and monitoring of IPARD Programmes, the Republic of Macedonia shall enable such persons to exercise the duties associated with that responsibility, including in cases where there is no hierarchical link between them and the bodies participating in that activity. The Republic of Macedonia shall, in particular, provide those persons with the authority to establish, through formal working arrangements between them and the bodies concerned:

(a) an appropriate system for the exchange of information, including the power to require information and a right of access to documents and staff on the spot if necessary;

(b) the standards to be met;

(c) the procedures to be followed.

2. In order to be accredited and conferred for managing a measure, the structures, authorities and bodies of the management and control system as defined in Articles 6, 7 and 8 of the Framework Agreement shall have a well-defined administrative organisation and system of internal controls with full internal rules of procedure, clear institutional and personal responsibilities, which comply with the criteria set out in Annex I regarding the following areas:

(a) internal control environment;

(b) planning and risk management;

(c) control activities;

(d) information and communication;

(e) monitoring activities.

Where the Managing Authority is concerned, the criteria as set out in Annex I regarding control activities, planning and risk management and monitoring activities shall not apply.

3. The Republic of Macedonia may lay down further accreditation criteria to take account of the size, responsibilities and other specific features of the management and control system.

4. Prior to accrediting the concerned structures, authorities and bodies of the management and control system, the Republic of Macedonia shall be satisfied that their functions, procedures and responsibilities include all necessary arrangements adopted to protect the Community's interests, in respect of transactions to be financed by the IPARD Programme, namely:

(a) the execution of payments;

(b) the safeguarding of the treasury;

(c) the security of computer systems;

(d) the maintenance of accounting records;

(e) the division of duties and the adequacy of internal and external controls;

(f) guarantees to be obtained;

(g) amounts to be collected;

(h) the selection of projects, tendering, contracting; and

(i) the respect of procurement rules.

5. National accreditation may be provisionally granted for a period to be fixed in relation to the seriousness of the problem pending the implementation of any requisite changes to the administrative and accounting arrangements. In instances where such a provisional accreditation is envisaged, there must be satisfactory compliance with the accreditation criteria, in particular in the following areas:

(a) internal control environment;

(b) control activities;

(c) monitoring activities.

In reference to paragraph 2, where the Managing Authority is concerned, the criteria set out in Annex I regarding control activities, planning and risk management and monitoring activities shall not apply.

6. The communication provided for in Article 17 shall be made immediately after the structures, authorities and bodies defined in Article 6 of the Framework Agreement are first designated and, where appropriate, accredited, and in any case before any expenditure effected by them is charged to IPARD. They shall be accompanied by the following declarations and documents concerning:

(a) their functions and responsibilities;

(b) the allocation of responsibilities between their departments;

(c) their relationship with other bodies, public or private, which are responsible for implementing any measures under IPARD;

(d) the procedures by which the main functions in respect of IPARD expenditure are ensured;

(e) the provisions concerning the security of information systems; and

(f) all other relevant information required by the Commission.

Article 23

Procedure for accreditation of the NAO and the National Fund by the CAO

1. Before accrediting the NAO and the National Fund, the CAO shall be satisfied that the administrative and internal control arrangements of those structures offer the following guarantees:

(a) the checks laid down by the Agreements are made;

(b) the requisite documents are presented within the time-limit and in the form stipulated by the Agreements;

(c) the documents are accessible and kept in a manner which ensures their completeness, validity and legibility over time, including with regard to electronic documents within the meaning of the Agreements.

2. The examination referred to in paragraph 1 shall be conducted according to International Generally Accepted Auditing Standards.

3. The CAO shall ensure that the National Fund's accounting system meets Internationally Generally Accepted Accounting Principles.

4. Communication in respect of the accreditation of the NAO and the National Fund shall be submitted to the Commission, copy to the Audit Authority. It shall include following particulars of the NAO and National Fund accredited to carry out the functions and responsibilities set out in Article 11:

(a) the name and statute of the concerned structures, bodies and authorities;

(b) the administrative, accounting and internal control conditions under which payments are made relating to implementation of the IPARD Programme;

(c) the act of accreditation which shall consist of a written confirmation that the concerned structures, bodies and authorities meet the criteria for accreditation, and, when relevant, shall set out the instructions as to changes and the period set;

(d) information on the following:

- the responsibilities vested in the NAO and the National Fund,
- the allocation of responsibilities between their departments,
- their relationship with other bodies, public or private, which also hold responsibilities for executing measures under which it charges expenditure to the IPARD Programme,
- the procedures which ensure that the management and internal control system has been implemented in an adequate manner in order to fulfil the criteria set out in Annex I and, where applicable, appropriately planned procedures and structures, subject to accreditation, are actually operating,
- the provisions for internal audits.

5. The CAO shall ensure that any proposed changes in those particulars referred to in Articles 22 and 23 after their accreditation are submitted to the Commission, with copy to the Audit Authority, for examination and approval before those changes are implemented.

6. If the CAO is not satisfied that the NAO and/or the National Fund comply with the accreditation criteria, it shall address to the NAO instructions specifying the conditions it is required to fulfil before accreditation may be granted.

7. After accrediting the NAO and the National Fund, the CAO shall keep them under supervision. For this purpose, he shall use the information at his disposal, including, inter alia, the statements of assurance by the NAO and the reports and opinions of the Audit Authority. At least every two years, he shall review whether the NAO and the National Fund continue to comply with the accreditation criteria. It shall inform the Commission of the results of its review.

8. The Republic of Macedonia shall establish a system that ensures that any information suggesting that the NAO and/or the National Fund do not comply with the accreditation criteria is communicated to the CAO without delay.

Article 24

Procedure for accreditation of the Operating Structure

1. Before accrediting the IPARD Agency, the NAO shall be satisfied that its administrative, accounting, payment and internal control arrangements offer the following guarantees:

(a) the eligibility of applications and compliance with the Agreements are checked before contracts with claimants are signed and the commitments recorded;

(b) the admissibility of claims as well as their compliance with the Agreements are checked before payment is authorised;

(c) the commitments and payments effected are accurately and completely recorded in the accounts;

(d) the checks laid down by the Agreements are made;

(e) the requisite documents are presented within the time-limit and in the form stipulated by the Agreements;

(f) the documents are accessible and kept in a manner which ensures their completeness, validity and legibility over time, including with regard to electronic documents within the meaning of the Agreements.

2. If the NAO is not satisfied that the IPARD Agency complies with the accreditation criteria, it shall address to the head responsible for the tasks assigned to his respective body instructions specifying the conditions it is required to fulfil before accreditation may be granted.

3. The IPARD Agency shall hold documents justifying the payments effected and documents concerning the carrying out of the prescribed administrative and physical checks. Where the relevant documents are held by the bodies responsible for authorising the expenditure, those bodies must transmit reports to the IPARD Agency on the number of checks carried out, their content and the action taken in the light of the results.

4. The NAO shall ensure that the IPARD Agency's accounting system meets International Generally Accepted Accounting Principles.

5. The NAO shall be satisfied that the administrative and internal control arrangements of the Managing Authority offer the following guarantees:

(a) the requisite documents are presented within the time-limit and in the form stipulated by the Agreements;

(b) the documents are accessible and kept in a manner which ensures their completeness, validity and legibility over time, including with regard to electronic documents within the meaning of the Agreements.

6. The examinations referred to in paragraphs 1 and 5 shall be conducted according to International Generally Accepted Auditing Standards.

7. If the NAO is satisfied that the Operating Structure complies with all relevant requirements, it shall proceed with its accreditation. Otherwise, it shall address to the Operating Structure instructions relating to the administrative and accounting arrangements, and in particular to any conditions the Operating Structure is required to fulfil before accreditation may be granted.

8. Communication in respect of the accreditation of the Operating Structure shall be submitted both to the CAO and the Commission, with copy to the Audit Authority. For this purpose, the NAO shall communicate the following particulars of the Operating Structure accredited to carry out the functions and responsibilities set out in Articles 13 and 14:

(a) the name and statute of the constituting bodies of the Operating Structure;

(b) the administrative, accounting and internal control conditions under which payments are made relating to implementation of the IPARD Programme;

(c) the act of accreditation which shall consist of a written confirmation that the constituting bodies meet the criteria for accreditation, and, when relevant, shall set out the instructions as to changes and the period set;

(d) information on the following:

- the responsibilities vested in the constituting bodies of the Operating Structure,
- the allocation of responsibilities between their departments,
- their relationship with other bodies, public or private, which also hold responsibilities for executing measures under which they charge expenditure to the IPARD Programme,
- the procedures by which claims by final beneficiaries are received, verified, and validated, and by which expenditure is authorised, paid and accounted for,
- the provisions for internal audits.

It shall also communicate to the Commission and the CAO, with copy to the Audit Authority, the results of both examinations referred to in paragraphs 1 and 5 of this Article.

9. The NAO shall ensure that any proposed changes in those particulars referred to in Articles 22 and 23(1) and (5) after their accreditation are submitted to the Commission and the CAO, with copy to the Audit Authority, for examination and approval before those changes are implemented.

10. The NAO shall keep the Operating Structure under constant supervision. At least every two years, it shall review whether the Operating Structure continues to comply with the accreditation criteria. It shall inform the CAO and the Commission, with copy to the Audit Authority, of the results of its review.

11. The Republic of Macedonia shall establish a system that ensures that any information suggesting that the Operating Structure does not comply with the accreditation criteria is communicated to the NAO without delay.

Article 25

Procedure for conferral of management powers by the Commission

1. The CAO shall notify the Commission of the accreditation of the NAO and the National Fund and the designation of the other structures, authorities and bodies established within the overall framework defined in Article 6 of the Framework Agreement but outside the management and control system, not later than the notification of the first accreditation of the Operating Structure.

2. The Republic of Macedonia shall permit the Commission to verify compliance with the conditions as laid down in Article 9, prior to taking a decision on conferral of management powers.

3. For the establishment of compliance with the conditions and with the Articles mentioned in the second paragraph, the Commission shall:

- examine the NAO's, National Fund's and Operating Structure's accredited procedures and structures related to the implementation of the IPARD Programme and, where appropriate, procedures and structures of other bodies to which functions may have been delegated in accordance with Annex I,
- ensure the existence and effective functioning of the other structures, authorities and bodies established within the overall framework defined in Article 6 of the Framework Agreement but outside the management and control system,
- carry out verifications on-the-spot.

4. Conferral of management by the Commission to the Republic of Macedonia may be considered for the concerned structure, authority or body of the management and control system where the following conditions, hereinafter referred to as "the conditions", are met:

(a) commitment by the NAO to bear the full financial responsibility and liability for the IPARD Programme;

(b) compliance with the minimum criteria as set out in paragraphs 1, 2, 3 and 4 of Article 22;

(c) a recent financial and operational audit showing effective and timely management of Community assistance or national measures of similar nature;

(d) procurement rules which are endorsed by the Commission as meeting the requirements of Article 23 of the Framework Agreement;

(e) all the other structures, authorities and bodies (established within the overall framework defined in Article 6 of the Framework Agreement but outside the management and control system) are established and are functioning effectively.

5. For the purpose of paragraph 4, the concerned structures, authorities and bodies shall have procedures in place to ensure that:

(a) all communications to the Commission are based on information from properly authorised sources;

(b) communications to the Commission are properly authorised before transmission;

(c) a proper audit trail exists to support the information transmitted to the Commission;

(d) a record of information received and transmitted is securely stored, either in paper or in computerised format.

6. The decision to confer management of aid on the management and control system in the Republic of Macedonia may be made on a provisional basis for a period to be fixed in relation to the seriousness of the problem pending the implementation of any required conditions. In instances where such a provisional conferral of management is envisaged, there must be satisfactory compliance with the two first conditions set out in paragraph 4.

7. The CAO shall inform the Commission, with copy to the Audit Authority, of any plan drawn up pursuant to paragraph 6 as well as of its implementation.

8. Where the Commission finds that the Republic of Macedonia has not complied with its obligation to draw up a remedial plan pursuant to paragraph 6 or that the management and control system continue to be accredited without having fully implemented such a plan within the determined period, it shall either suspend or withdraw the conferral of management and pursue any remaining deficiencies in accordance with Article 54.

9. The Commission shall inform the Committee on the Agricultural Funds of its decision to confer management powers to the Republic of Macedonia or any significant change affecting this decision.

Article 26

Supervision, control and audit by the Commission and the European Court of Auditors

1. The application by the Republic of Macedonia of the Agreements as well as the resulting IPARD Programme and subsequent contracts shall be subject to control by the Commission including the European Anti-Fraud Office (OLAF) and audits by the European Court of Auditors. The duly authorized agents or representatives of the Commission and of OLAF shall have the right to carry out any technical and financial verification that the Commission and OLAF consider necessary to follow the implementation of the IPARD Programme including visits of sites and premises at which Community financed activities are implemented. The Commission shall give sufficient prior notice of such inspections to the Republic of Macedonia. Officials of the Republic of Macedonia may take part in the inspections.

2. The Republic of Macedonia shall supply all requested information and documents including any computerized data and take all suitable measures to facilitate the work of the persons instructed to carry out audits or inspections.

3. The Republic of Macedonia shall maintain records and accounts adequate to identify the services, supplies, works and grants financed under the Multi annual Financing Agreement referred to in Article 35 in accordance with sound accounting procedures. The Republic of Macedonia shall also ensure that the agents or representatives of the Commission including OLAF have the right to inspect all relevant documentation and accounts pertaining to items financed under the related Multi annual Financing Agreement and assist the European Court of Auditors to carry out audits relating to the use of Community funds. In order to improve checks, the Commission may, with the agreement of the Republic of Macedonia, enlist the assistance of the national authorities for certain inspections or enquiries.

4. In order to ensure the efficient protection of the financial interests of the Community, the Commission including OLAF may also conduct documentary and

on-the-spot checks and inspections in accordance with Council Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996 of 11 November 1996[13].

5. The controls and audits described above are applicable to all contractors and sub-contractors who have received Community funds including all related information to be found in the documents of the National Fund of the Republic of Macedonia concerning the national contribution.

6. Without prejudice to the responsibilities of the Commission and the European Court of Auditors, the accounts and operations of the National Fund and, where applicable, of the IPARD Agency may be checked at the discretion of the Commission by the Commission itself or by an external auditor assigned by the Commission.

Article 27
Statement of assurance by the NAO

1. The statement of assurance shall comply with the content and format set out in Annex B of the Framework Agreement and may be qualified by reservations which shall quantify the potential financial impact. In that case, it shall include a remedial action plan and a precise timetable for its implementation, and subsequently provide confirmation of the implementation of the measures and the withdrawal of the corresponding reservations.

2. The statement of assurance shall rely on an effective supervision of the management and control system in place throughout the year.

3. The statement of assurance shall be accompanied by information covering the previous 12 months period, in particular on:

   (a) the number of payment claims for each IPARD measure as well as the total amount checked;

   (b) the results of the ex-ante checks carried out in accordance with Articles 19 and 20 indicating the reductions and exclusions;

   (c) the number of ex-post checks undertaken under Article 21, the amount of expenditure verified and the results of the checks, indicating the reduction and exclusions;

4. The NAO shall conduct his examination of the management and control system in accordance with the Agreements and any other guidelines on the application of these provisions established by the Commission. It may delegate some or all of the examination tasks provided the tasks are discharged effectively. The NAO in all cases shall retain overall responsibility for these tasks.

5. The IPARD Monitoring Committee as referred to in Article 61 shall receive a copy of the statement of assurance.

[13] OJ L 292, 15.11.1996, p. 2.

Article 28
Establishment of reports and opinions by the Audit Authority and follow up by the NAO and the Commission

1. The Audit Authority shall in particular provide the following reports and opinions:

   (a) an annual audit activity report according to the model in Annex C to the Framework Agreement;

   (b) an annual audit opinion, accompanied by a report supporting this opinion, on the management and control systems according to the model in Annex D to the Framework Agreement;

   (c) an annual audit opinion on the accounts and statement of expenditure, accompanied by a report supporting this opinion, or at the time of the final closure of the IPARD Programme an audit opinion, accompanied by the final Audit Report, on the final statement of expenditure according to the model in Annex E to the Framework Agreement.

2. Following receipt of the annual audit activity report and the annual audit opinions referred to in paragraph 1, the CAO shall assess whether the continuous fulfilment of all the requirements for this accreditation is confirmed. If any of the applicable requirements set out in Article 23 are not, or are no longer fulfilled, the CAO shall act in accordance with Article 13(2) of the Framework Agreement.

3. Following receipt of the annual audit activity report and the annual audit opinion referred to in paragraph 1, the NAO shall:

   (a) decide whether any remedial plan or specific identified improvements to the management and control system are required, record the decisions in that respect and ensure the timely implementation of those remedial actions or improvements;

   (b) make any necessary adjustments to the declaration of expenditures to the Commission in accordance with Article 55.

4. The Commission may decide either to take follow-up action itself in response to the reports and opinions, for example by initiating a financial correction procedure, or to require the Republic of Macedonia to take action, while informing the CAO and the NAO of its decision.

Article 29
Specific bodies

Within the overall framework defined by the structures and authorities as set out in Article 9, the functions described in Articles 13 and 14 may be grouped and assigned to specific bodies within or outside the Operating Structure initially designated. This grouping and assigning shall respect the appropriate segregation of duties imposed by Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 and ensure that the final responsibility for the functions described in the said Article shall remain with the Operating Structure initially designated. Such a restructuring shall be formalised in written agreements and shall be subject to accreditation by the NAO and, whether the CAO is satisfied that the continuous fulfilment of all the

requirements set out in the Agreements is confirmed, submitted for conferral of management powers by the Commission.

SECTION III FINANCIAL PROVISIONS

Sub-section 1 General provisions

Article 30
Scope

This Section sets out the financial provisions for the execution of the IPARD Programme and complements Sections I and IV of the Framework Agreement.

Article 31
General rules on financial assistance

1. All activities receiving assistance under the IPARD Programme shall require co-financing by the Republic of Macedonia and the Community. Where the execution of activities depends on financial contributions from the Republic of Macedonia's own resources or from other sources of funds, the funding of the Community shall become available at such time as the financial contribution of the Republic of Macedonia and/or the other sources of funds themselves become available. However, in the case of final beneficiaries in the public sector, the Community contribution may be made later than that of other public bodies. In no case may the Community contribution be made before the contribution by public bodies in the Republic of Macedonia.

2. In cases where the balance on the IPARD euro account is insufficient to cover the payment requests submitted by final beneficiaries pending the receipt of payment from the Commission the Republic of Macedonia shall use national funds to pre-finance the EU contribution. In these cases the national funds shall be treated as Community funds and the provisions of Article 45(1) and (2) shall apply at the moment when the full payment of the national contribution and the Community contribution pre-financed from national funds is recorded in the accounts of the National Fund.

3. The Community contribution will co-finance public expenditure actually paid to the final beneficiary.

4. Community financing shall be subject to the fulfilment of the Republic of Macedonia's obligations under the Agreements and under the Multi-annual Financing Agreement in accordance with Article 35.

5. The National Fund, on behalf of the Republic of Macedonia, shall open a euro account for the IPARD Programme, hereinafter referred to as "IPARD euro account", in a financial or treasury institution bearing interest. The account shall be used to receive payments referred to in Article 38 and shall be used exclusively for transactions relating to that Programme. It shall be maintained in euro and shall not be subject to any charges or taxes.

The Republic of Macedonia shall notify the Commission of the account name or numbers in accordance with the format under Annex V.

6. The Republic of Macedonia shall communicate to the Commission a sample of the signatures of all actors involved in applications for payment from the Community under Article 39. The NAO shall be the contact point for financial information sent between the Commission and the Republic of Macedonia. The exchange of information shall, where appropriate, be made by means of the secure system as referred to in Article 17, using procedures agreed upon between the Commission and the Republic of Macedonia.

Article 32
Eligibility of expenditure

1. Expenditure paid earlier than the date of conferral of management shall in no case be eligible with the exception of technical assistance and general costs, covered by the technical assistance measure of the IPARD Programme and the activities referred to in paragraph 6(c).

2. Expenditure shall be eligible if it is in accordance with the principles of sound financial management and, in particular, of economy and cost-effectiveness.

3. The Republic of Macedonia shall notify the Commission of the rules for eligibility of expenditure for each measure. It shall also notify the Commission of the costs explicitly provided for in the standard contract(s) for each measure as issued by the IPARD Agency to beneficiaries. The Commission shall notify the Republic of Macedonia of its acceptance or otherwise of the proposed rules within three months of their receipt but in any case no later than the date when the Commission Decision conferring management of aid provided for in Article 25 is taken. The rules and costs shall be applicable thereafter.

4. The following expenditure shall not be eligible under the IPARD Programme:

(a) taxes, including value added taxes;

(b) customs and import duties, or any other charges;

(c) purchase, rent or leasing of land and existing buildings, irrespective of whether the lease results in ownership being transferred to the lessee;

(d) fines, financial penalties and expenses of litigation;

(e) operating costs;

(f) second hand machinery and equipment;

(g) bank charges, costs of guarantees and similar charges;

(h) conversion costs, charges and exchange losses associated with the IPARD euro account, as well as other purely financial expenses;

(i) contributions in kind;

(j) the purchase of agricultural production rights, animals, annual plants and their planting;

(k) any maintenance, depreciation and rental costs;

(l) any cost incurred by public administration in managing and implementing assistance, namely those of the Operating Structure and, in particular, overheads, rentals and salaries of staff employed on activities of management, implementation, monitoring and control.

By way of derogation from sub-paragraphs (c) and (e) the items mentioned in those sub-paragraphs may be eligible under measures "preparation and implementation of local rural development strategies" and "support for the setting-up of producer groups".

5. Unless the Commission expressly and explicitly decides otherwise the following expenditure is also not eligible:

(a) the costs of any services, supplies and works costing more than an amount equivalent to € 10 000 for which the beneficiary has not obtained quotations from at least three suppliers, the originals of these being included in the applications for approval of projects;

(b) expenditure on projects which, before completion, have charged fees to users or participants unless the fees received have been deducted from the costs claimed;

(c) promotional costs, other than in the collective interest;

(d) expenditure incurred by a final beneficiary where more than 25% of whose capital is held by a public body or bodies unless the Commission has so decided in a specific case on the basis of a complete reasoned request from the Republic of Macedonia. The Commission shall take its decision within three months of receiving the request. This exclusion shall not apply to expenditure on infrastructure or human capital.

6. Notwithstanding paragraphs 4 and 5, in the case of investments:

(a) eligible expenditure shall be limited to the construction or improvement of immovable property;

(b) the purchase or lease-purchase of new machinery and equipment, including computer software, up to the market value of the asset shall be considered as eligible; other costs connected with the leasing contract, such as lessor's margin, interest refinancing costs, overheads and insurance charges, shall not be eligible;

(c) general costs linked to expenditure referred to in points (a) and (b) of this paragraph such as architects', engineers' and other consultation fees, feasibility studies, the acquisition of patent rights and licences shall be eligible up to a ceiling of 12% of the costs referred to in the said points (a) and (b) according to the following conditions:

- for projects with eligible expenditure of the investments referred to in sub-paragraphs (a) and (b) greater than € 3 million, the business plan preparation costs cannot be greater than 3% of the eligible expenditure of these investments,

- for projects with eligible expenditure of the investments referred to in points (a) and (b) of at least € 1 million and no more than € 3 million, the business plan preparation costs cannot be greater than 4% of the eligible expenditure of these investments, and

- for projects with eligible expenditure of the investments referred to in points (a) and (b) less than € 1 million, the business plan preparation costs cannot be greater than 5% of the eligible expenditure of these investments.

The detailed provisions concerning the maximum eligible amount under this paragraph shall be established in the IPARD Programme on the basis of an assessment of the level of costs for similar actions in the Republic of Macedonia.

7. Investment projects shall remain eligible for Community financing provided they do not, within five years from the final payment by the IPARD Agency, undergo a substantial modification. Substantial modifications to a project are those which:

- affect its nature or its implementation conditions or give undue advantage to a firm or public body, and/or

- result either from a change in the nature of ownership of an item of infrastructure, or a cessation or relocation of a productive activity co-financed.

Where any such modification is detected by the Republic of Macedonia, it shall immediately inform the Commission.

8. No project shall be eligible for co-financing where the Republic of Macedonia reduced the amounts payable or paid to the final beneficiary, where this reduction applies only to payments under the IPARD Programme. However, the IPARD Agency may make reductions for amounts owing to it due to:

- overpayments under the IPARD Programme,

- a failing by a final beneficiary to respect conditions under the IPARD Programme.

9. In the event that the Commission determines that an exceptional natural disaster has affected the Republic of Macedonia it may, on the basis of a reasoned request by the Republic of Macedonia, authorise, for relevant projects in the region affected and for a specified period, derogation from provisions of paragraphs 5(a), (d) and 7.

10. In the event that the Commission determines that the expenditure is not fully in conformity with the Agreements and in particular the principles set out in this Article, it shall assess the amounts to be not eligible under the IPARD Programme on the basis of the gravity of the non-conformity recorded. It shall take due account of the nature and the gravity of the non-conformity and of the financial damage

caused to the Community. In instances where such a decision is envisaged, there must be satisfactory compliance with the two first conditions set out in paragraph 4 of Article 25.

Article 33
Rules on procurement

1. For the purposes of this Agreement the contracting authority in accordance with Article 167 of the Financial Regulation shall be a national public-sector body who is a final beneficiary of assistance under the Programme.

2. As regards Article 23(4) of the Framework Agreement, in cases where the final beneficiary is a public-sector body, any requirement for ex-ante approval by the Commission included in the procedures and standard documents referred therein shall not apply.

3. In the event that the Commission determines that an exceptional natural disaster has affected the Republic of Macedonia, and on the basis of a reasoned request by the Republic of Macedonia, the Commission may in accordance with Article 57(2)(d) authorise, for relevant projects in the region affected and for a specified period, less burdensome procedures.

Article 34
Aid intensities and rate of Community contribution

1. For the purpose of the IPARD Programme the Community contribution shall be calculated on the basis of public expenditure.

2. Public expenditure shall not exceed a ceiling of 50% of the total eligible cost of the investment. However, that ceiling shall be:

   (a) 55% for investments in agricultural holdings made by young farmers;

   (b) 60% for investments in agricultural holdings in mountain areas;

   (c) 65% for investments in agricultural holdings in mountain areas made by young farmers;

   (d) 75% for investments referred to in paragraph 4(b) and for investments in agricultural holdings to implement the Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991[14], subject to the existence of a national strategy for its implementation;

   (e) 100% for investments in infrastructure not of a nature to generate substantial net revenue;

   (f) 100% for measures referred to in Article 182 of the IPA Implementing Regulation.

3. In determining the rate of public expenditure for the purposes of this Article, account shall not be taken of national aid to facilitate access to loans granted

[14] OJ L 375, 31.12.1991, p. 1.

without any Community contribution provided under the IPA Implementing Regulation.

4. The Community contribution shall not exceed a ceiling of 75% of the public expenditure. However, that ceiling shall be:

(a) 80% for the measures covered by priority axis 2 referred to in Article 171(3) of IPA Implementing Regulation and for activities covered by Article 182 of IPA Implementing Regulation;

(b) 85% in the case of investment projects carried out in regions where the Commission determines that exceptional natural disasters have occurred.

Sub-section 2 Financial Management

Article 35
Financing Decisions and Agreements

No earlier than the adoption of the financing decision by the Commission approving the IPARD Programme in accordance with Article 39 of the IPA Implementing Regulation, and conclusion of the Framework Agreement and this Agreement, a Multi-annual Financing Agreement (hereinafter referred to as "MFA") shall be concluded in accordance with Article 8 of the IPA Implementing Regulation. The MFA shall set out the breakdown of the multi-annual legal commitments and the period of validity of those commitments, which are broken down over several years into annual instalments. The MFA shall be revised on an annual basis to take account of the amounts provided for in the Multi annual Indicative Planning Document (MIPD) concerned and, where appropriate, amendments of this Agreement.

Article 36
Commitments from the Commission

The Commission shall automatically decommit any portion of a budget commitment for the IPARD Programme where, by 31 December of the third year following year *n* being the one in which the budget commitment was made:

- It has not been used for the purpose of pre-financing in accordance with Article 40, or
- It has not been used for making interim payments in accordance with Article 41, or
- No declaration of expenditure has been presented in relation to it.

Article 37
Financing plan for the IPARD Programme

1. The financing plan for the IPARD Programme shall lay down, in particular, the maximum amount of the Community contribution, its annual breakdown, a breakdown by priority and the co-financing rates applicable for each priority, and, for Programme monitoring purposes, an indicative breakdown by measure.

2. The financing plan shall enter into force and financial operations of the IPARD Agency shall only start after the IPARD Programme has been adopted by the Commission and after the decision on the conferral of management to the management and control system has been taken.

3. The financing plan for the IPARD Programme and any adjustments thereof shall be entered in a secure system for the exchange of information and documents between the Commission and the Republic of Macedonia as referred to in Article 17.

Article 38
Payments from the Commission

1. Only assistance under the IPARD Programme granted in accordance with the Agreements and paid by the IPARD Agency shall be subject to co-financing by the Community.

2. Payments by the Commission of the Community contribution shall be made within the limits of the funds available in accordance with the MFA referred to in Article 35. Each payment shall be posted to the earliest open budget commitment made for the IPARD Programme.

3. Payments shall take the form of pre-financing, interim payments and payment of the final balance. They shall be calculated on the basis of the Community contribution to the financing of the operations concerned, up to the amount obtained by applying the co-financing rate laid down for each priority axis in the financing plan in force to the eligible expenditure, subject to the maximum Community contribution for each priority axis.

4. By 28 February each year, the Republic of Macedonia shall send to the Commission, using the model in Annex IV, a forecast of its likely declarations of expenditures for the financial year concerned and for the subsequent financial year, in relation to the IPARD Programme. The Commission may ask for an update of the forecast as appropriate.

5. The combined total of pre-financing and interim payments shall not exceed 95% of the Community contribution as set out in the financing table of the IPARD Programme.

6. When the ceiling referred to in paragraph 5 is reached, the NAO shall continue transmitting to the Commission the certified declarations of expenditure in accordance with Article 39, as well as information about the amounts recovered.

7. Payments by the Commission to the National Fund shall be made in euro to the IPARD euro account, subject to the availability of budget appropriations and in accordance with the provisions laid down in Articles 40, 41, 42 and 43 and in the MFA, provided that the verifications referred to in these Articles have not indicated any problems.

8. The Republic of Macedonia shall ensure that the final beneficiaries receive the total amount of the public contribution in due time and in full. No specific charge or other charges with equivalent effect shall be levied which would reduce these amounts for the final beneficiaries.

9. The expenditure may be covered by Community financing only if it has actually been incurred and paid by the final beneficiary. Expenditure paid by final beneficiaries shall be substantiated by receipted invoices or accounting documents of equivalent probative value. Where assistance is not a function of expenditure, other appropriate documents, as specified in the IPARD Programme may be accepted. In all cases, expenditure shall be certified by the NAO.

Article 39
Declaration of expenditure

1. The NAO shall make declarations of expenditure for the IPARD Programme. These declarations shall also act as payment applications and shall cover, for each IPARD Programme measure, the amount of eligible public expenditure for which the IPARD Agency has actually paid the corresponding Community contribution during the reference period.

2. Declarations of expenditure shall be drawn up in accordance with the model in Annex II. They shall be signed and certified, and transmitted by the NAO, on behalf of the Republic of Macedonia, to the Commission, with copies to the CAO and the Audit Authority.

3. Once the provisions of Article 37(2) have been fulfilled, the Republic of Macedonia shall submit to the Commission its declarations of expenditure by the following deadlines:

(a) by 30 April at the latest in the case of expenditure in the period 1 January to 31 March;

(b) by 31 July at the latest in the case of expenditure in the period 1 April to 30 June;

(c) by 31 October at the latest in the case of expenditure in the period 1 July to 30 September;

(d) by 31 January at the latest in the case of expenditure in the period 1 October to 31 December.

Expenditure declared in respect of a period may contain corrections to data declared in respect of the preceding declaration periods of the same financial year.

Declarations shall be sent even in cases in which no reimbursement is requested.

4. Where there are disagreements, differences of interpretation or inconsistencies relating to declarations of expenditure for a reference period, resulting in particular from the failure to communicate the information required under the Agreements, and these require further checks, the Republic of Macedonia shall be required to provide additional information. Such information shall be provided in accordance with Articles 40, 41 and 43.

The time limit for payment laid down in paragraph 6 may in such cases be interrupted for all or part of the amount for which payment is claimed, from the date on which the request for information is sent until receipt of the information

requested but no later than the date on which the declaration of expenditure for the following period is submitted.

Where no solution is found within that time limit the Commission may suspend or reduce payments in accordance with Article 46.

5. Cumulative data relating to expenditure made by 30 September, to be submitted to the Commission by 31 October at the latest, may be corrected only in the annual accounts to be sent to the Commission in accordance with Articles 50 and 51.

6. Interim payments shall be made by the Commission within 45 days of registering a declaration of expenditure for which the requirements set out in Article 41 are met, without prejudice to the decisions referred to in Articles 53 and 54 provided that:

(a) the expenditure declared is eligible for Community funding in accordance with Article 32;

(b) the checks in Article 41 have not indicated any problems;

(c) no suspension of payments has been decided concerning the measure(s) that is or are the subject of the application in question;

(d) appropriations are available.

Article 40
Pre-financing

1. Pre-financing payments may amount to 30% of the Community contribution for the first three years of the IPARD Programme. It may be split between several financial years and paid in two or more instalments.

2. The Commission shall make an initial pre-financing payment of at least 50% of the amount referred to in paragraph 1 as first instalment.

3. The first instalment of the pre-financing payment shall be made by the Commission when the following conditions are fulfilled:

(a) the NAO has notified to the Commission the opening of the IPARD euro account for the IPARD Programme;

(b) the accreditations delivered by the CAO and the NAO are in force and the conferral of management by the Commission remains valid;

(c) the MFA has entered into force.

Additional instalments may be paid following a request of the Republic of Macedonia in accordance with the requirements provided for in paragraph 1 and 4 of this Article.

4. Where the pre-financing payments referred to in paragraph 1 are not sufficient to ensure timely payment of claims from final beneficiaries, they may be increased. The increase shall be the amount needed for this purpose. It shall be based on the sum of substantiated expenditure incurred by beneficiaries but not yet settled due to

the exhaustion of Community funding in the IPARD euro account. However, the cumulative amount of payments for pre-financing shall not exceed 30% of the Community contribution for the three most recent years established in the MFA.

5. The total amount paid as pre-financing shall be reimbursed to the Commission with all interest accrued if no declaration of expenditure for the IPARD Programme is sent within 15 months of the date on which the Commission made the first pre-financing payment. The Community contribution to the IPARD Programme shall not be affected by such reimbursement.

6. In accordance with Articles 31 and 45 interests on pre-financing shall be recognized on a monthly basis. The interest rate applied can in no case be lower than the interest rate the Republic of Macedonia is receiving on its foreign currency deposits for this month.

Article 41
Interim payments

1. In the case of a declaration of expenditure for an interim payment, in order for the Commission to approve the application the minimum requirements to be fulfilled are the following:

(a) the NAO has sent to the Commission a payment application and a statement of expenditure relating to the payment in question; the statement of expenditure shall be certified by the NAO;

(b) the ceilings for Community assistance under each priority axis in accordance with Article 42(4) have been respected;

(c) the annual implementation reports as referred to in Article 68, including the most recent one due have been sent to the Commission;

(d) information requested by the Commission necessary to clarify any elements relevant to the declaration of expenditure has been provided, including information on the reporting of irregularities in accordance with Article 28 of the Framework Agreement.

If one or more of the conditions mentioned in this paragraph are not met, the Republic of Macedonia shall, when so requested by the Commission and within the time limit fixed by the Commission, take the necessary steps to remedy the situation before the payment is made.

2. If it appears that the applicable rules have not been complied with or that Community funds have been improperly used, the Commission may reduce interim payments to the Republic of Macedonia or temporarily suspend them, in accordance with the provisions of Articles 39(4) and 46. It shall inform the Republic of Macedonia accordingly.

3. The suspension or reduction of interim payments shall comply with the principle of proportionality and shall be without prejudice to the decisions of conformity and clearance of account and financial corrections.

Article 42
Calculation of the amount to be paid

1. The Community contribution to be paid in respect of the eligible public expenditure declared for each priority axis for each reference period shall be calculated on the basis of the financing plan in force on the first day of that period.

2. The amounts of the Community contribution recovered from final beneficiaries under the IPARD Programme during each reference period and the debts that have not been collected within 2 years of their registration in the debtor's ledger shall be deducted from the amount to be paid by the Commission in the declaration of expenditure for that period in accordance with Article 55.

3. Amounts resulting from the clearance of accounts carried out in accordance with Article 53 which may be re-used for the IPARD Programme shall be added to or deducted from the amount of the Community contribution at the time of the next declaration.

4. Without prejudice to the ceiling of 95% as provided for in Article 38(5), where the combined total of declarations of expenditure exceeds the total programmed for a given priority axis, the amount to be paid shall be capped at the amount programmed for that priority axis in the financing plan in force. Expenditure excluded as a result may be taken into account in a subsequent declaration of expenditure provided that an adjusted financing plan has been submitted by the Republic of Macedonia and accepted by the Commission.

Article 43
Payment of the final balance

1. In the case of the payment of the final balance, the deadline of Article 36 as laid down in the MFA shall apply and the minimum requirements for the Commission to approve the application are the following:

   (a) the NAO has sent to the Commission a final declaration of expenditure and a final statement of expenditure; the final statement of expenditure shall be certified by the NAO and supported by a final statement of assurance;

   (b) the Managing Authority has sent to the Commission the final report for the IPARD Programme, as referred to in Article 68;

   (c) the decision referred to in Article 53 is adopted.

2. The payment shall not prejudge the adoption of subsequent decisions pursuant to Article 54.

3. The payment shall also not prejudge the follow-up of the provisions laid down under Article 44(8), Article 48 and Article 55.

4. No further financial transactions may be made by the Republic of Macedonia on the IPARD euro account after the final payment claim was sent to the Commission. The Republic of Macedonia shall ensure that the requirements referred to in paragraph 1 are respected until the requirements mentioned under Article 48 are

fulfilled. As regards the provisions under Article 55 the Commission should be informed whenever the recovered amounts are recorded in the national accounts.

5. The Republic of Macedonia shall set up a system which allows it to follow-up on the requirements set out in paragraph 4. The Republic of Macedonia shall identify the responsible body and shall inform the Commission of the practical arrangements concerning the transfer of responsibilities to this body.

Article 44
Payments to final beneficiaries

1. The Republic of Macedonia shall ensure that payments to the final beneficiaries are:

(a) made in national currency and debited as appropriate against the IPARD euro account. The payable order(s) or any other accounting documents of equivalent probative value to the final beneficiary(ies) or to their assignee(s) shall as a general rule be issued within 3 working days of this debit;

(b) based on declarations of expenditure incurred by the final beneficiary and evidenced by original receipted invoices. Where assistance is not a function of expenditure, other appropriate documents, as specified in the IPARD Programme may be accepted.

2. In order to be eligible, expenditure shall not be incurred before the date of conclusion of the contract which made the claimant a final beneficiary under the IPARD Programme. In the case where aid is not a function of expenditure, the events which trigger assistance shall not occur before that date. These restrictions on date shall not apply for feasibility and related studies and for the Technical Assistance measure.

3. Except for actions under the Technical Assistance measure and activities referred to in paragraph 6(c) of Article 32 expenditure shall in no case relate to projects selected, contracts concluded by or on behalf of the IPARD Agency and final beneficiaries, and expenditure paid earlier than the date(s) specified in the Commission Decision referred to in Article 25.

4. No payments shall be made in cash.

5. Where original invoices or the other relevant documents referred to in paragraph 1(b) are not retained by the IPARD Agency following receipt, the IPARD Agency shall ensure that copies shall be taken and arrangements made to ensure that the originals will be made available for audit and inspection purposes.

6. The NAO and the IPARD Agency shall ensure that total public expenditure by all public bodies in the Republic of Macedonia for each measure and project is identifiable in the IPARD Agency's accounts.

7. The IPARD Agency shall maintain records of each payment which include at least the following information:

(a) the amount in national currency;

(b) the corresponding amount in euros.

8. The ratios of Community and national contributions to public expenditure, and of total public expenditure to total eligible costs, shall be determined in national currency.

9. The NAO and the IPARD Agency shall ensure that any amount(s) which they find has been inadvertently paid in excess of the sum due, noted by them and which have been incorporated in expenditure declarations charged to the IPARD euro account, are recorded within 3 working days in the IPARD euro account and deducted from the next application for payment to the Commission referred to in Article 39.

10. The NAO and the IPARD Agency shall ensure timely treatment of payment requests by final beneficiaries. In cases where the interval between receipt of the supporting documents needed to make the payment and issuing of the payment order exceeds three months, Community co-financing may be reduced in accordance with the following rules:

(a) where expenditure effected after the deadlines is equal or less than 4% of the expenditure effected before the deadlines, no reduction shall be made, irrespective of the number of months' delay;

(b) where expenditure effected after the deadlines is greater than 4% of the expenditure effected before the deadlines, all further expenditure effected with a delay of up to:

i. one month shall be reduced by 10%;

ii. two months shall be reduced by 25%;

iii. three months shall be reduced by 45%;

iv. four months shall be reduced by 70%;

v. five months or more shall be reduced by 100%.

11. However, the Commission may apply a different time scale and/or lower or zero reductions, if exceptional management conditions are encountered for certain measures, or if well-founded justifications are provided by the Republic of Macedonia.

12. Before taking the decision the Commission shall inform the Republic of Macedonia allowing it to make its position known within 10 working days. The Commission shall inform the Republic of Macedonia of its final decision, stating the reasons on which the decision is based.

13. For any expenditure effected after the deadlines the Republic of Macedonia shall submit to the Commission a detailed justification of the delay, written evidence to substantiate this justification as well as a demonstration of a direct relationship between the justification and the relevant expenditure effected after the deadlines.

Article 45
Exchange rate and interest

1. The Republic of Macedonia shall ensure that the rate recorded for conversion between euro and national currency is the monthly accounting rate of the euro established by the Commission for the Republic of Macedonia for the month during which the expenditure was registered in the accounts of the National Fund and the IPARD Agency. However:

   (a) for payments by the IPARD Agency the date the payment order is issued to the final beneficiary or their assignee shall be the date shown in the accounts;

   (b) for overpayments by the IPARD Agency in accordance with Article 44(9) and for debts not recovered, as well as debts that have not been collected within 2 years of their registration in the debtor's ledger in accordance Article 55, the rate in the month preceding the month during which the overpayment or the debt were first noted;

   (c) for amounts fixed by the clearance of accounts and/or conformity clearance Decisions, the rate in the month preceding the month during which the Decision was taken;

   (d) for debts and interest recovered in accordance with Article 55 the rate in the month preceding on the month during which the debt was recovered;

   (e) for irregularities recovered in accordance with Article 28 of the Framework Agreement, the rate in the month preceding the month during which the amount was recovered;

   (f) for interest earned on the National Fund's and the IPARD Agency's account(s), the rate on the month the interest was credited to the account(s) which must be at least monthly.

   These provisions shall also apply to cases covered by Article 31(2).

2. In the event that a rate for a month is not published, the rate for the most recent previous month of publication shall be used.

3. Where the time-limits in the Decisions taken pursuant to Articles 53 and 54 are not complied with, any outstanding amount shall generate interest at a rate equal to the Euribor rate for three month deposits published by the European Central Bank plus 1.5% points. That rate shall be the monthly average of the month in which those Decisions were taken.

4. Any interest earned on the IPARD euro account remains the property of the Republic of Macedonia. Interest generated by the financing by the Community of the IPARD Programme shall be posted exclusively to the IPARD Programme, being regarded as a resource for the Republic of Macedonia in the form of a national public contribution, and shall be declared to the Commission, at the time of the closure of the IPARD Programme.

5. Accounts related to the IPARD Programme funds held by the IPARD Agency shall bear interest. Interest earned on those accounts attributable to the Community

contribution shall also be used exclusively for the IPARD Programme and shall not be subject to any charges or taxes. All interest attributable to the Community contribution shall be additional to the amounts included in the MFA and shall be regarded as a resource for the Republic of Macedonia.

Article 46
Suspension of payments

1. All or part of the payments may be suspended by the Commission where:

(a) there is a serious deficiency in the management and control system of the IPARD Programme which affects the reliability of the procedure for certification of payments and for which corrective measures have not been taken; or

(b) the accreditations delivered by the CAO and/or the NAO are suspended or withdrawn; or

(c) the conferral of management decision by the Commission is suspended or withdrawn; or

(d) expenditure in a certified statement of expenditure is linked to a serious irregularity which has not been corrected; or

(e) clarifications are needed regarding the information contained in the declaration of expenditure; or

(f) the most recent audit reports and audit opinions due have not been sent to the Commission in accordance with Article 28; or

(g) the NAO has not sent to the Commission the annual statements of assurance as referred to in Article 27, including the most recent one due.

2. The Republic of Macedonia shall be given the opportunity to present its observations within a period of 1 month before the Commission decides on a suspension in accordance with paragraph 1 of this Article.

3. The Commission shall end the suspension when the Republic of Macedonia has taken the necessary measures to remedy the deficiency, irregularity or lack of clarity referred to in paragraph 1 of this Article.

4. If those measures have not been taken by the Republic of Macedonia, the Commission may decide to cancel all or part of the Community contribution to the IPARD Programme in accordance with Article 54.

Article 47
Closure of the IPARD Programme

1. After an application for final payment has been received by the Commission, the IPARD Programme is considered closed as soon as one of the following occurs:

(a) payment of the final balance due by the Commission;

(b) issuance of a recovery order by the Commission;

(c) de-commitment of appropriations by the Commission.

2. The closure of the IPARD Programme does not prejudice the Commission's right to undertake a financial correction in accordance with Article 54 at a later stage.

3. The closure of the IPARD Programme does not affect the obligations of the Republic of Macedonia under Articles 44(9), 48 and 55 and to continue to retain related documents, in accordance with Article 48.

Article 48
Retention of documents

1. All documents related to the IPARD Programme, including those relating to projects that have not been selected, shall be retained by the Republic of Macedonia for at least 3 years after the closure of the IPARD Programme or in case of investment projects for a period of 5 years following the date of the final payment as laid down in Article 172(4) of the IPA Implementing Regulation. This period shall be interrupted either in the case of legal proceedings or at the duly motivated request of the Commission.

2. The IPARD Agency and the National Fund shall ensure that if they do not hold those documents themselves, the documents are kept at the disposal of the Commission for that period. In the case of irregularities or negligence, the supporting documents referred to in paragraph 1 shall be kept at the disposal of the Commission for at least five years following that in which the sums are entirely recovered from the final beneficiary and credited to the IPARD Programme or in which the financial consequences of non-recovery are determined under Article 55.

3. In case of a conformity clearance procedure provided for in Article 54, the supporting documents referred to in paragraph 1 shall be kept at the disposal of the Commission for at least one year after the conclusion of that procedure or, if a conformity decision is the subject of legal proceedings before the Court of Justice of the European Communities, for at least one year after the conclusion of those proceedings.

Sub-section 3 Financial corrections

Article 49
Protection of the financial interests of the Community and assurances regarding the management of Community funds

1. The Republic of Macedonia shall adopt all legislative, regulatory and administrative provisions and take any other measures necessary to ensure effective protection of the financial interests of the Community, and particularly in order to:

i. check the genuineness and compliance of operations financed by the Community;

ii. prevent and pursue irregularities;

iii. recover sums lost as a result of irregularities or negligence.

2. The Republic of Macedonia shall inform the Commission of the provisions adopted and measures taken under paragraph 1 and the measures taken for management and control in compliance with Community legislation concerning support for the IPARD Programme in order to protect the financial interests of the Community.

Article 50
Content of the annual accounts

1. The annual accounts referred to in Article 27(3) of the Framework Agreement shall include:

(a) a complete set of financial statements in accordance with the books and records of the National Fund and the IPARD Agency, showing Community and national parts, and including the following components:

i. balance sheet;

ii. economic outturn account (including segment reporting by measures);

iii. statement of changes in net assets/liabilities;

iv. cash flow table, accompanied by information relating to the IPARD euro account;

v. annex to the financial statements.

(b) the revenues and the expenditure of the IPARD programme, showing Community, national and total revenues and expenditure summarised by measures and presented on an annual basis, as referred to in first subparagraph of paragraph 1 and submitted using Form D 2 as set out in Annex III;

(c) information regarding expenditure and revenues for the whole period of implementation of the IPARD programme or confirmation that the detail of each transaction is held on computer file at the disposal of the Commission;

(d) a table of differences by IPARD Programme and measure, between the expenditure and the revenues declared in the annual accounts and that declared for the same period in the documents referred to in Article 39, accompanied by an explanation for every difference;

(e) the table of the amounts to be recovered for the end of the exercise.

2. The form and content of the financial statements referred to in the first subparagraph of paragraph 1 shall be established in accordance with International Generally Accepted Accounting Principles and any guidelines on the application of these standards established by the Commission.

Article 51
Transmission of the clearance information

1. For the purpose of the clearance of accounts pursuant to Article 30(1) of the Framework Agreement, the NAO shall send to the Commission, with copy to the CAO:

   (a) the items included in the annual accounts, as referred to in Article 50, together with any reports by authorities acting under delegation from structures, authorities and bodies mentioned referred to in the Article 9(3);

   (b) the opinions and reports established by the Audit Authority, as referred to in Article 16;

   (c) complete recording of all the accounting information, as referred to in Article 50 and required for control purposes;

   (d) the statement of assurance as referred to in Article 27.

2. The documents and the accounting information referred to in paragraph 1 shall be signed and certified, and transmitted by the NAO, on behalf of the Republic of Macedonia, to the Commission by 30 April at the latest of the year following the end of the financial year which it concerns, with copies to the CAO and the Audit Authority. The documents referred to in points (a) and (b) of that paragraph shall be sent in one copy together with an electronic copy in accordance with the format and under the conditions established by the Commission, following the model set out in Annex III and in the table referred to under Article (50)(e).

3. At the request of the Commission or on the initiative of the NAO, further information concerning the clearance of accounts may be addressed to the Commission within a time period set by the Commission, taking into account the amount of work required for providing that information. In the absence of that information, the Commission may clear the accounts on the basis of such information as is in its possession.

4. In duly justified cases, the Commission may accept a request for a late submission of information, if that request is addressed to it before the deadline for submission concerned.

Article 52
Form and content of the accounting information

1. The form and content of the accounting information referred to in Article 51(1)(c) shall be established in accordance with International Generally Accepted Accounting Principles and any guidelines on the application of these standards established by the Commission and shall ensure that total public expenditure by all public bodies in the Republic of Macedonia for each measure and project is identifiable in the books and records of the National Fund and the IPARD Agency by an adequate accounting code.

2. Where there are disagreements, differences of interpretation or inconsistencies relating to documents and the accounting information referred to in paragraph 1 of

this Article for a reference period, resulting in particular from the failure to communicate the information required under this Agreement, and these require further checks, the Republic of Macedonia shall be required to provide additional information.

3. The accounts referred to in Article 50 shall be submitted using Form D 2 as set out in Annex III.

4. Where payments due under the IPARD Programme are encumbered by claims, they shall be deemed to have been made in their entirety:

(a) on the date of the payment of the sum still due to the beneficiary, if the claim is less than the expenditure settled;

(b) on the date of the settlement of the expenditure, if the latter is less than or equal to the claim.

5. The accounting information shall be used by the Commission for the sole purposes of:

(a) carrying out its functions in the context of the clearance of accounts pursuant to IPA implementing rules;

(b) monitoring developments and providing forecasts in the agricultural sector;

(c) in this context, the European Court of Auditors and the European Anti-fraud Office (OLAF) have access to that information.

6. Payment orders not executed and payments debited to the account and then re-credited shall be shown in Form D2 as deductions from expenditure in respect of the month during which the failure to execute or the cancellation is reported to the IPARD Agency.

7. The Republic of Macedonia shall set up, in respect of the IPARD Programme, a system for the recognition of all amounts due and for the recording in a debtors' ledger of all such debts, including irregularities prior to their receipt. Without prejudice to Article 44(6) or any national provisions concerning recovery of debts, any financial contribution charged to the Community in respect of these sums including irregularities shall be written off at the end of the second year following its registration in the debtors ledger and deducted from the next application for payment as provided for in Article 42(2). Any interest recovered by the IPARD Agency attributable to the Community contribution in respect of debts recovered shall be recorded in the IPARD Agency account(s) and used exclusively for the IPARD Programme. The IPARD Agency and the National Fund shall ensure that any amounts recovered are credited to the IPARD euro account within 3 working days of the date of recovery.

8. Any personal data included in the accounting information collected shall only be processed for the purposes specified in paragraph 2. In particular, if accounting information is used by the Commission for the purpose referred to in paragraph 5, the Commission shall make such data anonymous and process it in aggregated form only.

9. Any queries concerning the processing of their personal data shall be addressed by the persons concerned to the Commission as set out in Section 5 of Commission Regulation (EC) No 1828/2006 of 8 December 2006[15].

10. The Commission shall ensure that the accounting information is kept confidential and secure.

Article 53
Financial clearance

1. The clearance of accounts decision referred to in Article 30(1) of the Framework Agreement shall determine the amounts of expenditure-effected in the Republic of Macedonia during the financial year in question which shall be recognised as being chargeable to the IPARD Programme on the basis of the accounts referred to in Article 50 and the funds which may be re-used by the Republic of Macedonia under Article 35 of the Framework Agreement.

2. The Commission shall, by 30 September at the latest of the year following the financial year concerned, on the basis of the information referred to in paragraph 1, take a Decision to clear the accounts of the National Fund and the IPARD Agency (hereinafter referred to as "the clearance of accounts Decision").

The clearance of accounts Decision shall cover the integrality, accuracy and veracity of the accounts submitted and shall not prejudice the adoption of a subsequent conformity clearance Decision, pursuant to Article 54.

The clearance of accounts Decision shall also cover the clearance of the IPARD euro account and amounts to be credited to that account in accordance with Article 55 and Article 52(6).

3. The Commission shall also communicate to the Republic of Macedonia the results of its verification of the information supplied, together with any amendments it proposes, by 15 July following the end of the financial year at the latest.

4. If, for reasons attributable to the Republic of Macedonia, the Commission is unable to clear the accounts before 30 September of the following year, the Commission shall notify the NAO, with copy to the CAO and the Audit Authority, of those additional inquiries it proposes to undertake pursuant to Article 26.

5. The amount which, as a result of the clearance of accounts decision, is normally recoverable from or payable to the Republic of Macedonia shall be established by deducting the interim payments in respect of the financial year concerned from the expenditure recognised for the same year in accordance with paragraph 1 of this Article. That amount shall be deducted by the Commission from or added to the following interim payment or the final payment.

6. However, where the amount to be deducted fixed by the clearance of accounts Decision exceeds the level of possible subsequent payments, the NAO shall ensure that the amount not covered by the balance shall be credited to the Commission in euro within two months of notification of that Decision. The Commission may however, on a case by case basis, decide that any amount to be credited to it shall

[15] OJ L 371, 27.12.2006, p. 1.

be offset against payments due to be made by the Commission to the Republic of Macedonia under any Community instrument.

7. This Article shall apply, mutatis mutandis, to pre-financing payments within the meaning of Article 40.

8. Article 42 of the Framework Agreement does not apply to the financial clearance.

Article 54
Conformity clearance

1. If the Commission finds that expenditure under the IPARD programme has been incurred in a way that has infringed applicable rules, it shall decide what amounts are to be excluded from Community financing.

2. The Commission shall assess the amounts to be excluded on the basis of the gravity of the non-conformity recorded. It shall take due account of the nature and the gravity of the non-conformity and of the financial damage caused to the Community.

3. When, as a result of any inquiry, the Commission considers that expenditure was not effected in compliance with the applicable rules, it shall communicate its findings to the CAO and the NAO, and indicate the corrective measures needed to ensure future compliance with those rules.

The communication shall make reference to this Article. The NAO shall reply within two months of receipt of the communication, with copy to the CAO and the Audit Authority, and the Commission may modify its position in consequence. In justified cases, the Commission may agree to extend the period for reply.

After expiry of the period for reply, the Commission shall convene a bilateral meeting and both parties shall endeavour to come to an agreement as to the measures to be taken as well as to the evaluation of the gravity of the infringement and of the financial damage caused to the Community budget.

4. Within two months from the date of the reception of the minutes of the bilateral meeting referred to in the third subparagraph of paragraph 3, the NAO shall communicate any information requested during that meeting or any other information which it considers useful for the ongoing examination.

In justified cases, the Commission may, upon reasoned request of the NAO, authorise an extension of the period referred to in the first subparagraph. The request shall be addressed to the Commission, with copy to the CAO and the Audit Authority, before the expiry of that period.

After the expiry of the period referred to in the first subparagraph, the Commission shall formally communicate its conclusions to the NAO, with copy to the CAO and the Audit Authority, on the basis of the information received in the framework of the conformity clearance procedure. The communication shall evaluate the expenditure which the Commission envisages to exclude from Community financing.

Where the Commission proposes a financial correction on the basis of an extrapolation or at a flat rate, the NAO shall be given the opportunity to establish the actual extent of the irregularity, through an examination of the documents available. In agreement with the Commission, the NAO may limit the scope of this examination to an appropriate proportion or sample of the documents available. Except in duly justified cases, the examination and the communication of its results to the Commission shall take place within two months from the date of reception of the Commission's proposal for a financial correction.

5. The NAO shall inform the Commission, copy to the CAO and the Audit Authority, of the corrective measures it has undertaken to ensure compliance with the applicable rules and the effective date of their implementation.

6. The deductions from the Community financing shall be made by the Commission from the following interim payment or the final payment. However, at the Republic of Macedonia's request and where warranted by the materiality of the deductions the Commission may set a different date for the deductions.

7. In accordance with Article 35(1) of the Framework Agreement the deductions made by the Commission shall not be reallocated to the IPARD Programme.

8. Article 42 of the Framework Agreement does not apply to the conformity clearance.

Article 55
Recovery of funds in case of irregularity or fraud

1. The NAO shall recover the Community contribution paid to the final beneficiaries from those who committed the irregularity, fraud or corruption or benefited from it, in accordance with Article 29(2) of the Framework Agreement.

2. The NAO shall make financial adjustments where irregularities or negligence are detected in operations of the IPARD Programme by totally or partially cancelling the Community contribution to the operations concerned. The NAO shall take into consideration the nature and gravity of the irregularities detected and the financial loss to the Community contribution.

3. The Community contribution recovered pursuant to paragraph 1 and cancelled pursuant to paragraph 2 may be reused in accordance with paragraph 4(c).

4. The financial adjustments and reuse of funds shall be undertaken by the NAO and shall be subject to the following conditions:

(a) where irregularities are detected, the NAO shall extend its inquiries to cover all operations liable to be affected by such irregularities;

(b) the NAO shall notify the corresponding adjustments to the Commission, with copy to the CAO and the Audit Authority;

(c) amounts of the Community contribution which are cancelled and amounts recovered, as well as the interest thereon, shall be reallocated to the IPARD Programme concerned. However, the cancelled or recovered Community contribution may be reused only for an operation under the same IPARD

Programme and provided the contribution is reallocated to operations which have not been the subject of a financial adjustment.

5. When the annual accounts are sent, as provided for in Article 51, the NAO shall provide the Commission, with copy to the CAO and the Audit Authority, with a summary report on the recovery procedures undertaken in response to irregularities. This shall give a breakdown of the amounts not yet recovered, by administrative and/or judicial procedure and by year of the primary administrative or judicial finding of the irregularity.

6. After the procedure laid down in Article 54(3) and in the first three subparagraphs of Article 54(4) has been followed, the Commission may decide to charge the sums to be recovered to the Republic of Macedonia in the following cases:

(a) where the NAO has not initiated all the administrative or judicial procedures for the recovery of the contribution paid to the final beneficiaries within the year which follows the first administrative or judicial finding;

(b) where the NAO has failed to comply with its obligations under paragraph 4.

7. The Community contribution not recovered by the IPARD Agency from the final beneficiaries within two years of their registration in the debtor's ledger shall be refunded by the NAO to the Community budget. Where possible, the contribution recovered shall be deducted by the Commission from the following interim payment or the final payment to the Republic of Macedonia. Any interest recovered by the Republic of Macedonia attributable to the Community contribution in respect of debts recovered shall be recorded in the Republic of Macedonia's account(s). The Republic of Macedonia shall ensure that any amounts recovered are credited to the IPARD euro account within 3 working days of the date of recovery.

8. Where it has been possible to effect the recovery referred to in paragraph 1 when the combined total of declarations of expenditure exceeds the ceiling of 95% as provided for in Article 38(5) or after closure of the IPARD Programme, the NAO shall refund the sums recovered to the Community budget in accordance with the procedures laid down in Article 34 of the Framework Agreement.

9. This Article shall cease to apply five years after closure of the IPARD Programme. Any contribution not yet recovered at that date shall be written-off in the debtor's ledger and the corresponding amount shall be refunded to the Community budget. This payment shall not prejudice the adoption of a subsequent decision pursuant to Article 54.

Article 56

Definition of primary administrative or judicial findings

The primary administrative or judicial finding referred to in Article 55 means the first written assessment of a competent authority, either administrative or judicial, concluding on the basis of actual facts that an irregularity has been committed, without prejudice to the possibility that this conclusion may subsequently have to be adjusted or withdrawn as a result of developments in the course of the administrative or judicial procedure.

Sub-section 4 Exceptional natural disasters

Article 57
Exceptional natural disasters

1. The Commission may, in the event that it determines that an exceptional natural disaster has affected the Republic of Macedonia, on the basis of a reasoned request by the Republic of Macedonia, for relevant projects in the region affected and for a specified period, permit rates of Community co-financing to total public expenditure above those specified in the IPARD Programme but within the ceiling of 85%.

2. Moreover, the Commission may authorise the following derogations from provisions of this Agreement as follows:

   (a) the 50% thresholds as provided for in Article 34(2) may be replaced by thresholds of up to 75%;

   (b) requests for additional pre-financing payments may also be based on estimates of needs flowing from the expected impact of the exceptional natural disaster in addition to the conditions referred in Article 40(4);

   (c) the requirement for declarations of expenditure incurred by the final beneficiary to be evidenced by receipted invoices may be replaced by a formal decision by the IPARD Agency to support the project. The criteria for such decisions shall be specified in the reasoned request submitted by the Republic of Macedonia and approved by the Commission. The final beneficiary shall undertake within a period not exceeding one year to provide declarations of expenditure actually incurred as provided for in Article 44(1)(b). No payment to any beneficiary pursuant to this derogation may exceed 20% of the total cost of the investment approved by the IPARD Agency and any such payment shall be the subject of appropriate guarantees. The provision limiting expenditure declarations to events occurring no earlier than the date the contract was concluded making the claimant a final beneficiary may be replaced by a limit of no earlier than the date the exceptional natural disaster occurred;

   (d) the obligation for procurement by public bodies of services, works and supplies, referred to in Article 23(4) of the Framework Agreement, may in accordance with Article 33(3) be replaced by less burdensome provisions including those permitting negotiated procedures whereby authorities consult providers of their choice and negotiate the terms of the contract with one or more of them.

SECTION IV

MANAGEMENT, PROGRAMME MONITORING AND EVALUATION

Sub-section 1 General provisions

Article 58
Scope

This Section sets out the provisions for the management, monitoring and evaluation of the IPARD Programme and complements the related provisions under Section V of the Framework Agreement. The Republic of Macedonia shall ensure that it applies these provisions.

Article 59
Partnership

1. Assistance under the IPARD Programme shall be implemented through close consultations (hereinafter referred to as "partnership") between the Commission and the Republic of Macedonia and with the authorities and bodies designated by the Republic of Macedonia under national rules and practices, including:

   (a) the competent regional, local authorities and other public authorities;

   (b) the economic and social partners;

   (c) any other appropriate body representing civil society, non-governmental organisations, including environmental organisations, and bodies responsible for promoting equality between men and women.

2. The Republic of Macedonia shall designate the most representative partners at national, regional and local level and in the economic, social, environmental or other sphere (hereinafter referred to as "partners"). It shall create the conditions for a broad and effective involvement of all appropriate bodies, in accordance with national rules and practices, taking into account the need to promote equality between men and women and sustainable development through integration of environmental protection and improvement requirements.

3. The partnership shall be conducted with due regard to the respective institutional, legal and financial responsibilities of each category of partner as defined under paragraph 1.

4. The partnership shall be involved in the preparation, implementation, monitoring and evaluation of the IPARD Programme. the Republic of Macedonia shall involve all appropriate partners at the various programming stages, due regard being given to the time limit set for each step.

Sub-section 2 Monitoring of the IPARD Programme

Article 60
Programme Monitoring and Monitoring Indicators

1. The Managing Authority and the Monitoring Committee for the rural development component (hereinafter referred to as "IPARD Monitoring Committee") shall monitor the effectiveness and the quality of the implementation of the IPARD Programme. They shall report to the IPA Monitoring Committee and to the Commission on progress of the measures.

2. Programme Monitoring shall be carried out by reference to relevant physical, environmental and financial indicators. These indicators, concerning the inputs, the outputs and the results of the IPARD Programme, shall relate to the specific character of the assistance concerned, its objectives and the socio-economic, structural and environmental situation of the Republic of Macedonia.

Article 61
IPARD Monitoring Committee

1. In accordance with Article 36 of the IPA Framework Agreement the IPARD Monitoring Committee shall be set up by the Republic of Macedonia within six months after the entry into force of the first MFA, after consultation with the Commission and the partners referred to in Article 59.

2. The IPARD Monitoring Committee shall satisfy itself as to the effectiveness and quality of the implementation of the IPARD Programme in order to attain the Programme's objectives.

3. The IPARD Monitoring Committee shall be composed of representatives of relevant authorities and bodies, and appropriate economic, social and environmental partners. It shall draw up and approve in consultation with the Managing Authority, the IPARD Agency and the Commission its rules of procedure. These rules of procedure shall be adopted by the IPARD Monitoring Committee at its first meeting. These may be changed by this Monitoring Committee as the need arises. Such changes shall be communicated in advance to the Commission.

4. The IPARD Monitoring Committee shall report to the IPA Monitoring Committee. It shall provide the IPA Monitoring Committee in particular with information relating to:

   (a) the progress made in implementing the IPARD Programme, by priority axis and, where relevant, by measures or operations; this shall include the results achieved, financial implementation indicators, and other factors and shall be established with a view to improving the implementation of the IPARD Programme;

   (b) any aspects of the functioning of the management and control system raised by the Audit Authority, the NAO or the CAO.

5. The IPARD Monitoring Committee shall be chaired by a representative of the Republic of Macedonia. The person designated shall not hold a position in the IPARD Agency.

6. The Commission, the Head of the IPARD Agency and the NAO shall participate in the work of the IPARD Monitoring Committee without voting right.

7. The IPARD Monitoring Committee shall be consulted, within four months of the Decision approving the IPARD Programme on the selection criteria for financed operations. The selection criteria shall be revised according to programming needs.

8. The IPARD Monitoring Committee shall examine the results of the IPARD Programme in particular the achievement of the targets set for the different measures and the progress on utilisation of the financial allocations to those measures and allocations to sub-measures within measures where the IPARD Programme includes such allocations. In this regard, the Managing Authority shall ensure that all relevant information on the progress of measures and, as appropriate, sub-measures, is made available to the Monitoring Committee and the NIPAC.

9. The IPARD Monitoring Committee shall periodically review progress made towards achieving the objectives set out in the IPARD Programme. For this purpose, it shall, in particular, be given the following:

   (a) information on any sectors where difficulties are experienced;

   (b) information on the results of checks carried out; and

   (c) the list and characteristics of approved projects and those not approved.

10. The IPARD Monitoring Committee shall consider and approve, where appropriate, any proposal to the Commission to amend the IPARD Programme.

11. The IPARD Monitoring Committee may, following consultation with the Managing Authority and the IPARD Agency, propose to the Commission and to the NIPAC, with copies to the NAO and the CAO, amendments or reviews of the IPARD Programme to ensure the achievements of the Programme's objectives and enhance the efficiency of the assistance provided.

12. The IPARD Monitoring Committee shall consider and approve the annual and final implementation reports before they are sent to the Commission, the CAO, the NIPAC and the NAO, with a copy to the Audit Authority.

13. The IPARD Monitoring Committee shall examine the on-going and interim evaluation of the IPARD Programme referred to in Articles 65 and 66.

14. The IPARD Monitoring Committee shall consider and approve the communication plan referred in Article 70 as well as any subsequent updates of the plan.

15. When required by the IPARD Programme to give an opinion on any matter, the IPARD Monitoring Committee shall act accordingly.

Article 62
Indicators

1. The progress, efficiency and effectiveness of the IPARD Programme in relation to its objectives shall be measured by means of indicators relating to the baseline situation as well as to the financial execution, outputs, results and impact of the programme.

2. The IPARD Programme shall specify a limited number of additional indicators specific to that Programme.

Sub-section 3 Evaluation

Article 63
Principles for the evaluation of the IPARD Programme

1. Evaluations shall aim to improve the quality, effectiveness and consistency of the assistance from Community funds and the strategy and implementation of the IPARD Programme.

2. The IPARD Programme shall be subject to ex-ante and to an on-going evaluation system which shall take the form of ex-post and, where appropriate, interim evaluations carried out by independent evaluators under the responsibility of the Republic of Macedonia.

3. The evaluations shall assess the implementation of the IPARD Programme towards the achievement of objectives set out in Article 12 of the IPA Framework Regulation. In particular the effectiveness of the measures of the IPARD Programme shall be assessed on the basis of their overall impact on:

   (a) contributing to the preparation of the Republic of Macedonia for the implementation of the *acquis communautaire* concerning the Common Agricultural Policy and related polices;

   (b) contributing to the sustainable adaptation of the agricultural sector and rural areas in the Republic of Macedonia;

   (c) the objectives in the IPARD Programme.

4. The evaluations shall examine the degree of utilisation of resources, the effectiveness and efficiency of the programming, its socioeconomic impact and its impact on the defined priorities. They shall cover the goals of the IPARD Programme and aim to draw lessons concerning rural development policy. They shall identify the factors which contributed to the success or failure of the implementation of the IPARD Programme, including the sustainability of actions and identifications of best practices.

5. Evaluations shall respond to a common monitoring and evaluation framework defined by the Commission in consultation with the Republic of Macedonia and shall, as a general rule, be accompanied by achievement related criteria and indicators. In addition, evaluations may be required to answer specific questions related to the objectives of the IPARD Programme.

6. The Republic of Macedonia shall assemble the appropriate resources and collect the data required to ensure that evaluations can be carried out in the most effective manner. In this connection, evaluation shall make use of the various particulars that the Programme monitoring arrangements may yield, supplemented where necessary, by the gathering of information to improve its relevance.

7. Evaluation reports shall explain the methodologies applied, and include an assessment of the quality of the data and the findings.

8. The quality and implications of evaluations shall be assessed by the Managing Authority, the IPARD Monitoring Committee and the Commission.

9. The results of the ex-ante and the interim evaluations shall be taken into account in the programming and implementation cycle.

Article 64
Ex-ante evaluation of the IPARD Programme

1. Ex-ante evaluation shall form part of drawing up the IPARD Programme and aim to optimise the allocation of budgetary resources and improve programming quality. It shall identify and appraise medium and long-term needs, the goals to be achieved, the results expected, the quantified targets particularly in terms of impact in relation to the baseline situation, the Community value-added, the extent to which the priorities defined have been taken into account, the lessons learned and the quality of the procedures for implementation, Programme monitoring, evaluation and financial management.

2. Ex-ante evaluation shall be carried out under the responsibility of the Republic of Macedonia.

Article 65
On-going evaluation

1. The Republic of Macedonia shall establish a system of on-going evaluation for the IPARD Programme. This system shall be organised on the initiative of the Managing Authority in cooperation with the Commission on a multi-annual basis and shall cover the entire programming period.

2. The Managing Authority and the IPARD Monitoring Committee for the Programme shall use on-going evaluation to:

(a) examine the progress of the IPARD Programme in relation to its goals by means of result and, where appropriate, impact indicators;

(b) improve the quality of IPARD Programme and their implementation;

(c) examine proposals for substantive changes to the Programme;

(d) prepare for interim and ex-post evaluation.

3. The Managing Authority shall report each year on the on-going evaluation activities to the IPARD Monitoring Committee with copies to the CAO and the Audit Authority. A summary of the activities shall be included in the annual report provided for in Article 68.

Article 66
Interim evaluation

1. If the Commission considers as appropriate, in the third year following the year of adoption of the first Decision of the conferral of management of aid of the IPARD Programme, the on-going evaluation shall take the form of a separate interim evaluation.

2. The interim evaluation shall propose measures to improve the quality of the IPARD Programme and its implementation. In particular the Republic of Macedonia shall ensure that the interim evaluation examines the initial results of the IPARD Programme, their consistency with the ex-ante appraisal, the relevance of the targets and objectives and the extent to which they have been attained. It shall also assess the quality of Programme monitoring and implementation and the experience gained in setting up the system for implementation of the IPARD Programme.

3. The interim evaluation shall be submitted to the IPARD Monitoring Committee, and to the Commission by 31 December of the year referred to in the paragraph 1 of this Article.

4. In addition to the assessment referred to in Article 63(8), the IPARD Monitoring Committee, the Managing Authority and the Commission shall consider the implications of the evaluation with a view to reviewing the IPARD Programme.

5. The Managing Authority shall inform the Commission about the follow-up to the recommendations in the evaluation report.

6. If the Republic of Macedonia fails to submit the interim evaluation report by the date referred to in paragraph 3 the provisions of Article 39(4) shall apply.

Article 67
Ex-post evaluation

1. During the last year of validity of the commitment established in the most recent MFA concluded with the Republic of Macedonia, the on-going evaluation shall take the form of a separate ex-post evaluation. It shall be completed and submitted to the Commission not later than the end of that year.

2. On the basis of the evaluation results already available as well as evaluation questions relevant to the IPARD Programme, the ex-post evaluation shall cover the utilisation of resources and the effectiveness and efficiency of the IPARD Programme, its impact and its consistency with the ex-ante evaluation. It shall cover factors contributing to the success or failure of implementation, the achievements of the IPARD Programme and results, including their sustainability. It shall draw conclusions relevant to the IPARD Programme and to the enlargement process.

3. If the Republic of Macedonia fails to submit the ex-post evaluation report by the date referred to in paragraph 1 the provisions of Article 39(4) shall apply.

Sub-section 4 Reporting

Article 68
Annual and Final reports

1. The Managing Authority, following consultation with the IPARD Agency, shall draw up annual reports and a final report on the implementation of the IPARD Programme.

2. The annual reports on implementation of the IPARD Programme shall cover the calendar year and shall include the cumulative financial and monitoring data for the whole period of implementation of the IPARD Programme. The final reports on implementation of the IPARD Programme shall cover the whole period of implementation and may include the last annual report.

3. The reports referred to in paragraph 1 of this Article shall be sent to the Commission, to the NIPAC, and to the NAO, with copies to the CAO and the Audit Authority, after examination and approval by the IPARD Monitoring Committee.

4. The annual reports shall be submitted within six months of the end of each full calendar year of the implementation of the IPARD Programme. The final report shall be submitted at the latest six months after the final date of eligibility of expenditure under the IPARD Programme.

5. All annual and final implementation reports shall include the following information:

   (a) any change in general conditions of relevance to the implementation of the IPARD Programme, in particular, the main socio-economic trends, changes in national, regional or sectoral policies and, where applicable, their implications for the consistency between IPARD assistance and that from other Community financial instruments;

   (b) the progress in the implementation of priorities and measures in relation to the attainment of the objectives of the IPARD Programme, their specific targets in the IPARD Programme, with a quantification, wherever and whenever they lend themselves to quantification, of the physical indicators and indicators of results and of impact, in the IPARD Programme;

   (c) the steps taken by the Managing Authority, the IPARD Agency where appropriate, and the IPARD Monitoring Committee to help to ensure the quality and effectiveness of implementation, in particular:

      i. programme monitoring and evaluation measures, including data collection arrangements;

ii. a summary of any significant problems encountered in implementing the IPARD Programme and any action taken, including that on recommendations for adjustments made pursuant to paragraph 9;

iii. a summary of the results of the controls carried out per measure and of the irregularities detected;

iv. the use made of technical assistance;

v. the steps taken to involve local bodies to a greater extend;

vi. the steps taken to ensure publicity for the IPARD Programme;

vii. data to demonstrate that Community funds are complementing funding available in the Republic of Macedonia.

(d) The steps taken to ensure co-ordination of all the Community pre-accession assistance referred to in Article 4;

(e) financial tables showing Community, national and total expenditure per measure and, where appropriate, per sub-measure;

(f) a summary of the on-going evaluation activites in accordance with Article 65;

(g) a description of the activities carried out for the implementation of the communication plan referred to in Article 70.

6. Once the Commission has received an annual report, it shall inform the Republic of Macedonia, within a period of one month, if the report is considered as complete. Otherwise, the report shall be deemed to be complete.

7. The Commission shall have three months to comment on the annual report after it has been sent by the Managing Authority. That time limit shall be increased to five months for the last report of the IPARD Programme. If the Commission does not respond within the time limit set, the report shall be deemed to have been accepted.

8. Every year, when the annual report is submitted and accepted, the Commission, the NAO and the Managing Authority and, where appropriate, the IPARD Agency shall review the main outcomes of the previous year. The Commission shall consult with the NAO and the Managing Authority and, where appropriate, the IPARD Agency on the arrangements to be defined for such a review.

9. If, after this review, the Commission makes comments to the Republic of Macedonia, it shall inform the Commission of the action taken on these comments. Where the Commission, without prejudice to the Decisions to be taken pursuant to Articles 53 and 54, makes recommendations to the Republic of Macedonia for adjustments aimed at improving the effectiveness of the Programme monitoring or management arrangements for the IPARD Programme, the Republic of Macedonia shall subsequently demonstrate the steps taken to improve the Programme monitoring or management arrangements or it shall explain why it has not so acted

within three months of the receipt of the Commissions' comments. The IPARD Monitoring Committee shall be informed on these activities.

Sub-section 5 Information and visibility

Article 69
Information and publicity

1. The Republic of Macedonia shall provide information on and publicise the IPARD Programme and the Community contribution in accordance with Annex VI of Commission Regulation (EC) No 1974/2006 of 15 December 2006[16], which shall apply mutatis mutandis to this Agreement. This information shall be aimed at the general public. It shall highlight the role of the Community and ensure the transparency of Community assistance.

2. The Managing Authority for the IPARD Programme shall be responsible for its publicity as follows:

   (a) it shall inform potential beneficiaries, professional organisations, the economic and social partners, bodies involved in promoting equality between men and women and the non-governmental organisations concerned, including environmental organisations, of the possibilities offered by the IPARD Programme and the rules for gaining access to IPARD Programme funding;

   (b) it shall inform the general public about the role played by the Community in the IPARD Programme and the results thereof.

3. The IPARD Agency shall be responsible for the publication of the list of the final beneficiaries in accordance with the conditions established by Article 24(2) of the Framework Agreement. It shall inform the final beneficiaries of the Community contribution.

Article 70
Visibility

1. Activities to make available, and publicise, in the Republic of Macedonia, information about assistance under the IPARD Programme as referred to in Article 24(4) of the Framework Agreement will be implemented based on a communication plan to be agreed between the Managing Authority and the Commission before the adoption by the Commission of the decision referred to under Article 25. This communication plan shall be appraised by the IPARD Monitoring Committee and shall set out:

   (a) the aims and target groups;

   (b) the content and strategy of the communication and information measures, stating the measures to be taken;

[16] OJ L 368, 23.12.2006, p. 15. Regulation as last amended by Regulation (EC) No 1236/2007 of 22 October 2007 (OJ L 280, 24.10.2007, p. 3).

(c) its indicative budget;

(d) the administrative departments or bodies responsible for implementation;

(e) the criteria to be used to evaluate the impact of the information and publicity measures in terms of transparency, awareness of the IPARD Programme and the role played by the Community.

2. The amount allocated for information and publicity may be part of the technical assistance measure of the IPARD Programme.

3. At the meetings of the IPARD Monitoring Committee the Chairperson shall report on progress in implementing the information and publicity measures and provide the Committee members with examples of such measures.

4. When the implementation of the present Article implies specific information and publicity activities at project level such activities shall be the responsibility of the final beneficiaries, and shall be funded from the amount allocated to the relevant project.

SECTION V FINAL PROVISIONS

Article 71
Final provisions of the Framework Agreement

1. Section VI of the Framework Agreement shall apply mutatis mutandis to this Agreement.

2. However, as regards Article 44(2) of the Framework Agreement, the addresses shall be as follows:

(a) For all correspondence other than that referred to in point (b):

For the Community:

Commission of the European Communities
Directorate General for Agriculture and Rural Development
Unit for Pre-accession Assistance
Rue de la Loi 130
BE - 1049 Brussels
Telephone: +32 2 296 73 37
Fax: +32 2 295 17 46
E-mail: agri-ipard@ec.europa.eu

For the Republic of Macedonia:

Secretariat for European Affairs
Government of the Republic of Macedonia
Ilindenska BB
1000 SKOPJE
The Republic of Macedonia
Telephone: +389 2 3 239 165
Fax: +389 2 3 114 569
E-mail: sep.contact@sep.gov.mk

(b) For correspondence relating to information set out in Article 28 of the Framework Agreement, the addresses shall be as follows:

For the Community:

Commission of the European Communities
OLAF – European Anti-Fraud Office
Directorate C
Rue Joseph II 30
BE – 1049 Brussels

For the Republic of Macedonia:

Ministry of Finance
Financial Police
St. Veljko Vlahovic 11
1000 SKOPJE
The Republic of Macedonia
Telephone: +389 2 3 106 383
Fax: +389 2 3 231 578
E-mail: suzana.petrovska@finance.gov.mk

3. However as regards Article 48 of the Framework Agreement, where the Commission has detected non-compliance with the obligations of this Agreement, it:

(a) shall notify the Republic of Macedonia of its intentions, with justification(s); and

(b) shall have the right, with regard to the IPARD Programme, but without prejudice to the Decisions referred to in Articles 53 and 54:

i. to make financial corrections against the Republic of Macedonia;

ii. to cease to transfer monies to the Republic of Macedonia;

iii. to refrain from undertaking any new financial obligations on the part of the Community; and

iv. if appropriate, to terminate this Agreement with effect from the time non-compliance was first detected.

Article 72
Entry into force

This Agreement shall enter into force on the date when both Contracting Parties have notified each other of the completion of all necessary formalities for its entry into force.

Article 73
Signature

This Agreement shall be drawn up in duplicate in the English language.

ANNEXES

ANNEX I

ACCREDITATION CRITERIA

1. INTERNAL CONTROL ENVIRONMENT (ESTABLISHMENT AND MANAGEMENT OF THE ORGANISATION AND THE STAFF)

A. ORGANISATIONAL STRUCTURE

The structures, authorities and bodies of the management and control system as defined in Articles 6 – 8 of the Framework Agreement shall have an organisational structure allowing them to execute the following main functions in respect of IPARD expenditure:

The basic approach for the allocation of functions and responsibilities shall be established in accordance with the following table:

General Functions	Specific Functions	NAO	National Fund	Operating Structure	
				IPARD Agency	Managing Authority
Managing functions	Programme monitoring				*
	Evaluation				*
	Reporting				*
	Coordination				*
Paying functions	Authorization & control of commitments			*	
	Authorization & control of payments		(*)	*	
	Execution of payments			*	
	Accounting for commitment and payment		*	*	
	Treasury		*		
Implementing functions	Selection			*	
	Publicity			*	*
	Assurance	*			

In case it is indicated as optional (*), the function may be allocated depending on the size, the responsibilities and other specific features of the management and control systems.

Unless the Commission expressly and explicitly otherwise, allocations of functions and responsibilities must not be in contradiction to the basic approach as shown in this Annex.

A.1. Managing functions

(a) *Programme monitoring:* the objective of this function is to monitor the effectiveness and the quality of the implementation of the IPARD programme. It shall be carried out by reference to relevant physical, environmental and financial indicators. It shall also ensure that operations are selected for funding in accordance with the criteria and mechanism applicable to the programme, and comply with the relevant Community and national rules.

(b) *Evaluation:* the objective of this function is to improve the quality, effectiveness and consistency of the assistance from Community funds and the strategy and implementation of the IPARD Programme. The evaluations shall examine the degree of utilisation of resources, the effectiveness and efficiency of the programming and its socioeconomic impact on the defined priorities, and shall, as a general rule, be accompanied by achievement related criteria and indicators.

(c) *Reporting*: the objective of this function is to ensure that implementation of the Programme and progress of the individual projects and measures are reported in a way which helps to ensure the effective and efficient implementation of the measure, using adequate information and communication systems.

(d) *Coordination*: the objective of this function is to guide and monitor the work of the IPARD Monitoring Committee as defined in Article 36(2) of the Framework Agreement, notably by providing the documents necessary for monitoring the quality of the implementation of the programmes.

A.2. Paying functions

(a) *Authorisation and control of commitments and payments:* the objective of this function is to establish that the applications for approval of projects and subsequent amount to be paid to a claimant or to their assignee(s) is in conformity with the Agreements and eligible for the Community assistance claimed, which shall include, inter alia, the administrative and on-the-spot controls, in particular those concerning the regularity and legality of the expenditure:

- checking the eligibility of applications for approval and claims for payment,
- checking of compliance with commitments entered into concerning project approvals,
- and where appropriate, checking of tendering and contracting procedures and verification of the work carried out or services supplied.

Controls shall be executed both prior and following project approval and may include pre-project selection checks, remeasurement, checks on quantity and quality of goods or services delivered an analysis or a sample control, pre-payment checks, ex-post payment checks and any special provisions for implementing the Agreements as to the regularity and legality of the expenditure. In order to establish the regularity and legality, controls shall include, where appropriate, examinations of a technical nature, which can involve economic financial assessments and checks of a specific agricultural, technical or scientific nature.

(b) *Execution of payments:* the objective of this function is the issuing of an instruction to the Operating Structure's bankers, or, in appropriate cases, a governmental payments office, to pay the authorised amount to the claimant (or their assignee(s)).

(c) *Accounting for commitment and payment:* the objective of this function is the recording of all commitments and payments in the separate books of accounts for IPARD expenditure, which will normally be in the form of an electronic data processing system, and the preparation of periodic summaries of expenditure, including the expenditure declarations to the European Commission. The books of account shall also record the assets financed by the Funds, in particular concerning uncleared debtors.

(d) *Treasury:* the objective of this function is to organise the bank accounts, requesting funds from the Commission, verifying the existence and correctness of the co-financing elements, authorising the transfer of funds from the Commission to the *IPARD Agency* or to the final beneficiaries and the financial communication to the Commission, which includes the quarterly and annual declarations.

Implementing functions

Selection: the objective of this function is:

(a) *Selection*: the objectives of this function are to select operations in accordance with the criteria, mechanisms and rules applicable to the IPARD programme.

(b) *Publicity*: the objectives of this function are both:

i. the issuing of calls for applications and publicising terms and conditions for eligibility, including information on contractual obligations and possible sanctions in the event of non-compliance with those obligations and, where necessary, the issue of approval to commence work;

ii. and to highlight of the role of the Community and to ensure the transparency of Community assistance.

(c) *Assurance:* the objective of this function is to provide assurance to the CAO and the Commission about the regularity and legality of IPARD expenditure and the complete identification and immediate communication of any irregularity relating to this expenditure, and to

make the financial adjustments required in connection with irregularities detected, in accordance with Article 50 of the IPA Implementing Regulation.

The organisational structure shall provide for clear assignment of authority and responsibility at all operational levels and for separation of the three first paying functions referred to in the second paragraph, the responsibilities of which shall be defined in an organisational chart. It shall include the technical services and the internal audit service referred to under point 4.

B. HUMAN RESOURCE STANDARD

The structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Articles 6 - 8 of the Framework Agreement shall ensure the following:

(a) Ethics and integrity policies required by top management are understood throughout the organisation.

(b) Appropriate human resources (including positions of responsibility and sensitive positions[17] are allocated to carry out the operations and the technical skills required at different levels of operations are present. They must have suitable technical skills and experience, language skills and be fully trained in implementing Community Programmes.

(c) The bodies and individuals have full legal authority to fulfil their functions.

(d) Establishment of accountability, responsibility, delegated responsibility, and any necessary related authority for all tasks and positions throughout the organisation are formally defined (in writing), including the setting of financial limits to manager's authority. For commitments or payments engaged to third parties, a single manager should be accountable for all aspects of the transaction. Mission statements, job descriptions etc are up to date and known.

(e) The division of duties is such that no individual has responsibility for more than one of the three functions of authorisation, execution and accounting of sums charged to IPARD, no individual performs one of those tasks without his work coming under the supervision by way of re-performance of a second individual and this division of duties complies with the principles laid down in the Financial Regulation and its Implementing Rules. Each of those functions shall be the responsibility of a separate administrative sub-unit whose responsibilities shall be defined in an organisation chart.

(f) Staff planning, recruitment, training and appraisal are appropriate at all levels of operation, and there is a policy for rotating staff in sensitive positions, or alternatively for increased supervision.

(g) Appropriate measures are taken:

i. to identify and avoid a conflict of interests where a person occupying a position of responsibility or a sensitive position with regard to the

[17] Positions where the staff may become vulnerable to undue influence by the nature of their contacts with third parties or the information they have.

verification, authorisation, payment and accounting of commitments and payments also fulfils other functions outside the agency and to ensure that appropriate controls are applied. All the staff shall sign a Declaration of confidentiality and impartiality to avoid conflicts of interest;

ii. to ensure possible irregularities noted lower down the organisation are reported appropriately and followed-up, including protection for 'whistle-blowers'.

C. *DELEGATION*

Part or all of the evaluation, reporting, authorisation and control functions[18] may be delegated to other bodies provided that the following conditions are fulfilled:

(a) A written agreement must be concluded between the concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems and that body specifying the nature of the information and the supporting documents to be submitted and the time limit within which they must be submitted. The agreement must permit the management and control systems to comply with the accreditation criteria. A sufficient audit trail shall be maintained.

The overall system, including the delegated functions performed by other bodies, shall be set out in an organisation chart.

The agreement shall provide for access by duly authorised agents or representatives of the Republic of Macedonia or the Community to information held by these delegated bodies and for the investigation by such officials of applications including the carrying out of checks on projects and recipients of aid and any other information they need for the execution of their tasks.

(b) The concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems shall in all cases remain responsible for the efficient management of the Fund.

(c) The responsibilities and obligations of the other body, notably concerning the control and verification of the compliance with the Agreements, shall be clearly defined.

(d) The concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems shall ensure that the body disposes of effective system for ensuring that it fulfils its responsibilities in a satisfactory manner.

(e) The body shall explicitly confirm to the concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems that it in fact fulfils its responsibilities and shall describe the means employed.

(f) The concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems shall review, including sample re-performance of checks, on a regular basis the functions delegated to confirm that the work performed is of satisfactory standard and that it is in compliance with the Agreements.

[18] In no case may the functions of execution of payment, and of accounting of commitment and payment be delegated.

(g) The concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems shall be informed on a regular and timely basis of the results of checks effected, so that the adequacy of the checks may always be taken into account before a claim is authorised or settled or an invoice is paid. The work performed shall be described in detail in a report accompanying each application and claim, batch of applications and claims or, when appropriate, in a report covering one year. The report shall be accompanied by an attestation of the eligibility of the approved applications and claims and of the nature, scope and limits of the work done. The report shall identify physical and administrative checks performed, the method described, the results of all inspections and the action taken in respect of discrepancies and irregularities reported upon. The supporting documents submitted to the concerned structures, authorities and bodies of the management and control system shall be sufficient to provide assurance that all the required checks on the eligibility of the claims or invoices authorised for payment have been performed.

(h) *IPARD Agency* must be satisfied, before the project is approved and before the aid is granted, that the other bodies have followed procedures which comply with the criteria set out in this Annex.

(i) Where documents relating to the claims authorised, expenditure committed and controls effected as well as those relating to projects not selected are retained by other bodies, both these bodies and the *IPARD Agency* shall set up procedures to ensure that the location of all such documents that are relevant to specific payments made by the *National Fund* or *IPARD Agency* is recorded, and that these documents shall be made available for inspection at their offices at the request of the persons and bodies who would normally have the right to inspect such documents, including:

i. the *IPARD Agency*'s staff who deal with the claim;

ii. the *National Fund* or *IPARD Agency*'s internal audit services;

iii. the *Audit Authority* that attests the NAO's annual declaration;

iv. duly authorised officials or representatives of the NAO or the CAO;

v. duly authorised agents or representatives of the Community;

(j) The *Audit Authority* shall report on the delegated functions as if they were managed by the agency itself.

2. PLANNING / RISK MANAGEMENT

The structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Articles 6 – 8 of the Framework Agreement shall ensure that:

(a) Risk identification, assessment and management

that risks are identified and management, in particular that adequate control resources are applied in all areas, in function of the significance of different risks they mitigate.

(b) Objective setting and allocation of resources against objectives:

- appropriate (and measurable) objectives at output and impact level are established at all levels and understood throughout the organisation,
- resources are appropriately allocated against those objectives respecting transparent sound financial management principles,
- responsibility for those objectives is clear.

(c) Planning of the implementation process

clear planning of steps needed to deliver objectives - including timing and responsibility for each step, and critical path analyses where necessary are adopted.

3. CONTROL ACTIVITIES

Sound internal control requires the following procedures or those offering equivalent guarantees:

A. COMMON WRITTEN PROCEDURES

In general, appropriate procedures shall be adopted for ensuring:

(a) Double-check of all steps in a transaction (ex-ante and ex-post) and where different tasks in the life of the same transaction are allocated to different staff to ensure some automatic cross-checking controls.

(b) Responsibility is supported by active supervision by accountable management of tasks delegated to subordinates (including annual statements of assurance from subordinate actors) - and not merely considered a passive or theoretical concept.

(c) Exceptions (*inter alia*, exceptions to normal procedures approved at appropriate level, unapproved exceptions and control failures whenever identified) are always recorded, logged, reviewed at appropriate levels and reported.

(d) Registration of any internal control weakness identified from any source and management responses are recorded and followed-up.

(e) Significant risks to continuity (e.g. concerning loss of data, absence of individuals etc) are identified and contingency plans put in place where possible.

(f) Every change in the procedures and the programme, and in particular those relating to the financial provisions, is recorded and the manuals, instructions, databases, checklists updated in due time.

B. PROCEDURES FOR AUTHORISING APPLICATIONS AND CLAIMS

When applicable, the concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Articles 6 - 8 of the Framework Agreement shall adopt the following procedures or those offering equivalent guarantees:

(a) They shall lay down detailed written procedures for the receipt, recording and processing of applications for project approval, claims, invoices and supporting documents and control reports, including a description of all documents to be used. These procedures shall ensure that only claims for payment or projects selected which comply with the project selection criteria are processed and shall ensure the maintenance of a project file with all relevant documentation to audit the project.

(b) Each individual responsible for authorisation shall have at his disposal a detailed checklist of the verifications he is required to undertake, and shall include in the supporting documents of the claim his attestation that those checks have been performed. That attestation may be made by electronic means subject to the control requirements referred to in point 5. There shall be evidence of review of the work by a more senior staff member. The analysis, the appraisal and approval of the projects shall be evidenced in writing. The analysis of the project shall be guided by the principles of sound financial management.

(c) An application or claim shall be authorised for payment only after sufficient checks have been made to verify that it complies with the Agreements. Those checks shall include those required by the regulation governing the specific measure under which aid is claimed, and those required pursuant to Article28 of the Framework Agreement to prevent and detect fraud and irregularity with particular regard to the risks incurred.

As part of the authorisation function, applications shall be subject to checks which include establishment of adherence to terms and conditions, eligibility, completeness of documents, correctness of supporting documents, date of receipt. All checks to be undertaken shall be specified in a check-list, and their performance shall be attested for each application and claim, or for each batch of applications or claims.

As regards the services or goods delivered, the control shall consist of:

i. documentary control: to ensure that data on quantity, quality and price of the goods or services on the invoice reconcile with those ordered;

ii. physical control: to ensure that the quantity and quality of the goods or services match those mentioned in the invoice or claim form.

This control of services or goods can also be performed on a continuous basis during delivery, that is to say, when initial or interim payments are made.

(d) The management shall, at an appropriate level, be informed on a regular and timely basis of the results of controls carried out, so that the sufficiency of those controls may always be taken into account before a claim is settled.

(e) The work performed shall be described in detail in a report accompanying each claim, batch of claims or, when appropriate, in a report covering one financial year. The report shall be accompanied by an attestation of the eligibility of the approved claims and of the nature, scope and limits of the work done. There shall in addition be an assurance that the criteria for the granting of aid have been respected and that all applicable rules of the Agreements have been complied with, particularly the rules on public procurement and respect of the environment. If any physical or administrative checks are not exhaustive, but performed on a sample of claims, the claims selected shall be identified, the sampling method described, the results of all inspections and the measures taken in respect of discrepancies and irregularities reported upon. The supporting documents shall be sufficient to provide assurance that all the required checks on the eligibility of the authorised claims have been performed.

(f) Applications from claimants shall be processed in a timely manner.

(g) Where documents (in paper or electronic form) relating to the claims authorised and controls effected are retained by other bodies, both those bodies and the concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems shall set up procedures to ensure that the location of all such documents that are relevant to specific payments made by the agency is recorded.

(h) Without prejudice to the provisions of Article 61(7), criteria for assessing applications and their order of priority shall be clearly defined and documented.

C. *PROCEDURES FOR BUDGET AND PAYMENT*

(a) When applicable, the concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Articles 6 – 8 of the Framework Agreement shall adopt the necessary procedures to ensure that National Authority can fulfil its local contractual commitments regardless of delays or interruptions in funding from Commission.

(b) Procedure shall ensure that payments are made only to the final beneficiaries, to their bank account or to their assignee.

(c) The payment shall be executed by the *IPARD Agency*'s banker, or, as appropriate, a governmental payments office, or the cheque mailed, as a general rule, within 3 working days of the date of debit against the IPARD euro account. No payments shall be made in cash.

(d) All payments, for which transfers are not executed, shall be re-credited to the IPARD euro account within 3 working days of notification of their non-execution. Amounts arising from cheques not cashed within the period of their validity shall be credited to the IPARD euro account within 3 working days of notification of their non-execution.

(e) The approval of the authorising individual and/or his supervisor may be made by electronic means, provided an appropriate level of security over those means is ensured, and the identity of the signatory is entered into the electronic records.

(f) Procedures shall ensure that the existence and correctness of the national co-financing element are verified.

D. PROCEDURES FOR ACCOUNTING

(a) The structures, authorities and bodies of the management and control systems shall adopt full and transparent accounting procedures following international accepted accounting principles and any guidelines on the application of these standards established by the Commission.,

(b) They shall lay down detailed procedures to ensure that quarterly and annual declarations are complete, accurate and timely, and that any errors or omissions are detected and corrected, in particular through checks and reconciliations (wherever possible against 3rd party information) performed at intervals of not more than three months. A full audit trail for every item entered into the accounts shall be provided.

(c) The *IPARD Agency*'s accounting procedures shall ensure that the accounting system can produce, in euro and national currency, for each regional office, and for each project, contract or measure and sub-measure, the total cost, the committed expenditure, part payments and balance payments. Deadlines shall be set for the cancellation of commitments where work has not been completed within an agreed timetable. Such cancellations shall be appropriately recorded in the accounting system.

E. PROCEDURES FOR DEBITS

All the criteria provided for in points A) to D) shall apply, *mutatis mutandis*, to levies, forfeited guarantees, reimbursed payments, etc. which the agency is required to collect on behalf of the IPARD Programme.

The *IPARD Agency*' shall set up a system for the recognition of all amounts due and for the recording in a debtor's ledger of all such debts, including irregularities, prior to their receipt. The debtor's ledger shall be inspected at regular intervals and action shall be taken to collect debts that are overdue, in particular in the case of forfeited guarantees and reimbursed payments. Without prejudice to Article 44(9) or any national provisions concerning recovery of debts, any financial contribution charged to the Community in respect of these sums including irregularities shall be written off at the end of the second year following its registration in the debtors ledger refunded to the Community budget as provided for in Article 55.

The IPARD Agency may delegate the collection of certain categories of recoveries to other bodies, subject to the conditions referred to under point 1.C), adapted as appropriate and to the additional condition that these other bodies report to the IPARD Agency on a regular and timely basis, not less than monthly, on all revenues recognised and monies received.

F. AUDIT TRAIL

The information regarding documentary evidence of the authorisation, accounting and payment of claims and handling of debts shall be available to ensure at all times a sufficiently detailed audit trail.

The management shall, at an appropriate level, be informed on a regular and timely basis of the results of controls carried out, so that the sufficiency of those controls may always be taken into account before a claim is settled.

For those purposes, the structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Article 9 shall set up necessary procedures to ensure the retention of all documents required to guarantee an adequate audit trail.

4. MONITORING ACTIVITIES

A. ONGOING MONITORING VIA INTERNAL CONTROL ACTIVITIES

The internal control activities shall cover at least the following areas:

(a) Monitoring of the technical services and delegated bodies responsible for carrying out the controls and other functions to ensure a proper implementation of regulations, guidelines and procedures.

(b) Initiating of system changes in order to improve control systems in general.

(c) Reviewing claims and requests submitted to the structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Articles 9 and 10 of the Framework Agreement as well as other information providing suspicion of irregularities.

Ongoing monitoring is built into the normal, recurring operating activities. At all levels the daily operations and controls activities shall be monitored on an ongoing basis to ensure a sufficiently detailed audit trail.

B. SEPARATE EVALUATIONS VIA AN INTERNAL AUDIT SERVICE

For each of its different constituting bodies, structures, authorities and bodies of the management and control system as defined in Articles 6 – 8 of the Framework Agreement shall adopt in this respect the following procedures:

(a) The internal audit service shall be independent of the other departments and shall report directly to the top management.

(b) The internal audit service shall verify that procedures adopted by the concerned structures, authorities and bodies of the management and control systems, and modifications thereto, are adequate to ensure that compliance with the Agreements is verified, that the functioning of their systems at subordinate levels operates efficiently and that the accounts are accurate, complete and timely. Verifications may be limited to selected measures and sub-measures and to samples of transactions provided that an audit plan ensures that all significant

areas, including the departments and bodies responsible for authorisation and those departments and bodies to which functions have been delegated, are covered over a period not exceeding five years. May involve some ex-post transaction checking but should be more focussed on effectiveness and efficiency of system and organisation design.

(c) The internal audit service's work shall be performed in accordance with international accepted auditing principles, shall be recorded in working papers and shall result in reports and recommendations addressed to the top management.

(d) The audit plans and reports shall be made available to the Audit Authority, to the duly authorised officials or representatives of the CAO and the NAO, and to the duly authorised agents or representatives of the Community to undertake financial audits and for the sole purpose of appraising the effectiveness of the internal audit function.

5. INFORMATION AND COMMUNICATION

A. COMMUNICATION AND PUBLICITY

(a) The structures, authorities and bodies of the management and control systems as defined in Articles 6 – 8 of the Framework Agreement shall adopt the necessary procedures to ensure that every change in the Community's regulations, in particular changes in rates of aid or terms and conditions for the grant of aid, are recorded and the instructions, databases and checklists updated in good time.

(b) Any proposed changes in the management and control system's paying and implementing arrangements after their accreditation and conferral of management shall be submitted to the competent national authority(ies) and the Commission, with copy to the Audit Authority, for examination and approval in advance of their implementation.

(c) The *IPARD Agency* shall ensure that adequate publicity is given to the availability of support, while the Managing Authority shall monitor and guarantee in this respect the compliance with the obligations concerning publicity. This publicity shall make reference to Community co-financing and be directed towards all potential project managers and operators so as to obtain as wide as possible a selection of potential project managers and operators. Standard application forms with clear guidelines for completion and conditions for eligibility shall be drawn up in advance of the launch of the scheme. No charges shall be imposed on potential final beneficiaries or on final beneficiaries for information, including application forms, relating to the IPARD Programme. This provision is without prejudice to the application of charges levied generally in the rest of the economy.

B. INFORMATION SYSTEMS SECURITY

A comprehensive information technology security policy shall be developed on the basis of an approved strategy for information and communication technology to ensure confidentiality, integrity and availability of all data:

(a) Information systems security shall be based on the criteria laid down in the version applicable in the financial year concerned of International Standards Organisation 17799/British Standard 7799: Code of practise for Information Security Management (BS ISO/IEC 17799) and any guidelines on the application of these standards established by the Commission.

(b) Security measures shall be adapted to the administrative structure, staffing and technological environments of each individual structure, authority or body of the management and control systems. The financial and technological effort shall be in proportion to the actual risks incurred.

C. REPORTING

(a) An appropriate management information system shall be set up for the speedy generation of appropriate data and reports on IPARD Programme implementation.

(b) Procedures for regular reporting at appropriate levels on efficiency and effectiveness of internal control, ensuring all staff at all levels receive adequate regular information in order to fulfil their accountabilities.

The arrangements concerning the exchange of appropriate data and reports shall be agreed not later than the designation of structures, authorities and bodies defined in Article 6 of the Framework Agreement.

ANNEX II

FORM D 1 – DECLARATION OF EXPENDITURE AND REVENUE

Measure / Axis	Shortname	Payments		Recoveries/corrections		Requested to IPARD	Clearance of accounts amounts		Transitory reductions		Payment calculated
		Public. exp.	IPARD	Public. exp.	IPARD		Reusable	Non reusable	Excess Fin Plan	Information request	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		to be filled in by beneficiary country	*automatically calculated by the Commission*	*to be filled in by beneficiary country*		*automatically calculated by the Commission*	*to be filled in by the Commission*				*automatically calculated by the Commission*
101 Investments in agricultural holdings											
102 Support for the setting-up of producer groups											
103 Investments in the processing and marketing of agriculture and fishery products											
Total priority axis 1	Improving market efficiency and implantation of Community standards										
201 Actions to improve environment and countryside											
202 Preparation and implementation of local rural development strategies											

Total Axis 2	Preparatory actions												
301 Improvement and development of rural economic activities													
302 Diversification and development of rural economic activities													
303 Improvement of training													
Total Axis 3	Development of rural economic												
Technical Assistance													
Grand Total													

ANNEX III

FORM D 2 - ANNUAL DECLARATION OF ACCOUNTS FOR FINANCIAL YEAR (.....)

(to be sent together with the documents required, under Articles 50 and 51 of the Sectoral Agreement, to the European Commission, DG AGRI, (IPARD), Rue de la Loi 130, BE – 1049 Brussels)

IPARD Programme:

.....

Commission Decision(s) No ..... of .....
(as last modified by Decision No ..... of .....)

Commission reference number (CCI):

.....

The undersigned, ..., as the National Authorising Officer representing the Republic of Macedonia as provided for in the Agreements concluded between the Republic of Macedonia and the Commission, hereby declares that the total eligible expenditure in accordance with the programme incurred from (1/1/year ..... to 31/12/year .....) amounts to ..... euros.

Details relating to this expenditure are set out in the table annexed hereto and form an integral part of this declaration.

I also declare that the measures are progressing at a satisfactory rate in accordance with the objectives laid down in the Programme, and that the supporting documents are, and will remain, available as provided for in Article 48 of the Sectoral Agreement.

I declare that:

1. The listing of expenditure is exact. It is based on accounts at the level of individual projects and supported by documentary evidence.

2. Payments to the final beneficiaries were made without any specific charge, deduction or withholding of any amount which might reduce the amount of financial assistance to which they are entitled.

3. I have checked that the expenditure declared eligible has been carried out in compliance with the Programme, the MFA, the Commission Decision(s) referred to in Articles 25, 53 and 54 of the Sectoral Agreement and the principles of sound financial management.

4. The declaration includes all debts which have been registered for less than two years. The total amount of these debts at the end of the year to which this declaration refers amounts to ..... euros.

5. The volume of Community funds in the IPARD euro account as at the end of the year to which this declaration refers amounts to ..... euros.

6. Conversions between national currency and euro have been carried out in conformity with the provision of Article 45 of the Sectoral Agreement.

7. Interests generated by the financing of the Community have been established and registered in accordance with the provisions of Article 45 of the Sectoral Agreement.

8. The clearance information, as referred to in Article 51 of the Sectoral Agreement, has been certified and transmitted to the Commission on time.

9. The form and the content of the annual accounts, as referred to in Article 50 of the Sectoral Agreement, and the accounting information, as referred to in Article 52 of the Sectoral Agreement, have been established in accordance with International Generally Accepted Accounting Principles and any guidelines on the application of these standards established by the Commission.

10. The supporting documents are, and will remain, available as provided for in Article 51 of the Sectoral Agreement. They are open to verification.

This declaration of accounts contains ..... numbered pages.

This declaration has been made by:

.....

(Date, stamp and signature of the Head of the National Fund)

The declaration has been established on the basis of financial amounts provided by:

.....

(Date(s), stamp(s) and signature(s) of the Accountant of the IPARD Agency and/or the National Fund)

Certified by:

.....

(Date, stamp and signature of the National Authorising Officer on behalf of the Republic of Macedonia)

Done at ....., ...

(Date)

FORM D 2 - ANNUAL DECLARATION OF ACCOUNTS FOR FINANCIAL YEAR (YEAR)
European Commission - IPARD

IPARD Programme: **CCI Number:**

Measure / Axis	Shortname	Community part that has been requested to IPARD in quarterly declarations for the financial year (YEAR)
		to be filled in by beneficiary country
101 Investments in agricultural holdings		
102 Support for the setting-up of producer groups		
103 Investments in the processing and marketing of agriculture and fishery products		
Total priority axis 1	Improving market efficiency and implementation of Community standards	
201 Actions to improve environment and countryside		
202 Preparation and implementation of local rural development strategies		
Total Axis 2	Preparatory actions	
301 Improvement and development of rural infrastructure		
302 Diversification and development of rural economic activities		
303 Improvement of training		
Total Axis 3	Development of rural economy	
Technical Assistance		
Grand Total		

Total amount of outstanding debt at 31.12.(YEAR)	
Closing balance of the IPARD Euro-account at 31.12.(YEAR)	

ANNEX IV

PAYMENT FORECASTS

FORECASTS OF THE AMOUNT TO BE PAID BY IPARD TO BE SUBMITTED NOT LATER THAN 28 FEBRUARY

Estimate of the amounts in euros to be paid by IPARD in year 'n' for:			
Programme	January - March	April - June	July - September
Estimate of the amounts in euros to be paid by IPARD in year 'n+1' for:			
October - December	January - March	April - June	July - September

ANNEX V FINANCIAL IDENTIFICATION

FINANCIAL IDENTIFICATION

PRIVACY STATEMENT http://ec.europa.eu/budget/execution/ftiers_fr.htm

ACCOUNT NAME

ACCOUNT NAME[1]

ADDRESS

TOWN/CITY POSTCODE

COUNTRY

CONTACT

TELEPHONE FAX

E-MAIL

BANK

BANK NAME

BRANCH ADDRESS

TOWN/CITY		POSTCODE	
COUNTRY			
ACCOUNT NUMBER			
IBAN[2]			

REMARKS:

BANK STAMP + SIGNATURE OF BANK REPRESENTATIVE (Both Obligatory)[3]	**DATE + SIGNATURE ACCOUNT HOLDER** (Obligatory)
	DATE

(1) The name or title under which the account has been opened and not the name of the authorized agent

(2) If the IBAN Code (International Bank account number) is applied in the country where your bank is situated

(3) It is preferable to attach a copy of recent bank statement, in which event the stamp of the bank and the signature of the bank's representative are not required. The signature of the account-holder is obligatory in all cases.

СПОГОДБА

помеѓу

ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

и

КОМИСИЈАТА НА ЕВРОПСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ

за

ПРАВИЛАТА ЗА СОРАБОТКА ВО ОДНОС НА ФИНАНСИСКАТА ПОМОШ ОД ЕК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
И
СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОМОШТА СПОРЕД КОМПОНЕНТА V (ИПАРД) ОД ИНСТРУМЕНТОТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ (ИПА)

СОДРЖИНА

ОДДЕЛ I: ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1 Опсег 7
Член 2 Општи одредби на Рамковната спогодба 7
Член 3 Усогласеност со спогодбите 8
Член 4 Конзистентност со други инструменти 8
Член 5 Заштита на финансиските интереси на Заедницата 8
Член 6 Државна помош 9

ОДДЕЛ II: СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ И КОНТРОЛА

Пододдел 1 Општи одредби

Член 7 Опсег 9
Член 8 Принципи на спроведување 9

Пододдел 2 Структури и органи

Член 9 Функции и заеднички одговорности на структурите, органите и на телата 10
Член 10 Функции и одговорности на надлежниот координатор за акредитасијаакредитација 10
Член 11 Функции и одговорности на националниот координатор за авторизација и на националниот фонд 11
Член 12 Назначување на оперативната структура 11
Член 13 Функции и одговорности на Телотото за управување 12
Член 14 Функции и одговорности на ИПАРД Агенцијата 13
Член 15 Назначување на Ревизорско тело 14
Член 16 Функции и одговорности на Ревизорското тело 14
Член 17 Соопштување на информации 18

Пододдел 3 Контроли

Член 18 Општи начела за контрола 19
Член 19 Административни проверки 19
Член 20 Проверки на самото место 20
Член 21 Последователни проверки 21

Пододдел 4 Акредитирање и пренесување на надлежностите за управување

Член 22 Општи критериуми 22
Член 23 Постапка за акредитирање на НАО и на Националниот фонд од страна на НКА 24
Член 24 Постапка за акредитирање на Оперативната структура 25
Член 25 Постапка за пренесување на надлежностите за управување од страна на Комисијата 27
Член 26 Надзор, контрола и ревизија од страна на Комисијата и на Европскиот суд на ревизори 28
Член 27 Изјава за гаранција од НАО 30
Член 28 Подготвување извештаи и мислења од страна на Ревизорското тело и нивно следење од страна на НАО и Комисијата 31

Член 29 Посебни тела

ОДДЕЛ III: ФИНАНСИСКИ ОДРЕДБИ

Пододдел 1 Општи одредби

Член 30 Опсег 32
Член 31 Општи правила за финансиска помош 32
Член 32 Прифатливост на трошоци 33
Член 33 Правила за набавки 36
Член 34 Интензитет на помошта и стапка на учество од Заедницата 36

Пододдел 2 Управување со финансиски средства

Член 35 Одлуки за финансирање и Повеќегодишни спогодби за финансирање 37
Член 36 Задолженија од Комисијата 38
Член 37 Финансиски план на ИПАРД Програмата 38
Член 38 Исплати од Комисијата 38
Член 39 Изјава за трошоците 39
Член 40 Претходно финансирање 41
Член 41 Меѓу-исплати 42
Член 42 Пресметување на износот што треба да се исплати 42
Член 43 Исплата на крајното салдо 43
Член 44 Исплати на крајните корисници 44
Член 45 Девизен курс и каматна стапка 46
Член 46 Одложување на исплати 47
Член 47 Затворање на ИПАРД Програмата 48
Член 48 Чување на документи 48

Пододдел 3 Финансиски корекции

Член 49 Заштита на финансиските интереси на Заедницата и осигурување во однос на управувањето со средства на Заедницата 49
Член 50 Содржина на годишните сметки 49
Член 51 Предавање на информацијата за преглед и одобрување на сметки 50
Член 52 Форма и содржина на сметководствените информации 51
Член 53 Финансиско прегледување и одобрување 52
Член 54 Потврда за финансиска усогласеност 53
Член 55 Враќање на средства во случај на неправилност или измама 55
Член 56 Дефинирање на административните или на судските наоди 56

Пододдел 4 Исклучителни природни непогоди

Член 57 Исклучителни природни непогоди 56

ОДДЕЛ IV: УПРАВУВАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА

Пододдел 1 Општи одредби

Член 58 Опсег 57
Член 59 Партнерство 57

Пододдел 2 Следење на ИПАРД Програма

Член 60	Следење на програмата и показатели за следење	58
Член 61	Комитет за следење на ИПАРД	58
Член 62	Показатели	60
Пододдел 3	***Оценување***	
Член 63	Принципи на оценување на ИПАРД Програмата	60
Член 64	Претходно оценување на ИПАРД Програмата	61
Член 65	Тековно оценување	62
Член 66	Меѓу оценување	62
Член 67	Последователно оценување	63
Пододдел 4	***Известување***	
Член 68	Годишни и завршни извештаи	63
Пододдел 5	***Информирање и транспарентност***	
Член 69	Информирање и достапност за јавноста	65
Член 70	Транспарентност	66
ОДДЕЛ V:	**ЗАВРШНА ОДРЕДБА**	
Член 71	Завршни одредби на Рамковната Спогодба	67
Член 72	Влегување во сила	68
Член 73	Потпишување	69
АНЕКСИ		70
Анекс I	Критериуми за акредитирање	71
Анекс II	Формулар Д1- Изјава за трошоците	84
Анекс III	Формулар Д2- Годишни сметки	85
Анекс IV	Предвидувања за исплати	88
Анекс V	Финансиска идентификација	89

СПОГОДБА

Комисијата на Европските заедници, во понатамошниот текст „Комисијата“, постапувајќи за и во име на Европската заедница, во понатамошниот текст „Заедницата“

од една страна, и

Владата на Република Македонија, постапувајќи во име на Република Македонија, во понатамошниот текст „Република Македонија“

од друга страна,

во понатамошниот текст заеднички наведени како „договорни страни“,

со оглед на тоа што:

(1) На 17 јули 2006 година Советот на Европската унија ја донесе Регулативата (ЕЗ) бр. 1085/2006[1] за утврдување на инструмент за претпристапна помош (во понатамошниот текст „Рамковна регулатива за ИПА"). Тој инструмент со важност од 1 јануари 2007 година ја претставува законската основа за обезбедување финансиска помош на земјите-кандидатки и на можните земји-кандидатки во нивните напори да ги засилат политичките, економските и институционалните реформи со цел да станат членки на Европската унија.

(2) На 12 јуни 2007 година Комисијата ја донесе Регулативата (ЕЗ) бр. 718/2007 на Комисијата[2] за спроведување на Рамковната регулатива за ИПА, во која детално се дадени применливите одредби за управување и контрола (во понатамошниот текст „Регулатива за спроведување на ИПА").

(3) Инструментот за претпристапна помош (ИПА) ги заменува петте претходни претпристапни инструменти: Регулативата (ЕЕЗ) бр. 3906/89 на Советот од 18 декември 1989 година за економска помош на Република Унгарија и на Народна Република Полска[3], Регулативата (ЕЗ) бр. 1267/1999 на Советот од 21 јуни 1999 година за воспоставување инструмент за структурни политики за претпристапување[4], Регулативата (ЕЗ) бр. 1268/1999 на Советот од 21 јуни 1999 година за поддршка од Заедницата за претпристапни мерки за земјоделство и рурален развој во земјите-барателки за членство од Централна и Источна Европа во претпристапниот период[5], Регулативата (ЕЗ) бр. 2500/2001 на Советот од 17 декември 2001 година за претпристапна финансиска помош на Турција[6] и Регулативата (ЕЗ) бр. 2666/2000 на Советот од 5 декември 2000 година за помош за Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Сојузна Република Југославија и Република Македонија[7].

(4) Тие инструменти продолжуваат да се применуваат за правните акти и обврските за спроведување на буџетските години пред 2007 година.

(5) Република Македонија се квалификува за добивање помош според ИПА како што е предвидено во Рамковната регулатива за ИПА и во Регулативата за спроведување на ИПА.

(6) Република Македонија фигурира во Анекс I од Рамковната регулатива за ИПА и затоа треба да има пристап до петте компоненти воспоставени според ИПА, т.е. компонентата за помош во период на транзиција и за институционална надградба, компонентата за регионална и меѓугранична соработка, компонентата за регионален развој, компонентата за развој на

[1] Сл. весник на ЕУ L 210, 31.7.2006 год., стр. 82.
[2] Сл. весник на ЕУ L 170, 29.6.2007 год., стр. 1.
[3] Сл. весник на ЕУ L 375, 23.12.1989 год., стр. 11. Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 2257/2004 (Сл. весник на ЕУ L 389, 31.12.2004 год., стр. 1).
[4] Сл. весник на ЕУ L 161, 26.6.1999 год., стр. 73. Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 2112/2005 (Сл. весник на ЕУ L 344, 27.12.2005 год., стр. 23).
[5] Сл. весник на ЕУ L 161, 26.6.1999 год., стр. 87. Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 2112/2005.
[6] Сл. весник на ЕУ L 342, 27.12.2001 год., стр. 1. Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 2112/2005.
[7] Сл. весник на ЕУ L 306, 7.12.2000 год., стр. 1. Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 2112/3005.

човечки ресурси и компонентата за рурален развој (во понатамошниот текст „ИПАРД").

(7) Република Македонија има одобрено и доставено програма за одобрување до Комисијата во согласност со член 184 од Регулативата за воспоставување на ИПА, како нејзина Програма за земјоделство и рурален развој (во понатамошниот текст „ИПАРД Програма").

(8) ИПАРД Програмата беше одобрена со Одлуката на Комисијата од 25 февруари 2008 година[8], донесена во согласност со член 7(3) од Рамковната регулатива за ИПА. Затоа, потребно е да се одредат условите за спроведување на ИПАРД Програмата, како и на сите нејзини измени, од страна на Република Македонија.

(9) Во согласност со член 17 од Рамковната регулатива за ИПА, Комисијата и земјите-корисници склучуваат Рамковни спогодби за спроведување на помошта. Секторските спогодби за спроведување на ИПАРД Програмата се склучуваат помеѓу Комисијата и земјите-корисници или нивните надлежни органи во согласност со потребите.

(10) На 4 март 2008 година, беше склучена Рамковна спогодба[9] помеѓу Владата на Република Македонија и Комисијата за правилата за соработка во однос на финансиската помош на Заедницата за Република Македонија и за спроведување на помошта според ИПА.

(12) Помошта според ИПА се спроведува преку целосно децентрализирано управување во согласност со член 10 од Регулативата за спроведување на ИПА.

(13) Поради тоа, неопходно е да се утврдат понатамошни детални правила за Република Македонија за спроведување и управување со ИПАРД Програмата во Секторска спогодба (во понатамошниот текст „Спогодба"),

СЕ ДОГОВОРИЈА КАКО ШТО СЛЕДУВА:

ОДДЕЛ I: ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Опсег

Оваа Спогодба се однесува на управување и спроведување на ИПАРД Програмата на Република Македонија и ја надополнува Рамковната спогодба.

Во случај на можни несогласувања меѓу Рамковната спогодба и оваа Спогодба, како и ненамерни пропусти во оваа спогодба, се применува член 2 од Рамковната спогодба.

---

[8] C (2008) 677

[9] C (2007) 3208, 6.7.2007 год.

Член 2

Општи одредби на Рамковната спогодба

Членовите 1 и 2 од Рамковната спогодба се применуваат *мутатис мутандис* во оваа Спогодба. Исто така, упатувањата во тие одредби кон Рамковната регулатива за ИПА и Регулативата за воспоставување на ИПА се однесуваат и на Рамковната спогодба .

Член 3

Усогласеност со спогодбите

1. Република Македонија ги презема сите неопходни чекори со цел да обезбеди правилно извршување на сите активности поврзани со помошта и со цел да го олесни спроведувањето на ИПАРД Програмата во согласност со Рамковната спогодба и со оваа Спогодба. Упатувањата за усогласеност со овие спогодби се смета дека исто така опфаќа и усогласеност со ИПАРД Програмата, Повеќегодишната спогодба за финансирање како и Одлуката на Комисијата наведена во член 25.
2. Во случаи на спротивставеност, предвид се земаат одредбите на спогодбите, а не оние на ИПАРД Програмата.

Член 4

Конзистентност со други инструменти

1. Покрај член 4(1)(а) од Рамковната спогодба, Комисијата и Република Македонија обезбедуваат конзистентност и координација на помошта во рамките на ИПАРД Програмата и помеѓу ИПАРД Програмата, другите компоненти според Рамковната регулатива за ИПА и помошта од Европската банка за инвестиции (ЕБИ) и други меѓународни финансиски инструменти, на нивоата на планирање, изработување програма и спроведување.
2. Се избегнува секаков вид совпаѓање на дејностите опфатени со помошта предвидена со различните ИПА компоненти и едни исти трошоци нема да биде финансирани со повеќе од една компонента.
3. Република Македонија обезбедува, особено во случаи каде што одреден проект од ИПАРД Програмата заради неговиот карактер, постои можност исто така да се прифати, целосно или делумно, за помош од еден од другите инструменти наведени во став 1, дека нема да постои ризик од трошоци за помош со иста намена по вторпат. За таквите проекти, сите добиени фактури како што е наведено во член 44(1)(б), јасно треба да бидат означени со „ИПАРД“ од овластено лице пред истите да бидат предмет на исплата од ИПАРД Агенцијата, како што е наведено во член 12.
4. Спроведувањето на ИПАРД Програмата е во согласност со релевантните правила кои се применуваат за програмите за рурален развој во земјите-членки. Сепак, се применуваат само одредбите од спогодбите и ИПАРД Програмата кои се одобрени од Комисијата.

Член 5

Заштита на финансиските интереси на Заедницата

1. При спроведувањето на членовите 28 и 29 од Рамковната спогодба од Република Македонија, одредбите утврдени во Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 2988/95 од 18 декември 1995 година[10] на Советот за заштита на финансиските интереси на Европските заедници се применуваат *мутатис мутандис.*

2. Без да е во спротивност со став 1, во случај на сомневање или докажано неисполнување на обврските на крајниот корисник во врска со ИПАРД Програмата, како и обидите за добивање средства од ИПАРД Агенција, како што е наведено во член 12, и исплатите од Националниот фонд на кој истиот нема право, Република Македонија ги гони сите такви непочитувања и обиди во согласност со националните законски постапки на начин кој не е помалку ригорозен од случаите кога се работи за национални јавни фондови.

Член 6

Државна помош

Република Македонија обезбедува да за секоја јавна помош која ја нарушува или може да ја наруши конкуренцијата со фаворизирање на одредени претпријатија или производство на одредена стока доделена со ИПАРД, која се однесува на производи различни од оние кои се наведени во Наслов IV, Поглавје II од Спогодбата за стабилизација и асоцијација[11], се почитува член 69 од Спогодбата за стабилизација и асоцијација.

ОДДЕЛ II

СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ И КОНТРОЛА

Пододдел 1

Општи одредби

Член 7

Опсег

Овој оддел го одредува системот за управување и контрола при спроведување на ИПАРД Програмата и ги дополнува одредбите од Одделите II и III од Рамковната спогодба.

---

[10] Сл. весник L 312 23.12.1995 год., стр.1, Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 1233/2007 од 22 октомври 2007 година на Комисијата (Сл. весник L 279, 23.10.2007 год., стр.10

[11] Одлука бр. 2004/239/ЕЗ, Евроатом на Советот и на Комисијата од 23 февруари 2004 год. (Сл. весник на ЕУ L 84, 20.3.2004 год., стр. 0001-0081).

Член 8

Начела за спроведување

1. Спроведувањето на ИПАРД Програмата се врши од Република Македонија врз основа на децентрализирано управување без претходни контроли, при што Комисијата го пренесува управувањето со ИПАРД Програмата на системот за управување и контрола назначен за ИПАРД, задржувајќи ја целосната крајна одговорност за спроведувањето на општиот буџет во согласност со член 53в од Финансиската регулатива и релевантните одредби на ЕЗ. Таа се спроведува во согласност со одредбите утврдени во член 53в од Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 1605/2002 на Советот од 25 јуни 2002 година[12].

2. Финансиската година е од 1 јануари до 31 декември.

Пододдел 2

Структури и органи

Член 9

Функции и заеднички одговорности на структурите, органите и телата

1. На структурите, органите и телата наведени во член 6 од Рамковната спогодба им се доделуваат функциите и одговорностите одредени во Анекс I на истата.

2. Република Македонија, со формален акт на министерско ниво, решава за назначувањето на структурите, органите и телата наведени во став 1 откако утврдила дека административните капацитети на соодветните структури, органи и тела обезбедуваат доволна сигурност дека тие можат да ги исполнуваат нивните функции и одговорности.

3. Структурите, органите и телата споменати во член 6 (г), (д) и (ѓ) од Рамковната спогодба и секоја од нивните функции и одговорности, вклучувајќи ги и функциите делегирани на други тела, го сочинуваат системот за управување и контрола и заради тоа се, по нивното назначување, предмет на акредитирање од страна на Република Македонија и пренесување на правото за управување од страна на Комисијата. Ним им се доделуваат главните функции и одговорности како што се одредени во Анекс I (во понатамошниот текст: критериуми за акредитација), вклучувајќи ги сите неопходни спогодби донесени за заштита на интересите на Заедницата.

4. Сите други структури, органи и тела, утврдени во целосната рамка дефинирана во член 6 од Рамковната спогодба, но надвор од системот за управување и контрола, се определуваат пред првото акредитирање на системот за управување и контрола. Тие не се предмет на акредитирање од

[12] Сл. весник на ЕУ L 248, 16.9.2002 год., стр. 1. Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 1525/2007 (Сл. весник на ЕУ L 343, 27.12.2007 год., стр. 9).

страна на Република Македонија ниту на пренесувањето на правото за управување од страна на Комисијата.

5. Националниот фонд и ИПАРД Агенција, наведена во член 12, како и сите нивни делегирани тела, имаат одделен сметководствен систем или одделни сметководствени кодификации кои ги исполнуваат меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди. Тие, исто така, утврдуваат постапки за да осигурат чување на сите документи потребни за гарантирање на соодветна ревизорска трага.

Член 10

Функции и одговорности на надлежен координатор за акредитација

1. Надлежниот координатор за акредитација (во понатамошниот текст „НКА“) е единствено лице за контакт за сите прашања поврзани со ИПАРД во однос на комуникацијата со Комисијата за информации наведени во членовите 22, 23 и 25(1) од оваа спогодба.

2. Во извршувањето на своите задачи, НКА може, во согласност со националните постапки, да се обрати до други тела или сектори, особено до оние за сметководствена или стручна експертиза.

3. НКА обезбедува да сите предложени измени во начинот за плаќање и спроведување на системот за управување и контрола по нивното акредитирање и пренесување на правото за управување се доставуваат до Комисијата, со примерок до Ревизорското тело, со цел проверка и одобрување пред нивното спроведување. Тој/таа наведува, во писмена форма, по соодветна проверка на предложените измени, дали е задоволен/на со тоа што постојаното исполнување на сите побарувања утврдени во спогодбите е потврдено.

Член 11

Функции и одговорности на Националниот координатор за авторизација и на Националниот фонд

1. На Националниот службеник за авторизација (во понатамошниот текст „НАО“), вклучувајќи го и Националниот фонд (НФ) им се доделуваат функциите и одговорностите во согласност со Анекс I.

2. НАО има целосна одговорност за финансиското управување со фондовите на Заедницата во Република Македонија и е одговорен за законитоста и правилноста на главните трансакции. НАО е единствено лице за контакт со Комисијата за сите прашања поврзани со ИПАРД во однос на:

(а) распределбата на текстови на Заедницата и упатствата поврзани со нив на системот за управување и контрола и на сите други тела кои се одговорни за нивното спроведување, како и за нивната усогласена примена;

(б) соопштувањето на информациите наведени во член 24 на Комисијата;

(в) ставањето на располагање на Комисијата на целосниот запис на сите сметководствени информации потребни за целите на статистиката и на контролата.

3. НАО обезбедува да сите предложени измени во начинот за спроведување или плаќање на ИПАРД Агенција, како што е наведено во членовите 12 и 14, по нивното акредитирање се доставуваат до НАО и до Комисијата, со примерок за Ревизорското тело, со цел проверка и одобрување пред нивното спроведување.

Член 12

Назначување на Оперативна структура

1. Оперативната структура која треба да се назначи за ИПАРД во согласност со член 28 од Регулативата за спроведување на ИПА, член 6(1)(ѓ) и Анекс А од Рамковната спогодба се состои од следниве посебни тела:

(а) Телото за управување,

(б) ИПАРД Агенцијата.

2. Истите се формираат во согласност со членовите 13 и 14.

3. Раководителите на телата кои ја сочинуваат Оперативната структура се јасно назначени и се одговорни за задачите кои им се доделени на нивните тела, во согласност со член 8(3) од Рамковната спогодба.

Член 13

Функции и одговорности на Телото за управување

1. На Телото за управување му се доделуваат функциите и одговорностите во согласност со Анекс I.

2. Телото за управување ги извршува следниве задачи:

(а) изработување на ИПАРД Програмата;

(б) обезбедување дека активностите се одобрени и финансирани во согласност со критериумите и механизмите кои се применуваат за ИПАРД Програмата и дека истите се во согласност со релевантните правила на Заедницата и со националните правила;

(в) следење на ИПАРД Програмата и помош во работата на Комитетот за следење на ИПАРД како што е дефинирано во член 61, особено со обезбедување на неопходните документи за надзор врз квалитетот при спроведувањето на ИПАРД Програмата.

(г) изработување на годишните и на завршните извештаи за спроведување како што е дефинирано во член 68 и, по консултации со ИПАРД Агенцијата и по проверката од страна на Комитетот за следење на ИПАРД, нивно доставување до Комисијата, Националниот

ИПА координатор (НИПАК) и НАО;

(д) воспоставување, одржување и ажурирање на системот за известување и информирање.

3. Во согласност со членовите од 63 до 67, Телотото за управување воспоставува систем за прибирање на финансиски и статистички информации за напредокот на ИПАРД Програмата, доколку воспоставувањето на таквиот систем не било извршено од страна на ИПАРД Агенцијата и ги доставува овие податоци до Комитетот за следење на ИПАРД, во согласност со режимите договорени помеѓу Република Македонија и Комисијата, користејќи каде што е можно компјутеризирани системи кои овозможуваат размена на податоци со Комисијата.

4. Телотото за управување на Комисијата и на НИПАК им предлага приспособувања на ИПАРД Програмата по консултации со ИПАРД Агенција и по договор со Комитетот за следење на ИПАРД. Телотото за управување е одговорно за информирање на соодветните органи во врска со потребата од извршување на соодветни административни промени кога таквите промени се потребни по донесувањето на Одлука од страна на Комисијата за изменување на ИПАРД Програмата.

5. Секоја година Телотото за управување подготвува акциски план за предвидените активности во согласност со мерката за техничка помош кој се доставува до Комитетот за следење на ИПАРД заради добивање согласност.

6. Секоја година Телотото за управување ја консултира и ја информира Комисијата, по советувањето со Комитетот за следење на ИПАРД, за преземените иницијативи и иницијативите кои треба да бидат преземени, во однос на информирањето на општата јавност за улогата која ја има Заедницата во ИПАРД Програмата и за нејзините резултати.

7. Телотото за управување обезбедува оценувањата на ИПАРД Програмата да се извршуваат во временските рокови утврдени со оваа спогодба и истите да ја почитуваат заедничката рамка за надзор и оценување во согласност со член 63(5), како и за доставувањето на проценките до надлежните национални органи и до Комисијата.

8. Телото за управување обезбедува почитување на обврските поврзани со јавното претставување наведено во член 24 од Рамковната спогодба.

9. Кога одреден дел од неговите задачи се доделени на друго тело, Телотото за управување ја задржува целосната одговорност за ефикасноста и точноста на управувањето и спроведувањето на тие задачи.

Член 14

Функции и одговорности на ИПАРД Агенцијата

1. На ИПАРД Агенцијата ѝ се доделуваат функциите и одговорностите во согласност со Анекс I.

2. ИПАРД Агенцијата ги извршува, меѓу другото, следниве задачи за

спроведување и исплата:

(а) правење повици за доставување на барања и објавување на условите и критериумите за прифатливост;

(б) активности на селекција и проверка во согласност со критериумите и механизмите кои се применуваат за ИПАРД Програмата и почитување на соодветните правила на Заедницата и на националните правила;

(в) проверка на поднесените барања за одобрување на проекти во однос на условите и критериумите за прифатливост, како и почитување на договорите вклучувајќи ги, каде што е соодветно, одредбите за јавни набавки;

(г) утврдување на договорни обврски во писмена форма помеѓу ИПАРД Агенција и крајните корисници кои вклучуваат информации за можните санкции во случај на неисполнување на тие обврски и, каде што е неопходно, издавање на одобрение за започнување со работа;

(д) регулирање на спроведувањето на шемите за добивање грантови и склучување договори како резултат на тоа;

(ѓ) вршење исплати на, и враќање на средства од крајниот корисник;

(е) извршување на проверки на самото место за утврдување на прифатливоста пред и по одобрувањето на проектот;

(ж) вршење проверки со цел да се обезбеди дека пријавениот трошок навистина бил направен во согласност со применливите правила, дека производите и услугите се обезбедуваат во согласност со одлука за одобрување и дека барањата за исплата на крајниот корисник се правилни. Овие проверки ги опфаќаат финансиските, административните, техничките и физичките аспекти на активностите, како што е соодветно;

(з) последователна активност за обезбедување напредок на проектите кои се спроведуваат;

(ѕ) известување за напредокот на мерките кои се спроведуваат во однос на показателите;

(и) осигурување дека крајниот корисник е свесен за придонесот на Заедницата за проектот;

(ј) обезбедување пријавување на неправилности;

(к) обезбедување да НАО, Националниот фонд и Телотото за управување ги добиваат сите информации кои им се неопходни за извршување на нивните задачи.

Во однос на инвестициите во инфраструктурни проекти од вид кој вообичаено се очекува да создаде значителен нето приход, ИПАРД Агенција проценува, пред да склучи спогодба со можниот корисник, дали проектот е

од таков вид. Кога може да се заклучи дека проектот е од таков вид, ИПАРД Агенцијата обезбедува да јавната помош од сите извори не надминува 50% од вкупните трошоци кои се поврзани со проектот и истиот се смета прифатлив за ко-финансирање од Заедницата.

3. Во однос на инвестициите во проекти различни од оние за инфраструктурата од вид кој не создава значителен нето-приход, ИПАРД Агенцијата обезбедува да за кој било проект од ИПАРД Програмата вкупната јавна помош доделена од сите извори не ги надминува максималните плафони за јавни расходи одредени во член 34. Мерките за обука се сметаат за човечки капитал, а не за инвестиција за целите на овој став.

Член 15

Назначување на Ревизорско тело

1. Ревизорското тело кое треба да е назначено за ИПАРД во согласност со член 29 од Регулативата за спроведување на ИПА и член 6(е) и Анекс А од Рамковната спогодба се назначува од страна на Република Македонија.

2. Ревизорското тело е оперативно и функционално независно од системот за управување и контрола и располага со соодветна техничка стручност.

Член 16

Функции и одговорности на Ревизорското тело

1. Ревизорското тело е единствено тело за контакт со Комисијата за сите прашања поврзани со ИПАРД во однос на дистрибуција на текстовите и упатствата на Заедницата а во врска со неговите функции и одговорности.

2. Ревизорското тело функционира под одговорност на својот раководител. Ревизорското тело првенствено ги исполнува следниве функции и ги презема следниве одговорности:

(а) Во текот на секоја година, донесува и исполнува годишен работен план за ревизија кој опфаќа ревизии со цел верификување на:

i.ефективното функционирање на системите за управување и контрола;

ii.веродостојноста на сметководствените информации доставени до Комисијата.

Годишниот работен план за ревизија се доставува до Комисијата и до НКА, со примерок до НАО, пред почетокот на секоја предметна година.

(б) Поднесува извештаи и мислења како што следува:

i. годишен извештај за ревизорска активност според моделот

даден во Анекс С од Рамковната спогодба во кој се утврдени средствата користени од Ревизорското тело, со краток осврт на евентуалните слабости констатирани во системот за управување и контрола или во наодите за трансакции од ревизиите извршени во согласност со годишниот работен план за ревизија во текот на претходниот период од 12 месеци, заклучно со 30 септември во предметната година.. Годишниот извештај за ревизорска активност се доставува до Комисијата и до НКА, со примерок до НАО до 31 декември секоја година. Првиот таков извештај го опфаќа периодот од 1 јануари 2007 година до 30 септември 2008 година;

ii. годишно ревизорско мислење според моделот даден во Анекс D од Рамковната спогодба, придружен со извештај кој го поддржува ова мислење во однос на тоа дали системот за управување и контрола функционира ефективно и ги исполнува критериумите од спогодбите и од Регулативата за спроведување на ИПА. Мислењето се доставува до Комисијата и до НКА, со примерок за НАО. Во него се опфаќа истиот период и има ист краен рок како и годишниот извештај за ревизорска активност;

iii. годишно ревизорско мислење за сметките и изводот од трошоците, придружен со извештај кој го поддржува тоа мислење, или ревизорско мислење за конечно затворање на ИПАРД Програмата, заедно со конечен ревизорски извештај за завршниот извод од трошоците во согласност со Анекс Е од Рамковната спогодба. Ревизорското мислење се доставува до Комисијата и до НКА во исто време кога релевантен завршен извод од трошоците се поднесува од НАО, или во рок од три месеци од поднесувањето на тој завршен извод од трошоци.

3. Извештаите и мислењата наведени во став 2 се базираат на проверка на постапки и на избор на примерок од трансакциите.

4. Годишното ревизорско мислење на системот за управување и контрола, и поврзаните ревизорски извештаи треба да ја потврдат усогласеноста на акредитираните структури со спогодбите како и тоа дали системот за управување и контрола - дизајниран на начин кој ќе придонесе за изработка на веродостојни сметки и изводи од трошоци кои се презентираат на Комисијата и притоа ќе помогнат да се обезбеди, меѓу другото, законитост и регуларност на трансакциите опфатени во овие изводи - функционирал ефективно.

Ревизорското тело наведува, во мислењето од овој став, дали е добиено разумно уверување за:

(а) системот за управување и контрола воспоставен за функционирање на компонентата на ИПАРД за односниот период функционирал ефективно во сите значајни аспекти, и

(б) ревизорските наоди се од репрезентативна природа во однос на изјавата за гаранција на НАО.

Извештајот спомнат во овој став треба да наведе дали:

(а) системот за управување и контрола ги исполнува критериумите за акредитирање;

(б) постапките и функциите во системот за управување и контрола, обезбедуваат разумно уверување дека предвидените активности со ИПАРД Програмата се усогласени со оваа спогодба, и кои препораки се дадени за подобрување на системот,

(в) препораките за подобрување на системот за управување и контрола дадени на НАО се следат;

(г) ревизорските наоди се конзистентни со присуството или отсуството на резервираност од страна на НАО во изјавата за гаранција;

(д) одредени исклучителни трансакции или технички проблеми се појавиле во односниот период;

(ѓ) било какви значајни измени се направени по претходниот извештај за информациите.

Извештајот е пропратен со информација за бројот и квалификациите на кадарот кој ја извршил ревизијата, за извршената работа, за бројот на ревидирани трансакции, за обезбеденото ниво на материјалност и доверба, за какви било констатирани слабости и препораки дадени за подобрување, како и за активностите на ревизорското тело и на други внатрешни и надворешни ревизорски тела на системот за управување и контрола, врз основа на кои е стекнато дел или целосно уверување на ревизорското тело во однос на прашањата кои се предмет на извештајот.

5. Годишното ревизорско мислење за сметките и изводот од трошоците или, при конечно затварање на ИПАРД Програмата, ревизорско мислење за завршниот извод од трошоците, за затварање на ИПАРД Програмата или делови од ИПАРД Програмата и поврзаните ревизорски извештаи, ја опфаќаат усогласеноста на плаќањата со спогодбите само во однос на способноста на акредитираните административни структури за да се обезбеди дека усогласеноста е проверена пред да се изврши плаќањето.

Ревизорското тело наведува, во мислењето наведено во овој став, дали е добиено разумно уверување дека:

(а) потврдените сметки и изводи од трошоци, и изјавата за трошоци за конечниот биланс на придонесот на Заедницата за ИПАРД Програмата при затварање на ИПАРД Програмата или на делови од истата, доставени до Комисијата се ослободени од материјални неправилности.

(б) никакви значајни промени не влијаеле на годишното ревизорско мислење за системот на управување и контрола

За потребите на конечното затварање, ова мислење се однесува на валидноста на завршната изјава за трошоците, точноста на финансиските информации и се поткрепува со завршниот извештај за ревизорска активност.

Извештајот споменат во овој став наведува дали:

(а) годишните сметки наведени во член 50 се во согласност со книгите и податоците на националниот фонд и со ИПАРД Агенција,

(б) изјавите за трошоци од член 39 се материјално вистинити, целосни и точно ги евидентираат активностите кои се однесуваат на ИПАРД Програмата,

(в) финансиските интереси на Заедницата се правилно заштитени во однос на износите кои треба да се наплатат и, каде што е соодветно, се добиени гаранции;

(г) одредени исклучителни трансакции или технички проблеми кои се појавиле во односната финансиска година;

(д) одредени значајни промени влијаеле на системот за управување и контрола, особено во поглед на усогласеноста со критериумите за акредитација и, онаму каде што биле идентификувани области за подобрување, извршено е соодветно следење на препораките по издавањето на претходниот извештај и мислење наведени во став 4.

Извештајот е пропратен со информација за бројот и квалификациите на кадарот кој ја извршил ревизијата, за извршената работа, за бројот на ревидирани трансакции, за обезбеденото ниво на материјалност и доверба, за какви било констатирани слабости и препораки дадени за подобрување, како и за активностите на ревизорското тело и на други внатрешни и надворешни ревизорски тела на системот за управување и контрола, врз основа на кои е стекнато дел или целосно уверување на ревизорското тело во однос на прашањата кои се предмет на извештајот.

6. Ревизорското тело ја спроведува проверката на системот на управување и контрола согласно општо прифатените меѓународни ревизорски стандарди, и кои било други упатства за примена на овие стандарди утврдени од Комисијата. Во случај кога назначеното тело е државна ревизорска институција, тоа може да делегира дел или сите задачи за проверка наведени во став 2 под услов задачите да се исполнуваат ефективно. Во сите случаи, ревизорското тело ја задржува целосната одговорност за задачите.

Проверките се спроведуваат, како во текот, така и по завршувањето на секоја финансиска година.

7. Во мислењето на Ревизорското тело за годишната сметка и ревизорскиот извештај за наодите споменати во став 2 (б) (iii) првенствено се наведува дали е стекнато разумно уверување дека сметките поднесени до Комисијата се вистинити, комплетни и точни, како и дали внатрешните контроли и постапки функционирале задоволително. Мислењето и извештајот се подготвени најкасно до 15 април во годината која следи по односната финансиска година и доставени од ревизорското тело до Комисијата најдоцна до 30 април.

8. Примерок од мислењата и извештаите се доставува и до Комитетот за следење на ИПАРД наведен во член 61 .

Член 17

Соопштување информации

Република Македонија ѝ ги испраќа на Комисијата следниве информации, изјава и документи:

1. за акредитираните структури, органи и тела на системот за управување и контрола, како што е дефинирано во членовите 9, 10, 11, 13 и 14 од Рамковната спогодба:

   (а) нивниот акт за акредитирање;

   (б) нивните функции и одговорности;

   (в) каде што е соодветно, повлекувањето на нивната акредитација;

   (г) и сите други релевантни информации побарани од Комисијата.

2. за НИПАК, НКА и Ревизорското тело:

   (а) неговото/нејзиното име;

   (б) податоците за неговата/нејзината адреса;

   (в) сите други релевантни информации побарани од Комисијата.

3. за мерките кои се однесуваат на активностите финансирани од ИПАРД:

   (а) изјави за трошоците, кои исто така претставуваат побарувања за исплата, потпишани од НАО и придружени со потребните информации во согласност со член 39;

   (б) проценките за нејзините финансиски побарувања во согласност со член 38(4);

   (в) ревизорски мислења и ревизорски извештаи за системот за управување и контрола подготвени од Ревизорското тело наведено во член 28;

   (г) годишните сметки наведени во член 50 со Изјава за гаранција потпишана од страна на НАО, како што е одредено во член 27, придружени со потребните информации за нивно појаснување во согласност со член 51 и ревизорските мислења и извештаи за сметките и за изводите за трошоците подготвени од Ревизорското тело кои се наведени во член 28.

Размената на информации и документи помеѓу Комисијата и органите на Република Македонија се врши по електронски пат, со користење на сигурен систем. Кога постои неправилно функционирање на одреден компјутерски систем или нема стабилна врска, Република Македонија може, со претходно одобрување од Комисијата, да ги испрати документите во друга форма, под условите утврдени

од нејзина страна. Начините поврзани со размената на потребни податоци треба да бидат договорени помеѓу Комисијата и Република Македонија не подоцна од назначувањето на соодветните структури, органи и тела дефинирани во член 6 од Рамковната спогодба.

Пододдел 3

Контроли

Член 18

Општи начела за контрола

1. Контролите, каде што е соодветно, опфаќаат проверки пред избор на проектот, повторно мерење, проверки на квантитетот и на квалитетот на стоките и услугите кои се обезбедуваат, анализа или проверка на примерок, проверки пред исплатата, проверки по исплатата и на сите посебни одредби за спроведување на спогодбите во однос на правилноста и законитоста на трошоците.

2. Без тоа да биде во спротивност со специфичните одредби од спогодбите, Република Македонија обезбедува да законитоста и правилноста на износот кој треба да биде исплатен на барателот или на неговиот(-ите) застапник(-ици), вклучувајќи ги сите критериуми за прифталивост утврдени од страна на Заедницата или со ИПАРД Програмата, можат да бидат проверени во согласност со група показатели кои можат да се проверат а се одредени од страна на Република Македонија.

3. Без тоа да биде во спротивност со специфичните одредби на спогодбите, ниедна исплата нема да им биде извршена на барателот или на неговиот (-ите) застапник (-ици) за кои е утврдено дека вештачки ги создале условите потребни за добивање на таквите исплати, со цел да се стекнат со корист која е спротивна на целите на помошта.

4. Република Македонија определува соодветни критериуми, методи и средства за проверка на условите за доделување на помош за секоја мерка за помош.

5. Проверката на критериумите за соодветност се состои од административни проверки и проверки на самото место, кои се вршат за сите барања за одобрување и барања за исплата и ги опфаќа сите елементи кои е можно и соодветно да се контролираат. Овие проверки исто така се извршуваат по извршувањето на последната исплата за проектот, како што е одредено во член 21. Постапките обезбедуваат евидентирање на преземаниот надзор, на резултатите од проверката и на мерките преземени во врска со разликите.

6. Каде што е применливо, проверката на критериумите за прифатливост ги зема предвид резултатите од проверките извршени од други служби, тела или организации кои вршат проверки на субвенциите во земјоделството.

Член 19

Административни проверки

1. Административните проверки на барањата за одобрување првенствено опфаќаат проверка на:

   (а) прифатливост на дејноста за која се бара помошта;

   (б) почитување на критериумите за избор утврдени во ИПАРД Програмата;

   (в) усогласеност на дејноста за која се бара помошта со применетите национални правила и правилата на Заедницата, првенствено и каде што е соодветно, за јавни набавки, државна помош и други соодветни задолжителни стандарди утврдени со националното законодавство или утврдени со ИПАРД Програмата;

   (г) разумност на предложените трошоци, која се оценува со користење на соодветен систем за оценување, како што се референтните трошоци, споредбата на различни понуди или комитет за оценување;

   (д) сигурност на барателот, преку информации од трета страна.

2. Административните проверки за барањата за исплата првенствено опфаќаат, доколку тоа е соодветно за предметното барање, проверка на:

   (а) обезбедување на кофинансираните производи и услуги;

   (б) реалност на пријавените расходи;

   (в) споредба на завршената дејност со дејноста за која било поднесено барање за помош и истата била доделена.

3. Исплатите од корисниците се потврдуваат со оригинални фактури и документи кои ја докажуваат исплатата. Кога тоа не може да се направи, исплатите се потврдуваат со документи со иста вредност на докажување.

4. Административните проверки вклучуваат постапки за избегнување на неправилното двојно финансирање со други шеми на Заедницата или со национални шеми. Кога постои финансирање од други извори, овие проверки обезбедуваат дека вкупната добиена помош не ги надминува максималните дозволени граници за помош.

5. Укажувањата за неправилности се проследуваат со која било друга соодветна административна постапка.

Член 20

Проверки на самото место

1. Проверките на самото место ги опфаќаат сите обврски и задолженија на барателот или на крајниот корисник кои можат да се проверат при посетата.

2. Пред да се изврши било каква исплата, Република Македонија организира

проверки на самото место за сите барања за одобрување и за сите барања за исплата.

3. Резултатите од проверките на самото место се оценуваат за да се утврди дали утврдените проблеми се од општ карактер, носејќи ризик за други слични дејности, крајни корисници или други тела. Оценката, исто така, ги определува причините за таквите ситуации, евентуалното понатамошно испитување кое може да биде побарано и неопходната корективна и превентивна активност.

4. Може да биде дадено претходно известување за проверките на самото место, доколку целта на контролата не е загрозена. Доколку претходното известување надминува 48 часа, тоа треба да биде ограничено на неопходниот минимум, во зависност од природата на мерката и активноста која е кофинансирана.

5. Преку проверките на самото место, Република Македонија се обидува да го провери следново:

(а) дека исплатите извршени на крајниот корисник можат да се потврдат со сметководствени или со други документи кои ги поседуваат телата или фирмите кои ги спроведуваат поддржаните активности;

(б) за соодветен број на ставки на расходи, дека карактерот и времето на соодветниот расход се во согласност со одредбите на Заедницата и одговараат на одобрените спецификации за активноста и работите кои биле фактички извршени или услугите кои биле обезбедени;

(в) дека употребата или намерата за користење на активноста одговара на употребата опишана во барањето за помош од Заедницата;

(г) дека јавно финансираните активности се спроведуваат во согласност со спогодбите, особено со правилата за јавни тендери и со соодветните задолжителни стандарди утврдени со ИПАРД Програмата.

6. Освен во исклучителни ситуации, прописно евидентирани и објаснети од националните органи, проверките на самото место вклучуваат посета на местото каде што се врши активноста или, доколку таа е нематеријална, на обезбедувачот на активноста.

7. Кога на одредените контролори им е дадена обврска за проверка на барање за одобрување, тие не треба да бидат вклучени во проверките за барање за исплата за истата инвестициска активност.

Член 21

Последователни проверки

1. Кога е наложено со договорните обврски помеѓу ИПАРД Агенцијата и крајниот корисник или со одредбите од ИПАРД Програмата, проверките на крајните корисници по исплатата на помошта се извршуваат со цел да се утврди дали продолжуваат да се почитуваат условите и критериумите за

прифталивост за помошта.

2. Контролорите за последователните проверки не смеат да се вклучени во какви било претходни проверки на истата инвестициска активност

3. Целите на последователните проверки се да:

(а) се провери законитоста и правилноста на главните трансакции на инвестициските активности;

(б) се провери реалноста и сигурноста на плаќањата извршени од крајниот корисник;

(в) се обезбеди дека истата инвестиција не е финансирана на неправилен начин од различни национални извори или извори на Заедницата.

4. Последователните проверки се спроведуваат во рок од 5 години од датумот на последната исплата на крајниот корисник и за секоја година опфаќаат најмалку 50% од монетарната вредност на соодветните расходи за активностите наведени во став 1 и за кои последната исплата била направена во текот на годината. Сите инвестиции се проверуваат најмалку еднаш.

5. Секоја инвестиција, за која максималниот плафон од 50% од вкупните оправдани трошоци за инвестицијата во согласност со член 34(2) е надминат, се проверува еднаш во текот на четири години од датумот на последните исплати и втор пат во текот на петтата година од датумот на последната исплата на крајниот корисник.

6. Последователните проверки се темелат врз анализа на ризиците и на финансиските импликации на различните активности, групи на активности или мерки.

7. Примерокот на одобрените активности кои треба да се проверат во согласност со ставовите 4 и 5 првенствено го зема предвид следново:

(а) потребата за проверка на соодветна мешавина на типови и големини на активностите;

(б) сите фактори на ризик кои биле дефинирани по националните проверки или по проверките на Заедницата;

(в) потребата за одржување рамнотежа помеѓу оските и мерките.

Пододдел 4

Акредитирање и пренесување на правото за управување

Член 22

Заеднички побарувања

1. Кога на одредени лица им е дадена одговорност за дејност поврзана со управувањето, спроведувањето и следењето на ИПАРД Програмата, Република Македонија им овозможува на таквите лица да ги исполнуваат своите должности поврзани со таа одговорност, вклучувајќи и случаи кога не постои хиерархиска поврзаност помеѓу нив и телата кои учествуваат во таа дејност. Република Македонија првенствено им дава на тие лица овластување да установат преку формални работни спогодби помеѓу нив и соодветните тела:

   (а) соодветен систем за размена на информации, вклучувајќи го овластувањето за барање на информации и правото на пристап до документите и персоналот на самото место, доколку е неопходно;

   (б) исполнување на стандардите;

   (в) следење на постапките.

2. Со цел да бидат акредитирани и да имаат пренесено правото за управување со одредена мерка, структурите, органите и телата на системот за управување и контрола, како што е дефинирано во членовите 6, 7 и 8 од Рамковната спогодба, треба да имаат добро дефинирана административна организација и систем за внатрешни контроли со целосни внатрешни правилници за работа, јасни институционални и лични одговорности, кои се во согласност со критериумите утврдени во Анекс I во однос на следниве области:

   (а) внатрешна контролна средина;

   (б) планирање и управување со ризици;

   (в) контролни активности;

   (г) информации и комуникација;

   (д) активности за следење.

   Кога се работи за Телотото за управување, не се применуваат критериумите одредени во Анекс I во однос на контролни активности, активностите за планирање и управување со ризиците и следење.

3. Република Македонија може да утврди дополнителни критериуми за акредитирање за да ја земе предвид големината, одговорностите и другите специфични карактеристики на системот на управување и контрола.

4. Пред да изврши акредитирање на соодветните структури, органи и тела на системот за управување и контрола, Република Македонија треба да утврди дека нивните функции, постапки и одговорности ги опфаќаат сите потребни режими донесени за заштита на интересите на Заедницата во однос на трансакциите кои треба да бидат финансирани со ИПАРД Програмата, имено:

   (а) извршување на исплатите;

(б) безбедно чување на трезорот;

(в) сигурност на компјутерските системи;

(г) водење на сметководствена евиденција;

(д) поделба на должностите и соодветност на внатрешните и на надворешните контроли;

(ѓ) добивање на гаранциите;

(е) наплата на износите;

(ж) избор на проекти, тендерски постапки, склучување на спогодби; и

(з) почитување на правилата за набавки.

5. Националната акредитација може условно да се додели за период кој се определува во однос на сериозноста на проблемот поврзан со спроведувањето на сите неопходни промени на административните и на сметководствените режими. Во случаите кога е предвидена таква условна акредитација, мора да постои задоволително исполнување на критериумите за акредитирање, особено во следниве области;

(а) внатрешна контролна средина;

(б) контролни активности;

(в) активности за следење.

Во однос на став 2, кога се работи за Телотото за управување, критериумите утврдени во Анекс I во однос на контролните активности, не се применуваат активностите за планирање и управување со ризиците и следење.

6. Соопштението предвидено во член 17 се врши веднаш откако структурите, органите и телата дефинирани во член 6 од Рамковната спогодба за прв пат се назначуваат и, кога е соодветно, се акредитираат, а во секој случај пред било каков трошок предизвикан од нив да се наплати од ИПАРД. Тие се придружени со следниве декларации и документи поврзани со:

(а) нивните функции и одговорности;

(б) распределбата на одговорности помеѓу нивните сектори;

(в) нивниот однос со другите тела, јавни или приватни, кои се одговорни за спроведување на какви било мерки според ИПАРД;

(г) постапките со кои се обезбедуваат главните функции во однос на трошоците за ИПАРД;

(д) одредбите поврзани со безбедноста на информатичките системи; и

(ѓ) сите други релевантни информации побарани од Комисијата.

Член 23

Постапка за акредитирање на НАО и на Националниот фонд од страна на НКА

1. Пред акредитирање на НАО и на Националниот фонд, НКА треба да утврди дека режимите за административна и внатрешна контрола на тие структури ги нудат следниве гаранции:

   (а) извршени се проверките утврдени со спогодбите;

   (б) потребните документи се претставени во временскиот рок и во формата наведена во спогодбите;

   (в) документите се достапни и се чуваат на начин кој ја обезбедува нивната целосност, валидност и читливост со текот на времето, вклучително кога се работи за електронските документи во однос на спогодбите.

2. Проверката наведена во став 1 се спроведува во согласност со Меѓународните општоприфатени ревизорски стандарди.

3. НКА обезбедува да сметководствениот систем на Националниот фонд ги задоволува меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди.

4. Соопштението за акредитацијата на НАО и на Националниот фонд се доставува до Комисијата со примерок до Ревизорското тело. Тоа ги содржи следниве податоци за НАО и за Националниот фонд кои се акредитирани да ги спроведуваат функциите и одговорностите утврдени во член 11:

   (а) името и статутот на соодветните структури, тела и органи;

   (б) условите за административна, сметководствена и внатрешна контрола под кои се вршат плаќањата поврзани со спроведувањето на ИПАРД Програмата;

   (в) актот за акредитирање кој се состои од писмена потврда дека соодветните структури, тела и органи ги исполнуваат критериумите за акредитирање и, кога е соодветно, ги наведува насоките во однос на промените и утврдениот период;

   (г) информации за следново:

   - одговорностите пренесени на НАО и на Националниот фонд,
   - распределбата на одговорности помеѓу нивните сектори,
   - нивниот однос со други тела, јавни или приватни, кои, исто така, се одговорни за спроведување на мерки со кои наплатува расходи од ИПАРД Програмата,
   - постапките кои обезбедуваат дека системот за управување и внатрешна контрола е спроведен на соодветен начин, со цел да ги исполни критериумите утврдени во Анекс I, каде што е применливо, дека соодветно планираните постапки и структури,

кои се предмет на акредитирање, вистински функционираат,

- одредбите за внатрешните ревизии.

5. НКА обезбедува да сите предложени измени во податоците наведени во член 22 и 23 по нивната акредитација се доставуваат до Комисијата, со примерок до Ревизорското тело, за проверка и одобрување пред нивното спроведување.

6. Доколку НКА утврди дека НАО и/или Националниот фонд не ги исполнуваат критериумите за акредитирање, тој се осврнува на упатствата за НАО во кои се наведени потребните услови кои треба да бидат исполнети пред да може да се даде акредитација.

7. По акредитирањето на НАО и на Националниот фонд, НКА врши надзор над истите. За таа цел, тој/таа ги користи информациите кои му се на располагање, вклучувајќи ги, меѓу другото, изјавите за потврдување на НАО и извештаите и мислењата на Ревизорското тело. Најмалку на секои две години, тој/таа проверува дали НАО и Националниот фонд продолжуваат да ги исполнуваат критериумите за акредитирање. Тој/таа ја известува Комисијата за резултатите од проверката.

8. Република Македонија воспоставува систем кој обезбедува сите информации кои укажуваат на тоа дека НАО и/или Националниот фонд не ги исполнуваат критериумите за акредитирање му се соопштуваат на НКА без одложување.

Член 24

Постапка за акредитирање на Оперативната структура

1. Пред акредитирањето на ИПАРД Агенција, НАО утврдува дали неговите режими за административна, сметководствена, платежна и внатрешна контрола ги нудат следниве гаранции:

   (а) прифатливоста на апликациите и исполнувањето на спогодбите се проверуваат пред да бидат потпишани договорите со барателите и пред да се евидентираат обврските;

   (б) прифаќањето на барањата за исплата, како и нивната соодветност со спогодбите, се проверуваат пред да биде одобрена исплатата;

   (в) обврските и извршените исплати се точно и целосно евидентирани во сметките;

   (г) извршени се проверките утврдени со спогодбите;

   (д) потребните документи се претставени во временскиот рок и во формата наведена во спогодбите;

   (ѓ) документите се достапни и се чуваат на начин кој ја обезбедува нивната целосност, валидност и читливост со текот на времето, вклучително кога се работи за електронските документи во однос на

спогодбите.

2. Доколку НАО утврди дека ИПАРД Агенцијата не ги исполнува критериумите за акредитирање, тој/таа се обраќа кај раководителот одговорен за задачите дадени како инструкции на неговото тело во кои се наведени потребните услови кои треба да бидат исполнети пред да може да се даде акредитација.

3. ИПАРД Агенцијата ги чува документите кои ги оправдуваат извршените исплати и документите кои се однесуваат на спроведувањето на пропишаните административни и физички проверки. Кога соодветните документи се чуваат од телата одговорни за одобрување на расходот, тие тела треба да поднесуваат извештаи до ИПАРД Агенцијата за бројот на спроведените проверки, нивната содржина и преземените дејствија во однос на резултатите.

4. НАО обезбедува да сметководствениот систем на ИПАРД Агенцијата ги задоволува меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди.

5. НАО утврдува дали начинот за административна и внатрешна контрола на Телото за управување ги нудат следниве гаранции:

(а) потребните документи се претставени во временскиот рок и во формата наведена во спогодбите;

(б) документите се достапни и се чуваат на начин кој ја обезбедува нивната целосност, валидност и читливост со текот на времето, вклучително кога се работи за електронските документи во однос на спогодбите.

6. Проверките наведени во ставовите 1 и 5 се спроведуваат во согласност со меѓународните општоприфатени ревизорски стандарди.

7. Доколку НАО утврди дека Оперативната структура ги исполнува сите релевантни критериуми, тој/таа продолжува со акредитацијата. Во спротивен случај, тој се осврнува на упатствата за Оперативната структура поврзани со административните и сметководствените режими, а особено со сите услови кои Оперативната структура треба да ги исполни пред да може да биде дадена акредитација.

8. Соопштението за акредитацијата на Оперативната структура се доставува до НКА и до Комисијата, со примерок за Ревизорското тело. За таа цел, НАО ги соопштува следниве податоци за Оперативната структура која е акредитирана да ги спроведува функциите и одговорностите одредени во членовите 13 и 14.

(а) името и статутот на телата во состав на Оперативната структура;

(б) условите за административна, сметководствена и внатрешна контрола под кои се вршат плаќањата поврзани со спроведувањето на ИПАРД Програмата;

(в) актот за акредитирање кој се состои од писмена потврда дека телата во состав ги исполнуваат критериумите за акредитирање и, кога е

соодветно, ги наведува насоките во однос на промените и утврдениот период;

(г) информација за следново:

- одговорностите пренесени на телата во состав на Оперативната структура,
- распределбата на одговорности помеѓу нивните сектори,
- нивниот однос со други тела, јавни или приватни, кои, исто така, се одговорни за спроведување на мерки со кои наплатува расходи од ИПАРД Програмата,
- постапките со кои се добиваат, проверуваат и потврдуваат барањата за исплата од крајните корисници и со кои трошоците се потврдуваат, исплаќаат и оправдуваат,
- одредбите за внатрешните ревизии.

Соопштенијата за резултатите од двете проверки наведени во ставовите 1 и 5 од овој член исто така се доставуваат до Комисијата и до НКА, со примерок за Ревизорското тело.

9. НАО обезбедува да сите предложени измени во податоците наведени во член 22 и 23(1) и (5) по нивната акредитација се доставуваат до Комисијата и до НКА, со примерок до Ревизорското тело, за проверка и одобрување пред нивното спроведување.

10. НАО постојано ја следи работата на Оперативната структура. Најмалку на секои две години, тој/таа проверува дали Оперативната структура продолжува да ги исполнува критериумите за акредитирање. Тој/таа го известува НКА и Комисијата, со примерок за Ревизорското тело, за резултатите од проверката.

11. Република Македонија воспоставува систем кој обезбедува сите информации кои укажуваат на тоа дека Оперативната структура не ги исполнува критериумите за акредитирање да му се соопштуваат на НАО без одложување.

Член 25

Постапка за пренесување на правото за управување од страна на Комисијата

1. НКА ја известува Комисијата за акредитацијата на НАО и на Националниот фонд и за назначувањето на другите структури, органи и тела утврдени во целосната рамка дефинирана во член 6 од Рамковната спогодба, но надвор од системот за управување и контрола, не подоцна од известувањето за првата акредитација на Оперативната структура.

2. Република Македонија ѝ дозволува на Комисијата да го провери исполнувањето на условите утврдени во член 9 пред да донесе одлука за пренесување на правото за управување.

3. За утврдување на усогласеноста со условите и со членовите споменати во вториот став, Комисијата:

- ги проверува акредитираните постапки и структури на НАО, Националниот фонд и на Оперативните структури поврзани со спроведувањето на ИПАРД Програмата и, каде што е соодветно, постапките и структурите на другите тела на кои можеле да им бидат делегирани функции во согласност со Анекс I,

- обезбедува ефективно функционирање на другите структури, органи и тела утврдени во целосната рамка дефинирана во член 6 од Рамковната спогодба, но надвор од системот за управување и контрола,

- спроведува проверки на самото место.

4. Пренесувањето на надлежностите од Комисијата на Република Македонија може да се разгледа за соодветната структура, орган или тело на системот за управување и контрола кога се исполнети следниве услови, во понатамошниот текст „условите“:

(а) обврската на НАО за поднесување на целосната финансиска одговорност и обврска за ИПАРД Програмата;

(б) исполнување на минималните критериуми како што се одредени во ставовите 1, 2, 3 и 4 од член 22;

(в) неодамнешна финансиска и оперативна ревизија која покажува ефективно и навремено управување со помошта на Заедницата или национални мерки од сличен карактер;

(г) правила за набавки за кои е потврдено од Комисијата дека ги исполнуваат критериумите од член 23 од Рамковната спогодба;

(д) сите други структури, органи и тела (утврдени во целосната рамка дефинирана во член 6 од Рамковната спогодба, но надвор од системот за управување и контрола) се воспоставени и функционираат ефективно.

5. За целите на став 4, соодветните структури, органи и тела имаат подготвено постапки за да обезбедат:

(а) сите соопштенија до Комисијата да се темелат на информации од соодветно потврдени извори;

(б) сите соопштенија до Комисијата да се соодветно одобрени пред да бидат предадени;

(в) постоење на ревизорска трага за потврдување на информациите предадени на Комисијата;

(г) евиденцијата за информациите кои се добиени и предадени да се чува на сигурно место, во хартиен или компјутерски формат.

6. Одлуката за пренесување на правото за управување со помошта на системот за управување и контрола во Република Македонија може условно да се изврши за период кој се определува во однос на сериозноста на проблемот поврзан со спроведувањето на сите неопходни услови. Во случаите кога е предвидено такво условно пренесување на надлежностите, треба да постои задоволително исполнување на првите два услови утврдени во став 4.

7. НКА ја известува Комисијата, со примерок за Ревизорското тело, за секој план направен во согласност со став 6, како и за неговото спроведување.

8. Доколку Комисијата установи дека Република Македонија не ја исполнила обврската за правење на корективен план во согласност со став 6 или дека системот за управување и контрола продолжува да биде акредитиран без целосно да го спроведе таквиот план во определениот рок, таа го одложува или повлекува пренесувањето на правата за управување и ги следи евентуалните останати недостатоци во согласност со член 54.

9. Комисијата го известува Комитетот за земјоделските фондови за одлуката за пренесување на правото за управување на Република Македонија или за секоја друга значителна промена која влијае на оваа одлука.

Член 26

Надзор, контрола и ревизија од страна на Комисијата и на Европскиот суд на ревизори

1. Примената од страна на Република Македонија на спогодбите, како и на ИПАРД Програмата и последователните спогодби кои произлегуваат од нив е предмет на контрола од Комисијата, вклучувајќи ја Европското биро за борба против измама (ОЛАФ) и ревизиите на Европскиот суд на ревизори. Соодветно овластените агенти или претставници на Комисијата и на ОЛАФ имаат право да спроведуваат било каква техничка и финансиска проверка која Комисијата и ОЛАФ ја сметаат за неопходна заради следење на спроведувањето на ИПАРД Програмата, вклучувајќи посета на работните места и на просториите во кои се спроведуваат дејности финансирани од страна на Заедницата. Комисијата ѝ дава доволно претходно известување за таквите инспекции на Република Македонија. Службеници на Република Македонија можат исто така да учествуваат во инспекциите.

2. Република Македонија ги обезбедува сите потребни информации и документи, вклучувајќи компјутеризирани податоци и ги презема сите соодветни мерки за олеснување на работата на лицата кои имаат насоки да извршат ревизии или инспекции.

3. Република Македонија чува евиденција и сметки соодветни за определување на услугите, испораките, работите и грантовите финансирани со Повеќегодишната финансиска спогодба наведена во член 35 во согласност со сигурни сметководствени постапки. Република Македонија, исто така, обезбедува агентите и претставниците на Комисијата,

вклучувајќи ја и ОЛАФ, да имаат право да ги проверуваат сите релевантни документи и сметки кои се однесуваат на ставки финансирани со соодветната Повеќегодишна финансиска спогодба и да му помагаат на Европскиот суд на ревизори во извршувањето на ревизиите поврзани со употребата на фондовите на Заедницата. Со цел да ги подобри проверките, Комисијата, во договор со Република Македонија, може да побара помош од националните органи за одредени инспекции и истраги.

4. Со цел да обезбеди ефикасна заштита на финансиските интереси на Заедницата, Комисијата, вклучувајќи ја и ОЛАФ, може исто така да спроведе проверки и контроли на самото место на документацијата и во согласност со Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 2185/1996 на Советот од 11 ноември 1996 година[13].

5. Контролите и ревизиите опишани погоре се применуваат за сите изведувачи и подизведувачи кои добиле средства од Заедницата, вклучувајќи ги сите соодветни информации кои се наоѓаат во документите на Националниот фонд на Република Македонија поврзани со националниот придонес.

6. Без тоа да биде во спротивност со одговорностите на Комисијата и на Европскиот суд на ревизори, сметките и активностите на Националниот фонд и, каде што е применливо, на ИПАРД Агенцијата можат да бидат проверени по избор на Комисијата од самата Комисија или од надворешен ревизор определен од страна на Комисијата.

Член 27

Изјава за гаранција од НАО

1. Изјавата за гаранција е во согласност со содржината и форматот утврден во Анекс В од Рамковната спогодба и може да биде квалификувана со резервираност која го одредува можното финансиско влијание. Во тој случај, таа треба да вклучува корективен акциски план и прецизен распоред за негово спроведување за потоа да дава потврда за спроведувањето на мерките и повлекувањето на соодветната резервираност.

2. Изјавата за гаранција се темели на ефективниот надзор на системот за управување и контрола кој функционира во текот на годината.

3. Изјавата за гаранција е придружена со информација која го опфаќа периодот од претходните 12 месеци, особено за:

(а) бројот на побараните исплати за секоја мерка на ИПАРД, како и вкупниот проверен износ;

(б) резултатите од претходните проверки спроведени во согласност со членовите 19 и 20 кои ги наведуваат намалувањата и исклучувањата;

(в) бројот на последователните проверки спроведени во согласност со член 21, износот на трошоците кој е проверен и резултатите од проверките, наведувајќи ги намалувањата и исклучувањата;

[13] Сл. весник L 292, 15.11.1996 год., стр.2

4. НАО ја врши својата проверка на системот за управување и конт согласност со спогодбите и сите други упатства за примена на овие од утврдени од Комисијата. Тој може да делегира некои или сите зада проверка под услов задачите да се исполнуваат ефективно. Во сите слу НАО ја задржува целосната одговорност за задачите.

5. Комитетот за следење на ИПАРД наведен во член 61 добива примерок од изјавата за гаранција.

Член 28

Подготвување извештаи и мислења од страна на Ревизорското тело и нивно следење од страна на НАО и Комисијата

1. Ревизорското тело првенствено ги подготвува следниве извештаи и мислења:

   (а) годишен извештај за ревизорска активност според моделот даден во Анекс С од Рамковната спогодба;

   (б) годишно ревизорско мислење, придружено со извештај кој го поддржува ова мислење, за системот за управување и контрола во согласност со моделот даден во Анекс D од Рамковната спогодба;

   (в) годишното ревизорско мислење за сметките и изводот од трошоци, придружен со извештај кој го поддржува ова мислење, или ревизорско мислење за конечно затварање на ИПАРД Програмата, заедно со конечен ревизорски извештај за завршниот извод од трошоците, во согласност со моделот даден во Анекс Е од Рамковната спогодба.

2. По добивањето на годишниот извештај за ревизорска активност и годишните ревизорски мислења наведени во став 1, НКА проценува дали е потврдено постојаното исполнување на сите критериуми за ова акредитирање. Доколку некој од применливите критериуми одредени во член 23 не се исполнети, или повеќе не се исполнуваат, НКА постапува во согласност со член 13(2) од Рамковната спогодба.

3. По добивањето на годишниот извештај за ревизорска активност и годишното ревизорско мислење наведено во став 1, НАО треба да:

   (а) одлучи дали е потребен корективен план или конкретни утврдени подобрувања на системот за управување и контрола, доколку се побарани, ги забележува одлуките во тој поглед и обезбедува навремено спроведување на тие корективни дејствија или подобрувања;

   (б) ги направи потребните прилагодувања на изјавата за трошоци за Комисијата во согласност со член 55.

Комисијата може да реши самата да преземе последователна активност како одговор на извештаите и мислењата, на пример преку иницирање на финансиска корективна постапка, или да бара Република Македонија да преземе активности,

информирајќи ги НКА и НАО за својата одлука.

Член 29

Посебни тела

Во целосната рамка определена од структурите и органите наведени во член 9, функциите опишани во членовите 13 и 14 можат да се групираат и доделуваат на специфични тела во рамките или надвор од оперативната структура која е првично определена. Ова групирање или доделување ја почитува соодветната поделба на задолженија наложена со Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 1605/2002 и обезбедува крајната одговорност за функциите опишани во наведениот член да остане кај Оперативната структура која е првично определена. Таквото преструктуирање се формализира со спогодби во писмена форма и е предмет на акредитирање од НАО и, доколку НКА утврди дека постојаното исполнување на сите критериуми наведени во спогодбите е потврдено, се доставува за пренесување на правото за управување од Комисијата.

ОДДЕЛ III

ФИНАНСИСКИ ОДРЕДБИ

Пододдел 1

Општи одредби

Член 30

Опсег

Овој оддел ги утврдува финансиските одредби за извршување на ИПАРД Програмата и ги надополнува Оддел I и IV од Рамковната спогодба.

Член 31

Општи правила за финансиската помош

1. Сите дејности кои добиваат помош од ИПАРД Програмата треба да бидат заеднички финансирани од Република Македонија и од Заедницата. Кога извршувањето на дејностите зависи од финансиските придонеси од сопствените извори на Република Македонија или од други извори и фондови, финансирањето од Заедницата станува достапно во исто време со финансискиот придонес на Република Македонија и/или другите средства и фондови. Меѓутоа, кога се работи за крајни корисници од јавниот сектор, придонесот на Заедницата може да се добие подоцна од придонесот од другите јавни тела. Во ниеден случај придонесот на Заедницата не може да се добие пред придонесот од јавните тела во Република Македонија.

2. Во случаи кога билансот на ИПАРД евро сметката е недоволен за да се покријат барањата за исплати доставени од крајните корисници во

очекување на добивањето на плаќања од Комисијата, Република Македонија користи национални фондови за претходно да го финансира придонесот на ЕУ. Во вакви случаи, националните фондови се сметаат како фондови на Заедницата и одредбите на член 45(1) и (2) се применуваат во моментот кога целосната исплата на националниот придонес и на придонесот на Заедницата кој е претходно финансиран од националните фондови ќе се евидентира во сметките на Националниот фонд.

3. Придонесот на Заедницата ќе го кофинансира јавниот расход кој е фактички платен од страна на крајниот корисник.

4. Финансирањето на Заедницата е предмет на исполнување на обврските на Република Македонија според спогодбите и според Повеќегодишната спогодба за финансирање во согласност со член 35.

5. Националниот фонд, во име на Република Македонија, отвора сметка во евра за ИПАРД Програмата, во понатамошниот текст „ИПАРД евро сметка", во финансиска или трезорска институција од која се добива камата. Сметката се користи за добивање на исплатите наведени во член 38 и се користи исклучиво за трансакции поврзани со таа програма. Истата е во евра и не е подложна на било какви давачки или даноци.

Република Македонија ја известува Комисијата за името или бројот на сметката во согласност со форматот од Анекс V.

6. Република Македонија ѝ доставува на Комисијата примерок со потписите на сите учесници вклучени во побарувањата за исплата од Заедницата според член 39. НАО е контакт лице за финансиските информации кои се испраќаат помеѓу Комисијата и Република Македонија. Размената на информации, каде што е соодветно, се врши по пат на сигурниот систем наведен во член 17, користејќи постапки кои се договорени помеѓу Комисијата и Република Македонија.

Член 32

Прифатливост на трошоци

1. Трошоците исплатени пред датумот на пренесување на правото за управување во ниеден случај не се прифатливи, со исклучок на техничката помош и на општите трошоци, опфатени со мерката за техничка помош на ИПАРД Програмата и дејностите наведени во став 6(в).

2. Трошоците се прифатливи доколку се во согласност со принципите на стабилно финансиско управување и, особено, со економијата и рентабилноста.

3. Република Македонија ја известува Комисијата за правилата во врска со прифатливоста на трошоците за секоја мерка. Таа, исто така, ја известува Комисијата за трошоците кои јасно се предвидени во стандардниот (-ите) договор (-и) за секоја мерка издадена од ИПАРД Агенцијата за корисниците. Комисијата ја известува Република Македонија за тоа дали ги прифаќа или не ги прифаќа предложените правила во рок од три месеци по добивањето на истите, но во секој случај не подоцна од датумот кога Одлуката на

Комисијата за пренесување на правото за управување со помошта предвидено во член 25 е донесена. Правилата и трошоците се применуваат оттогаш.

4. Следниве трошоци не се прифатливи, според ИПАРД Програмата:

(а) даноци, вклучувајќи даноци на додадена вредност;

(б) царини и увозни давачки, или некои други давачки;

(в) купување, изнајмување или закуп на земја и постојни објекти, независно од тоа дали закупот ќе доведе до пренесување на сопственоста на закупецот;

(г) казни, финансиски казни и трошоци од судски спорови;

(д) оперативни трошоци;

(ѓ) користени машини и опрема;

(е) банкарски давачки, трошоци за гаранции и слични давачки;

(ж) трошоци за конверзија, давачки и загуби од девизниот курс поврзани со ИПАРД евро сметката, како и други исклучиво финансиски трошоци;

(з) придонеси во натура;

(ѕ) купување на права за земјоделско производство, животни, годишни растенија и нивно засадување;

(и) секое одржување, амортизирање и трошоци за наем;

(ј) какви било трошоци на јавната администрација во управување и спроведување на помошта, имено оние на Оперативната структура и, особено, режиски трошоци, наеми и плати на персоналот ангажиран за активности на управување, спроведување, следење и контрола.

По пат на отстапување од потставовите (в) и (д), точките споменати во овие потставови може да се прифатливи според мерките „подготовка и спроведување на стратегиите за локален рурален развој„ и „поддршка за воспоставување на производствени групи„.

5. Освен ако Комисијата јасно и недвосмислено не реши поинаку, следниве трошоци, исто така, не се прифатливи:

(а) трошоците за сите услуги, испораки и работи кои имаат износ поголем од оној кој одговара на ЕУР 10 000 за кој корисникот не добил понуди од најмалку три испорачатели, чии оригинали се вклучуваат во барањата за одобрување на проекти,

(б) трошоците за проекти кои, пред завршувањето, им наплатиле надоместоци на корисници или учесници, освен доколку добиените надоместоци се одземени од пријавените трошоци,

(в) трошоци за промоции, различни од промоциите од колективен интерес;

(г) трошоците направени од крајниот корисник кога повеќе од 25% од неговиот капитал е во сопственост на јавно тело или тела, освен доколку Комисијата така решила во специфичен случај врз основа на целосно оправдано барање од Република Македонија. Комисијата ја донесува својата одлука во рок од три месеци од приемот на барањето. Овој исклучок не се применува за трошоците за инфраструктура или човечки капитал.

6. Независно од ставовите 4 и 5, кога се работи за инвестиции:

(а) прифатливите трошоци се ограничени на изградба или подобрување на недвижен имот;

(б) купувањето или закупот со купување (лизинг) на нови машини и опрема, вклучувајќи компјутерски софтвер, до пазарната вредност на имотот се смета за прифатливо; другите трошоци поврзани со договорот за закуп, како добивка на закуподавачот, каматни трошоци за рефинансирање, режиски трошоци и трошоци за осигурување, не се прифатливи;

(в) општите трошоци поврзани со расходите наведени во точките (а) и (б) од овој став како надоместоци за консултирање на архитекти, инженери и други надоместоци за консултации, физибилити студии, добивање на патент права и лиценци се прифатливи до плафон од 12% од трошоците наведени во споменатите точки (а) и (б) во согласност со следниве услови:

- за проектите со прифатливи трошоци за инвестициите наведени во потставовите (а) и (б) поголеми од 3 милиони евра, трошоците за подготовка на деловниот план не можат да бидат поголеми од 3% од прифатливите трошоци за тие инвестиции,

- за проектите со прифатливи трошоци за инвестициите наведени во точките (а) и (б) од најмалку 1 милион евра, но не повеќе од 3 милиони евра, трошоците за подготовка на деловниот план не можат да бидат поголеми од 4% од прифатливите трошоци за тие инвестиции, и

- за проектите со прифатливи трошоци за инвестициите наведени во точките (а) и (б) помали од 1 милиони евра, трошоците за подготовка на деловниот план не можат да бидат поголеми од 5% од прифатливите трошоци за тие инвестиции.

Деталните одредби за максималниот прифатлив износ според овој став се утврдуваат во ИПАРД Програмата врз основа на проценка на нивото на трошоците за слични дејности во Република Македонија.

7. Инвестициските проекти останууваат прифатливи за финансирање од Заедницата под услов тие, во петте години од последната исплата од ИПАРД Агенција, да не подлегнале на значителни промени. Значителни

промени на одреден проект се оние кои:

- влијаат на неговиот карактер или на условите за спроведување или даваат неправилна предност на фирма или на јавно тело, и/или

- произлегуваат или од промена на карактерот на сопственоста на дел од инфраструктурата, или од прекин или менување на локацијата на кофинансираната производствена дејност.

Кога некоја таква промена ќе се установи од Република Македонија, истата без одлагање ја информира Комисијата.

8. Ниеден проект не е прифатлив за кофинансирање во случај кога Република Македонија ги намалила износите кои се плаќаат или се исплатени на крајниот корисник, кога ова намалување се применува само за исплати според ИПАРД Програмата. Меѓутоа, ИПАРД Агенција може да ги намали износите заради:

- поголеми исплати според ИПАРД Програмата,

- крајниот корисник не ги исполнува условите според ИПАРД Програмата.

9. Во случај Комисијата да утврдила дека исклучителна природна непогода ја зафатила Република Македонија, таа може, врз основа на основано барање од Република Македонија, за соодветни проекти во погодениот регион и за одреден период да одобри отстапувања од одредбите на ставовите 5(а), (г) и 7.

10. Во случај Комисијата да утврдила дека трошоците не се целосно во согласност со спогодбите, а особено со начелата одредени во овој член, таа ги проценува износите кои не се прифатливи според ИПАРД Програмата врз основа на сериозноста на забележаната несообразност. Таа ја зема предвид природата и сериозноста на несообразноста и финансиската штета која ѝ е предизвикана на Заедницата. Во случаите кога е предвидена таква одлука, треба да постои задоволително исполнување на првите два услови утврдени во став 4 од член 25.

Член 33

Правила за набавки

1. За целите на оваа спогодба, договорниот орган во согласност со член 167 од Финансиската регулатива е национално тело од јавниот сектор кое е краен корисник на помошта од програмата.

2. Во однос на член 23(4) од Рамковната спогодба, кога крајниот корисник е тело од јавниот сектор, секое барање за претходно одобрување од Комисијата вклучено во постапките и стандардните документи наведени во него не се применува.

3. Во случај Комисијата да утврдила дека исклучителна природна непогода ја зафатила Република Македонија, и врз основа на основано барање од

Република Македонија, Комисијата може во согласност со член 57 (2) (г) да одобри поедноставни постапки за соодветни проекти во погодениот регион и за одреден период.

Член 34

Интензитет на помошта и стапка на учество од Заедницата

1. За целите на ИПАРД Програмата, учеството на Заедницата се пресметува врз основа на јавните расходи.

2. Јавните расходи не го надминуваат прагот од 50% од вкупните прифатливи трошоци на инвестицијата. Сепак, овој праг е:

   (а) 55% за инвестиции во земјоделските стопанства направени од млади земјоделци;

   (б) 60% за инвестиции во земјоделските стопанства во планинските области;

   (в) 65% за инвестиции во земјоделските стопанства во планинските области направени од млади земјоделци;

   (г) 75% за инвестициите наведени во став 4(б) и за инвестициите во земјоделските стопанства за спроведување на Директивата 91/676/ЕЕЗ на Советот од 12 декември 1991 година[14], која е предмет на постоење на национална стратегија за нејзино спроведување;

   (д) 100% за инвестиции во инфраструктура која нема карактер да создаде значителен нето-приход;

   (ѓ) 100% за мерките наведени во член 182 од Регулативата за спроведување на ИПА.

3. Во определување на стапката на јавните расходи за целите на овој член, нема да се води сметка за националната помош за олеснување на пристапот до заеми доделени без било какво учество на Заедницата обезбеден во согласност со Регулативата за спроведување на ИПА.

4. Придонесот на Заедницата не го надминува плафонот од 75% од јавните расходи. Меѓутоа, тој праг е:

   (а) 80% за мерките опфатени со приоритетната оска 2 наведена во член 171(3) од Регулативата за спроведување на ИПА и за дејностите опфатени со член 182 од Регулативата за спроведување на ИПА;

   (б) 85% кога се работи за инвестициски проекти спроведени во региони за кои Комисијата определила дека се случиле исклучителни природни непогоди.

Пододдел 2

[14] Сл. весник на ЕУ L 375, 31.12.1991, стр. 1.

Управување со финансиски средства

Член 35

Одлуки и спогодби за финансирање

По донесувањето на одлука за финансирање од Комисијата за одобрување на ИПАРД Програмата во согласност со член 39 од Регулативата за воспоставување на ИПА и по склучувањето на Рамковната спогодба и на оваа спогодба, во согласност со член 8 од Регулативата за воспоставување на ИПА се склучува Повеќегодишна финансиска спогодба (во понатамошниот текст „ МФА"). МФА ги расчленува повеќегодишните законски обврски и периодот на важност на тие обврски, кои се расчленети за неколку години во годишни износи. МФА се ревидира на годишна основа за да се земат предвид износите предвидени во соодветниот Повеќегодишен индикативен плански документ (МИПД) и, каде што е соодветно, измените на оваа спогодба.

Член 36

Задолженија од Комисијата

Комисијата автоматски се ослободува од кој било дел од буџетската обврска за ИПАРД Програмата кога до 31 декември од третата година по годината во која е преземена буџетската обврска:

- тој не е искористен за целите на претходно финансирање во согласност со член 40, или
- тој не е искористен за вршење на меѓу-исплати во согласност со член 41, или
- не е доставена изјава за трошоците во врска со истиот.

Член 37

Финансиски план на ИПАРД Програмата

1. Финансискиот план за ИПАРД Програмата го утврдува првенствено максималниот износ на учеството на Заедницата, неговото расчленување по години, расчленување по приоритет и стапките за кофинансирање применливи за секој приоритет и за целите на следење на програмата, индикативно расчленување по мерки.

2. Финансискиот план влегува во сила и финансиските активности на ИПАРД Агенцијата почнуваат исклучиво по донесувањето на ИПАРД Програмата од Комисијата и по донесувањето на одлуката за пренесување на правото за управување на системот за управување и контрола.

3. Финансискиот план за ИПАРД Програмата и сите прилагодувања на истиот се внесуваат во сигурен систем за размена на информации и документи помеѓу Комисијата и Република Македонија како што е наведено во член 17.

Член 38

Исплати од Комисијата

1. Само помошта според ИПАРД Програмата доделена во согласност со спогодбите и исплатена од ИПАРД Агенцијата е предмет на кофинансирање од страна на Заедницата.

2. Исплатите од Комисијата на учеството на Заедницата се вршат во границите на достапните средства во согласност со ПСФ наведено во член 35. Секоја исплата се книжи во најрано отворената буџетска обврска преземена за ИПАРД Програмата.

3. Исплатите се во вид на претходно финансирање, меѓу-исплати и исплата на крајниот биланс. Тие се пресметуваат врз основа на учеството на Заедницата за финансирање на соодветните дејности до износот добиен со примена на стапката за кофинансирање утврдена за секоја приоритетна оска во важечкиот финансиски план на прифатливи трошоци, кои се предмет на максимално учество на Заедницата за секоја приоритетна оска.

4. До 28 февруари секоја година, Република Македонија, користејќи го моделот од Анекс IV, доставува до Комисијата прогноза за нејзините можни изјави за трошоците за соодветната финансиска година и за следната финансиска година, во врска со ИПАРД Програмата. Комисијата може да побара ажурирање на прогнозата доколку е соодветно.

5. Комбинираниот вкупен износ на исплатите за претходно финансирање и меѓу-исплатите не надминува 95% од учеството на Заедницата утврден во табелата за финансирање на ИПАРД Програмата.

6. Кога е достигнат прагот наведен во став 5, НАО продолжува да ги доставува до Комисијата потврдените изјави за трошоците во согласност со член 39, како и информациите за враќање на средства.

7. Исплатите од Комисијата за Националниот фонд се вршат во евра на ИПАРД евро сметката, при достапност на буџетските одобрувања и во согласност со одредбите утврдени во членовите 40, 41, 42 и 43 и во МФА, под услов проверките наведени во овие членови да не утврдиле какви било проблеми.

8. Република Македонија обезбедува да крајните корисници го добијат вкупниот износ од јавниот придонес навреме и во целост. Никаква конкретна давачка или друга давачка со сличен ефект со која би се намалиле овие износи за крајните корисници нема да биде воведена.

9. Расходите можат да се покријат со финансирање од Заедницата само доколку биле реално направени и платени од крајниот корисник. Трошоците платени од крајните корисници се поткрепуваат со примени фактури или сметководствени документи со иста вредност на докажување. Кога помошта не е во функција на расход, може да бидат прифатени други соодветни документи, како што е наведено во ИПАРД Програмата. Во сите случаи, трошоците се потврдуваат од НАО.

Член 39

Изјава за трошоците

1. НАО изработува изјави за трошоците за ИПАРД Програмата. Овие изјави исто така претставуваат барања за исплата и за секоја мерка на ИПАРД Програмата го покриваат износот на прифатливите јавни расходи за кои ИПАРД Агенцијата всушност го исплатила соодветното учество на Заедницата во текот на референтниот период.

2. Изјавите за трошоците се подготвуваат во согласност со моделот од Анекс II. Тие се потпишуваат, потврдуваат и доставуваат од НАО, во име на Република Македонија до Комисијата, со примероци за НКА и за Ревизорското тело.

3. Откако ќе бидат исполнети одредбите од член 37(2), Република Македонија ги доставува до Комисијата своите изјави за трошоците до следниве рокови:

   (а) најдоцна до 30 април, кога се работи за расходи во периодот од 1 јануари до 31 март;

   (б) најдоцна до 31 јули, кога се работи за расходи во периодот од 1 април до 30 јуни;

   (в) најдоцна до 31 октомври, кога се работи за расходи во периодот од 1 јули до 30 септември;

   (г) најдоцна до 31 јануари, кога се работи за расходи во периодот од 1 октомври до 31 декември;

   Трошоците пријавени за одреден период може да содржи исправки на податоците пријавени за претходните периоди од истата финансиска година.

   Изјавите се испраќаат и во случаи кога не се бара враќање на средствата.

4. Кога постојат несогласувања, разлики во толкувањето или неусогласености поврзани со изјавите за трошоците за одреден референтен период, кои произлегуваат првенствено од несоопштување на информациите кои се бараат според спогодбите и за истите се потребни понатамошни проверки, Република Македонија е обврзана да обезбеди дополнителни информации. Таквите информации се обезбедуваат во согласност со членовите 40, 41 и 43.

   Временскиот рок за плаќање утврден во став 6 во таквите случаи може да се прекине за целиот или за дел од износот за кој се бара исплата, од датумот на кој е испратено барањето за информации до приемот на бараните информации, но не подоцна од датумот на кој е доставена изјавата за трошоците за следниот период.

   Доколку не се пронајде решение во тој временски рок, Комисијата може да ги одложи или намали исплатите во согласност со член 46.

5. Кумулативните податоци поврзани со трошоците направени до 30 септември, кои треба да се достават до Комисијата најдоцна до 31 октомври,

можат да се коригираат само во годишните сметки кои се испраќаат до Комисијата во согласност со членовите 50 и 51.

6. Меѓу-исплатите се вршат од Комисијата во рок од 45 дена од евидентирањето на изјавата за трошоците за која се исполнети барањата утврдени во член 41, без тоа да биде во спротивност со одлуките наведени во членовите 53 и 54, под услов:

(а) пријавениот расход да биде соодветен за финансирање од Заедницата во согласност со член 32;

(б) проверките во член 41 да не утврдиле какви било проблеми;

(в) нема одлука за одложување на плаќањата во однос на мерката(-ите) која е или кои се предмет на соодветната примена;

(г) донациите да се достапни.

Член 40

Претходно финансирање

1. Исплатите за претходно финансирање можат да изнесуваат 30% од придонесот на Заедницата за првите три години од ИПАРД Програмата. Тие можат да се поделат во неколку финансиски години и да се исплатат во три или во повеќе рати.

2. Комисијата ја врши првата исплата за претходно финансирање во износ кој одговара најмалку на 50% од износот наведен во став 1 како прв дел.

3. Првиот дел од исплатата за претходно финансирање се извршува од страна на Комисијата кога ќе бидат исполнети следниве услови:

(а) НАО ја известил Комисијата за отворањето на ИПАРД евро сметката за ИПАРД Програмата;

(б) акредитациите доставени од НКА и НАО се во сила и пренесувањето на управувањето од Комисијата останува да важи;

(в) МФА стапи во сила.

Дополнителните рати може да се исплатат по приемот на барањето од Република Македонија во согласност со критериумите предвидени во став 1 и 4 од овој член.

4. Кога исплатите за претходно финансирање наведени во став 1 не се доволни за да се обезбеди навремена исплата на барањето од крајните корисници, тие може да се зголемат. Зголемувањето е износот потребен за оваа цел. Тој се темели на сумата на потврдениот расход направен од корисниците, но сè уште неисплатен заради исцрпување на средствата на Заедницата од ИПАРД евро сметката. Меѓутоа, кумулативниот износ на исплатите за претходно финансирање не треба да надмине 30% од учеството на

Заедницата за трите последни години утврдени во МФА.

5. Вкупниот износ исплатен за претходно финансирање ѝ се враќа на Комисијата со целата насобрана камата, доколку не е испратена изјава за трошоците за ИПАРД Програмата во рок од 15 месеци од датумот на кој Комисијата ја извршила првата исплата за претходно финансирање. Тоа враќање на средства нема да има влијание врз учеството на Заедницата за ИПАРД Програмата.

6. Во согласност со членовите 31 и 45, каматите за претходното финансирање се признаваат на месечна основа. Каматната стапка која се применува, во ниеден случај не може да биде пониска од каматната стапка што Република Македонија ја добива за своите депозити во странски валути во тој месец.

Член 41

Меѓу-исплати

1. Во случаите изјави за трошоци за меѓу-исплата, за Комисијата да го одобри барањето, треба да бидат исполнети најмалку следниве критериуми:

(а) НАО доставил до Комисијата барање за исплата и извештај за трошоците поврзани со предметната исплата; извештајот за трошоците треба да биде потврден од НАО;

(б) почитувани се максималните праг за помош од Заедницата за секоја приоритетна оска во согласност со член 42(4);

(в) годишните извештаи за спроведување наведени во член 68, вклучувајќи го и последниот, се испратени до Комисијата;

(г) обезбедени се информациите побарани од Комисијата кои се неопходни за разјаснување на сите елементи кои се релевантни за изјавата за трошоците, вклучувајќи ги информациите за пријавување на неправилности во согласност со член 28 од Рамковната спогодба.

Доколку еден или повеќе од условите наведени погоре не се исполнети, Република Македонија, кога тоа го бара Комисијата и во временскиот рок определен од Комисијата, ги презема неопходните чекори за поправање на ситуацијата пред да биде извршена исплатата.

2. Доколку се воспостави дека применливите правила не биле почитувани или дека средствата на Заедницата биле користени на несоодветен начин, Комисијата може да ги намали меѓу-исплатите за Република Македонија или привремено да ги прекине, во согласност со одредбите од член 39(4) и 46. Таа соодветно ја информира Република Македонија.

3. Прекинувањето или намалувањето на меѓу-исплатите треба да биде соодветно на начелото на пропорционалност и да не биде во спротивност со одлуките за сообразност и прегледување и одобрување на сметката и за финансиски корекции.

Член 42

Пресметување на износот што треба да се исплати

1. Учеството на Заедницата кој треба да се исплати за секој прифатлив јавен расход пријавен за секоја приоритетна оска за секој референтен период се пресметува врз основа на финансискиот план кој е во сила на првиот ден од тој период.

2. Износите на учеството на Заедницата кои се вратени од крајните корисници според ИПАРД Програмата во текот на секој референтен период и долговите кои не се наплатени во рок од две години од нивното евидентирање во книгата на должници се одземаат од износот кој треба да го исплати Комисијата според изјавите за трошоците за тој период во согласност со член 55.

3. Износите кои произлегуваат од прегледот и одобрувањето на сметките спроведено во согласност со член 53 кои можат повторно да се користат за ИПАРД Програмата се додаваат или одземаат од износот на учеството на Заедницата при следната изјава.

4. Без тоа да биде во спротивност со плафонот од 95% како што е предвидено во член 38(5), кога комбинираниот вкупен износ од изјавите за трошоците го надминува вкупниот износ утврден за одредена приоритетна оска, износот кој се исплаќа е затворен на износот утврден за таа приоритетна оска во финансискиот план кој е во сила. Трошокот кој се исклучува како резултат на тоа може да биде земен предвид во дополнителна изјава на трошоците, под услов прилагоден финансиски план да биде доставен од Република Македонија и истиот да биде прифатен од Комисијата.

Член 43

Исплата на крајниот биланс

1. При исплата на крајниот биланс, се применува рокот од член 36 утврден во ПСФ и треба да бидат исполнети најмалку следниве критериуми за Комисијата да го одобри барањето:

   (а) НАО доставил до Комисијата завршна изјава за трошоците и завршен извод за трошоците; завршниот извод за трошоците треба да биде одобрен од НАО и потврден со последната изјава за гаранција;

   (б) Телотото за управување го испратил завршниот извештај за ИПАРД Програмата до Комисијата, како што е наведено во член 68;

   (в) одлуката наведена во член 53 е донесена.

2. Исплатата не треба да влијае врз донесувањето на подоцнежните одлуки во согласност со член 54.

3. Исплатата, исто така, не треба да влијае врз последователните активности во врска со одредбите утврдени во член 44(8), член 48 и член 55.

4. Ниедна понатамошна финансиска трансакција не смее да биде направена од Република Македонија на ИПАРД евро сметката по последното барање за исплата кое е испратено до Комисијата. Република Македонија обезбедува да се почитуваат сите критериуми наведени во став 1 додека не се исполнат критериумите споменати во член 48. Во однос на одредбите од член 55, Комисијата треба да биде известена секогаш кога вратените износи се евидентираат во националните сметки.

5. Република Македонија воспоставува систем кој ѝ овозможува да ги проследува критериумите утврдени во став 4. Република Македонија определува одговорно тело и ја известува Комисијата за практичните спогодби поврзани со пренесувањето на одговорностите на тоа тело.

Член 44

Исплати на крајните корисници

1. Република Македонија обезбедува исплатите на крајните корисници да бидат:

(а) извршени во националната валута и задолжени како што е соодветно од ИПАРД евро сметката. Налог(-ози)те што може да се исплатат и другите сметководствени документи со еднаква вредност на докажување на крајниот(-ите) корисник(-ици) или нивниот(-ните) застапник (-ици) како општо правило се издава во рок од три работни дена од ова задолжување;

(б) врз основа на изјавите за трошоците направени од крајниот корисник и докажани со оригинални примени фактури. Кога помошта не е во функција на трошок, можат да бидат прифатени други соодветни документи, како што е наведено во ИПАРД Програмата.

2. За да бидат прифатливи, трошоците не треба да се направени пред датумот на склучување на спогодбата со која барателот станал краен корисник според ИПАРД Програмата. Во случај кога помошта не е во функција на расходот, настаните кои бараат помош не треба да се случат пред тој датум. Овие ограничувања за датумот не се применуваат за физибилити и слични студии и за мерката за техничка помош.

3. Освен за дејностите од мерката за техничка помош и дејностите наведени во став 6(в) од член 32, трошоците во ниеден случај не треба да се однесуваат на проекти кои се избрани, на спогодби кои се склучени од или во име на ИПАРД Агенцијата и крајните корисници и трошоците кои се платени пред датумот (-ите) наведени во Одлуката на Комисијата наведена во член 25.

4. Ниедна исплата не се врши во готово.

5. Кога оригиналните фактури или другите релевантни документи наведени во став 1(б) не се задржани од ИПАРД Агенцијата по примањето, ИПАРД Агенцијата обезбедува копии и спогодби за да овозможи оригиналите да

бидат на располагање за целите на ревизијата и инспекцијата.

6. НАО и ИПАРД Агенцијата обезбедуваат вкупниот јавен расход од сите јавни тела во Република Македонија за секоја мерка и проект да можат да се идентификува во сметките на ИПАРД Агенцијата.

7. ИПАРД.

8. ИПАРД Агенцијата има евиденција за секоја исплата која ги вклучува најмалку следниве информации:

(а) износот во национална валута,

(б) соодветниот износ во евра.

9. Соодносот на учеството на Заедницата и на националните придонеси во јавните расходи и на вкупниот јавен расход и вкупните прифатливите трошоци се определува во националната валута.

10. НАО и ИПАРД Агенцијата обезбедуваат да износот(-ите) за кои ќе утврдат дека се исплатени по грешка над должената сума, се евидентирани од нивна страна и вклучени во изјавите за расходи наплатени од ИПАРД евро сметката, се евидентираат во рок од три работни дена на ИПАРД евро сметката и се одземаат од следното барање за исплата до Комисијата наведено во член 39.

11. НАО и ИПАРД Агенцијата обезбедуваат навремена обработка на барањата за исплата од крајните корисници. Во случаите кога интервалот помеѓу примањето на документите за потврдување потребни за извршување на исплатата и издавањето на налогот за исплата е поголем од три месеци, кофинансирањето од Заедницата може да се намали, во согласност со следниве правила:

(а) кога трошоците направени по роковите се еднакви или помали од 4% од трошоците направени пред роковите, не се врши намалување, независно од бројот на месеците на задоцнувањето;

(б) кога трошоците направени по роковите се поголеми од 4% од трошоците направени пред роковите, сите понатамошни трошоци направени со задоцнување до:

i. еден месец, се намалуваат за 10%

ii. два месеци, се намалуваат за 25%

iii. три месеци, се намалуваат за 45%

iv. четири месеци, се намалуваат за 70%

v. пет месеци или повеќе, се намалуваат за 100%.

12. Меѓутоа, Комисијата може да примени различна динамика и/или помали или нулти намалувања, доколку се појават исклучителни услови за управување за одредени мерки, или доколку се дадени соодветно основани

оправдувања од Република Македонија.

13. Пред да ја донесе својата одлука, Комисијата ја известува Република Македонија, дозволувајќи ѝ да го објави својот став во рок од 10 работни дена. Комисијата ја известува Република Македонија за својата крајна одлука, наведувајќи ги причините на кои се темели одлуката.

14. За секој расход направен по роковите, Република Македонија доставува до Комисијата детално оправдување на задоцнувањето, писмен доказ за потврдување на оправдувањето, како и прикажување на директната врска помеѓу оправдувањето и соодветниот трошок направен по роковите.

Член 45

Девизен курс и каматна стапка

1. Република Македонија обезбедува да курсот евидентиран за размена помеѓу еврото и националната валута е месечната пресметковна стапка на еврото утврдена од Комисијата за Република Македонија за месецот во кој е регистриран трошокот во сметките на Националниот фонд и ИПАРД Агенцијата. Меѓутоа,:

(а) за исплати од ИПАРД Агенцијата, датумот на налогот за исплата издаден за крајниот корисник или од неговиот застапник е датумот наведен во сметките;

(б) за поголеми исплати од ИПАРД Агенција, во согласност со член 44(9) и за долговите кои не се вратени, како и за долговите кои не се наплатени во рок од две години од нивното евидентирање во книгата на должници во согласност со член 55, стапката во месецот пред месецот во текот на кој поголемата исплата или долгот биле прв пат забележани;

(в) за износи одредени со прегледување и одобрување на сметките и/или со одлуките за усогласување, стапката во месецот пред месецот во текот на кој била донесена одлуката;

(г) за долгови и камата вратена во согласност со член 55, стапката во месецот пред месецот во текот на кој бил вратен долгот;

(д) за неправилни исплати вратени во согласност со член 28 од Рамковната спогодба, стапката во месецот пред месецот во текот на кој бил вратен износот;

(ѓ) за каматата добиена за сметката(-ите) на Националниот фонд и на ИПАРД Агенцијата, стапката во месецот во кој каматата била впишана во сметката (-ите) што мора да биде најмалку на месечно ниво.

Овие одредби исто така се променуваат за случаите опфатени со член 31(2).

2. Кога стапката за одреден месец не е објавена, се користи стапката за последниот месец која била објавена.

3. Кога временските ограничувања во одлуките донесени во согласност со членовите 53 и 54 не се испочитувани, секој заостанат износ создава камата со стапка еднаква на Euribor стапката за тримесечни депозити објавена од Европската централна банка плус 1,5% поени. Таа стапка е месечниот просек од месецот во кој биле донесени тие одлуки.

4. Секоја камата акумулирана на ИПАРД евро сметката останува во сопственост на Република Македонија. Каматата создадена со финансирањето од Заедницата на ИПАРД Програмата се книжи исклучиво на ИПАРД Програмата и се смета како средство за Република Македонија во вид на национален јавен придонес и ѝ се пријавува на Комисијата при затворањето на ИПАРД Програмата.

5. Сметките поврзани со фондовите на ИПАРД Програмата кои ги поседува ИПАРД Агенцијата создаваат камата. Каматата собрана на тие сметки која се припишува на придонесот на Заедницата исто така се користи исклучиво за ИПАРД Програмата и не подлежи на било какви давачки или даноци. Целокупната камата која се припишува на придонесот на Заедницата се додава на сметките вклучени во МФА и се смета за средство за Република Македонија.

Член 46

Одложување на исплати

1. Сите или дел од исплатите можат да бидат одложени од Комисијата кога:

(а) постои сериозен недостаток во системот за управување и контрола на ИПАРД Програмата што влијае на сигурноста на постапката за одобрување на исплатите и за кој не се преземени корективни мерки; или

(б) акредитациите дадени од НКА и/или НАО се прекинати или повлечени; или

(в) одлуката на Комисијата за пренесување на правото за управување е одложена или повлечена; или

(г) трошокот во одобрен извод за трошоците е поврзан со сериозна неправилност која не е исправена; или

(д) потребни се дополнителни објаснувања на информациите содржани во изјавата за трошоците; или

(ѓ) последните извештаи и мислења за ревизиите не се испратени до Комисијата во согласност со член 28; или

(е) НАО не ги испратил до Комисијата годишните изјави за гаранција наведени во член 27, вклучувајќи го последниот извештај.

2. На Република Македонија ѝ се дава можност да ги претстави своите ставови во период од 1 месец пред Комисијата да донесе одлука за одложување на исплатите во согласност со став 1 од овој член.

3. Комисијата го прекинува одложувањето откако Република Македонија ќе ги преземе неопходните мерки за поправање на недостатокот, неправилноста или недоволната јасност наведени во став 1 од овој член.

4. Доколку овие мерки не се преземени од Република Македонија, Комисијата може да донесе одлука да го откаже целиот или дел од придонесот на Заедницата на ИПАРД Програмата во согласност со член 54.

Член 47

Затворање на ИПАРД Програмата

1. По добивањето на барањето за последната исплата од Комисијата, ИПАРД Програмата се смета за затворена веднаш штом ќе се случи една од следниве ситуации:

(а) исплата на крајниот биланс од Комисијата;

(б) издавање на налог за враќање на средства од Комисијата;

(в) престанување на финансиската обврска на Комисијата.

2. Затворањето на ИПАРД Програмата не е во спротивност со правото на Комисијата да спроведе финансиска корекција во согласност со член 54 во подоцнежна фаза.

3. Затворањето на ИПАРД Програмата не влијае врз обврските на Република Македонија во согласност со членовите 44 (9), 48 и 55 и обврската за продолжување на чувањето на сродните документи, во согласност со член 48.

Член 48

Чување на документи

1. Сите документи поврзани со ИПАРД Програмата, вклучувајќи ги оние кои се однесуваат на проекти кои не се избрани, се чуваат во Република Македонија најмалку 3 години по затворањето на ИПАРД Програмата или кога се работи за инвестициски проекти, за период од 5 години по датумот на последната исплата утврден во член 172(4) од Регулативата за спроведување на ИПА. Овој период се прекинува во случај на судска постапка или на соодветно основано барање на Комисијата.

2. ИПАРД Агенцијата и Националниот фонд обезбедуваат да, доколку самите не ги чуваат овие документи, документите се на располагање на Комисијата за тој период. Кога станува збор за неправилности или за небрежност, документите за потврдување наведени во став 1 ќе се стават на располагање на Комисијата најмалку пет години по годината во која целосно ќе се вратат сумите од страна на крајниот корисник и истите ќе ѝ се препишат на ИПАРД Програмата или во која се определуваат финансиските последици за неизвршено враќање на средствата, во согласност со член 55.

3. Во случај на постапка за усогласување предвидена во член 54, документите за потврдување наведени во став 1 ќ се стават на располагање на Комисијата најмалку една година по завршувањето на таа постапка или, доколку одлуката за усогласување е предмет на судска постапка пред Судот на правдата на Европските заедници, најмалку една година по завршувањето на таа постапка.

Пододдел 3

Финансиски корекции

Член 49

Заштита на финансиските интереси на Заедницата и осигурување во однос на управувањето со средствата на Заедницата

1. Република Македонија ги донесува сите законски, регулаторни и административни одредби и ги презема сите неопходни мерки за да обезбеди ефикасна заштита на интересите на Заедницата, а особено со цел да:

   i. ја провери оригиналноста и усогласеноста на дејностите финансирани од Заедницата;

   ii. ги спречи и гони неправилностите;

   iii. ги врати сумите изгубени како резултат на неправилности или на небрежност.

2. Република Македонија ја известува Комисијата за донесените одредби и за преземените мерки во согласност со став 1 и за преземените мерки за управување и контрола во согласност со правото на Заедницата поврзано со поддршката за ИПАРД Програмата, со цел да се заштитат финансиските интереси на Заедницата.

Член 50

Содржина на годишните сметки

1. Годишните сметки наведени во член 27(3) од Рамковната спогодба вклучуваат:

   (а) цела група на финансиски извештаи во согласност со книгите и евиденцијата на Националниот фонд и на ИПАРД Агенцијата, во кои се покажани деловите на Заедницата и националните делови и се вклучени следниве елементи:

      i. биланс на состојба;

      ii. сметка за економски придонес (вклучувајќи извештај расчленет по поединечни мерки);

iii. извештаи за промени во нето актива/пасива;

iv. табела за готовинскиот тек, придружена со информации поврзани со ИПАРД евро сметката;

v. анекс кон финансиските извештаи.

(б) приходите и расходите на ИПАРД Програмата, покажувајќи ги приходите и расходите на Заедницата, националните приходи и расходи и вкупните приходи и расходи сумирани според мерките и претставени на годишна основа, како што е наведено во првиот потстав од став 1 и доставени со користење на Формуларот Г2 наведен во Анекс III.;

(в) информации за приходите и расходите за целиот период на спроведување на ИПАРД Програмата или потврда дека деталите за секоја трансакција се чуваат на компјутерска датотека кој е на располагање на Комисијата;

(г) табела на разлики по ИПАРД Програмата и по мерки помеѓу приходите и расходите пријавени во годишните сметки и тие кои се пријавени за истиот период во документите наведени во член 39, придружени со објаснување за секоја разлика;

(д) табелата на износите кои треба да се вратат на крајот од спроведувањето.

2. Формата и содржината на финансиските извештаи наведени во првиот потстав од став 1 се утврдува во согласност со Меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди и сите упатства за примена на тие стандарди утврдени од Комисијата.

Член 51

Предавање на информацијата за преглед и одобрување на сметки

1. За целите на прегледување и одобрување на сметките во согласност со член 30(1) од Рамковната спогодба, НАО ги доставува до Комисијата, со примерок за НКА:

(а) ставките вклучени во годишните сметки, наведени во член 50, заедно со сите извештаи од органите кои се делегирани од структурите, органите и телата наведени во член 9(3);

(б) мислењата и извештаите утврдени од Ревизорското тело, како што е наведено во член 16;

(в) целосен запис на сите сметководствени информации, наведени во член 50 и потребни за контролни цели;

(г) изјавата за гаранција наведена во член 27.

2. Документите и сметководствените информации наведени во став 1 треба да

бидат потпишани, одобрени и испратени од НАО, во име на Република Македонија, до Комисијата најдоцна до 30 април во годината по завршувањето на предметната финансиска година, со примероци за НКА и за Ревизорското тело. Документите наведени во точките (а) и (б) од тој став се испраќаат во еден примерок заедно со електронски примерок, во согласност со форматот и според условите утврдени од Комисијата, следејќи го моделот утврден во Анекс III и во табелата наведена во член 50(д).

3. На барање на Комисијата или на иницијатива на НАО, дополнителни информации за прегледување и одобрувањето на сметките можат да се достават до Комисијата во временски период утврден од страна на Комисијата, земајќи го предвид обемот на работа потребен за обезбедување на тие информации. Во отсуство на такви информации, Комисијата може да ги пречисти сметките врз основа на информациите кои ги поседува.

4. Во соодветно оправдани случаи, Комисијата може да прифати барање за подоцнежно доставување на информации, доколку тоа барање е упатено до неа пред соодветниот краен рок за доставување.

Член 52

Форма и содржина на сметководствените информации

1. Формата и содржината на сметководствените информации наведени во член 51(1)(в) се утврдува во согласност со меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди и сите упатства за примена на тие стандарди утврдени од Комисијата и обезбедува да вкупниот јавен расход од сите јавни тела во Република Македонија за секоја мерка и проект може да се идентификува во книгите и записите на националниот фонд и на ИПАРД Агенција преку соодветна сметководствена шифра.

2. Кога постојат несогласувања, разлики во толкувањето или неусогласености поврзани со документите и сметководствените информации наведени во став 1 од овој член за одреден референтен период, кои произлегуваат првенствено од несоопштување на информациите кои се бараат според оваа спогодба и за истите се потребни понатамошни проверки, од Република Македонија се бара да обезбеди дополнителни информации.

3. Сметките наведени во член 50 се доставуваат со користење на Формуларот Г2 утврден во Анекс III.

4. Кога исплатите доспеани според ИПАРД Програмата се оптоварени со барања, се смета дека тие се извршени целосно:

(а) на датумот на исплата на сумата која се уште му се должи на корисникот, доколку барањето е помало од порамнетиот расход;

(б) на датумот на порамнувањето на расходот, доколку вториот е помал или еднаков на барањето.

5. Сметководствените информации се користат од страна на Комисијата

исклучиво за цели на:

(а) исполнување на нејзините функции во контекст на прегледување и одобрување на сметките во согласност со Правилата за спроведување на ИПА;

(б) следење на развојот и давање на прогнози во земјоделскиот сектор;

(в) во овој контекст, Европскиот суд на ревизори и Европското биро за борба против измами (ОЛАФ) имаат пристап до тие информации.

6. Налозите за исплати кои не се извршени и исплатите кои се должат од сметката, а потоа повторно се впишуваат во примања се покажуваат во Формуларот Г2 како одбитоци од расходот во однос на месецот во текот на кој неисплатувањето или откажувањето ѝ е пријавено на ИПАРД Агенцијата.

7. Република Македонија, за ИПАРД Програмата, воспоставува систем за признавање на сите суми што се должат и за забележување во книгата на должници на сите такви долгови, вклучувајќи и неправилности пред нивното примање. Без тоа да биде во спротивност со член 44(6) или кои било национални одредби за враќање на долгови, секој финансиски придонес наплатен на Заедницата во однос на овие суми вклучително и неправилности, се отпишува на крајот на втората година по неговото евидентирање во книгата на должници и одземање од следното барање за исплата предвидено во член 42(2). Секоја камата вратена од ИПАРД Агенцијата која му се припишува на придонесот на Заедницата во однос на вратените долгови се регистрира во сметката(-ите) на ИПАРД Агенцијата и се користи исклучиво за ИПАРД Програмата. ИПАРД Агенцијата и националниот фонд обезбедуваат да секој вратен износ е впишан како приход во ИПАРД евро сметката во рок од 3 работни дена од датумот на враќањето.

8. Сите лични податоци вклучени во собраните сметководствени информации се обработуваат само за целите наведени во став 2. Особено, доколку сметководствените информации се користат од Комисијата за целта наведена во став 5, Комисијата таквите податоци ги прави анонимни и ги обработува исклучиво во збирна форма.

9. Сите прашања во однос на обработката на нивните лични податоци заинтересираните лица ги упатуваат до Комисијата, како што е утврдено во Оддел 5 од Регулативата (ЕЗ) бр. 1828/2006 на Комисијата од 8 декември 2006 година[15].

10. Комисијата обезбедува доверливост и сигурност на сметководствените информации.

[15] Сл. весник на ЕУ L 371, 27.12.2006 год., стр.1

14

Член 53

Финансиско прегледување и одобрување

1. Одлуката за прегледување и одобрување на сметките наведена во член 30(1) од Рамковната спогодба ги определува износите на трошоците направени во Република Македонија во текот на предметната финансиска година кои се прифаќаат за наплата од ИПАРД Програмата врз основа на сметките наведени во член 50 и средствата кои можат повторно да се користат од Република Македонија во согласност со член 35 од Рамковната спогодба.

2. Најдоцна до 30 септември во годината кој следи по предметната финансиска година и врз основа на информациите наведени во став 1, Комисијата донесува одлука за прегледување и одобрување на сметките на Националниот фонд и на ИПАРД Агенцијата (во понатамошниот текст „одлука за прегледување и одобрување на сметките").

   Одлуката за прегледување и одобрување на сметките ја опфаќа единственоста, точноста и вистинитоста на доставените сметки и нема да влијае врз донесувањето на подоцнежна одлука за прегледување и одобрување на сметките, во согласност со член 54.

   Одлуката за прегледување и одобрување на сметките исто така го опфаќа прегледување и одобрувањето на ИПАРД евро сметката и износите кои треба да се впишат во приходи на таа сметка, во согласност со член 55 и член 52(6).

3. Комисијата исто така ѝ ги соопштува на Република Македонија резултатите од нејзината проверка на доставените информации, заедно со евентуалните измени кои ги предлага, најдоцна до 15 јули по крајот на финансиската година.

4. Доколку, од причини кои ѝ се припишуваат на Република Македонија, Комисијата не може да ги прегледа и одобри сметките пред 30 септември следната година, Комисијата го известува НАО, со примерок за НКА и за Ревизорското тело, за дополнителните испитувања кои предлага да ги преземе во согласност со член 26.

5. Износот кој, како резултат на одлуката за прегледување и одобрување на сметките, вообичаено се враќа од или ѝ се исплаќа на Република Македонија, се утврдува со одземање на времените исплати за соодветната финансиска година од признаениот расход за истата година во согласност со став 1 од овој член. Тој износ Комисијата го одзема од или додава на следната времена исплата или на крајната исплата.

6. Меѓутоа, кога износот кој треба да се одземе определен со одлуката за прегледување и одобрување на сметките го надминува нивото на можни следни исплати, НАО обезбедува износот кој не е опфатен со билансот на состојба да ѝ се впишува на Комисијата во евра во рок од два месеци од известувањето за таа одлука. Меѓутоа, Комисијата може, според случајот, да реши секој износ кој треба да ѝ се припише да биде порамнет со исплатите кои Комисијата треба да ѝ ги изврши на Република Македонија според било кој инструмент на Заедницата.

7. Овој член се применува *мутатис мутандис* на исплатите за претходно финансирање во смисла на член 40.

8. Член 42 од Рамковната спогодба не се применува за финансиско прегледување и одобрување.

Член 54

Потврда за финансиска усогласеност

1. Доколку Комисијата утврди дека определен расход според ИПАРД Програмата е направен на начин со кој се прекршени правилата што се применуваат, таа решава кои износи треба да се исклучат од финансирањето на Заедницата.

2. Комисијата ги проценува износите кои треба да се исклучат врз основа на сериозноста на забележаната несообразност. Таа ја зема предвид природата и сериозноста на неусогласеноста и финансиската штета која ѝ е предизвикана на Заедницата.

3. Кога, како резултат на некоја проверка, Комисијата смета дека расходот не бил направен во согласност со правилата што се применуваат, таа своите наоди му ги соопштува на НКА и на НАО и ги наведува корективните мерки потребни за обезбедување понатамошна сообразност со тие правила.

Соопштението треба да содржи упатување на овој член. НАО одговара во рок од два месеци од добивањето на соопштението, со примерок за НКА и за Ревизорското тело, а Комисијата како резултат на тоа може да го промени својот став. Во оправдани случаи, Комисијата може да се согласи да го продолжи периодот за одговарање.

По завршувањето на периодот за одговарање, Комисијата свикува билатерален состанок и двете страни ќе се обидат да се договорат за мерките кои треба да се преземат и во однос на оценувањето на сериозноста на прекршокот и на финансиската штета која му е предизвикана на буџетот на Заедницата.

4. Во рок од два месеци од датумот на примање на записникот од билатералниот состанок наведен во третиот потстав од став 3, НАО ги соопштува сите информации побарани во текот на тој состанок или секоја друга информација која ја смета за корисна за тековното испитување.

Во оправдани случаи, Комисијата може, при образложено барање од НАО, да одобри продолжување на периодот наведен во првиот потстав. Барањето се упатува до Комисијата, со примерок за НКА и за Ревизорското тело, пред истекот на тој период.

По истекот на периодот наведен во првиот потстав, Комисијата формално му ги соопштува своите заклучоци на НАО, со примерок за НКА и за Ревизорското тело, врз основа на информациите добиени во рамките на постапката за проверка на финансиската усогласеност. Во соопштението се оценува расходот кој Комисијата предлага да го исклучи од финансирањето

на Заедницата.

Кога Комисијата предлага финансиска корекција врз основа на екстраполација или според паушална стапка, на НАО му се дава можност да го утврди вистинското ниво на неправилноста, преку испитување на достапните документи. Во договор со Комисијата, НАО може да го ограничи обемот на ова испитување на соодветен дел или примерок од достапните документи. Освен во соодветно оправдани случаи, испитувањето и соопштувањето на неговите резултати на Комисијата се врши во рок од два месеци од датумот на примање на предлогот на Комисијата за финансиска корекција.

5. НАО ја известува Комисијата, со примерок за НКА и за Ревизорското тело, за корективните мерки кои ги презел со цел да овозможи усогласеност со применливите правила и датумот на отпочнување на нивната примена.

6. Одземањата од финансирањето на заедницата се врши од Комисијата од следната меѓу-исплата или од крајната исплата. Меѓутоа, на барање на Република Македонија и при гаранции со материјалноста на одбитоците, Комисијата може да определи различен датумот за одбитоците.

7. Во согласност со член 35(1) од Рамковната спогодба, одбитоците кои се вршат од Комисијата не се предоделуваат на ИПАРД Програмата.

8. Член 42 од Рамковната спогодба не се применува за потврда на финансиската усогласеност.

Член 55

Враќање на средства во случај на неправилност или измама

1. НАО врши враќање на придонесот на Заедницата исплатен на крајните корисници од оние кои ја направиле неправилноста, измамата или корупцијата или имале корист од неа, во согласност со член 29(2) од Рамковната спогодба.

2. НАО прави финансиски прилагодувања кога ќе се утврдат неправилности или небрежност во активностите на ИПАРД Програмата преку целосно или делумно укинување на придонесот на Заедницата за соодветните активности. НАО ја зема предвид природата и сериозноста на откриените неправилности и финансиската загуба за придонесот на Заедницата.

3. Придонесот на Заедницата што е вратен во согласност со став 1 и е укинат во согласност со став 2, може повторно да се користи во согласност со став 4(в).

4. Финансиските прилагодувања и повторното користење на средствата се врши од НАО и е предмет на следниве услови:

(а) кога ќе се откријат неправилности, НАО ги проширува своите испитувања за да ги опфати сите активности на кои можат да влијаат таквите неправилности;

(б) за соодветните прилагодувања НАО ја известува Комисијата, со примерок за НКА и за Ревизорското тело;

(в) износите од учеството на Заедницата кои се откажани и повратените износи, како и каматата за нив, се предоделуваат на соодветната ИПАРД Програма. Меѓутоа, укинатиот или повратениот придонес на Заедницата може да се користи повторно само за операција според истата ИПАРД Програмата и под услов учеството да се пренасочи на активности кои не биле предмет на финансиско прилагодување.

5. Кога ќе се испратат годишните сметки, како што е предвидено во член 51, НАО доставува до Комисијата, со примерок за НКА и за Ревизорското тело, краток извештај за постапките за враќање на средства преземени како одговор на неправилностите. Во него треба да бидат расчленети износите кои сè уште не се повратени, по административна и/или по судска постапка и по година на првиот административен или судски наод на неправилноста.

6. По следењето на постапката утврдена во член 54(3) и во првите три потстановии од член 54(4), Комисијата може да реши да ги наплати сумите кои треба да се вратат од Република Македонија во следниве случаи:

(а) кога НАО не ги започнал сите административни или судски постапки за враќање на придонесот исплатен на крајните корисници во годината која следи по првиот административен или судски наод;

(б) кога НАО не ги исполнил обврските според став 4.

7. Учеството на Заедницата кој не е повратен од ИПАРД Агенцијата од крајните корисници во рок од две години од нивното евидентирање во книгата на должници се рефундира од НАО во буџетот на Заедницата. Кога е можно, повратениот придонес се одзема од страна на Комисијата од следната времена исплата или од крајната исплата на Република Македонија. Секоја камата добиена од Република Македонија која се припишува на придонесот на Заедницата во однос на вратените долгови се впишува во сметката(-ите) на Република Македонија.Република Македонија обезбедува секој вратен износ да биде впишан како приход во ИПАРД евро сметката во рок од 3 работни дена од датумот на враќањето.

8. Кога дошло до можност за извршување на враќањето наведено во став 1, кога комбинираниот вкупен износ на изјавите за расходи го надминува нивото од 95% како што е предвидено во член 38(5) или по затворањето на ИПАРД Програмата, НАО ги рефундира повратените суми на буџетот на Заедницата во согласност со постапките утврдени во член 34 од Рамковната спогодба.

9. Овој член престанува да се применува пет години по затворањето на ИПАРД Програмата. Секој придонес кој не е повратен на тој датум се отпишува од книгата на должници и соодветниот износ се рефундира на буџетот на Заедницата. Оваа исплата не треба да влијае на донесувањето на подоцнежните одлуки во согласност со член 54.

Член 56

Дефинирање на административните или на судските наоди

Главните административни и судски наоди наведени во член 55 се првата писмена проценка на надлежен орган, административен или судски, која заклучува врз основа на вистинските факти дека е направена неправилност, без тоа да влијае на можноста овој заклучок подоцна да може да се прилагоди или повлече како резултат на развојните текови во административната или судската постапка.

Пододдел 4

Исклучителни природни непогоди

Член 57

Исклучителни природни непогоди

1. Во случај Комисијата да утврдила дека исклучителна природна непогода ја зафатила Република Македонија, таа може, врз основа на основано барање од Република Македонија, за соодветни проекти во погодениот регион и за одреден период, да одобри стапки на кофинансирање на Заедницата на вкупниот јавен расход над оние кои се наведени во ИПАРД Програмата, но до праг од 85%.

2. Покрај тоа, Комисијата може да ги одобри следниве отстапувања од одредбите на оваа спогодба, како што следува:

   (а) праговите од 50% предвидени во член 34(2) можат да бидат заменети со прагови до 75%;

   (б) барањата за дополнителни исплати за пред-финансирање исто така можат да се темелат на проценките за потреби кои произлегуваат од очекуваното влијание на исклучителната природна непогода покрај условите наведени во член 40(4);

   (в) барањето изјавите за трошоците направени од крајниот корисник да бидат потврдени со примените фактури може да биде заменето со формална одлука на ИПАРД Агенцијата за поддршка на проектот. Критериумите за таквите одлуки се наведуваат во основаното барање кое е доставено од Република Македонија и е одобрено од страна на Комисијата. Крајниот корисник презема обврска во период кој не надминува една година да обезбеди изјави за трошоците кои се вистински направени како што е предвидено во член 44(1)(б). Ниедна исплата на некој краен корисник во согласност со ова отстапување не смее да надмине 20% од вкупниот трошоци на инвестицијата одобрена од ИПАРД Агенцијата и секоја таква исплата е предмет на соодветни гаранции. Одредбата за ограничување на изјавите за трошоците на настани кои не се случиле порано од датумот на склучување на спогодбата со кој барателот станал краен корисник може да се замени со ограничување кое не е порано од датумот на кој се случила исклучителната природна непогода;

   (г) обврската на јавните тела за набавка на услуги, работа и набавки,

наведени во член 23(4) од Рамковната спогодба, може во согласност со член 33(3) да се замени со одредби кои не носат толкав товар, вклучувајќи ги и оние кои дозволуваат постапки за договарање со кои органите консултираат даватели на услуги по нивни избор и ги договараат условите на спогодбата со еден или со неколку од нив.

ОДДЕЛ IV

УПРАВУВАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА

Пододдел 1

Општи одредби

Член58

Опсег

Овој оддел ги утврдува одредбите за управување, следење и оценување на ИПАРД Програмата и ги надополнува соодветните одредби од Оддел V од Рамковната спогодба. Република Македонија ја обезбедува примената на тие одредби.

Член 59

Партнерство

1. Помошта од ИПАРД Програмата се спроведува преку блиски консултации (во понатамошниот текст „партнерство“) помеѓу Комисијата и Република Македонија и со органите и телата назначени од Република Македонија во согласност со националните правила и практики, вклучувајќи ги:

(а) надлежните регионални, локални власти и други јавни органи;

(б) економските и социјалните партнери;

(в) секое друго соодветно тело кое го претставува граѓанското општество, невладините организации, вклучувајќи ги организациите за животна средина и телата одговорни за унапредување на еднаквоста помеѓу мажите и жените.

2. Република Македонија ги назначува најпретставителните партнери на национално, регионално и на локално ниво и во економската, социјалната, сферата на животната средина или во други сфери (во понатамошниот текст „партнери"). Таа создава услови за широко и ефективно вклучување на сите соодветни тела, во согласност со националните правила и практики, имајќи ја предвид потребата за унапредување на еднаквоста помеѓу мажите и жените и за одржлив развој преку интегрирање на барањата за заштита и подобрување на животната средина.

3. Партнерството се спроведува со должно почитување на соодветните институционални, законски и финансиски одговорности на секоја категорија на партнери дефинирана во став 1.

4. Партнерството се вклучува во подготвувањето, спроведувањето, следењето и оценувањето на ИПАРД Програмата. Република Македонија ги вклучува сите соодветни партнери во различните фази на програмирање, со соодветно почитување на временскиот рок утврден за секој чекор.

Пододдел 2

Следење на програмата

Член 60

Следење на програмата и показатели за следење

1. Телотото за управување и комитетот за следење за компонентата за рурален развој (во понатамошниот текст „комитет за следење за ИПАРД") ги следат ефективноста и квалитетот на спроведувањето на ИПАРД Програмата. Тие поднесуваат извештаи до комитетот за следење за ИПА и до Комисијата за напредокот на мерките.

2. Следењето на програмата се врши преку соодветните физички показатели, показателите за животна средина и финансиските показатели. Тие показатели, за влезните податоци, излезните податоци и резултатите на ИПАРД Програмата, се поврзуваат со специфичниот карактер на соодветната помош, нејзините цели и социо-економската, структуралната ситуација и ситуацијата со животната средина на Република Македонија.

Член 61

Комитет за следење за ИПАРД

1. Во согласност со член 36 од Рамковната спогодба за ИПА, Комитетот за следење на ИПАРД се формира од Република Македонија во рок од шест месеци од влегувањето во сила на ПСФ, по консултирањето на Комисијата и на партнерите наведени во член 59.

2. Комитетот за следење на ИПАРД треба да биде задоволен во однос на ефективноста и на квалитетот на спроведувањето на ИПАРД Програмата, со

цел да се постигнат нејзините цели.

3. Комитетот за следење на ИПАРД е составен од претставници на релевантните органи и тела и на соодветните економски, социјални партнери и партнери за животната средина. Тој составува и одобрува свој деловник за работа во консултација со Телотото за управување, ИПАРД Агенција и Комисијата. Тој деловник за работа се одобрува од Комитетот за следење на ИПАРД на неговиот прв состанок. Истиот може да се промени од комитетот за следење доколку има потреба. За таквите промени однапред се известува Комисијата.

4. Комитетот за следење на ИПАРД поднесува извештаи до комитетот за следење за ИПА. Тој на Комитетот за следење за ИПА му доставува информации кои првенствено се однесуваат на:

(а) постигнатиот напредок во спроведувањето на ИПАРД Програмата, по приоритетна оска и, каде што е соодветно, по мерки или активности; тука се вклучуваат и постигнатите резултати, финансиските показатели за спроведување и други фактори кои се утврдуваат заради подобрување на спроведувањето на ИПАРД Програмата;

(б) сите аспекти на функционирањето на системот за управување и контрола покренати од ревизорското тело, од НАО или од НКА.

5. Со Комитетот за следење на ИПАРД претседава претставник на Република Македонија. Назначеното лице не треба да биде вработено во ИПАРД Агенција.

6. Комисијата, раководителот на ИПАРД Агенција, и НАО учествуваат во работата на Комитетот за следење на ИПАРД без право на глас.

7. Во врска со критериумите за избор на финансираните активности се консултира Комитетот за следење на ИПАРД во рок од четири месеци од одлуката за одобрување на ИПАРД Програмата. Критериумите за избор се ревидираат во согласност со потребите на програмата.

8. Комитетот за следење на ИПАРД ги испитува резултатите од ИПАРД Програмата, особено постигнувањето на поставените цели за различните мерки и напредокот во користењето на финансиските средства доделени за тие мерки и оние кои се доделени за подмерките во рамките на мерките кога ИПАРД Програмата вклучува такви доделувања на средства. Во тој поглед, Телотото за управување обезбедува да сите релевантни информации за напредокот на мерките и, доколку е соодветно, на подмерките, им се стават на располагање на комитетот за следење и на НИПАК.

9. Комитетот за следење на ИПАРД периодично го ревидира направениот напредок во постигнувањето на целите утврдени во ИПАРД Програмата. За таа цел, нему првенствено треба да му биде на располагање следново:

(а) информации за сите сектори во кои постојат тешкотии;

(б) информации за резултатите од спроведените проверки; и

(в) список на карактеристиките на одобрените проекти и на проектите кои не се одобрени.

10. Комитетот за следење на ИПАРД го разгледува и одобрува, кога е соодветно, секој предлог до Комисијата за измена на ИПАРД Програмата.

11. Комитетот за следење на ИПАРД може, по консултирањето на Телотото за управување и ИПАРД Агенција, да им предложи на Комисијата и на НИПАК, со примероци за НАО и за НКА, измени или ревизии на ИПАРД Програмата за да го обезбеди постигнувањето на целите на програмата и да ја подобри ефикасноста на обезбедената помош.

12. Комитетот за следење на ИПАРД ги разгледува и одобрува годишните и завршните извештаи за спроведување пред тие да се испратат до Комисијата, НКА, НИПАК и НАО, со примерок за ревизорското тело.

13. Комитетот за следење на ИПАРД го проверува тековното и среднорочното оценување на ИПАРД Програмата наведено во членовите 65 и 66.

14. Комитетот за следење на ИПАРД го разгледува и одобрува планот за соопштување наведен во член 70, како и сите подоцнежни ажурирања на планот.

15. Кога според ИПАРД Програмата е потребно да се даде мислење за некое прашање, Комитетот за следење на ИПАРД постапува соодветно.

Член 62

Показатели

1. Напредокот, ефикасноста и ефективноста на ИПАРД Програмата во однос на нејзините цели се мери со показатели поврзани со основната состојба, како и со финансиското извршување, излезните податоци, резултатите и влијанието на програмата.

2. ИПАРД Програмата утврдува ограничен број на дополнителни показатели карактеристични за истата.

Пододдел 3

Оценување

Член 63

Принципи на оценување на ИПАРД Програмата

1. Оценувањата имаат за цел да го подобрат квалитетот, ефективноста и конзистентноста на помошта од фондовите на Заедницата, како и стратегијата и спроведувањето на ИПАРД Програмата.

2. ИПАРД Програмата е предмет на претходно и тековно оценување, во вид на поседователни проверки и, каде што е соодветно, на времени оценувања спроведени од независни оценувачи под одговорност на Република Македонија.

3. Со оценувањата се проценува спроведувањето на ИПАРД Програмата во насока на постигнување на целите утврдени во член 12 од Рамковната регулатива за ИПА. Особено, ефективноста на мерките на ИПАРД Програмата се оценува врз основа на нивното целосно влијание врз:

(а) придонесот во подготвувањето на Република Македонија за спроведување на правните акти на ЕУ поврзани со заедничката земјоделска политика и сродните политики;

(б) придонесот во одржливото прилагодување на земјоделскиот сектор и на руралните области во Република Македонија;

(в) целите на ИПАРД Програмата.

4. Оценувањата го испитуваат степенот на искористеност на средствата, ефективноста и ефикасноста на програмирањето, неговото социо-економско влијание и неговото влијание врз определените приоритети. Тие ги опфаќаат целите на ИПАРД Програмата и имаат за цел да извлечат лекции поврзани со политиката за рурален развој. Тие ги определуваат факторите кои придонесуваат за успешното или за неуспешното спроведување на ИПАРД Програмата, вклучувајќи ја одржливоста на дејностите и идентификувањата на најдобри практики.

5. Оценувањата се одговор на заедничка рамка за следење и оценување определена од страна на Комисијата во консултација со Република Македонија и, како општо правило, се придружени со критериуми и показатели за постигнувањата. Покрај тоа, оценувањата можат да бидат потребни за одговарање на конкретни прашања поврзани со целите на ИПАРД Програмата.

6. Република Македонија ги собира соодветните ресурси и ги прибира потребните податоци, со цел да обезбеди дека оценувањата можат да се спроведуваат на најефективен начин. Во таа смисла, оценувањата ги користат различните податоци кои произлегуваат од режимите за следење на програмата, дополнети кога е неопходно, со прибирање информации за подобрување на релевантноста.

7. Извештаите за оценувањето ги објаснуваат применетите методологии и вклучуваат проценка на квалитетот на податоците и наодите.

8. Квалитетот и импликациите од оценувањата се проценуваат од страна на управувачкиот орган, Комитетот за следење на ИПАРД и Комисијата.

9. Резултатите од претходните и од времените оценувања се земаат предвид при циклусот на програмирање и спроведување.

Член 64

Претходно оценување на ИПАРД Програмата

1. Претходното оценување претставува дел од составувањето на ИПАРД Програмата и има за цел да го оптимизира доделувањето на буџетски средства и да го подобри квалитетот на програмирање. Тоа ги определува и оценува среднорочните и долгорочните потреби, целите кои треба да се постигнат, очекуваните резултати, квантифицираните цели, особено во однос на влијанието поврзано со основната состојба, додадената вредност на Заедницата, степенот до кој определените приоритети биле земени предвид, научените лекции и квалитетот на постапките за спроведување, следењето на програмата, нејзиното оценување како и финансиското управување.

2. Република Македонија е одговорна за спроведувањето на претходното оценување.

Член 65

Тековно оценување

1. Република Македонија воспоставува систем за тековно оценување на ИПАРД Програмата. Овој систем се организира на иницијатива на Телотото за управување во соработка со Комисијата на повеќегодишна основа и го опфаќа целокупниот период на програмата.

2. Телотото за управување и Комитетот за следење на ИПАРД за програмата ги користат тековните оценки за:

   (а) испитување на напредокот на ИПАРД Програмата во однос на нејзините цели преку показатели за резултатите и, каде што е соодветно, преку показатели за влијанието;

   (б) подобрување на квалитетот на ИПАРД Програмата и нејзиното спроведување;

   (в) разгледување предлози за значителни промени во програмата;

   (г) подготовка за среднорочно и последователно оценување.

3. Секоја година Телотото за управување поднесува извештаи за активностите за тековно оценување до Комитетот за следење на ИПАРД со примероци за НКА и за ревизорското тело. Резиме на активностите се вклучува во годишниот извештај предвиден во член 68.

Член 66

Среднорочно оценување

1. Доколку Комисијата смета дека е соодветно, во третата година по годината на донесување на првата одлука за пренесување на правото за управување со помошта од ИПАРД Програмата, тековното оценување е во вид на посебно среднорочно оценување.

2. Среднорочното оценување предлага мерки за подобрување на квалитетот на ИПАРД Програмата и на нејзиното спроведување. Особено, Република Македонија обезбедува среднорочното оценување да ги прегледува првичните резултати од ИПАРД Програмата, а нивната соодветност со претходното оценување, релевантноста на целите и стремежите и степенот до кој истите се постигнати. Тоа, исто така, го проценува квалитетот на следењето и спроведувањето на програмата и стекнатото искуство во воспоставувањето систем за спроведување на ИПАРД Програмата.

3. Среднорочното оценување се доставува до Комитетот за следење на ИПАРД и до Комисијата до 31 декември од годината наведена во став 1 од овој член.

4. Покрај проценувањето наведено во член 63(8), Комитетот за следење на ИПАРД, Телотото за управување и Комисијата ги разгледуваат импликациите од оценувањето заради ревидирање на ИПАРД Програмата.

5. Телотото за управување ја известува Комисијата за последователните активности во однос на препораките од извештајот за оценување.

6. Доколку Република Македонија не го поднесе извештајот за среднорочно оценување до датумот наведен во став 3, се применуваат одредбите од член 39(4).

Член 67

Последователно оценување

1. Во текот на последната година од важноста на обврската утврдена во последната ПСФ склучена со Република Македонија, тековното оценување е во вид на посебно последователно оценување. Тоа се завршува и доставува до Комисијата пред завршувањето на таа година.

2. Врз основа на резултатите од оценувањето кои се веќе достапни, како и прашањата за оценување соодветни за ИПАРД Програмата, последователното оценување го опфаќа користењето на средствата и ефективноста и ефикасноста на ИПАРД Програмата, нејзиното влијание и соодветноста со претходното оценување. Тоа ги опфаќа факторите кои придонесуваат за успешното или за неуспешното спроведување, постигнувањата на ИПАРД Програмата и резултатите, вклучувајќи ја нивната одржливост. Тоа извлекува заклучоци соодветни за ИПАРД Програмата и за процесот на проширување.

3. Доколку Република Македонија не го поднесе извештајот за последователно оценување до датумот наведен во став 1, се применуваат одредбите од член 39(4).

Пододдел 4

Известување

Член 68

Годишни и завршни извештаи

1. Телотото за управување, по консултација со ИПАРД Агенција, подготвува годишни извештаи и завршен извештај за спроведувањето на ИПАРД Програмата.

2. Годишните извештаи за спроведување на ИПАРД Програмата ја опфаќаат календарската година и вклучуваат кумулативни финансиски податоци и податоци од следењето за целиот период на спроведување на ИПАРД Програмата. Завршните извештаи за спроведување на ИПАРД Програмата го опфаќаат целиот период на спроведување и можат да го вклучуваат и последниот годишен извештај.

3. Извештаите наведени во став 1 од овој член се испраќаат до Комисијата, до НИПАК и до НАО, со примероци за НКА и за ревизорското тело, по нивна проверка и одобрување од страна на Комитетот за следење на ИПАРД.

4. Годишните извештаи се доставуваат во рок од шест месеци од завршувањето на секоја целосна календарска година на спроведување на ИПАРД Програмата. Завршниот извештај се доставува најдоцна шест месеци по крајниот датум за прифатливост на трошоците според ИПАРД Програмата.

5. Сите годишни и завршни извештаи за спроведување ги вклучуваат следниве информации:

   (а) секоја промена во општите услови што е релевантна за спроведувањето на ИПАРД Програмата, особено, главните социо-економски трендови, промена во националните, регионалните или секторските политики и, каде што е применливо, нивните импликации врз соодветноста помеѓу помошта според ИПАРД Програмата и помошта од другите финансиски инструменти на Заедницата;

   (б) напредокот во спроведувањето на приоритетите и мерките во однос на постигнувањето на целите на ИПАРД Програмата, нивните конкретни цели во ИПАРД Програмата, со квантификација, секогаш кога тие се сведуваат на квантификација, на физичките показатели и показателите на резултатите и на влијанието, во ИПАРД Програмата;

   (в) чекорите преземени од Телотото за управување, од ИПАРД Агенција, каде што е соодветно, и од Комитетот за следење на ИПАРД за помош при обезбедување на квалитет и на ефективност при спроведувањето, особено:

      i. мерки за следење и оценување на програмата, вклучувајќи режими за прибирање на податоци;

      ii. резиме на сите значителни проблеми сретнати во спроведувањето на ИПАРД Програмата и сите преземени дејствија, вклучувајќи ги оние за препораки за прилагодувања во согласност со став 9;

      iii. резиме на резултатите од спроведените контроли по мерка и

на откриените неправилности;

iv. користење на техничка помош;

v. преземени чекори за вклучување на локалните тела во поголем степен;

vi. преземени чекори за обезбедување јавно претставување на ИПАРД Програмата;

vii. податоци за прикажување дека фондовите на Заедницата го надополнуваат финансирањето кое е на располагање во Република Македонија;

(г) преземените чекори за обезбедување координираност на целата претпристапна помош на Заедницата наведена во член 4;

(д) финансиски табели кои ги покажуваат трошоците за Заедницата, националните и вкупните расходи по мерка и, каде што е соодветно, по подмерка;

(ѓ) резиме на активностите за тековно оценување во согласност со член 65;

(е) опис на активностите спроведени за спроведување на планот за соопштување наведен во член 70.

6. Откако Комисијата ќе го добие годишниот извештај, таа ја известува Република Македонија во рок од еден месец, доколку извештајот се смета за целосен. Во спротивно, извештајот се оценува за соодветен.

7. Комисијата има три месеци да даде коментар за годишниот извештај по неговото испраќање од страна на Телотото за управување. Тој временски рок се зголемува на пет месеци за последниот извештај за ИПАРД Програмата. Доколку Комисијата не одговори во определениот временски рок, извештајот се смета за прифатен.

8. Секоја година, кога се испраќа и прифаќа годишниот извештај, Комисијата, НАО и Телотото за управување и, каде што е соодветно, ИПАРД Агенција, ги ревидираат главните резултати од претходната година. Комисијата се консултира со НАО и со Телотото за управување и, каде што е соодветно, со ИПАРД Агенција за режимите кои се определуваат за таквата ревизија.

9. Доколку, по ревизијата, Комисијата достави коментари до Република Македонија, таа ја известува Комисијата за преземената активност во однос на тие коментари. Кога Комисијата, без тоа да биде во спротивност со донесените одлуки во согласност со членовите 53 и 54, ќе достави препораки до Република Македонија за прилагодувања чија цел е подобрување на ефективноста на следењето на програмата или на режимите за управување со ИПАРД Програмата, Република Македонија потоа ги претставува чекорите кои се преземени за подобрување на следењето на програмата или на режимите за управување или објаснува зошто не постапила на тој начин во рок од три месеци од примањето на коментарите на Комисијата. Комитетот за следење на ИПАРД се известува за тие

активности.

Пододдел 5

Информирање и транспарентност

Член 69

Информирање и јавно претставување

1. Република Македонија обезбедува информации и јавно ја претставува ИПАРД Програмата и придонесот на Заедницата во согласност со Анекс VI од Регулативата (ЕЗ) бр. 1974/2006 на Комисијата од 15 декември 2006 година[16], кој применува *мутатис мутандис* за оваа спогодба. Овие информации се наменети за општата јавност. Таа ја истакнува улогата на Заедницата и ја обезбедува транспарентноста на помошта на Заедницата.

2. Телотото за управување за ИПАРД Програмата е одговорно за нејзиното јавно претставување, како што следува:

   (а) тоа ги известува потенцијалните корисници, професионалните организации, економските и социјалните партнери, телата вклучени во унапредувањето на еднаквоста помеѓу мажите и жените и соодветните невладини организации, вклучувајќи ги организациите за животна средина за можностите кои ги нуди ИПАРД Програмата и правилата за добивање пристап до средствата од ИПАРД Програмата;

   (б) тоа ја информира општата јавност за улогата која ја игра Заедницата во ИПАРД Програмата и за резултатите од истата.

3. ИПАРД Агенција е одговорна за објавување на списокот на крајните корисници во согласност со условите утврдени во член 24(2) од Рамковната спогодба. Таа ги информира крајните корисници за придонесот на Заедницата.

Член 70

Транспарентност

1. Активностите за ставање на располагање и објавување во Република Македонија информации за помошта од ИПАРД Програмата како што е наведено во член 24(4) од Рамковната спогодба ќе се спроведуваат врз основа на план за соопштување кој треба да се договори помеѓу Телотото за управување и Комисијата пред донесувањето на одлуката наведена во член 25 од страна на Комисијата. Овој план за соопштување се оценува од страна на комитетот за следење на ИПАРД Програмата и ги утврдува:

[16] Сл. весник L 368, 23.12.2006 год., стр.15, Регулатива како што е последен пат изменета со Регулативата (ЕЗ) бр. 1236/2007 од 22 октомври 2007 година (Сл. весник L 280, 24.10.2007 год., стр.3)

(а) целите и целните групи;

(б) содржината и стратегијата на мерките за соопштување и информирање, наведувајќи ги мерките кои треба да се преземат;

(в) неговиот индикативен буџет;

(г) административните сектори или тела одговорни за спроведување;

(д) критериумите кои треба да се користат за оценување на влијанието на мерките за информирање и достапност за јавноста во однос на транспарентноста, запознаеноста со ИПАРД Програмите и улогата која ја игра Заедницата.

2. Износот доделен за информирање и јавно претставување може да биде дел од мерката за техничка помош од ИПАРД Програмата.

3. На состаноците на Комитетот за следење на ИПАРД, претседавачот поднесува извештај за напредокот во спроведувањето на мерките за информирање и достапност за јавноста и на членовите на Комитетот им дава примери за таквите мерки.

4. Кога спроведувањето на овој член вклучува специфични информации и активности за јавно претставување на ниво на проекти, за тие активности се одговорни крајните корисници и тие се финансираат од износот доделен за соодветниот проект.

ОДДЕЛ V

ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 71

Завршни одредби на Рамковната спогодба

1. Оддел VI од Рамковната спогодба се применува *мутатис мутандис* на оваа спогодба.

2. Меѓутоа, во однос на член 44(2) од Рамковната спогодба, адресатите се следниве:

(а) за целокупната кореспонденција, освен онаа која е наведена во точка (б):

За Заедницата:

Commission of the European Communities
Directorate General for Agriculture and Rural Development
Unit for Pre-accession assistance
Rue de la Loi 130
BE - 1049 Brussels
телефон: + 32 2 296 73 37

факс: + 32 2 295 17 46
електронска пошта: agri-ipard@ec.europa.eu

За Република Македонија

Секретаријат за европски прашања
Влада на Република Македонија
Илинденска бб
1000 Скопје
Република Македонија
телефон: +389 2 3 239 165
факс: +389 2 3 114 569
електронска пошта: sep.contact@sep.gov.mk

(б) За кореспонденцијата поврзана со информациите наведени во член 28 од Рамковната спогодба, адресатите се следниве:

За Заедницата:

Commission of the European Communities
OLAF – European Anti-Fraud Office
Directorate C
Rue Joseph II 30
BE – 1049 Brussels

За Република Македонија

Министерство за финансии
Финансиска полиција
ул. Вељко Влаховиќ 11
1000 Скопје
Република Македонија
телефон: +389 2 3 106 383
факс: +389 2 3 231 578
електронска пошта: suzana.petrovska@finance.gov.mk

3. Меѓутоа, во однос на член 48 од Рамковната спогодба, кога Комисијата открила непочитување на одредбите од оваа спогодба, таа:

(а) ја известува Република Македонија за своите намери, со оправдување (-а), и

(б) има право, во однос на ИПАРД Програмата, но без тоа да биде во спротивност со одлуките наведени во членовите 53 и 54:

i. да врши финансиски корекции во однос на Република Македонија,

ii. да престане да ѝ префрла средства на Република Македонија,

iii. да се откаже од преземање нови финансиски обврски во име на Заедницата, и

iv. доколку е соодветно, да ја раскине оваа спогодба со важност

од моментот на првото откривање на непочитување.

Член 72

Влегување во сила

Оваа спогодба влегува во сила на денот кога двете договорни страни се известуваат меѓусебно за завршувањето на сите потребни формалности за влегување во сила на истата.

Член 73

Потпишување

Оваа спогодба е изготвена во примерок и на англиски јазик.

Потпишано, за и во име на

Владата на Република Македонија,

Ивица Боцевски
(Заменик на Претседателот на Владата на Република Македонија)

Потпишано, за и во име на Комисијата на Европските заедници

На _____ овој датум,, од _____

АНЕКС I

КРИТЕРИУМИ НА АКРЕДИТИРАЊЕ

СИСТЕМ НА ВНАТРЕШНА КОНТРОЛА (ВОСПОСТАВУВАЊЕ И УПРАВУВАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА И ПЕРСОНАЛОТ)

ОРГАНИЗАЦИСКА СТРУКТУРА

труктурите, органите и телата на системот за управување и контрола како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба имаат организациска структура која м овозможува да ги извршуваат следниве главни функции во однос на тропоците за ИПАРД:

сновниот пристап за распределба на функциите и одговорностите се воспоставува во согласност со следнава табела:

општи функции	специфични функции	НАО	национален фонд	оперативна структура ИПАРД Агенција	оперативна структура Телото за управување
ункции за правување	следење на програмата				*
	оценување				*
	известување				*
	координација				*
ункции за лакање	одобрување и контрола на обврските			*	
	одобрување и контрола на исплатите		(*)	*	
	извршување на исплатите			*	
	сметководство за обврските и исплатите		*	*	
	трезор		*		
ункции за проведување	избирање			*	
	достапност за јавноста			*	*
	осигурување	*			

околку е наведена како незадолжителна(*), функцијата може да се додели во зависност од големината, одговорностите и другите специфични карактеристики на системите за правување и контрола.

Освен доколку Комисијата не се произнесе јасно и недвосмислено поинаку, распределувањето на функциите и одговорностите не смее да биде во спротивност со основниот пристап прикажан во овој Анекс.

А.1. Функции за управување

(а) *Следење на програмата:* целта на оваа функција е следење на ефективноста и на квалитетот на спроведувањето на ИПАРД Програмата. Тоа се врши преку соодветните физички показатели, показателите за животната средина и финансиските показатели. Тоа, исто така, осигурува дека избирањето на активностите кои се финансираат е во согласност со критериумите и механизмот применлив за програмата и е во сообразност со соодветните правила на Заедницата и со националните правила.

(б) *Оценување:* целта на оваа функција е да го подобри квалитетот, ефективноста и конзистентноста на помошта од фондовите на Заедницата како и стратегијата и спроведувањето на ИПАРД Програмата. Оценувањата го испитуваат степенот на искористеност на средствата, ефективноста и ефикасноста на програмирањето и неговото социо-економско влијание на определените приоритети и, како општо правило, се придружени со критериумите и показателите кои се однесуваат на постигнувањата.

(в) *Известување:* целта на оваа функција е да обезбеди да за спроведувањето на програмата и за напредокот на посебните проекти и мерки, се поднесуваат извештаи на начин кој помага да се обезбеди ефективно и ефикасно спроведување на мерката, со користење на соодветни информатички и комуникациски системи.

(г) *Координација:* целта на оваа функција е да се насочува и следи работата на Комитетот за следење на ИПАРД како што е дефинирано во член 36(2) од Рамковната спогодба, особено со обезбедување на неопходните документи за следење на квалитетот на спроведување на програмите.

А.2. Функции за плаќање

(а) *Одобрување и контрола на обврските и исплатите:* целта на оваа функција е да се утврди дека барањата за одобрување на проекти и последователните суми кои треба да му се исплатат на барателот или на неговиот(-ите) застапник(-ици) се во сообразност со спогодбите и се квалификуваат за бараната помош од Заедницата, што вклучува, меѓу другото, административни контроли и контроли на самото место, особено оние кои се однесуваат на регуларноста и законитоста на расходот:

- проверка на прифатливоста на барањата за одобрување и на барањата за исплата,
- проверка на усогласеноста со обврските кои се внесени во однос на одобрувањата за проекти,
- и каде што е соодветно, проверка на тендерските постапки и постапките за склучување на спогодби и проверка на извршената работа или на обезбедените услуги.

Контролите се спроведуваат пред и по одобрувањето на проектот и можат да опфатат проверки пред избор на проектот, повторно мерење, проверки на квантитетот и на квалитетот на стоките и услугите кои се обезбедуваат, анализа или проверка на примерок, проверки пред исплатата, проверки по исплатата и на сите посебни одредби за спроведување на спогодбите во однос на регуларноста и законитоста на трошоците. Со цел да се утврди регуларноста и законитоста, контролите опфаќаат, каде што е соодветно, испитување на техничкиот карактер, што може да вклучува економско-финансиска проценка и проверки на специфичната земјоделска, техничка или научна природа.

(б) *Извршување на исплатите:* целта на оваа функција е издавање на упатство за банкарите на оперативната структура, или, во соодветни случаи, владина платежна служба, за плаќање на одобрениот износ на барателот (или на неговиот (-ите) застапник (-ици).

(в) *Сметководство за обврските и исплатите:* целта на оваа функција е регистрирање на сите обврски и исплати во одделни сметководствени книги за трошоците на ИПАРД, кои вообичаено се во вид на електронски систем за обработка на податоци и подготовка на периодични резимеа на трошоците,

вклучувајќи ги изјавите за трошоците за Европската комисија. Сметководствените книги исто така ги регистрираат средствата финансирани од фондовите, особено во однос на нерасчистени должници.

(г) *Трезор:* целта на оваа функција е организирање на банкарските сметки, барајќи средства од Комисијата, проверка на постоењето и правилноста на елементите за кофинансирање, одобрувајќи го префрлањето на средства од Комисијата на *ИПАРД Агенција* или на крајните корисници и финансиски соопштенија на Комисијата, што ги опфаќа кварталните и годишните изјави.

А.3. Функции за спроведување

Избирање: целта на оваа функција е

(а) *Избирање:* целта на оваа функција е да избере активности во согласност со критериумите, механизмите и правилата применливи за ИПАРД Програмата.

(б) *Јавно претставување:* целите на оваа функција се:

i. издавање на повици за пријавување и објавување на условите и на критериумите за прифаќање кои вклучуваат информации за договорните обврски и можните санкции во случај на неисполнување на тие обврски и, каде што е неопходно, издавање на одобрение за започнување со работа,

ii. и истакнување на улогата на Заедницата и обезбедување транспарентност за помошта на Заедницата.

(в) *Осигурување:* целта на оваа функција е обезбедување сигурност за НКА и за Комисијата во однос на регуларноста и законитоста на трошоците за ИПАРД и целосно идентификување и итно соопштување на сите неправилности поврзани со овој расход и правење на потребните финансиски прилагодувања во однос на откриените неправилности, во согласност со член 50 од Регулативата за спроведување на ИПА.

Организациската структура се грижи за јасно распределување на надлежноста и одговорноста на сите оперативни нивоа и за поделба на трите први платежни функции наведени во вториот потстав, чии одговорности се дефинираат во организациска шема. Таа ги вклучува техничките служби и службата за внатрешна ревизија наведена под точка 4.

Б. СТАНДАРД ЗА ЧОВЕЧКИ РЕСУРСИ

Структурите, органите и телата за системите за управување и контрола, како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба, го обезбедуваат следново:

(а) Политиките за етика и интегритет кои се бараат од највисоката управувачка структура се подразбираат преку организацијата.

(б) Соодветните човечки ресурси (вклучувајќи одговорни позиции и чувствителни позиции [17]) се распределуваат за извршување на активностите, а присутни се и техничките вештини потребни на различни нивоа на активностите. Тие треба да имаат соодветни технички вештини и искуство, јазични вештини и комплетна обука за спроведување на Програми на Заедницата.

(в) Телата и поединците треба да имаат целосна законска надлежност за исполнување на нивните функции.

(г) Установувањето на одговорноста, обврзаноста, делегираната одговорност и сите потребни сродни надлежности за сите задачи и позиции во организацијата се дефинираат формално (во писмена форма), вклучувајќи го поставувањето на финансиски ограничувања за управителската надлежност. За обврските или исплатите на трети страни, еден управител треба да биде одговорен за сите аспекти на трансакцијата. Извештаите за мисијата, описите на работните места и слично се ажурирани и познати.

[17] Позиции во кои персоналот може да стане чувствителен на преголемо влијание заради карактерот на нивните контакти со трети страни или заради информациите кои ги имаат

(д) Поделбата на должностите е таква што ниедно лице не е одговорно за повеќе од една од трите функции за одобрување, извршување и сметководство на сумите наплатени од ИПАРД, ниедно лице не извршува една од тие задачи без неговата работа да биде под надзор преку повторно извршување од страна на второ лице и таа поделба на должности е во сообразност со начелата утврдени во Финансиската регулатива и нејзините правила за спроведување. За секоја од тие функции е задолжено посебно административно пододделение чии одговорности се дефинираат во организациска шема.

(ѓ) Планирањето на персоналот, ангажирањето, обучувањето и оценувањето постојат на сите нивоа на работа, а постои и политика за ротирање на персоналот на чувствителните позиции, или зголемување на надзорот, како друга опција.

(е) Се преземаат соодветни мерки:

i. за идентификување и избегнување на конфликт на интереси кога одредено лице кое е на одговорна позиција или на чувствителна позиција во смисла на потврдување, одобрување, исплата или сметководство на обврските и исплатите исто така исполнува други функции надвор од агенцијата, и за обезбедување примена на соодветните контроли. Сите лица од персоналот потпишуваат изјава за доверливост и непристрастност со цел да се избегне конфликтот на интереси.

ii. за обезбедување да можните неправилности забележани подолу во организацијата се соопштуваат и проследуваат соодветно, вклучувајќи заштита за „лицата што ги обелоденуваат нелегалните активности".

В. ДЕЛЕГИРАЊЕ

Дел од функциите или сите функции за оценување, известување, одобрување и контрола[18] можат да се делегираат на други тела под услов да бидат исполнети следниве услови:

(а) мора да биде склучена писмена спогодба помеѓу засегнатите структури, органи и тела на системите за управување и контрола од една страна, и тоа тело од друга, наведувајќи го карактерот на информациите и на документите за докажување кои треба да се достават и временскиот рок во кој тие мора да бидат доставени. Спогодбата треба да им овозможи на системите за управување и контрола да ги исполнат критериумите за акредитирање. Се остава доволен простор за евиденција на ревизија.

Целокупниот систем, вклучувајќи ги делегираните функции кои ги извршуваат други тела, се прикажува во организациска шема.

Спогодбата обезбедува пристап од соодветно овластени застапници или претставници на Република Македонија или на Заедницата до информациите кои ги поседуваат тие делегирани тела и испитување на апликациите од страна на тие службеници, што вклучува извршување проверки на проектите и примателите на помош и сите други информации кои им се потребни за извршување на нивните задачи.

(б) засегнатите структури, органи и тела на системите за управување и контрола во сите случаи остануваат одговорни за ефикасното управување со Фондот.

(в) одговорностите и обврските на другото тело, особено во однос на контролата и проверката на усогласеноста со спогодбите, треба да бидат јасно дефинирани.

(г) засегнатите структури, органи и тела за системите за управување и контрола во сите случаи обезбедуваат да телото располага со ефективен систем за да се обезбеди дека истото ги исполнува своите одговорности на начин кој задоволува.

(д) телото јасно им потврдува на засегнатите структури, органи и тела на системите за управување и контрола дека тоа навистина ги исполнува своите задачи и ги опишува користените средства.

(ѓ) засегнатите структури, органи и тела на системите за управување и контрола редовно ги ревидираат, вклучувајќи повторно извршување на примерок, делегираните

[18] Во ниеден случај функциите на извршување на исплатата и на сметководството на обврските и исплатите не може да се делегираат.

функции за да потврдат дека извршената работа е со задоволителен стандард и дека таа е во согласност со спогодбите.

(е) засегнатите структури, органи и тела на системите за управување и контрола се известуваат редовно и навремено за резултатите од спроведените проверки, така што меродавноста на проверките може секогаш да биде земена предвид пред одобрување или поramнување на одредено побарување или пред плаќање на фактура. Извршената работа се опишува детално во извештај кој го придружува секое барање или барање за исплата, група на барања или барања за исплата или, каде што е соодветно, во извештај кој опфаќа една година. Извештајот е придружуван со потврда за прифатливоста на одобрените барања и барања, за исплата и за карактерот, обемот и границите на извршената работа. Во извештајот се дадени извршените физички и административни проверки, опишан е методот, соопштени се резултатите од проверките и преземената активност во однос на разликите и неправилностите. Документите за докажување кои се доставуваат до соодветните структури, органи и тела на системот за управување и контрола се доволни за да се обезбеди потврда дека се извршени сите потребни проверки за прифатливоста на барањата за исплата или на фактурите одобрени за исплата.

(ж) *ИПАРД Агенција* мора да утврди, пред одобрување на проектот и пред доделување на помошта, дека другите тела следеле постапки кои се во согласност со критериумите утврдени во овој Анекс.

(з) Кога документите поврзани со одобрените побарувања, направените расходи и спроведените контроли, како и оние што се однесуваат на проекти кои не се избрани и се задржуваат од други тела, тие тела и *ИПАРД Агенција* воспоставуваат постапки да обезбедат дека локацијата на сите такви документи кои се релевантни за конкретни исплати извршени од *националниот фонд* или од *ИПАРД Агенција* е евидентирана и дека тие документи се достапни за проверка во нивните канцеларии на барање на лицата и телата кои вообичаено би имале право да ги проверуваат таквите документи, вклучувајќи:

i. персоналот на *ИПАРД Агенција* кој работи на барањето;

ii. службите за внатрешна ревизија на *националниот фонд* или на *ИПАРД Агенција:*

iii. *ревизорското тело* кој ја потврдува годишната изјава на НАО;

iv. соодветно овластени службеници или претставници на НАО или на НКА;

v. соодветно овластени застапници или претставници на Заедницата.

(s) *Ревизорското тело* поднесува извештаи за делегираните функции како истите да биле управувани од самата агенција.

2. ПЛАНИРАЊЕ /УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИ

Структурите, органите и телата на системите за управување и контрола како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба го обезбедуваат следново:

(а) Идентификување, проценување и управување со ризиците

– дека ризиците се идентификуваат и управуваат, особено дека се применуваат соодветни контролни ресурси во сите области, во функција на значењето на различните ризици кои тие ги намалуваат.

(б) Поставување на цели и распределба на ресурси за целите

– соодветни (и мерливи) цели на ниво на излезни информации и влијание се утврдуваат на сите нивоа и се разбирливи за сите во организацијата;

– ресурсите соодветно се распределуваат за тие цели, почитувајќи ги транспарентните цврсти начела за финансиско управување;

– одговорноста за тие цели е јасна.

(в) Планирање на процесот за спроведување

– јасно планирање на потребните чекори за реализирање на целите- вклучувајќи навременост и одговорност за секој чекор, а кога е потребно се донесуваат и анализи на критичните ситуации.

3. КОНТРОЛНИ АКТИВНОСТИ

За доследна внатрешна контрола потребни се следниве постапки, или оние постапки кои нудат еднакви гаранции:

А. ЗАЕДНИЧКИ ПОСТАПКИ

Генерално, се донесуваат соодветни постапки за да се обезбеди:

(а) двојна проверка на сите чекори во трансакцијата (претходна и последователна) и кога различни задачи во текот на истата трансакција се распределуваат на различен персонал да се обезбедат одредени вкрстени контроли по автоматски пат.

(б) одговорноста е поддржана со активен надзор преку одговорно управување со задачите кои им се делегираат на вработени со пониско звање (вклучувајќи годишни изјави за гаранција од вработените со пониско звање) – и не се смета исклучиво за пасивен или теоретски концепт.

(в) исклучоците (*меѓу другото,* исклучоците кај вообичаените постапки кои се одобрени на соодветно ниво, неодобрените исклучоци и пропусти во контролата секогаш кога се откриени) секогаш се евидентираат, впишуваат, ревидираат на соодветни нивоа и се соопштуваат.

(г) евидентирањето на секоја слабост на внатрешната контрола идентификувана од кој било извор и одговорите од управителите се регистрираат и проследуваат.

(д) значајните ризици за континуираност (на пр. во смисла на губење на податоци, отсуство на лица итн.) се идентификуваат и се подготвуваат планови за непредвидени случаи.

(ѓ) секоја промена на постапките и програмата, а особено оние кои се однесуваат на финансиските одредби, се регистрира, а прирачниците, упатствата, базите на податоци и контролните листови навремено се ажурираат.

Б. ПОСТАПКИ ЗА ОДОБРУВАЊЕ НА БАРАЊАТА ЗА ДОДЕЛУВАЊЕ СРЕДСТВА и БАРАЊАТА ЗА ИСПЛАТА

Кога е соодветно, вклучените структури, органи и тела на системите за управување и контрола како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба ги донесуваат следниве постапки или оние кои нудат еднакви гаранции:

(а) Тие утврдуваат детални писмени постапки за прием, регистрација и обработка на барањата за одобрување на проекти, барања за исплата, фактурите и документите за докажување и извештаите за контрола, вклучувајќи опис на сите документи кои ќе се користат. Тие постапки обезбедуваат да само барањата за исплата или избраните проекти кои ги исполнуваат критериумите за избор на проекти ќе се обработуваат и осигуруваат чување на проектно досие со сите релевантни документи за ревизија на проектот.

(б) Секое лице одговорно за одобрување има на располагање детална контролна листа за проверките кои треба да ги изврши и во документите за докажување на барањето вклучува потврда дека таквите проверки се извршени. Ваквата потврда мора да биде направена по електронски пат како предмет на барањето за контрола наведени во точка 5. Треба да има и доказ дека извршената работа е ревидирана од страна на вработен на повисоко ниво. Анализата, оценката и одобрувањето на проектите се евидентира во писмена форма. Анализата на проектот се раководи според начелата за стабилно финансиско управување.

(в) Одредено барање за доделување средства или барање за исплата се одобрува за исплата исклучиво по извршување на доволен број на проверки за да се потврди дека истото е во согласност со спогодбите. Тие проверки ги вклучуваат проверките кои се налагаат со регулативата која ја регулира конкретната мерка за која се бара помош и оние кое се потребни во согласност со член 28 од Рамковната спогодба за да се спречи и открие измама и неправилност особено во однос на постојните ризици.

Како дел од функцијата за одобрување, барањата се предмет на проверки кои вклучуваат почитување на условите и критериумите, квалификуваност, целосност на документите, правилност на документите за докажување, датум на прием. Сите проверки кои треба да се спроведат се наведуваат во контролниот лист и нивното извршување се потврдува за секоја апликација и побарување, или за секоја група на апликации или побарувања.

Во однос на обезбедените услуги и стоки, контролата се состои од:

(i) контрола на документацијата: за да се обезбеди дека податоците за квантитетот, квалитетот и цената на стоките или на услугите на фактурата се сложуваат со оние кои се нарачани;

(ii) физичка контрола: за да се обезбеди дека квантитетот и квалитетот на стоките или на услугите одговараат на оние кои се наведени во фактурата или во формуларот за барање.

Оваа контрола на услуги или на стоки исто така може да се врши постојано во текот на реализацијата, односно, кога се вршат првичните или времените исплати.

(г) Раководството, на соодветно ниво, се известува редовно и навремено за резултатите од спроведените контроли, така што задоволувачкото ниво на тие контроли секогаш може да биде земено предвид пред да се порамни барањето за исплата.

(д) Извршената работа се опишува детално во извештај кој го придружува секое барање за исплата, група на барања или, каде што е соодветно, во извештај кој опфаќа една финансиска година. Извештајот е придружуван со потврда за прифатливост на одобрените барања и за карактерот, обемот и границите на извршената работа. Покрај тоа, треба да постои потврда дека се почитувани критериумите за доделување на помош и дека се исполнети сите применливи правила од спогодбите, особено правилата за јавни набавки и почитување на животната средина. Доколку некои физички и административни проверки не се опширни, туку се извршени на примерок од побарувања, се идентификуваат избраните барања, се опишува методот и се соопштуваат резултатите од сите проверки и преземените мерки во однос на разликите и неправилностите. Документите за докажување треба да бидат доволни за да обезбедат потврда дека сите потребни проверки за прифатливоста на одобрените барања се извршени.

(ѓ) Побарувањата од барателите се обработуваат на начин кој обезбедува навременост.

(е) Кога документите (во хартиена или електронска форма) кои се однесуваат на одобрените барања и на спроведените контроли се задржани од други тела, тие тела и соодветните структури, органи и тела на системите за управување и контрола утврдуваат постапки за да обезбедат дека е регистрирано местото на чување на сите такви документи кои се релевантни за конкретните исплати извршени од агенцијата.

(ж) Без тоа да биде во спротивност со одредбите од член 61(7), критериумите за проценување на барањата и нивниот редослед по приоритетност треба да бидат јасно дефинирани и документирани.

В. ПОСТАПКИ ЗА БУЏЕТОТ И ИСПЛАТАТА

(а) Кога е соодветно, вклучените структури, органи и тела на системите за управување и контрола како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба ги донесуваат потребните постапки со цел да обезбедат државната власт да може да ги исполни своите локални договорни обврски без оглед на задоцнувањата или прекините во финансирањето од Комисијата.

(б) Со постапка се обезбедува исплатите да се вршат само на крајните корисници, на нивната сметка во банка или на нивниот застапник.

(в) Исплатата се врши од банкарот на *ИПАРД Агенција* или, доколку е соодветно, владина платежна служба, или чекот се испраќа, како општо правило, во рок од три работни дена од датумот на задолжување на сметката во евра на ИПАРД. Ниедна исплата не се врши во готово.

(г) Сите исплати, за кои не се извршени префрлања, мора да се вратат на сметката во евра на ИПАРД во рок од три работни дена од известувањето за нивното неизвршување. Износите кои произлегуваат од чекови кои не се реализирани во периодот на нивната важност се впишуваат во приходи на сметката во евра на ИПАРД во рок од три работни дена од известувањето за нивното неизвршување.

(д) Одобрувањето на лицето кое го врши истото и/или неговиот претпоставен може да се врши по електронски пат, под услов да е обезбедено соодветно ниво на безбедност на тие средства и идентитетот на потписникот да е внесен во електронските записи.

(ѓ) Постапките обезбедуваат постоењето и правилноста на националниот кофинансирачки елемент да биде потврдено.

Г. ПОСТАПКИ ЗА СМЕТКОВОДСТВО

(а) Структурите, органите и телата на системите за управување и контрола донесуваат целосни и транспарентни сметководствени постапки следејќи ги меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди и сите упатства за примена на овие стандарди утврдени од Комисијата.

(б) Тие утврдуваат детални постапки за да обезбедат кварталните и годишните изјави да бидат целосни, точни и навремени и дека се откриваат и поправаат сите грешки и пропусти, особено преку проверки и усогласувања (кога е возможно со информации од трета страна) кои се вршат во интервали кои не се подолги од три месеци. Се обезбедува целосна евиденција на ревизија за секоја ставка внесена во сметките.

(в) Сметководствените постапки на *ИПАРД Агенција* обезбедуваат дека сметководствениот систем може да ги произведе вкупните трошоци, направените расходи, делумните исплати и исплатите на биланс, и тоа во евра и во националната валута, за секоја подрачна служба и за секој проект, спогодба или мерка и подмерка. Се утврдуваат рокови за откажување на обврските кога работата не е завршена во рамките на договорениот распоред. Таквите откажувања соодветно се регистрираат во сметководствениот систем.

Д. ПОСТАПКИ ЗА ЗАДОЛЖУВАЊА

Сите критериуми предвидени во точките од А до Г се применуваат *мутатис мутандис,* на даночните обврски, запленетите гаранции, вратените плаќања, итн. кои агенцијата треба да ги наплати во име на ИПАРД Програмата.

ПАРД Агенција воспоставува систем за признавање на сите должени суми и за регистрирање во книгата на должници на сите [illegible] вното примање. Книгата на должници се проверува во редовни интервали и се преземаат активности за наплата на долговите кои се неподмирени, особено во случај на пленети гаранции и вратени плаќања. Без тоа да биде во спротивност со член 44(9) или кои било национални одредби за враќање на долгови, секој финансиски придонес платен на Заедницата во однос на овие суми, вклучувајќи неправилности се отпишува на крајот на втората година по неговото евидентирање во книгата на должници и се фундира на буџетот на Заедницата како што е предвидено во член 55.

ПАРД Агенција може да ја делегира наплатата на одредени категории на враќање на средства на други тела, под условите наведени во точка 1В, прилагодени како што е одветно и под дополнителниот услов кој тие други тела редовно и навремено ѝ го соопштуваат на агенцијата за ИПАРД Агенција, најмалку еднаш месечно, на сите признаени иходи и добиени парични средства.

РЕВИЗРСОКА ТРАГА

нформациите за документираниот доказ за одобрување, сметководство и исплата на побарувањата и справување со долгови се стават на располагање со цел во секое време да де обезбедена доволно детална ревизорска трага.

ководството, на соодветно ниво, се известува редовно и навремено за резултатите од спроведените контроли, така што задоволителното ниво на тие контроли секогаш може да де земено предвид пред да се исплати барањето.

тие цели, структурите, органите и телата на системите за управување и контрола како што е дефинирано во член 9 ги воспоставуваат постапките за да обезбедат чување на сите кументи потребни за гарантирање на соодветна ревизорска трага.

АКТИВНОСТИ ЗА СЛЕДЕЊЕ

ТЕКОВНО СЛЕДЕЊЕ ПРЕКУ АКТИВНОСТИ ЗА ВНАТРЕШНА КОНТРОЛА

ктивностите за внатрешна контрола најмалку ги опфаќаат следниве области:

) надзор на стручните служби и делегираните тела одговорни за извршување на контролите и другите функции за обезбедување соодветна примена на регулативите, упатствата и постапките.

) започнување системски промени со цел општо подобрување на системите за контрола.

) ревидирање на барања за исплата и барања доставени до структурите, органите и телата на системите за управување и контрола како што е дефинирано во членовите 9 и 10 од Рамковната спогодба како и други информации кои укажуваат на сомнение за неправилности.

ековното следење е вградено во вообичаени, повторливи функционални активности. Дневните активности и контролните активности на сите нивоа постојано се следат за да се безбеди доволно детална ревизорска трага.

Б. ОДДЕЛНИ ОЦЕНУВАЊА ПРЕКУ СЛУЖБА ЗА ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА

За секое од различните тела во својот состав, структури, органи и тела на системот за управување и контрола како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба, се донесуваат следниве постапки:

(а) Службата за внатрешна ревизија е независна од другите сектори и поднесува извештаи директно до највисоката управувачка структура.

(б) Службата за внатрешна ревизија проверува дали постапките донесени од соодветните структури, органи и тела на системите за управување и контрола и измените на истите, се доволни за да обезбедат потврдување на усогласеност со спогодбите, дали функционирањето на нивните системи на пониски нивоа е ефикасно и дали сметките се точни, целосни и навремени. Проверките можат да бидат ограничени на избрани мерки и подмерки и на примероци од трансакциите под услов ревизорскиот план да обезбедува да сите значителни области, вклучувајќи ги секторите и телата одговорни за одобрување и оние сектори и тела на кои им биле делегирани функциите, се опфатени за период кој не е подолг од пет години. Може да вклучува некои последователни проверки на трансакции, но повеќе треба да се насочи на ефективноста и ефикасноста на моделот на системот и организацијата.

(в) Работата на службата за внатрешна ревизија се врши во согласност со меѓународно прифатените стандарди за ревизија, се евидентира во работни документи и како резултат има извештаи и препораки упатени до највисоката управувачка структура.

(г) Ревизорските планови и извештаи се ставаат на располагање на ревизорското тело, на соодветно овластените службеници или претставниците на НКА и НАО и на соодветно овластените застапници или претставници на Заедницата за спроведување на финансиски ревизии и исклучиво заради оценување на ефективноста на функцијата на внатрешна ревизија.

5. ИНФОРМАЦИИ И КОМУНИКАЦИЈА

А. КОМУНИКАЦИЈА И ЈАВНО ПРЕТСТАВУВАЊЕ

(а) Структурите, органите и телата за системите за управување и контрола како што е дефинирано во членовите од 6 до 8 од Рамковната спогодба ги донесуваат неопходните постапки за да обезбедат да секоја промена во регулативите на Заедницата, особено промените во стапките на помош или условите за доделување помош, е евидентирана и дека насоките, базите со податоци и списоците за проверки навремено се ажурираат.

(б) Сите предложени измени во режимите за плаќање и спроведување на системот за управување и контрола по нивното акредитирање и пренесување на правото за управување се доставуваат до надлежниот(-ите) национален(-ни) орган(-) и до Комисијата, со примерок до ревизорското тело, за проверка и одобрување пред нивното спроведување.

(в) *ИПАРД Агенција* обезбедува соодветно јавно претставување за достапност на помошта, додека Телотото за управување го следи и гарантира во таа смисла исполнувањето на обврските поврзани со јавното претставување. Ова јавно претставување треба да се однесува на кофинансирањето на Заедницата и да биде насочено кон можните управители и извршители на проектот со цел да се добие колку што е можно поширок избор на можни управители и извршители на проектот. Стандардните формулари за аплицирање со јасни упатства за пополнување и условите за квалификување се составуваат пред пуштање во функција на програмата. На потенцијалните крајни корисници или на финалните корисници не им се наметнуваат никакви давачки за информациите, вклучувајќи ги формуларите за аплицирање поврзани со ИПАРД Програмата. Оваа одредба не е во спротивност со примената на давачки кои воопшто се наметнуваат во останатиот дел од стопанството.

Б. СИГУРНОСТ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ СИСТЕМИ

ирна безбедносна политика за информатичка технологија се развива врз основа на одобрена стратегија за информатичка и комуникациска технологија за да се обезбеди рливост, целокупност и достапност на сите податоци:

Сигурноста на информатичките системи се темели на критериумите утврдени во верзијата која се применува во соодветната финансиска година на Организацијата на меѓународни стандарди 17799/Британски стандард 7799: Кодекс за примена за Управување со безбедноста на информациите (BS ISO/IEC 17799) и сите упатства за примена на овие стандарди утврдени од Комисијата.

Безбедносните мерки се прилагодуваат на административната структура, персоналот и технолошките услови на секоја одделна структура, орган или тело на системите за управување и контрола. Финансиските и технолошките напори се пропорционални со тековните ризици кои се преземаат.

ИЗВЕСТУВАЊЕ

Се воспоставува соодветен систем за управување со информациите со цел брзо добивање на соодветни податоци и извештаи за спроведувањето на ИПАРД Програмата.

Постапки за редовно поднесување на извештаи на соодветни нивоа за ефикасноста и ефективноста на внатрешната контрола, кои обезбедуваат целиот персонал на сите нивоа да добива соодветни и редовни информации за да може да ги исполнува своите задачи.

имите поврзани со размената на соодветните податоци и извештаи треба да бидат договорени не подоцна од назначувањето на структурите, органите и телата дефинирани во г 6 од Рамковната спогодба.

АНЕКС II

ФОРМУЛАР Г1- ИЗЈАВА ЗА РАСХОДИ И ПРИХОДИ

мерка/оска	скратен назив	исплати		враќања на средства/корекции		побарани од ИПАРД	прегледување и одобрување на износите на сметките		привремени намалувања		пресметана исплата
		јавен расход	ИПАРД	јавен расход	ИПАРД		повторно се користи	не се користи повторно	финансиски план за вишокот	барање на информации	
1		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		да се пополни од земјата-корисничка	*автоматски се пресметува од Комисијата*	*да се пополни од земјата-корисничка*		*автоматски се пресметува од Комисијата*	*да се пополни од Комисијата*				*автоматски се пресметува од Комисијата*
101 инвестиции во земјоделски стопанства											
102 поддршка за формирање на групи производители											
103 инвестиции за преработката и продажбата на земјоделските и рибарските производи											
вкупно приоритетна оска 1	подобрување на ефикасноста на пазарот и спроведување на стандардите на Заедницата										
201 активности за подобрување на животната средина и на природата											
202 подготовка и спроведување на месните стратегии за рурален развој											
вкупно оска 2	подготвителни активности										
301 Подобрување и развој на руралните стопански дејности											
302 диверсификација и развој на руралните стопански дејности											

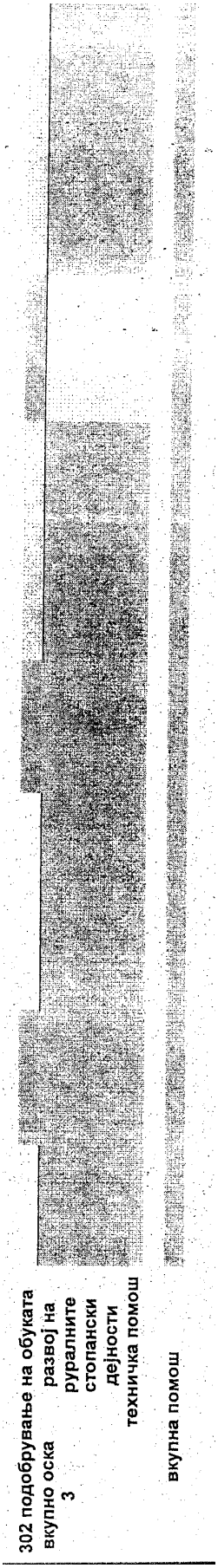
302 подобрување на обуката
вкупно оска
3
развој на
руралните
стопански
дејности
техничка помош
вкупна помош

АНЕКС III

ФОРМУЛАР Г2- ГОДИШНИ ИЗЈАВИ НА СМЕТКИ ЗА ФИНАНСИСКАТА ГОДИНА (……..)

(да се испрати заедно со документите кои се потребни, според членовите 50 и 51 од Секторската спогодба до Европската комисија, Генерален директорат за земјоделство (ИПАРД)- European Commission, DG AGRI, (IPARD), Rue de la Loi 130, BE – 1049 Brussels)

Програма за ИПАРД: ……..

Одлука(-и) на Комисијата бр. …… од …… (како што е последен пат изменета со Одлуката бр. …… …… од ……)

Референтен број на Комисијата (ЦЦИ): ……..

Подолупотпишаниот, ……., како Национален координатор за авторизација кој ја претставува Република Македонија како што е предвидено во Спогодбите склучени помеѓу Република Македонија и Комисијата, со ова изјавува дека вкупните прифатливи трошоци во согласност со програмата направени од (1/1/година …… до 31/12/година ……) изнесува ……. евра.

Деталите поврзани со овие трошоци се дадени во табелата која е во прилог и претставуваат составен дел на оваа изјава.

Исто така, изјавувам дека мерките напредуваат со задоволителна стапка во согласност со целите утврдени во Програмата и дека документите за докажување се и остануваат да бидат на располагање како што е предвидено во член 48 од Секторската спогодба.

Јас изјавувам дека:

1. Наведувањето на расходи е точно. Истото се темели на сметките на ниво на посебни проекти и е поддржано со документи како доказ.

2. Исплатите кон крајните корисници беа извршени без каква било специфична давачка, одбиток или задржување на кој било износ што би можело да го намали износот на финансиската помош на која истите имаат право.

3. Јас проверив дека трошоците кои се пријавени како прифатливи се направени во согласност со Програмата, ПСФ, Одлуката (-ите) на Комисијата наведени во членовите 25, 53 и 54 од Секторската спогодба како и начелата за стабилно финансиско управување.

4. Изјавата ги содржи сите долгови кои беа регистрирани за помалку од две години. Вкупниот износ на овие долгови на крајот на годината на која се однесува оваа изјава изнесува ..... евра.

5. Обемот на средствата на Заедницата во сметката во евра на ИПАРД на крајот од годината на која се однесува оваа изјава изнесува ..... евра.

6. Конвертирањето на националната валута и еврото се извршени во согласност со одредбите од член 45 од Секторската спогодба.

7. Каматите кои произлегоа со финансирањето од Заедницата се утврдени и регистрирани во согласност со одредбите од член 45 од Секторската спогодба.

8. Информациите од прегледите и одобрувањата на сметките, како што е наведено во член 51 од Секторската спогодба, се потврдени и испратени до Комисијата на време.

9. Формата и содржината на годишните сметки, како што е наведено во член 50 од Секторската спогодба и сметководствените информации, како што е наведено во член 52 од Секторската спогодба, се утврдени во согласност со Меѓународните општоприфатени сметководствени стандарди и сите упатства за примена на тие стандарди утврдени од Комисијата.

10. Документите за докажување се и ќе останат на располагање како што е предвидено со член 51 од Секторската спогодба. Тие се отворени за проверка.

Оваа изјава за сметките содржи ..... нумерирани страници.

Оваа изјава е направена од: .....
(датум, печат и потпис на раководителот на националниот фонд)

Изјавата е направена врз основа на финансиските износи обезбедени од страна на: .....
(датум(-и), печат(-и) и потпис(-и) на сметководителот во ИПАРД Агенција и/или во националниот фонд)

Потврдено од: .....
(датум, печат и потпис на националниот координатор за авторизација во име на Република Македонија*)*

Во ....., ... *(Датум)*

ФОРМУЛАР Г2- ГОДИШНА ИЗЈАВА НА СМЕТКИ ЗА ФИНАНСИСКАТА ГОДИНА (ГОДИНА)
Европска Комисија – ИПАРД

Програма за ИПАРД: **ЦЦИ број:**

мерка/оска	скратен назив	дел на Заедницата побаран од ИПАРД во кварталните изјави за финансиската година (ГОДИНА)
		да се пополни од земјата-корисничка
101 инвестиции во земјоделски стопанства		
102 поддршка за формирање на групи производители		
103 инвестиции за преработката и продажба на земјоделски и рибарски производи		
вкупно приоритетна оска 1	подобрување на ефикасноста на пазарот и спроведување на стандардите на Заедницата	
201 активности за подобрување на животната средина и на природата		
202 подготовка и спроведување на локалните стратегии за рурален развој		
вкупно оска 2	подготвителни активности	
301 подобрување и развој на руралната инфраструктура		
302 диверсификација и развој на руралните стопански дејности		
303 подобрување на обуката		
вкупно оска 3	развој на руралното стопанство	
техничка помош		

вкупна помош	

вкупен износ на заостанат долг на 31.12 (ГОДИНА)	
завршен биланс на сметката во евра на ИПАРД на 31.12 (ГОДИНА)	

АНЕКС IV

ПРОГНОЗА НА ПЛАЌАЊА

ПРОГНОЗИ ЗА ИЗНОСОТ ШТО ТРЕБА ДА СЕ ИСПЛАТИ ОД ИПАРД КОИ СЕ ДОСТАВУВААТ НАЈДОЦНА ДО 28 ФЕВРУАРИ

Проценка на износите во евра кои треба да се исплатат од ИПАРД во годината „н“ за:			
програма	јануари- март	април-јуни	јули-септември
Проценка на износите во евра кои треба да се исплатат од ИПАРД во годината „н+1“ за:			
октомври-декември	јануари- март	април-јуни	јули-септември

АНЕКС V **ФИНАНСИСКА ИДЕНТИФИКАЦИЈА**

ФИНАНСИСКА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

ИЗЈАВА ЗА ТАЈНОСТ http:///ec.europa.eu/budget/execution/ftiers_fr.htm

НАЗИВ НА СМЕТКАТА

НАЗИВ НА СМЕТКАТА[1]

АДРЕСА

ГРАД **ПОШТЕНСКИ КОД**

Република Македонија

КОНТАКТ
ТЕЛЕФОН **ФАКС**
ЕЛЕКТРОНСКА ПОШТА

БАНКА

НАЗИВ НА БАНКАТА

АДРЕСА НА ФИЛИЈАЛАТА

ГРАД **ПОШТЕНСКИ КОД**

Република Македонија

БРОЈ НА СМЕТКАТА

ИБАН[2]

ЗАБЕЛЕШКИ:

ЕЧАТ НА БАНКАТА +ПОТПИС НА ПРЕТСТАВНИКОТ Д БАНКАТА (вата се задолжителни) (3)	ДАТУМ+ПОТПИС НА ИМАТЕЛОТ НА СМЕТКАТА (задолжително) ДАТУМ

) Името и називот под кој е отворена сметката, а не името на овластениот застапник.
) Доколку ИБАН кодот (меѓународниот број на сметка) се применува во земјата во која се наоѓа вашата банка
) Пожелно е да се приложи примерок од последниот банкарски извештај, во кој случај не се потребни печат на банката и потпис на претставникот на банката. Потписот на сопственикот на сметката е задолжителен во сите случаи.

Член 3

Министерството за финансии и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство се определуваат како надлежни органи на државната управа што ќе се грижат за извршување на Спогодбата меѓу Владата на Република Македонија и Комисијата на европските заедници за правилата за соработка во однос на финансиската помош од ЕК на Република Македонија и спроведување на помошта според Компонента V (IPARD) од Инструментот за претпристапна помош.

Член 4

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

L I G J

PËR RATIFIKIMIN E MARRËVESHJES NDËRMJET QEVERISË SË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË DHE KOMISIONIT TË BASHKËSISË EVROPIANE PËR RREGULLAT E BASHKËPUNIMIT LIDHUR ME NDIHMËN FINANCIARE NGA KE REPUBLIKËS SE MAQEDONISË DHE ZBATIMIN E NDIHMËN SIPAS KOMPONENTIT V (IPARD) NGA INSTRUMENTI PËR NDIHMË PARA ADERIMIT

Neni 1

Ratifikohet Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Komisionit të Bashkësive Evropiane për rregullat e bashkëpunimit lidhur me ndihmën financiare nga KE Republikës së Maqedonisë dhe realizimin e ndihmës sipas Komponentit V (IPARD) nga Instrumenti për ndihmë para aderimit, të nënshkruar në Bruksel, më 23.10. 2008

Neni 2

Marrëveshja në origjinal në gjuhën angleze dhe në përkthim në gjuhën maqedonase, si vijon:

Neni 3

Ministria e Financave dhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave, përcaktohen si organe kompetente të administratës shtetërore, që do të kujdesen për zbatimin e Marrëveshjes ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Komisionit të Bashkësive Evropiane rregullat e bashkëpunimit lidhur me ndihmën financiare të KE Republikës së Maqedonisë dhe zbatimin e ndihmës sipas komponentit V (IPARD) nga Instrumenti për ndihmë para aderimit.

Neni 4

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

37.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија, издаваат

У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА НА ПРОТОКОЛОТ ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА МЕЃУНАРОДНАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ПОЕДНОСТАВУВАЊЕ И УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЦАРИНСКИТЕ ПОСТАПКИ

Се прогласува Законот за ратификација на Протоколот за измени и дополнувања на Меѓународната конвенција за поедноставување и усогласување на царинските постапки,
што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 30 декември 2008 година.

Бр. 07-5831/1
30 декември 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

З А К О Н
ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА ПРОТОКОЛОТ ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА МЕЃУНАРОДНАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ПОЕДНОСТАВУВАЊЕ И УСОГЛАСУВАЊЕНА ЦАРИНСКИТЕ ПОСТАПКИ

Член 1

Се ратификува Протоколот за измени и дополнувања на Меѓународната конвенција за поедноставување и усогласување на царинските постапки, усвоен на 26 јуни 1999 година во Брисел.

Член 2

Протоколот во оригинал на англиски јазик и во превод на македонски јазик гласи:

PROTOCOL OF AMENDMENT TO THE INTERNATIONAL CONVENTION ON THE SIMPLIFICATION AND HARMONIZATION OF CUSTOMS PROCEDURES
(done at Brussels on 26 th June 1999)

The Contracting Parties to the International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (done at Kyoto on 18 th May 1973 and entered into force on 25 th September 1974), hereinafter «the Convention», established under the auspices of the Customs Co-operation Council, hereinafter «the Council»,
CONSIDERING that to achieve the aims of:
– eliminating divergence between the Customs procedures and practices of Contracting Parties that can hamper international trade and other international exchanges;
– meeting the needs of international trade and the Customs for facilitation, simplification and harmonization of Customs procedures and practices;
– ensuring appropriate standards of Customs control; and
– enabling the Customs to respond to major changes in business and administrative methods and techniques,
the Convention must be amended,
CONSIDERING also that the amended Convention:
– must provide that the core principles for such simplification and harmonization are made obligatory on Contracting Parties to the amended Convention;
– must provide the Customs with efficient procedures supported by appropriate and effective control methods; and
– will enable the achievement of a high degree of simplification and harmonization of Customs procedures and practices which is an essential aim of the Council, and thus make a major contribution to facilitation of international trade,
Have agreed as follows:

Article 1

The Preamble and the Articles of the Convention are amended as set out in the text contained in Appendix I hereto.

Article 2

The Annexes of the Convention are replaced by the General Annex contained in Appendix II and by the Specific Annexes contained in Appendix III hereto.

Article 3

1. Any Contracting Party to the Convention may express its consent to be bound by this Protocol, including Appendices I and II, by:
(a) signing it without reservation of ratification;
(b) depositing an instrument of ratification after signing it subject to ratification; or
(c) acceding to it.
2. This Protocol shall be open until 30 th June 2000 for signature at the Headquarters of the Council in Brussels by the Contracting Parties to the Convention. Thereafter, it shall be open for accession.

3. This Protocol, including Appendices I and II, shall enter into force three months after forty Contracting Parties have signed this Protocol without reservation of ratification or have deposited their instrument of ratification or accession.
4. After forty Contracting Parties have expressed their consent to be bound by this Protocol in accordance with paragraph 1, a Contracting Party to the Convention shall accept the amendments to the Convention only by becoming a party to this Protocol. For such a Contracting Party, this Protocol shall come into force three months after it signs this Protocol without reservation of ratification or deposits an instrument of ratification or accession.

Article 4

Any Contracting Party to the Convention may, when it expresses its consent to be bound by this Protocol, accept any of the Specific Annexes or Chapters therein contained in Appendix III hereto and shall notify the Secretary General of the Council of such acceptance and of the Recommended Practices in respect of which it enters reservations.

Article 5

After the entry into force of this Protocol, the Secretary General of the Council shall not accept any instrument of ratification or accession to the Convention.

Article 6

In relations between the Parties hereto, this Protocol with its Appendices shall supersede the Convention.

Article 7

The Secretary General of the Council shall be the depositary of this Protocol and shall perform the functions as provided for in Article 19 contained in Appendix I to this Protocol.

Article 8

This Protocol shall be open for signature by the Contracting Parties to the Convention at the Headquarters of the Council in Brussels from 26 th June 1999.

Article 9

In accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations, this Protocol and its Appendices shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Secretary General of the Council.
In witness whereof the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Protocol.
Done at Brussels, this twenty-sixth day of June nineteen hundred and ninety-nine, in the English and French languages, both texts being equally authentic, in a single original which shall be deposited with the Secretary General of the Council who shall transmit certified copies to all the entities referred to in paragraph 1 of Article 8 contained in Appendix I to this Protocol.

APPENDIX I.

INTERNATIONAL CONVENTION ON THE SIMPLIFICATION AND HARMONIZATION OF CUSTOMS PROCEDURES
(as amended)

PREAMBLE

The Contracting Parties to the present Convention established under the auspices of the Customs Co-operation Council,
ENDEAVOURING to eliminate divergence between the Customs procedures and practices of Contracting Parties that can hamper international trade and other international exchanges,
DESIRING to contribute effectively to the development of such trade and exchanges by simplifying and harmonizing Customs procedures and practices and by fostering international co-operation,
NOTING that the significant benefits of facilitation of international trade may be achieved without compromising appropriate standards of Customs control,
RECOGNIZING that such simplification and harmonization can be accomplished by applying, in particular, the following principles:
– the implementation of programmes aimed at continuously modernizing Customs procedures and practices and thus enhancing efficiency and effectiveness,
– the application of Customs procedures and practices in a predictable, consistent and transparent manner,
– the provision to interested parties of all the necessary information regarding Customs laws, regulations, administrative guidelines, procedures and practices,
– the adoption of modern techniques such as risk management and audit-based controls, and the maximum practicable use of information technology,
– co-operation wherever appropriate with other national authorities, other Customs administrations and the trading communities,
– the implementation of relevant international standards,
– the provision to affected parties of easily accessible processes of administrative and judicial review,
CONVINCED that an international instrument incorporating the above objectives and principles that Contracting Parties undertake to apply would lead to the high degree of simplification and harmonization of Customs procedures and practices which is an essential aim of the Customs Co-operation Council, and so make a major contribution to facilitation of international trade,
Have agreed as follows:

Chapter I
DEFINITIONS

Article 1

For the purposes of this Convention:
A. «Standard» means a provision the implementation of which is recognized as necessary for the achievement of harmonization and simplification of Customs procedures and practices;

B. «Transitional Standard» means a Standard in the General Annex for which a longer period for implementation is permitted;
C. «Recommended Practice» means a provision in a Specific Annex which is recognized as constituting progress towards the harmonization and the simplification of Customs procedures and practices, the widest possible application of which is considered to be desirable;
D. «National legislation» means laws, regulations and other measures imposed by a competent authority of a Contracting Party and applicable throughout the territory of the Contracting Party concerned, or treaties in force by which that Party is bound;
E. «General Annex» means the set of provisions applicable to all the Customs procedures and practices referred to in this Convention;
F. «Specific Annex» means a set of provisions applicable to one or more Customs procedures and practices referred to in this Convention;
G. «Guidelines» means a set of explanations of the provisions of the General Annex, Specific Annexes and Chapters therein which indicate some of the possible courses of action to be followed in applying the Standards, Transitional Standards and Recommended Practices, and in particular describing best practices and recommending examples of greater facilities;
H. «Permanent Technical Committee» means the Permanent Technical Committee of the Council;
I. «Council» means the Organization set up by the Convention establishing a Customs Co-operation Council, done at Brussels on 15 December 1950;
J. «Customs or Economic Union» means a Union constituted by, and composed of, States which has competence to adopt its own regulations that are binding on those States in respect of matters governed by this Convention, and has competence to decide, in accordance with its internal procedures, to sign, ratify or accede to this Convention.

Chapter II
SCOPE AND STRUCTURE
Scope of the Convention

Article 2
Each Contracting Party undertakes to promote the simplification and harmonization of Customs procedures and, to that end, to conform, in accordance with the provisions of this Convention, to the Standards, Transitional Standards and Recommended Practices in the Annexes to this Convention. However, nothing shall prevent a Contracting Party from granting facilities greater than those provided for therein, and each Contracting Party is recommended to grant such greater facilities as extensively as possible.

Article 3
The provisions of this Convention shall not preclude the application of national legislation with regard to either prohibitions or restrictions on goods which are subject to Customs control.

Structure of the Convention

Article 4

1. The Convention comprises a Body, a General Annex and Specific Annexes.
2. The General Annex and each Specific Annex to this Convention consist, in principle, of Chapters which subdivide an Annex and comprise:
A. definitions; and
B. Standards, some of which in the General Annex are Transitional Standards.
3. Each Specific Annex also contains Recommended Practices.
4. Each Annex is accompanied by Guidelines, the texts of which are not binding upon Contracting Parties.

Article 5

For the purposes of this Convention, any Specific Annex(es) or Chapter(s) therein to which a Contracting Party is bound shall be construed to be an integral part of the Convention, and in relation to that Contracting Party any reference to the Convention shall be deemed to include a reference to such Annex(es) or Chapter(s).

Chapter III
MANAGEMENT OF THE CONVENTION
Management Committee

Article 6

1. There shall be established a Management Committee to consider the implementation of this Convention, any measures to secure uniformity in the interpretation and application thereof, and any amendments proposed thereto.
2. The Contracting Parties shall be members of the Management Committee.
3. The competent administration of any entity qualified to become a Contracting Party to this Convention under the provisions of Article 8 or of any Member of the World Trade Organization shall be entitled to attend the sessions of the Management Committee as an observer. The status and rights of such Observers shall be determined by a Council Decision. The aforementioned rights cannot be exercised before the entry into force of the Decision.
4. The Management Committee may invite the representatives of international governmental and non-governmental organizations to attend the sessions of the Management Committee as observers.
5. The Management Committee:
A. shall recommend to the Contracting Parties:
I. amendments to the Body of this Convention;
II. amendments to the General Annex, the Specific Annexes and Chapters therein and the incorporation of new Chapters to the General Annex; and
III. the incorporation of new Specific Annexes and new Chapters to Specific Annexes;
B. may decide to amend Recommended Practices or to incorporate new Recommended Practices to Specific Annexes or Chapters therein in accordance with Article 16;
C. shall consider implementation of the provisions of this Convention in accordance with Article 13, paragraph 4;
D. shall review and update the Guidelines;

E. shall consider any other issues of relevance to this Convention that may be referred to it;
F. shall inform the Permanent Technical Committee and the Council of its decisions.
6. The competent administrations of the Contracting Parties shall communicate to the Secretary General of the Council proposals under paragraph 5 (a), (b), (c) or (d) of this Article and the reasons therefor, together with any requests for the inclusion of items on the Agenda of the sessions of the Management Committee. The Secretary General of the Council shall bring proposals to the attention of the competent administrations of the Contracting Parties and of the observers referred to in paragraphs 2, 3 and 4 of this Article.
7. The Management Committee shall meet at least once each year. It shall annually elect a Chairman and Vice-Chairman. The Secretary General of the Council shall circulate the invitation and the draft Agenda to the competent administrations of the Contracting Parties and to the observers referred to in paragraphs 2, 3 and 4 of this Article at least six weeks before the Management Committee meets.
8. Where a decision cannot be arrived at by consensus, matters before the Management Committee shall be decided by voting of the Contracting Parties present. Proposals under paragraph 5 (a), (b) or (c) of this Article shall be approved by a two-thirds majority of the votes cast. All other matters shall be decided by the Management Committee by a majority of the votes cast.
9. Where Article 8, paragraph 5 of this Convention applies, the Customs or Economic Unions which are Contracting Parties shall have, in case of voting, only a number of votes equal to the total votes allotted to their Members which are Contracting Parties.
10. Before the closure of its session, the Management Committee shall adopt a report. This report shall be transmitted to the Council and to the Contracting Parties and observers mentioned in paragraphs 2, 3 and 4.
11. In the absence of relevant provisions in this Article, the Rules of Procedure of the Council shall be applicable, unless the Management Committee decides otherwise.

Article 7

For the purpose of voting in the Management Committee, there shall be separate voting on each Specific Annex and each Chapter of a Specific Annex.
A. Each Contracting Party shall be entitled to vote on matters relating to the interpretation, application or amendment of the Body and General Annex of the Convention.
B. As regards matters concerning a Specific Annex or Chapter of a Specific Annex that is already in force, only those Contracting Parties that have accepted that Specific Annex or Chapter therein shall have the right to vote.
C. Each Contracting Party shall be entitled to vote on drafts of new Specific Annexes or new Chapters of a Specific Annex.

Chapter IV
CONTRACTING PARTY
Ratification of the Convention

Article 8

1. Any Member of the Council and any Member of the United Nations or its specialized agencies may become a Contracting Party to this Convention:
A. by signing it without reservation of ratification;
B. by depositing an instrument of ratification after signing it subject to ratification; or
C. by acceding to it.
2. This Convention shall be open until 30th June 1974 for signature at the Headquarters of the Council in Brussels by the Members referred to in paragraph 1 of this Article. Thereafter, it shall be open for accession by such Members.
3. Any Contracting Party shall, at the time of signing, ratifying or acceding to this Convention, specify which if any of the Specific Annexes or Chapters therein it accepts. It may subsequently notify the depositary that it accepts one or more Specific Annexes or Chapters therein.
4. Contracting Parties accepting any new Specific Annex or any new Chapter of a Specific Annex shall notify the depositary in accordance with paragraph 3 of this Article.
5. (a) Any Customs or Economic Union may become, in accordance with paragraphs 1, 2 and 3 of this Article, a Contracting Party to this Convention. Such Customs or Economic Union shall inform the depositary of its competence with respect to the matters governed by this Convention. Such Customs or Economic Union shall also inform the depositary of any substantial modification in the extent of its competence.
(b) A Customs or Economic Union which is a Contracting Party to this Convention shall, for the matters within its competence, exercise in its own name the rights, and fulfil the responsibilities, which the Convention confers on the Members of such a Union which are Contracting Parties to this Convention. In such a case, the Members of such a Union shall not be entitled to individually exercise these rights, including the right to vote.

Article 9

1. Any Contracting Party which ratifies this Convention or accedes thereto shall be bound by any amendments to this Convention, including the General Annex, which have entered into force at the date of deposit of its instrument of ratification or accession.
2. Any Contracting Party which accepts a Specific Annex or Chapter therein shall be bound by any amendments to the Standards contained in that Specific Annex or Chapter which have entered into force at the date on which it notifies its acceptance to the depositary. Any Contracting Party which accepts a Specific Annex or Chapter therein shall be bound by any amendments to the Recommended Practices contained therein, which have entered into force at the date on which it notifies its acceptance to the depositary, unless it enters reservations against one or more of those Recommended Practices in accordance with Article 12 of this Convention.

Application of the Convention

Article 10

1. Any Contracting Party may, at the time of signing this Convention without reservation of ratification or of depositing its instrument of ratification or accession, or at any time thereafter, declare by notification given to the depositary that this Convention shall extend to all or any of the territories for whose international relations it is responsible. Such notification shall take effect three months after the date of the receipt thereof by the depositary. However, this

Convention shall not apply to the territories named in the notification before this Convention has entered into force for the Contracting Party concerned.
2. Any Contracting Party which has made a notification under paragraph 1 of this Article extending this Convention to any territory for whose international relations it is responsible may notify the depositary, under the procedure of Article 19 of this Convention, that the territory in question will no longer apply this Convention.

Article 11

For the application of this Convention, a Customs or Economic Union that is a Contracting Party shall notify to the Secretary General of the Council the territories which form the Customs or Economic Union, and these territories are to be taken as a single territory.

Acceptance of the provisions and reservations

Article 12

1. All Contracting Parties are hereby bound by the General Annex.
2. A Contracting Party may accept one or more of the Specific Annexes or one or more of the Chapters therein. A Contracting Party which accepts a Specific Annex or Chapter(s) therein shall be bound by all the Standards therein. A Contracting Party which accepts a Specific Annex or Chapter(s) therein shall be bound by all the Recommended Practices therein unless, at the time of acceptance or at any time thereafter, it notifies the depositary of the Recommended Practice(s) in respect of which it enters reservations, stating the differences existing between the provisions of its national legislation and those of the Recommended Practice(s) concerned. Any Contracting Party which has entered reservations may withdraw them, in whole or in part, at any time by notification to the depositary specifying the date on which such withdrawal takes effect.
3. Each Contracting Party bound by a Specific Annex or Chapter(s) therein shall examine the possibility of withdrawing any reservations to the Recommended Practices entered under the terms of paragraph 2 and notify the Secretary General of the Council of the results of that review at the end of every three-year period commencing from the date of the entry into force of this Convention for that Contracting Party, specifying the provisions of its national legislation which, in its opinion, are contrary to the withdrawal of the reservations.

Implementation of the provisions

Article 13

1. Each Contracting Party shall implement the Standards in the General Annex and in the Specific Annex(es) or Chapter(s) therein that it has accepted within 36 months after such Annex(es) or Chapter(s) have entered into force for that Contracting Party.
2. Each Contracting Party shall implement the Transitional Standards in the General Annex within 60 months of the date that the General Annex has entered into force for that Contracting Party.
3. Each Contracting Party shall implement the Recommended Practices in the Specific Annex(es) or Chapter(s) therein that it has accepted within 36 months after such Specific

Annex(es) or Chapter(s) have entered into force for that Contracting Party, unless reservations have been entered as to one or more of those Recommended Practices.
4. (a) Where the periods provided for in paragraph 1 or 2 of this Article would, in practice, be insufficient for any Contracting Party to implement the provisions of the General Annex, that Contracting Party may request the Management Committee, before the end of the period referred to in paragraph 1 or 2 of this Article, to provide an extension of that period. In making the request, the Contracting Party shall state the provision(s) of the General Annex with regard to which an extension of the period is required and the reasons for such request.
(b) In exceptional circumstances, the Management Committee may decide to grant such an extension. Any decision by the Management Committee granting such an extension shall state the exceptional circumstances justifying the decision and the extension shall in no case be more than one year. At the expiry of the period of extension, the Contracting Party shall notify the depositary of the implementation of the provisions with regard to which the extension was granted.

Settlement of disputes

Article 14

1. Any dispute between two or more Contracting Parties concerning the interpretation or application of this Convention shall so far as possible be settled by negotiation between them.
2. Any dispute which is not settled by negotiation shall be referred by the Contracting Parties in dispute to the Management Committee which shall thereupon consider the dispute and make recommendations for its settlement.
3. The Contracting Parties in dispute may agree in advance to accept the recommendations of the Management Committee as binding.

Amendments to the Convention

Article 15

1. The text of any amendment recommended to the Contracting Parties by the Management Committee in accordance with Article 6, paragraph 5 (a) (i) and (ii) shall be communicated by the Secretary General of the Council to all Contracting Parties and to those Members of the Council that are not Contracting Parties.
2. Amendments to the Body of the Convention shall enter into force for all Contracting Parties twelve months after deposit of the instruments of acceptance by those Contracting Parties present at the session of the Management Committee during which the amendments were recommended, provided that no objection is lodged by any of the Contracting Parties within a period of twelve months from the date of communication of such amendments.
3. Any recommended amendment to the General Annex or the Specific Annexes or Chapters therein shall be deemed to have been accepted six months after the date the recommended amendment was communicated to Contracting Parties, unless:
A. there has been an objection by a Contracting Party or, in the case of a Specific Annex or Chapter, by a Contracting Party bound by that Specific Annex or Chapter; or

B. a Contracting Party informs the Secretary General of the Council that, although it intends to accept the recommended amendment, the conditions necessary for such acceptance are not yet fulfilled.

4. If a Contracting Party sends the Secretary General of the Council a communication as provided for in paragraph 3 (b) of this Article, it may, so long as it has not notified the Secretary General of the Council of its acceptance of the recommended amendment, submit an objection to that amendment within a period of eighteen months following the expiry of the six-month period referred to in paragraph 3 of this Article.

5. If an objection to the recommended amendment is notified in accordance with the terms of paragraph 3 (a) or 4 of this Article, the amendment shall be deemed not to have been accepted and shall be of no effect.

6. If any Contracting Party has sent a communication in accordance with paragraph 3 (b) of this Article, the amendment shall be deemed to have been accepted on the earlier of the following two dates:

A the date by which all the Contracting Parties which sent such communications have notified the Secretary Genèral of the Council of their acceptance of the recommended amendment, provided that, if all the acceptances were notified before the expiry of the period of six months referred to in paragraph 3 of this Article, that date shall be taken to be the date of expiry of the said six-month period;

B the date of expiry of the eighteen-month period referred to in paragraph 4 of this Article.

7. Any amendment to the General Annex or the Specific Annexes or Chapters therein deemed to be accepted shall enter into force either six months after the date on which it was deemed to be accepted or, if a different period is specified in the recommended amendment, on the expiry of that period after the date on which the amendment was deemed to be accepted.

8. The Secretary General of the Council shall, as soon as possible, notify the Contracting Parties to this Convention of any objection to the recommended amendment made in accordance with paragraph 3 (a), and of any communication received in accordance with paragraph 3 (b), of this Article. The Secretary General of the Council shall subsequently inform the Contracting Parties whether the Contracting Party or Parties which have sent such a communication raise an objection to the recommended amendment or accept it.

Article 16

1. Notwithstanding the amendment procedure laid down in Article 15 of this Convention, the Management Committee in accordance with Article 6 may decide to amend any Recommended Practice or to incorporate new Recommended Practices to any Specific Annex or Chapter therein. Each Contracting Party shall be invited by the Secretary General of the Council to participate in the deliberations of the Management Committee. The text of any such amendment or new Recommended Practice so decided upon shall be communicated by the Secretary General of the Council to the Contracting Parties and those Members of the Council that are not Contracting Parties to this Convention.

2. Any amendment or incorporation of new Recommended Practices decided upon under paragraph 1 of this Article shall enter into force six months after their communication by the Secretary General of the Council. Each Contracting Party bound by a Specific Annex or Chapter therein forming the subject of such amendments or incorporation of new Recommended

Practices shall be deemed to have accepted those amendments or new Recommended Practices unless it enters a reservation under the procedure of Article 12 of this Convention.

Duration of accession

Article 17

1. This Convention is of unlimited duration but any Contracting Party may denounce it at any time after the date of its entry into force under Article 18 thereof.
2. The denunciation shall be notified by an instrument in writing, deposited with the depositary.
3. The denunciation shall take effect six months after the receipt of the instrument of denunciation by the depositary.
4. The provisions of paragraphs 2 and 3 of this Article shall also apply in respect of the Specific Annexes or Chapters therein, for which any Contracting Party may withdraw its acceptance at any time after the date of the entry into force.
5. Any Contracting Party which withdraws its acceptance of the General Annex shall be deemed to have denounced the Convention. In this case, the provisions of paragraphs 2 and 3 also apply.

Chapter V
FINAL PROVISIONS
Entry into force of the Convention

Article 18

1. This Convention shall enter into force three months after five of the entities referred to in paragraphs 1 and 5 of Article 8 thereof have signed the Convention without reservation of ratification or have deposited their instruments of ratification or accession.
2. This Convention shall enter into force for any Contracting Party three months after it has become a Contracting Party in accordance with the provisions of Article 8.
3. Any Specific Annex or Chapter therein to this Convention shall enter into force three months after five Contracting Parties have accepted that Specific Annex or that Chapter.
4. After any Specific Annex or Chapter therein has entered into force in accordance with paragraph 3 of this Article, that Specific Annex or Chapter therein shall enter into force for any Contracting Party three months after it has notified its acceptance. No Specific Annex or Chapter therein shall, however, enter into force for a Contracting Party before this Convention has entered into force for that Contracting Party.

Depositary of the Convention

Article 19

1. This Convention, all signatures with or without reservation of ratification and all instruments of ratification or accession shall be deposited with the Secretary General of the Council.
2. The depositary shall:
A. receive and keep custody of the original texts of this Convention;

B. prepare certified copies of the original texts of this Convention and transmit them to the Contracting Parties and those Members of the Council that are not Contracting Parties and the Secretary General of the United Nations;
C. receive any signature with or without reservation of ratification, ratification or accession to this Convention and receive and keep custody of any instruments, notifications and communications relating to it;
D. examine whether the signature or any instrument, notification or communication relating to this Convention is in due and proper form and, if need be, bring the matter to the attention of the Contracting Party in question;
E. notify the Contracting Parties, those Members of the Council that are not Contracting Parties, and the Secretary General of the United Nations of:
– signatures, ratifications, accessions and acceptances of Annexes and Chapters under Article 8 of this Convention;
– new Chapters of the General Annex and new Specific Annexes or Chapters therein which the Management Committee decides to recommend to incorporate in this Convention;
– the date of entry into force of this Convention, of the General Annex and of each Specific Annex or Chapter therein in accordance with Article 18 of this Convention;
– notifications received in accordance with Articles 8, 10, 11,12 and 13 of this Convention; 14.
– withdrawals of acceptances of Annexes/Chapters by Contracting Parties;
– denunciations under Article 17 of this Convention; and
– any amendment accepted in accordance with Article 15 of this Convention and the date of its entry into force.
3. In the event of any difference appearing between a Contracting Party and the depositary as to the performance of the latter's functions, the depositary or that Contracting Party shall bring the question to the attention of the other Contracting Parties and the signatories or, as the case may be, the Management Committee or the Council.

Registration and authentic texts

Article 20

In accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations, this Convention shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Secretary General of the Council.
In witness whereof the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Convention.
Done at Kyoto, this eighteenth day of May nineteen hundred and seventy-three in the English and French languages, both texts being equally authentic, in a single original which shall be deposited with the Secretary General of the Council who shall transmit certified copies to all the entities referred to in paragraph 1 of Article 8 of this Convention.

APPENDIX II.
GENERAL ANNEX

Chapter 1
GENERAL PRINCIPLES

1.1. Standard
The Definitions, Standards and Transitional Standards in this Annex shall apply to Customs procedures and practices specified in this Annex and, insofar as applicable, to procedures and practices in the Specific Annexes.

1.2. Standard
The conditions to be fulfilled and Customs formalities to be accomplished for procedures and practices in this Annex and in the Specific Annexes shall be specified in national legislation and shall be as simple as possible.

1.3. Standard
The Customs shall institute and maintain formal consultative relationships with the trade to increase co-operation and facilitate participation in establishing the most effective methods of working commensurate with national provisions and international agreements.

Chapter 2
DEFINITIONS

For the purposes of the Annexes to this Convention:
E1./F23. «appeal» means the act by which a person who is directly affected by a decision or omission of the Customs and who considers himself to be aggrieved thereby seeks redress before a competent authority;
E2./F19. «assessment of duties and taxes» means the determination of the amount of duties and taxes payable;
E3./F4. «audit-based control» means measures by which the Customs satisfy themselves as to the accuracy and authenticity of declarations through the examination of the relevant books, records, business systems and commercial data held by persons concerned;
E4./F15. «checking the Goods declaration» means the action taken by the Customs to satisfy themselves that the Goods declaration is correctly made out and that the supporting documents required fulfil the prescribed conditions;
E5./F9. «clearance» means the accomplishment of the Customs formalities necessary to allow goods to enter home use, to be exported or to be placed under another Customs procedure;
E6./F10. «Customs» means the Government Service which is responsible for the administration of Customs law and the collection of duties and taxes and which also has the responsibility for the application of other laws and regulations relating to the importation, exportation, movement or storage of goods;
E7./ F3. «Customs control» means measures applied by the Customs to ensure compliance with Customs law;
E8./ F11. «Customs duties» means the duties laid down in the Customs tariff to which goods are liable on entering or leaving the Customs territory;
E9./ F16. «Customs formalities» means all the operations which must be carried out by the persons concerned and by the Customs in order to comply with the Customs law;
E10./ F18. «Customs law» means the statutory and regulatory provisions relating to the importation, exportation, movement or storage of goods, the administration and enforcement of

which are specifically charged to the Customs, and any regulations made by the Customs under their statutory powers;
E11./ F2. «Customs office» means the Customs administrative unit competent for the performance of Customs formalities, and the premises or other areas approved for that purpose by the competent authorities;
E12./ F25. «Customs territory» means the territory in which the Customs law of a Contracting Party applies;
E13./ F6. «decision» means the individual act by which the Customs decide upon a matter relating to Customs law;
E14./ F7. «declarant» means any person who makes a Goods declaration or in whose name such a declaration is made;
E15./ F5. «due date» means the date when payment of duties and taxes is due;
E16./ F12. «duties and taxes» means import duties and taxes and/or export duties and taxes;
E17./ F27. «examination of goods» means the physical inspection of goods by the Customs to satisfy themselves that the nature, origin, condition, quantity and value of the goods are in accordance with the particulars furnished in the Goods declaration;
E18./ F13. «export duties and taxes» means Customs duties and all other duties, taxes or charges which are collected on or in connection with the exportation of goods, but not including any charges which are limited in amount to the approximate cost of services rendered or collected by the Customs on behalf of another national authority;
E19./ F8. «Goods declaration» means a statement made in the manner prescribed by the Customs, by which the persons concerned indicate the Customs procedure to be applied to the goods and furnish the particulars which the Customs require for its application;
E20./ F14. «import duties and taxes» means Customs duties and all other duties, taxes or charges which are collected on or in connection with the importation of goods, but not including any charges which are limited in amount to the approximate cost of services rendered or collected by the Customs on behalf of another national authority;
E21./ F1. «mutual administrative assistance» means actions of a Customs administration on behalf of or in collaboration with another Customs administration for the proper application of Customs law and for the prevention, investigation and repression of Customs offences;
E22./ F21. «omission» means the failure to act or give a decision required of the Customs by Customs law within a reasonable time on a matter duly submitted to them;
E23./ F22. «person» means both natural and legal persons, unless the context otherwise requires;
E24./ F20. «release of goods» means the action by the Customs to permit goods undergoing clearance to be placed at the disposal of the persons concerned;
E25./ F24. «repayment» means the refund, in whole or in part, of duties and taxes paid on goods and the remission, in whole or in part, of duties and taxes where payment has not been made;
E26./ F17. «security» means that which ensures to the satisfaction of the Customs that an obligation to the Customs will be fulfilled. Security is described as «general» when it ensures that the obligations arising from several operations will be fulfilled;
E27./ F26. «third party» means any person who deals directly with the Customs, for and on behalf of another person, relating to the importation, exportation, movement or storage of goods.

Chapter 3

CLEARANCE AND OTHER CUSTOMS FORMALITIES

Competent Customs offices

3.1. Standard
The Customs shall designate the Customs offices at which goods may be produced or cleared. In determining the competence and location of these offices and their hours of business, the factors to be taken into account shall include in particular the requirements of the trade.

3.2. Standard
At the request of the person concerned and for reasons deemed valid by the Customs, the latter shall, subject to the availability of resources, perform the functions laid down for the purposes of a Customs procedure and practice outside the designated hours of business or away from Customs offices. Any expenses chargeable by the Customs shall be limited to the approximate cost of the services rendered.

3.3. Standard
Where Customs offices are located at a common border crossing, the Customs administrations concerned shall correlate the business hours and the competence of those offices.

3.4. Transitional Standard
At common border crossings, the Customs administrations concerned shall, whenever possible, operate joint controls.

3.5. Transitional Standard
Where the Customs intend to establish a new Customs office or to convert an existing one at a common border crossing, they shall, wherever possible, co-operate with the neighbouring Customs to establish a juxtaposed Customs office to facilitate joint controls.

The declarant

(a) Persons entitled to act as declarant

3.6. Standard
National legislation shall specify the conditions under which a person is entitled to act as declarant.

3.7. Standard
Any person having the right to dispose of the goods shall be entitled to act as declarant.

(b) Responsibilities of the declarant

3.8. Standard
The declarant shall be held responsible to the Customs for the accuracy of the particulars given in the Goods declaration and the payment of the duties and taxes.

(c) Rights of the declarant

3.9. Standard
Before lodging the Goods declaration the declarant shall be allowed, under such conditions as may be laid down by the Customs:
a. to inspect the goods; and
b. to draw samples.

3.10. Standard
The Customs shall not require a separate Goods declaration in respect of samples allowed to be drawn under Customs supervision, provided that such samples are included in the Goods declaration concerning the relevant consignment.

The Goods declaration
(a) Goods declaration format and contents

3.11. Standard
The contents of the Goods declaration shall be prescribed by the Customs. The paper format of the Goods declaration shall conform to the UN-layout key.
For automated Customs clearance processes, the format of the electronically lodged Goods declaration shall be based on international standards for electronic information exchange as prescribed in the Customs Co-operation Council Recommendations on information technology.

3.12. Standard
The Customs shall limit the data required in the Goods declaration to only such particulars as are deemed necessary for the assessment and collection of duties and taxes, the compilation of statistics and the application of Customs law.

3.13. Standard
Where, for reasons deemed valid by the Customs, the declarant does not have all the information required to make the Goods declaration, a provisional or incomplete Goods declaration shall be allowed to be lodged, provided that it contains the particulars deemed necessary by the Customs and that the declarant undertakes to complete it within a specified period.

3.14. Standard
If the Customs register a provisional or incomplete Goods declaration, the tariff treatment to be accorded to the goods shall not be different from that which would have been accorded had a complete and correct Goods declaration been lodged in the first instance. The release of the goods shall not be delayed provided that any security required has been furnished to ensure collection of any applicable duties and taxes.

3.15. Standard

The Customs shall require the lodgement of the original Goods declaration and only the minimum number of copies necessary.

(b) Documents supporting the Goods declaration

3.16. Standard
In support of the Goods declaration the Customs shall require only those documents necessary to permit control of the operation and to ensure that all requirements relating to the application of Customs law have been complied with.

3.17. Standard
Where certain supporting documents cannot be lodged with the Goods declaration for reasons deemed valid by the Customs, they shall allow production of those documents within a specified period.

3.18. Transitional Standard
The Customs shall permit the lodgement of supporting documents by electronic means.

3.19. Standard
The Customs shall not require a translation of the particulars of supporting documents except when necessary to permit processing of the Goods declaration.

Lodgement, registration and checking of the Goods declaration

3.20. Standard
The Customs shall permit the lodging of the Goods declaration at any designated Customs office.

3.21. Transitional Standard
The Customs shall permit the lodging of the Goods declaration by electronic means.

3.22. Standard
The Goods declaration shall be lodged during the hours designated by the Customs.

3.23. Standard
Where national legislation lays down a time limit for lodging the Goods declaration, the time allowed shall be sufficient to enable the declarant to complete the Goods declaration and to obtain the supporting documents required.

3.24. Standard
At the request of the declarant and for reasons deemed valid by the Customs, the latter shall extend the time limit prescribed for lodging the Goods declaration.

3.25. Standard

National legislation shall make provision for the lodging and registering or checking of the Goods declaration and supporting documents prior to the arrival of the goods.

3.26. Standard
When the Customs cannot register the Goods declaration, they shall state the reasons to the declarant.

3.27. Standard
The Customs shall permit the declarant to amend the Goods declaration that has already been lodged, provided that when the request is received they have not begun to check the Goods declaration or to examine the goods.

3.28. Transitional Standard
The Customs shall permit the declarant to amend the Goods declaration if a request is received after checking of the Goods declaration has commenced, if the reasons given by the declarant are deemed valid by the Customs.

3.29. Transitional Standard
The declarant shall be allowed to withdraw the Goods declaration and apply for another Customs procedure, provided that the request to do so is made to the Customs before the goods have been released and that the reasons are deemed valid by the Customs.

3.30. Standard
Checking the Goods declaration shall be effected at the same time or as soon as possible after the Goods declaration is registered.

3.31. Standard
For the purpose of checking the Goods declaration, the Customs shall take only such action as they deem essential to ensure compliance with Customs law.

Special procedures for authorized persons

3.32. Transitional Standard
For authorized persons who meet criteria specified by the Customs, including having an appropriate record of compliance with Customs requirements and a satisfactory system for managing their commercial records, the Customs shall provide for:
– release of the goods on the provision of the minimum information necessary to identify the goods and permit the subsequent completion of the final Goods declaration;
– clearance of the goods at the declarant's premises or another place authorized by the Customs; and, in addition, to the extent possible, other special procedures such as:
– allowing a single Goods declaration for all imports or exports in a given period where goods are imported or exported frequently by the same person;
– use of the authorized persons' commercial records to self-assess their duty and tax liability and, where appropriate, to ensure compliance with other Customs requirements;

– allowing the lodgement of the Goods declaration by means of an entry in the records of the authorized person to be supported subsequently by a supplementary Goods declaration.

Examination of the goods

(a) Time required for examination of goods

3.33. Standard

When the Customs decide that goods declared shall be examined, this examination shall take place as soon as possible after the Goods declaration has been registered.

3.34. Standard

When scheduling examinations, priority shall be given to the examination of live animals and perishable goods and to other goods which the Customs accept are urgently required.

3.35. Transitional Standard

If the goods must be inspected by other competent authorities and the Customs also schedules an examination, the Customs shall ensure that the inspections are co-ordinated and, if possible, carried out at the same time.

(b) Presence of the declarant at examination of goods

3.36. Standard

The Customs shall consider requests by the declarant to be present or to be represented at the examination of the goods. Such requests shall be granted unless exceptional circumstances exist.

3.37. Standard

If the Customs deem it useful, they shall require the declarant to be present or to be represented at the examination of the goods to give them any assistance necessary to facilitate the examination.

(c) Sampling by the Customs

3.38. Standard

Samples shall be taken only where deemed necessary by the Customs to establish the tariff description and/or value of goods declared or to ensure the application of other provisions of national legislation. Samples drawn shall be as small as possible.

Errors

3.39. Standard

The Customs shall not impose substantial penalties for errors where they are satisfied that such errors are inadvertent and that there has been no fraudulent intent or gross negligence. Where they consider it necessary to discourage a repetition of such errors, a penalty may be imposed but shall be no greater than is necessary for this purpose.

Release of goods

3.40. Standard
Goods declared shall be released as soon as the Customs have examined them or decided not to examine them, provided that:
– no offence has been found;
– the import or export licence or any other documents required have been acquired;
– all permits relating to the procedure concerned have been acquired; and
– any duties and taxes have been paid or that appropriate action has been taken to ensure their collection.

3.41. Standard
If the Customs are satisfied that the declarant will subsequently accomplish all the formalities in respect of clearance they shall release the goods, provided that the declarant produces a commercial or official document giving the main particulars of the consignment concerned and acceptable to the Customs, and that security, where required, has been furnished to ensure collection of any applicable duties and taxes.

3.42. Standard
When the Customs decide that they require laboratory analysis of samples, detailed technical documents or expert advice, they shall release the goods before the results of such examination are known, provided that any security required has been furnished and provided they are satisfied that the goods are not subject to prohibitions or restrictions.

3.43. Standard
When an offence has been detected, the Customs shall not wait for the completion of administrative or legal action before they release the goods, provided that the goods are not liable to confiscation or forfeiture or to be needed as evidence at some later stage and that the declarant pays the duties and taxes and furnishes security to ensure collection of any additional duties and taxes and of any penalties which may be imposed.

Abandonment or destruction of goods

3.44. Standard
When goods have not yet been released for home use or when they have been placed under another Customs procedure, and provided that no offence has been detected, the person concerned shall not be required to pay the duties and taxes or shall be entitled to repayment thereof:
– when, at his request, such goods are abandoned to the Revenue or destroyed or rendered commercially valueless under Customs control, as the Customs may decide. Any costs involved shall be borne by the person concerned;
– when such goods are destroyed or irrecoverably lost by accident or force majeure, provided that such destruction or loss is duly established to the satisfaction of the Customs;

– on shortages due to the nature of the goods when such shortages are duly established to the satisfaction of the Customs.
Any waste or scrap remaining after destruction shall be liable, if taken into home use or exported, to the duties and taxes that would be applicable to such waste or scrap imported or exported in that state.

3.45. Transitional Standard
When the Customs sell goods which have not been declared within the time allowed or could not be released although no offence has been discovered, the proceeds of the sale, after deduction of any duties and taxes and all other charges and expenses incurred, shall be made over to those persons entitled to receive them or, when this is not possible, held at their disposal for a specified period.

Chapter 4
DUTIES AND TAXES

A. ASSESSMENT, COLLECTION AND PAYMENT OF DUTIES AND TAXES

4.1. Standard
National legislation shall define the circumstances when liability to duties and taxes is incurred.

4.2. Standard
The time period within which the applicable duties and taxes are assessed shall be stipulated in national legislation. The assessment shall follow as soon as possible after the Goods declaration is lodged or the liability is otherwise incurred.

4.3. Standard
The factors on which the assessment of duties and taxes is based and the conditions under which they are determined shall be specified in national legislation.

4.4. Standard
The rates of duties and taxes shall be set out in official publications.

4.5. Standard
National legislation shall specify the point in time to be taken into consideration for the purpose of determining the rates of duties and taxes.

4.6. Standard
National legislation shall specify the methods that may be used to pay the duties and taxes.

4.7. Standard
National legislation shall specify the person(s) responsible for the payment of duties and taxes.

4.8. Standard

National legislation shall determine the due date and the place where payment is to be made.

4.9. Standard
When national legislation specifies that the due date may be after the release of the goods, that date shall be at least ten days after the release. No interest shall be charged for the period between the date of release and the due date.

4.10. Standard
National legislation shall specify the period within which the Customs may take legal action to collect duties and taxes not paid by the due date.

4.11. Standard
National legislation shall determine the rate of interest chargeable on amounts of duties and taxes that have not been paid by the due date and the conditions of application of such interest.

4.12. Standard
When the duties and taxes have been paid, a receipt constituting proof of payment shall be issued to the payer, unless there is other evidence constituting proof of payment.

4.13. Transitional Standard
National legislation shall specify a minimum value and/or a minimum amount of duties and taxes below which no duties and taxes will be collected.

4.14. Standard
If the Customs find that errors in the Goods declaration or in the assessment of the duties and taxes will cause or have caused the collection or recovery of an amount of duties and taxes less than that legally chargeable, they shall correct the errors and collect the amount underpaid. However, if the amount involved is less than the minimum amount specified in national legislation, the Customs shall not collect or recover that amount.

B. DEFERRED PAYMENT OF DUTIES AND TAXES

4.15. Standard
Where national legislation provides for the deferred payment of duties and taxes, it shall specify the conditions under which such facility is allowed.

4.16. Standard
Deferred payment shall be allowed without interest charges to the extent possible.

4.17. Standard
The period for deferred payment of duties and taxes shall be at least fourteen days.

C. REPAYMENT OF DUTIES AND TAXES

4.18. Standard
Repayment shall be granted where it is established that duties and taxes have been overcharged as a result of an error in their assessment.

4.19. Standard
Repayment shall be granted in respect of imported or exported goods which are found to have been defective or otherwise not in accordance with the agreed specifications at the time of importation or exportation and are returned either to the supplier or to another person designated by the supplier, subject to the following conditions:
– the goods have not been worked, repaired or used in the country of importation, and are re-exported within a reasonable time;
– the goods have not been worked, repaired or used in the country to which they were exported, and are re-imported within a reasonable time.
Use of the goods shall, however, not hinder the repayment if such use was indispensable to discover the defects or other circumstances which caused the reexportation or re-importation of the goods.
As an alternative to re-exportation or re-importation, the goods may be abandoned to the Revenue or destroyed or rendered commercially valueless under Customs control, as the Customs may decide. Such abandonment or destruction shall not entail any cost to the Revenue.

4.20. Transitional Standard
Where permission is given by the Customs for goods originally declared for a Customs procedure with payment of duties and taxes to be placed under another Customs procedure, repayment shall be made of any duties and taxes charged in excess of the amount due under the new procedure.

4.21. Standard
Decisions on claims for repayment shall be reached, and notified in writing to the persons concerned, without undue delay, and repayment of amounts overcharged shall be made as soon as possible after the verification of claims.

4.22. Standard
Where it is established by the Customs that the overcharge is a result of an error on the part of the Customs in assessing the duties and taxes, repayment shall be made as a matter of priority.

4.23. Standard
Where time limits are fixed beyond which claims for repayment will not be accepted, such limits shall be of sufficient duration to take account of the differing circumstances pertaining to each type of case in which repayment may be granted.

4.24. Standard
Repayment shall not be granted if the amount involved is less than the minimum amount specified in national legislation.

Chapter 5
SECURITY

5.1. Standard
National legislation shall enumerate the cases in which security is required and shall specify the forms in which security is to be provided.

5.2. Standard
The Customs shall determine the amount of security.

5.3. Standard
Any person required to provide security shall be allowed to choose any form of security provided that it is acceptable to the Customs.

5.4. Standard
Where national legislation provides, the Customs shall not require security when they are satisfied that an obligation to the Customs will be fulfilled.

5.5. Standard
When security is required to ensure that the obligations arising from a Customs procedure will be fulfilled, the Customs shall accept a general security, in particular from declarants who regularly declare goods at different offices in the Customs territory.

5.6. Standard
Where security is required, the amount of security to be provided shall be as low as possible and, in respect of the payment of duties and taxes, shall not exceed the amount potentially chargeable.

5.7. Standard
Where security has been furnished, it shall be discharged as soon as possible after the Customs are satisfied that the obligations under which the security was required have been duly fulfilled.

Chapter 6
CUSTOMS CONTROL

6.1. Standard
All goods, including means of transport, which enter or leave the Customs territory, regardless of whether they are liable to duties and taxes, shall be subject to Customs control.

6.2. Standard
Customs control shall be limited to that necessary to ensure compliance with the Customs law.

6.3. Standard
In the application of Customs control, the Customs shall use risk management.

6.4. Standard

The Customs shall use risk analysis to determine which persons and which goods, including means of transport, should be examined and the extent of the examination.

6.5. Standard
The Customs shall adopt a compliance measurement strategy to support risk management.

6.6. Standard
Customs control systems shall include audit-based controls.

6.7. Standard
The Customs shall seek to co-operate with other Customs administrations and seek to conclude mutual administrative assistance agreements to enhance Customs control.

6.8. Standard
The Customs shall seek to co-operate with the trade and seek to conclude Memoranda of Understanding to enhance Customs control.

6.9. Transitional Standard
The Customs shall use information technology and electronic commerce to the greatest possible extent to enhance Customs control.

6.10. Standard
The Customs shall evaluate traders' commercial systems where those systems have an impact on Customs operations to ensure compliance with Customs requirements.

Chapter 7
APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY

7.1. Standard
The Customs shall apply information technology to support Customs operations, where it is cost-effective and efficient for the Customs and for the trade. The Customs shall specify the conditions for its application.

7.2. Standard
When introducing computer applications, the Customs shall use relevant internationally accepted standards.

7.3. Standard
The introduction of information technology shall be carried out in consultation with all relevant parties directly affected, to the greatest extent possible.

7.4. Standard
New or revised national legislation shall provide for:
– electronic commerce methods as an alternative to paper-based documentary requirements;

– electronic as well as paper-based authentication methods;
– the right of the Customs to retain information for their own use and, as appropriate, to exchange such information with other Customs administrations and all other legally approved parties by means of electronic commerce techniques.

Chapter 8
RELATIONSHIP BETWEEN THE CUSTOMSAND THIRD PARTIES

8.1. Standard
Persons concerned shall have the choice of transacting business with the Customs either directly or by designating a third party to act on their behalf.

8.2. Standard
National legislation shall set out the conditions under which a person may act for and on behalf of another person in dealing with the Customs and shall lay down the liability of third parties to the Customs for duties and taxes and for any irregularities.

8.3. Standard
The Customs transactions where the person concerned elects to do business on his own account shall not be treated less favourably or be subject to more stringent requirements than those Customs transactions which are handled for the person concerned by a third party.

8.4. Standard
A person designated as a third party shall have the same rights as the person who designated him in those matters related to transacting business with the Customs.

8.5. Standard
The Customs shall provide for third parties to participate in their formal consultations with the trade.

8.6. Standard
The Customs shall specify the circumstances under which they are not prepared to transact business with a third party.

8.7. Standard
The Customs shall give written notification to the third party of a decision not to transact business.

Chapter 9
INFORMATION, DECISIONS AND RULINGS SUPPLIED BY THE CUSTOMS

A. INFORMATION OF GENERAL APPLICATION

9.1. Standard

The Customs shall ensure that all relevant information of general application pertaining to Customs law is readily available to any interested person.

9.2. Standard
When information that has been made available must be amended due to changes in Customs law, administrative arrangements or requirements, the Customs shall make the revised information readily available sufficiently in advance of the entry into force of the changes to enable interested persons to take account of them, unless advance notice is precluded.

9.3. Transitional Standard
The Customs shall use information technology to enhance the provision of information.

B. INFORMATION OF A SPECIFIC NATURE

9.4. Standard
At the request of the interested person, the Customs shall provide, as quickly and as accurately as possible, information relating to the specific matters raised by the interested person and pertaining to Customs law.

9.5. Standard
The Customs shall supply not only the information specifically requested but also any other pertinent information which they consider the interested person should be made aware of.

9.6. Standard
When the Customs supply information, they shall ensure that they do not divulge details of a private or confidential nature affecting the Customs or third parties unless such disclosure is required or authorized by national legislation.

9.7. Standard
When the Customs cannot supply information free of charge, any charge shall be limited to the approximate cost of the services rendered.

C. DECISIONS AND RULINGS

9.8. Standard
At the written request of the person concerned, the Customs shall notify their decision in writing within a period specified in national legislation. Where the decision is adverse to the person concerned, the reasons shall be given and the right of appeal advised.

9.9. Standard
The Customs shall issue binding rulings at the request of the interested person, provided that the Customs have all the information they deem necessary.

Chapter 10

APPEALS IN CUSTOMS MATTERS

A. RIGHT OF APPEAL

10.1. Standard
National legislation shall provide for a right of appeal in Customs matters.

10.2. Standard
Any person who is directly affected by a decision or omission of the Customs shall have a right of appeal.

10.3. Standard
The person directly affected by a decision or omission of the Customs shall be given, after having made a request to the Customs, the reasons for such decision or omission within a period specified in national legislation. This may or may not result in an appeal.

10.4. Standard
National legislation shall provide for the right of an initial appeal to the Customs.

10.5. Standard
Where an appeal to the Customs is dismissed, the appellant shall have the right of a further appeal to an authority independent of the Customs administration.

10.6. Standard
In the final instance, the appellant shall have the right of appeal to a judicial authority.

B. FORM AND GROUNDS OF APPEAL

10.7. Standard
An appeal shall be lodged in writing and shall state the grounds on which it is being made.

10.8. Standard
A time limit shall be fixed for the lodgement of an appeal against a decision of the Customs and it shall be such as to allow the appellant sufficient time to study the contested decision and to prepare an appeal.

10.9. Standard
Where an appeal is to the Customs they shall not, as a matter of course, require that any supporting evidence be lodged together with the appeal but shall, in appropriate circumstances, allow a reasonable time for the lodgement of such evidence.

C. CONSIDERATION OF APPEAL

10.10. Standard

The Customs shall give its ruling upon an appeal and written notice thereof to the appellant as soon as possible.

10.11. Standard
Where an appeal to the Customs is dismissed, the Customs shall set out the reasons therefor in writing and shall advise the appellant of his right to lodge any further appeal with an administrative or independent authority and of any time limit for the lodgement of such appeal.

10.12. Standard
Where an appeal is allowed, the Customs shall put their decision or the ruling of the independent or judicial authority into effect as soon as possible, except in cases where the Customs appeal against the ruling.

ПРОТОКОЛ ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА МЕЃУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА ЗА ПОЕДНОСТАВУВАЊЕ И УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЦАРИНСКИ ПОСТАПКИ

(составено во Брисел на 26 јуни 1999 година)

Договорните страни на Меѓународната конвенција за поедноставување и усогласување на царинските постапки (составена во Кјото на 18 мај 1973 година, и на сила од 25 септември 1974 година), во натамошниот текст "Конвенција", воспоставена под покровителство на Советот за царинска соработка, во натамошниот текст "Советот",

СМЕТАЈЌИ дека за постигнувањето на целите:

- отклонување на разликите меѓу царинските постапки и пракси кај договорните страни, кои може да ја отежнат меѓународната трговија и другите меѓународни размени;
- излегување во пресерет на меѓународната трговија и царината за олеснување, поедноставување и усогласување на царинските постапки и пракси;
- обезбедување на соодветни стандарди за царинска контрола; и
- давање на можност на царината да одговори на големите промени во работењето и административните методи и техники,

Конвенцијата мора да се измени и дополни.

СМЕТАЈЌИ истотака, и дека изменетата и дополнета Конвенција:

- мора да овозможува основните начела за такви поедноставувања и усогласувања да бидат задолжителни за договорните страни во однос на измените и дополнувањата на Конвенцијата;
- мора да и обезбеди на царината ефикасни постапки пратени со соодветни и ефикасни методи на контрола; и
- може да овозможи постигнување на висок степен на поедноставување и усогласување на царинските постапки и пракси, што е основна цел на Советот, и со тоа да даде голем придонес во олеснувањето на меѓународната трговија,

СЕ ДОГОВОРИЈА ЗА СЛЕДНОВО:

Член 1

Преамбулата и членовите на Конвенцијата се менуваат како што е наведено во текстот содржан во Прилог 1 на овој Протокол

Член 2

Анексите на Конвенцијата заменети се со Општиот анекс даден во Прилог 2 на овој Протокол и специфичните анекси дадени во Прилог 3 на овој Протокол.

Член 3

1. Секоја договорна страна на Конвенцијата може да ја даде својата согласност за обврзување со овој Протокол, вклучувајќи ги и Прилозите 1 и 2, и тоа:
   (а) со нејзино потпишување без резерви од ратификација,
   (б) со депонирање на инструменти за ратификација по нејзино потпишување зависно од ратификацијата; или
   (в) со пристапување кон неа.
2. Овој Протокол е отворен за потпишување од договорните страни на Конвенцијата до 30 јуни 2000 година во седиштето на Советот во Брисел. Потоа тој е отворена за пристапување.
3. Овој Протокол, вклучувајќи ги и Прилозите 1 и 2, стапува на сила три месеца откако четириесет договорни страни го потпишат овој Протокол без резерва од ратификација, или депонираат свој инструмент за ратификација или пристапување.
4. Откако четириесет договорни страни ја дадат својата согласност да бидат обврзани со овој Протокол согласно со член 1, договорна страна на Конвенцијата ги прифаќа измените и дополнувањата на Конвенцијата единствено така што ќе стане страна на овој Протокол. За таква договорна страна овој Протокол стапува на сила три месеци по потпишувањето на овој Протокол без ратификација, или депонирање на своите инструменти за ратификација или пристапување.

Член 4

Секоја договорна страна на Конвенцијата, откако ја дала својата согласност да биде обврзана со овој Протокол, може да прифати било кој од специфичните анекси или нивни глави дадени во Прилог 3 на овој Протокол, и го известува Главниот секретар на Советот за таквото прифаќање и за препорачаните пракси, во однос на кои става резерви.

Член 5

По стапувањето на овој Протокол во сила, Главниот секретар на Советот повеќе не прифаќа никаков инструмент за ратификација или пристапување кон Конвенцијата.

Член 6

Во односите меѓу страните овој Протокол со своите прилози ја заменува Конвенцијата.

Член 7

Главниот секретар на Советот е депозитор на овој Протокол и ги врши функциите како што е предвидено со член 19 од Прилог 1 на овој Протокол.

Член 8

Овој Протокол е отворен за потпишување од страна на договорните страни на Конвенцијата во седиштето на Советот во Брисел од 26 јуни 1999 година.

Член 9

Во согласност со член 102 од Повелбата на Обединетите нации, овој Протокол треба да се регистрира кај Секретаријатот на Обединетите нации по барање на Генералниот секретар на Советот.

Потврдувајќи го наведеното, долупотпишаните, соодветно овластени за тоа, го потпишаа овој Протокол.

Составено во Брисел, на дваесет и шести јуни илјада деветстотини деведесет и девета година, на англиски и француски јазик, при што и двата текста подеднакво се автентични, во единствен оригинал кој треба да се депонира кај Генералниот секретар на Советот кој ќе доставаи заверени копиии на сите субјекти од став 1 на член 8 од Прилог 1 на овој Протокол.

ПРИЛОГ 1.

МЕЃУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА ЗА ПОЕДНОСТАВУВАЊЕ И УСОГЛАСУВАЊЕ НА ЦАРИНСКИ ПОСТАПКИ
(изменета и дополнета)

ПРЕАМБУЛА

Договорните страни на оваа Конвенција воспоставена под покровителство на Советот за царинска соработка,

НАСТОЈУВАЈЌИ да ги елиминираат разликите помеѓу царинските постапки и праксите на договорните страни кои може да ја отежнат меѓународната трговија и другите меѓународни размени,

СО ЖЕЛБА ефективно да придонесат за развојот на таквата трговија и размени со поедноставување и усогласување на царинските постапки и пракси и со поттикнување на меѓународната соработка,

СВЕСНИ дека значајни погодности од олеснувањето на меѓународната трговија може да се постигнат без загрозување на соодветните стандарди за царинска контрола,

СОГЛЕДУВАЈЌИ дека овие поедноставувања и усогласувања може да се постигнат со примена особено на следниве принципи:

- примена на програмите наменети за постојано модернизирање на царинските постапки и пракси, а на овој начин со засилување на ефикасноста и ефективноста,
- примена на царински постапки и пракси на еден предвидлив, постојан и јасен начин,

- давање на заинтересираните страни на сите потребни информации во врска со царинските закони, прописите, административните упатства, постапките и праксите,
- усвојување на модерни техники како што се анализата на ризик, ревизорски контроли, како и максимална практична употреба на информатичката технологија,
- соработка со другите државни органи, други царински управи и трговски заедници, кога и да е можно,
- имплементација на соодветни меѓународни стандарди,
- обезбедување на лесно достапни постапки на управни и судски ревизии на засегнатите страни,

УБЕДЕНИ дека еден меѓународен инструмент кој ги опфаќа горе наведените цели и принципи преземени од договорните страни ќе доведе до голем степен на поедноставување и усогласување на царинските постапки и пракси, што е основна цел на Советот за царинска соработка, така што на овој начин ќе се постигне голем придонес за олеснување на меѓународната трговија,

СЕ ДОГОВОРИЈА ЗА СЛЕДНОВО:

ГЛАВА 1

Дефиниции

Член 1

За целите на оваа Конвенција:

(а) "стандард" значи одредба чија примена се смета за неопходна за постигнување на усогласување и поедноставување на царинските постапки и пракси;

(б) "преоден стандард" значи стандард од Општиот анекс за кој е дозволен подолг период за имплементација;

(в) "препорачана пракса" значи одредба во специфичен анекс која се смета за постојан напредок кон усогласувањето и поедноставувањето на царински постапки и пракси, а чија најширока можна примена се смета за пожелна;

(г) "национално законодавство" значи закон, прописи и други мерки кои ги применуваат надлежните органи на договорната страна на територијата на таа договорна страна или пак спогодбите кои се на сила и со кои е обврзана договорната страна;

(д) "Општ анекс" значи збир на одредби применливи за сите царински постапки и пракси на кои се однесува оваа Конвенција;

(ѓ) "специфичен анекс" значи збир на одредби применливи за една или повеќе царински постапки и пракси на кои се однесува оваа Конвенција;

(е) "прирачници" подразбираат збир на објаснениј за одредбите на Општиот анекс, специфичните анекси и главите во нив, кои ги посочуваат некои од можните насоки на делувања кои треба да се следат при примена на стандардите, преодните стандарди и препорачаните пракси, а особено кои ги опишуваат најдобрите пракси и препорачани примери на уште поголеми олеснувања;

(ж) "Постојан технички комитет" значи Постојаниот технички комитет на Советот;
(з) "Совет" значи организацијата воспоставена со Конвенцијата за основање на Советот за царинска соработка, во Брисел на 15 декември 1950 година;
(s) "царинска или економска унија" значи унија основана и составена од држави, која е надлежна за усвојување на свои правила кои се задолжителни за државите во врска со прашањата кои се уредени со оваа Конвенција, и надлежна за донесување на одлука, во согласност со своите внатрешни постапки, за потпишување, ратификација или пристапување кон оваа Конвенција.

ГЛАВА 2

ДЕЛОКРУГ И СТРУКТУРА

Делокруг на Конвенцијата

Член 2

Секоја договорна страна се обврзува да го промовира поедноставувањето и усогласувањето на царинските постапки и заради оваа цел, а во согласност со одредбите од оваа Конвенција, ќе постапува според стандардите, преодните стандарди и препорачаните практики од анексите во оваа Конвенција. Меѓутоа, ништо нема да ги спречи договорните страни да даваат поголеми олеснувања од оние кои се предвидени со оваа Конвенција и на секоја договорна страна и се препорачува да даде вакви поголеми олеснувања што е можно повеќе.

Член 3

Одредбите на оваа Конвенција не влијаат на примената на националното законодавство во врска со забрани или ограничувања на стока која подлежи на царинска контрола.

Структура на Конвенцијата

Член 4

1. Конвенцијата се состои од основен текст, Општ анекс и специфични анекси.
2. Општиот анекс и секој специфичен анекс на оваа Конвенција, во принцип, се состои од глави кои ги делат анексите и се состојат од:
   (а) дефиниции; и
   (б) стандарди, од кои некои во Општиот анекс се преодни стандарди.
3. Секој специфичен анекс истотака содржи препорачани практики.
4. Секој анекс е придружен од прирачници чиј текст не е задолжителен за договорните страни.

Член 5

За целите на оваа Конвенција, секој специфичен анекс или анекси или секоја негова глава или глави, на кои една договорна страна се обврзала се сметаат за составен дел на Конвенцијата, а во однос на таа договорна страна, секое повикување на Конвенцијата се смета како повикување и на овие анекси или глави.

ГЛАВА 3

УПРАВУВАЊЕ СО КОНВЕНЦИЈАТА

Управен комитет

Член 6

1. Се основа Управен комитет за разгледување на примената на оваа Конвенција, сите мерки за обезбедување на еднообразност во толкувањето и примената, како и сите предложени измени и дополнувања.
2. Договорните страни се членки на Управниот комитет.
3. Надлежната управи на било кој ентитет квалификуван да стане договорна страна на оваа Конвенција според одредбите на член 8 или секој член на Светската трговска организација има право да присуствува на седниците на Управниот комитет како набљудувач. Статусот и правата на таквите набљудувачи се одредува со одлука на Советот. Горенаведените права не можат да се применуваат пред одлуката да стапи на сила.
4. Управниот комитет може да ги покани претставниците на меѓународни владини и невладини организации да присуствуваат на седниците на Управниот комитет како набљудувачи.
5. Управниот комитет:
   (а) препорачува на договорните страни:
      1) измени и дополнувања на основниот текст на оваа Конвенција;
      2) измени и дополнувања на Општиот анекс, специфичните анекси и нивни глави, како и вклучување на нови глави кон Општиот анекс;
      3) вклучување на нови специфични анекси и нови глави кон специфичните анекси,
   (б) може да одлучува за измена на препорачаните практики или вклучување на нови препорачани практики кон специфичните анекси или нивни глави во согласност со член 16;
   (в) ја разгледува примената на одредбите на оваа Конвенција во согласност со член 13, став 4;
   (г) ги ревидира и дополнува прирачниците;
   (д) ги резгледува сите други прашања во врска со оваа Конвенција кои може да му се упатат;
   (ѓ) го известува Постојаниот технички комитет и Советот за своите одлуки.
6. Надлежните управи на договорните страни му доставуваат на генералниот секретар на Советот предлози според одредбите од став 5 (а), (б), (в), или (д) од овој член и причините за нив, заедно со секое барање за вклучување на точки на дневниот ред на седниците на Управниот комитет. Генералниот секретар на Советот ги запознава со предлозите на

надлежните управи на договорните страни и на набљудувачите од ставовите 2, 3 и 4 од овој член.

7. Управниот комитет се состанува најмалку еднаш годишно. Еднаш годишно избира престедавач и потпретседавач. Генералниот секретар на Советот ги доставува поканите и нацрт дневниот ред на надлежните управи на договорните страни и на набљудувачите од ставовите 2, 3 и 4 од овој член барем шест недели пред состанокот на Управниот комитет.

8. Кога не може да се постигне одлука со консензус, на Управниот комитет за предметите одлучува со гласање од присутните договорни страни. Предлозите од став 5 (а), (б) или (в) од овој член се одобруваат со дво-третинско мнозинство. За сите други прашања Управниот комитет одлучува со мнозинство гласови.

9. Кога се применува член 8 став 5 од оваа Конвенција, царинските или економските унии кои се договорни страни во случај на гласање имаат број на гласови еднаков на вкупниот број на гласови дадени на нивните членови кои се договорни страни.

10. Пред затворање на седницата, Управниот комитет усвојува извештај. Овој извештај се доставува до Советот и договорните страни, како и на набљудувачите од ставовите 2, 3 и 4 од овој член.

11. Во отсуство на соодветни одредби на овој член, се применуваат правилата за постапките на Советот, освен ако Управниот комитет не реши поинаку.

Член 7

За целите на гласањето во Управниот комитет, за секој специфичен анекс и за секоја глава на специфичен анекс се гласа одвоено.

(а) Секоја договорна страна има право да гласа за прашања поврзани со толкувањето, примената или измените и дополнувањата на основниот текст и Општиот анекс на Конвенцијата.

(б) Во врска со прашањата поврзани со специфичните анекси или глави од специфичните анекси кои веќе се во сила, право да гласаат имаат само оние договорни страни што го прифатиле тој специфичен анекс или таа негова глава.

(в) Секоја договорна страна има право да гласа за нацртите на новите специфични анекси или новите глави од специфичен анекс.

ГЛАВА 4

ДОГОВОРНА СТРАНА

Ратификација на Конвенцијата

Член 8

1. Секој член на Советот и секоја членка на Обединетите нации или пак нивните специјализирани институции, може да стане договорна страна на оваа Конвенција:

(а) со нејзино потпишување без резерви од ратификација,

(б) со депонирање на инструменти за ратификација по нејзино потпишување зависно од ратификацијата; или пак

(в) со пристапување кон неа.

2. Оваа Конвенција е отворена за потпишување до 30 јуни 1974 во седиштето на Советот во Брисел за членките од став 1 од овој член. Потоа, таа е отворена за пристапување на овие членки.
3. Секоја договорна страна со потпишувањето, ратификувањето или пристапувањето кон оваа Конвенција одредува кој од специфичните анекси или негови глави таа ги прифаќа. Таа може дополнително да го извести депозиторот дека прифаќа еден или повеќе специфични анекси или негови глави.
4. Договорните страни кои прифаќаат нов специфичен анекс или нова глава од специфичен анекс го известуваат депозиторот во согласност со став 3 од овој член.
5. (а) Секоја царинска или економска унија може, во согласност со ставовите 1, 2 и 3 од овој член, да стане договорна страна на оваа Конвенција. Оваа царинска или економска унија го информира депозиторот за својата надлежност во врска со прашања уредени со оваа Конвенција. Ваква царинска или економска унија истотака го информира депозиторот за секоја значајна промена во доменот на нејзината надлежност.
(б) Царинска или економска унија која е договорна страна на оваа Конвенција, за прашањата кои се во нејзина надлежност ги користи своите права и ги исполнува своите должности што Конвенцијата им ги наметнува на членките на оваа унија кои се договорни страни на оваа Конвенција. Во ваков случај, членките на ваква унија не се овластени поединечно да ги користат овие права, вклучувајќи го и правото на глас.

Член 9

1. Секоја договорна страна која ја ратификува оваа Конвенција или пристапува кон неа е обврзана кон измените и дополнувањата на оваа Конвенција, вклучувајќи го и Општиот анекс, кои стапиле на сила на датумот на депонирање на своите инструменти на ратификација или пристапување.
2. Секоја договорна страна која прифаќа специфичен анекс или негова глава е обврзана кон измените и дополнувањата на стандардите кои се содржат во тој специфичен анекс или негова глава кои стапиле на сила на датумот на кој депозиторот бил известен за нивното прифаќање. Секоја договорна страна која прифаќа специфичен анекс или негова глава е обврзана кон измените и дополнувањата за препорачани пракси, кои стапиле на сила на датумот на кој депозиторот бил известен за нивното прифаќање, освен ако не е дадена резерва кон една или повеќе од овие препорачани пракси во согласност со член 12 на оваа Конвенција.

Примена на конвенцијата

Член 10

1. Секоја договорна страна може, во време на потпишување на оваа Конвенција без резерви од ратификација или на депонирање на своите инструменти за ратификација или пристапување, или било кога потоа, да го извести депозиторот дека оваа Конвенција се

проширува на сите или на некоја од територииte за чии меѓународни односи таа е одговорна. Ваквото известување стапува на сила три месеци по неговото примање од страна на депозиторот. Меѓутоа, оваа Конвенција нема да се применува на територииte именувани во нотификацијата пред оваа Конвенција да стапи на сила за договорните страни за кои станува збор.

2. Секоја договорна страна која известила според став 1 од овој член за проширување на оваа Конвенција на територијата за чии меѓународни односи е одговорна, може да го извести депозиторот, според постапката на член 19 на оваа Конвенција, дека територијата за која станува збор веќе нема да ја применува оваа Конвенција.

Член 11

За примена на оваа Конвенција, царинската или економска унија која е договорна страна го известува Генералниот секретар на Советот за територииte кои формираат царинска или економска унија, при што за овие територииии ќе се сметаат за единствена територија.

Прифаќање на одредбите и резерви

Член 12

1. Сите договорни страни се обврзани кон Општиот анекс.

2. Договорна страна може да прифати еден или повеќе специфични анекси или една или повеќе негови глави. Договорна страна која прифаќа некој специфичен анекс или една или повеќе негова глава е обврзана со сите препорачани пракси освен ако, во време на прифаќањето или потоа, не го извести депозиторот за препорачаните пракси за кои таа дава резерви, давајќи ги разликите кои постојат помеѓу одредбите на нејзиното национално законодавство и оние на соодветните препорачани пракси. Секоја договорна страна која дала резерви може да ги повлече во секое време, целосно или делумно, со известување на депозиторот назначувајќи го датумот на кој повлекувањето стапува во сила.

3. Секоја договорна страна обврзана со специфичен анекс или една или повеќе негови глава ќе ја разгледа можноста за повлекување на резервите на препорачаните пракси дадени согласно став 2 од овој члени ќе го извести Генералниот секретар на Советот за резултатите од тоа разгледување на крајот на секои три години почнувајќи од датумот на стапување на сила на оваа Конвенција за таа договорна страна, назначувајќи ги одредбите на националното законодавство кои, по нејзино мислење, се во спротивност со повлекувањето на резервата.

Имплементација на одредбите

Член 13

1. Секоја договорна страна треба да ги примени стандардите во Општиот анекс и во специфичните анекси или нивните глави кои ги прифатила 36 месеци по стапување на сила на овие анекси или глави за таа договорна страна.

2. Секоја договорна страна треба да ги примени преодните стандарди во Општиот анекс, 60 месеци од датумот на стапување на сила на Општиот анекс за таа договорна страна.
3. Секоја договорна страна треба да ги примени препорачаните пракси во специфичните анекси или нивните глави што ги прифатила 36 месеци по стапување на сила на овие специфични анекси или нивни глави што стапиле на сила за таа договорна страна, освен ако не се дадени резерви за една или повеќе од овие препорачани пракси.
4. (а) Кога периодот одреден во ставовите 1 или 2 на овој член, во пракса, ќе биде недоволен за секоја договорна страна да ги имплементира одредбите на Општиот анекс, таа договорна страна може да бара од Управниот комитет, пред крајот на периодот на кој се однесуваат ставовите 1 или 2 на овој член, да обезбеди продолжување на овој период. При поднесување на ова барање, договорната страна треба да ја наведе одредбата на Општиот анекс во врска со која се бара продолжување на периодот и причините за ова барање.
   (б) Во исклучителни околности, Управниот комитет може да одлучи да даде вакво продолжување. Секоја одлука од Управниот комитет кој дозволува вакво продолжување треба да ги содржи исклучителните околности кои ја потврдуваат одлуката, а продолжувањето во никој случај не треба да биде повеќе од една година. По истекување на периодот на продолжување, Договорната страна треба да го извести депозиторот за примената на одредбата во врска со која е дадено продолжување.

Решавање на спорови

Член 14

1. Секој спор помеѓу две или повеќе договорни страни во врска со толкувањето и примената на оваа Конвенција се решава што е можно повеќе со преговори помеѓу нив.
2. Секој спор кој нема да се реши со преговори се упатува од договорните страни во спорот до Управниот комитет кој треба да го разгледа спорот и да препорача решение.
3. Договорните страни во спор можат да се договорат однапред да ги прифатат препораките на Управниот комитет како задолжителни.

Измени и дополнувања на Конвенцијата

Член 15

1. Текстот на секоја измена и дополнување која Управниот комитет ја препорачува до договорните страни во согласност со член 6, став 5(а) (1) и (2), Генералниот секретар на Советот го доставува до сите договорни страни и до оние членови на Советот кои не се договорни страни.
2. Измените и дополнувањата на текстот на Конвенцијата стапуваат на сила за сите договорни страни 12 месеци по депонирање на инструментите за прифаќање од оние договорни страни присутни на седницата на Управниот комитет за време на која се препорачани измените и дополнувањата, под услов да не се поднесе забелешка од некоја

од договорните страни во период од 12 месеци од датумот на известување за вакви измени и дополнувања.

3. Секоја препорачана измена и дополнување на Општиот анекс или специфичните анекси или нивни глави се смета за прифатена шест месеци по доставувањето на соодветната измена или дополнување до договорните страни, освен ако:

(а) има приговор од една договорна страна или, во случај на специфичен анекс или негова глава, од договорна страна обврзана со тој специфичен анекс или негова глава; или пак

(б) една договорна страна го информира Генералниот секретар на Советот дека, иако има намера да ги прифати препорачаните измени и дополнувања, условите потребни за вакво прифаќање не се сеуште исполнети.

4. Ако една договорна страна му ја испраќа на Генералниот секретар на Советот информацијата, наведена во став 3(б) од овој член, таа може, ако не го известила Генералниот секретар на Советот за прифаќање на препорачаните измени и дополнувања, да поднесе приговор на таа измена и дополнување во период од 18 месеци по истекување на периодот од 6 месеци наведен во став 3 од овој член.

5. Ако е доставен приговор на препорачаната измена и дополнување во согласност со условите на став 3(а) или 4 од овој член, измените и дополнувањата се сметаат за неприфатени и не треба да функционираат.

6. Ако некоја договорна страна испрати информација во согласност со став 3(б) од овој член, измените и дополнувањата се сметаат за прифатени на пораниот од следниве два датуми:

(а) датумот на кој договорните страни кои испратиле вакви информации го известиле Генералниот секретар на Советот за нивно прифаќање на препорачаните измени и дополнувања, под услов, ако сите прифаќања се примени пред истекување на периодот од 6 месеци од став 3 од овој член, тој датум треба да се земе како датум на истекување на наведениот шест-месечен период;

(б) датумот на истекување на осумнаесет-месечниот период од став 4 од овој член.

7. Секоја измена и дополнување на Општиот анекс или специфичните анекси или нивните глави кои се сметаат за прифатени стапуваат на сила или 6 месеци по датумот на кој се смета дека се прифатени или пак, ако различен период е наведен во препорачаните измени и дополнувања, по истекување на тој период по датумот на кој измените и дополнувањата се сметаат за прифатени.

8. Генералниот секретар на Советот, најскоро што може, ги известува договорните страни на оваа Конвенција за секој приговор кон препорачаните измени и дополнувања направени во согласност со ставот 3(а) и за секое известување добиено во согласност со став 3(б), од овој член. Генералниот секретар на Советот исто така ги информира договорните страни, дали договорната страна или страни кои испратиле вакви известувања приговораат на препорачаните измени и дополнувања или пак ги прифаќаат.

Член 16

1. И покрај процедурите за измени и дополнувања дадени во член 15 на оваа Конвенција, Управниот комитет во согласност со член 6 може да одлучи да ги промени сите

препорачани пракси или да ги вметне новите препорачани пракси за секој специфичен анекс или негова глава. Секоја договорна страна треба да биде поканета од Генералниот секретар на Советот да учествува во разгледувањата на Управниот Комитет. Текстот на овие измени и дополнувања или на новите вообичаени пракси треба да биде даден на Генералниот секретар на Советот и до оние членки на Советот кои не се договорни страни на оваа Конвенција.

2. Секоја измена или дополнување на нови препорачани пракси за кои е одлучено согласно став 1 на овој член треба да стапат на сила 6 месеци по нивното пренесување од Генералниот секретар на Советот. Секоја договорна страна обврзана со специфичен анекс или глава кои се предмет на вакви измени или дополнувања на нови препорачани пракси треба да се смета дека ги прифатила овие измени или нови препорачани пракси освен ако не даде резерви според постапките од член 12 на оваа Конвенција.

Траење на пристапувањето

Член 17

1. Оваа Конвенција е со неограничено времетраење, но секоја договорна страна може да се откаже од неа било кое време по датумот на нејзино стапување на сила според член 18.
2. Откажувањето треба да се назначи написмено и да се достави до депозиторот.
3. Откажувањето треба да стапи на сила шест месеци по примање на откажувањето од депозиторот.
4. Одредбите на ставовите 2 и 3 од овој член треба истотака да се применат во врска со специфичните анекси или глави за кои секоја Договорна страна може да го повлече своето прифаќање било кое време по датумот на стапување на сила.
5. Секоја Договорна страна која го повлекува своето прифаќање на општиот анекс треба да се смета дека се откажала од Конвенцијата. Во овој случај, можат да се применат одредбите на ставовите 2 и 3.

ГЛАВА 5

ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Стапување на сила на Конвенцијата

Член 18

1. Оваа Конвенција треба да стапи на сила три месеци по потпишување на Конвенцијата без резерви од страна на пет од субјектите наведени во ставовите 1 и 5 од член 8, или пак по нивно депонирање на инструментите за ратификација или пристапување.
2. Оваа Конвенција ќе стапи на сила за секоја договорна страна три месеци по нејзино постанување на договорна страна во согласност со одредбите од член 8.
3. Секој специфичен анекс или негова глава од оваа Конвенција треба да стапи на сила три месеци по прифаќање на тој специфичен анекс или таа глава од страна на пет договорни страни.

4. По стапување на сила на некој специфичен анекс или негова глава во согласност со став 3 од овој член, тој специфичен анекс или глава ќе стапат на сила за секоја договорна страна три месеци по известувањето за нивното прифаќање. Сепак, ниеден специфичен анекс или негова глава нема да стапи на сила за една договорна страна пред оваа Конвенција да стапила на сила за таа договорна страна.

Депозитор на Конвенцијата

Член 19

1. Оваа Конвенција, сите потписници со или без резерва од ратификација и сите инструменти за ратификација или пристапување се депонираат кај Генералниот секретар на Советот.
2. Депозиторот :
   (а) го добива и го задржи правото на оригиналните текстови на оваа Конвенција;
   (б) подготвува заверени копии од оригиналните текстови на оваа Конвенција и ги доставува до договорните страни и оние членки на Советот кои не се договорни страни и Генералниот секретар на Обединетите нации;
   (в) ги прима сите потписници со или без резерви од ратификација, ратификација или пристапување кон оваа Конвенција, како и да прими и го чува и го задржи правото на секој инструмнет, соопштение и информации поврзани со неа;
   (г) проверува дали потписникот или некој инструмент, соопштение или информација во врска со оваа Конвенција е во соодветна и правилна форма и, ако е потребно, да го нагласи ова прашање на договорната страна за која станува збор;
   (д) ги известува договорните страни, членовите на Советот кои не се договорни страни, како и Генералниот секретар на Обединетите нации за:
   - потписниците, ратификациите, пристапувањето и прифаќањето на анекси и глави според член 8 од оваа Конвенција;
   - нови глави на општиот анекс и нови специфични анекси или глави кои Управниот комитет решава да ги препорача за дополнување во оваа Конвенција;
   - датумот на стапување на сила на оваа Конвенција, на Општиот анекс и на секој специфичен анекс или глава во согласност со член 18 од оваа Коневцнија;
   - соопштенија добиени во согласност со членовите 8, 10, 11, 12 и 13 од оваа Конвенција;
   - повлекување на прифаќањата на анексите/главите од договорните страни;
   - откажувања според член 17 од оваа Конвенција; и
   - секоја измена или дополнување прифатени во согласност со член 15 од оваа Конвенција и датумот на стапување на сила.
3. Во случај да се појават разлики помеѓу една договорна страна и депозиторот во врска со извршувањето на неговите функции, депозиторот или таа договорна страна треба да го постави ова прашање пред Управниот комитет или пак Советот.

Регистрација и автентични текстови

Член 20

Во согласност со член 102 од Повелбата на Обединетите нации, оваа Конвенција треба да се регистрира кај Секретаријатот на Обединетите нации по барање на Генералниот секретар на Советот.

Потврдувајќи го наведеното, долупотпишаните, соодветно овластени за тоа, ја потпишаа оваа Конвенција.

Составено во Кјото, на осумнаесети мај илјада деветстотини седумдесет и трета година, на англиски и француски јазик, при што и двата текста подеднакво се автентични, во единствен оригинал кој треба да се депонира кај Генералниот секретар на Советот кој ќе достави заверени копиии на сите субјекти на кои се однесува став 1 од член 8 од оваа Конвенција.

ПРИЛОГ 2.

ОПШТ АНЕКС
ГЛАВА 1
ОПШТИ ОДРЕДБИ

1.1. Стандард
Дефинициите, стандардите и преодните стандарди во овој Анекс се применуваат на царинските постапки и пракси наведени во овој Анекс, а доколку е соодветно и на постапките и праксите во специфичните анекси.

1.2. Стандард
Условите што треба да се исполнат и царинските формалности што треба да се спроведат за постапките и праксите во овој Анекс и во специфичните анекси се одредуваат во националното законодавство и треба да бидат што е можно поедноставни.

1.3. Стандард
Царината воспоставува и одржува формална советодавна врска со трговијата за зголемување на соработката и олеснување на учеството при воведување на најефективни методи на работење соодветни со националните прописи и меѓународните договори.

ГЛАВА 2
ДЕФИНИЦИИ

За целите на анексите на оваа Конвенција:
А1./Ф23. "жалба", значи дејствие со кое лицето, на кое непосредно се однесува одлуката или пропустот на царината, а кое со тоа се смета дека е оштетено, го бара своето право пред надлежните органи;

А2./Ф19. "утврдување на давачките и даноците", значи определување на износот на давачките и даноците што треба да се платат;

А3./Ф4. "ревизорски контроли", значи мерки со кои царината ја проверува точноста и веродостојноста на декларацијата преку испитување на соодветни книги, евиденции, работни системи и комерцијални податоци кои се водат од засегнатото лице;

А4./Ф15. "проверка на стоковата декларација", значи дејствија превземени од царината со кои се проверува дали стоковата декларација е точно пополнета и дали потребната приложена документација ги исполнува пропишаните услови;

А5./Ф9. "царинење", значи извршување на царински формалности потребни за да се овозможи стоката да се пушти во домашна употреба, да се извезе или да се стави во друга царинска постапка;

А6./Ф10. "царина", значи владина служба која е одговорна за спроведување на царинските прописи и прибирање на давачките и даноци и која исто така е одговорна за примена на други закони и прописи поврзани со увоз, извоз, движење или чување на стока;

А7./Ф3. "царинска контрола", значи мерки кои се применуваат од царината со цел да се обезбеди усогласност со царинските прописи;

А8./Ф11. "царински давачки", значи царински давачки предвидени во царинската тарифа на кои стоката подлежи при влегување и напуштање на царинското подрачје;

А9./Ф16. "царински формалности", значи сите дејствија кои мораат да ги спроведат засегнатите лица и царината, во согласност со царинските прописи;

А10./Ф18. "царински прописи", значи законски и подзаконски одредби кои се однесуваат на увоз, извоз, движење или чување на стока, чија примена и спроведување се посебна надлежност на царината, како и било кои друга прописи кои ги донесува царината врз основа на своите законски овластувања;

А11./Ф2. "царинска испостава", значи царинска административна единица надлежна за спроведување на царинските формалности, и простории или други места одобрени за таа цел од страна на надлежни органи;

А12./Ф25. "царинско подрачје", значи подрачје на кое се пременуваат царинските прописи на договорната страна;

А13./Ф6. "одлука", значи индивидуално дејство со кое царината одлучува за работа поврзана со царинските прописи;

А14./Ф7. "декларант", значи лице кое поднесува стокова декарација или во чие име е поднесена таквата декларација;

А15./Ф5. "датум на доспевање", значи датум кога доспева плаќањето на давачките и даноците;

А16./Ф12. "давачки и даноци", значи увозни давачки и даноци и/или извозни давачки и даноци;

А17./Ф27. "преглед на стока", значи физичка проверка на стоката од царината за да се утврди дали природата, потеклото, состојбата, количината и вредноста на стоката се во согласност со податоците во наведени во стоковата декларација;

А18./Ф13. "извозни давачки и даноци", значи царински давачки како и други давачки, даноци или такси кои се прибираат при или се поврзани со извозот на стока, но не се вкучени надоместоците кои се ограничени на износот на приближните трошоци за направените услуги, кои ги дава царината или ги прибира во име на други државни органи;

А19./Ф8. "стокова деларација", значи изјава дадена на начин пропишан од царината, со која засегнатото лице ја наведува царинската постапка која треба да се примени на стоката и ги наведува поединостите кои ги бара царината за да може да се примени постапката;

А20./Ф14. "увозни давачки и даноци", значи царински давачки како и други давачки, даноци или такси кои се прибираат при или се поврзани со увозот на стока, но не се вклучени надоместоци кои се ограничени на износот на приближните трошоци за направените услуги, кои ги дава царината или ги прибрира во име на други државни органи;

А21./Ф1. "меѓусебна административна помош", значи дејствија на царинската управа во име или во соработка со друга царинска управа за правилна примена на царинските прописи и за спречување, истрага и сузбивање на царинските прекршоци;

А22./Ф21. "пропуст", значи непреземање на дејствие или недонесување на одлука во разумен рок која се бара од царината согласно царинските прописи, за прашање кое е уредно поднесено до царината;

А23./Ф22. "лице", значи и физичко и правно лице, освен ако не е поинаку предвидено;

А24./Ф20. "пуштање на стока", значи дејствие на царината со кое се дозволува стоката која била подложена на царинење да се стави на располагање на засегнатото лице;

А25./Ф24. "враќање", значи враќање, целосно или делумно, на давачките и даноците кои се платени за стоката и простување, целосно или делумно, на давачките и даноците кои сеуште не се платени;

А26./Ф17. "гаранција", значи тоа што обезбедува сигурност на царината дека обврските кон царината ќе бидат исполнети. Гаранцијата е опишана како "општа" кога обезбедува сигурност дека обврските кои произлегуваат од неколку дејствија ќе бидат исполнети;

А27./Ф26. "трета страна", значи било кое лице кое во име или за сметка на друго лице директно настапува пред царината, во врска со увоз, извоз, движење или чување на стока.

ГЛАВА 3
ЦАРИНЕЊЕ И ДРУГИ ЦАРИНСКИ ФОРМАЛНОСТИ
Надлежна царинска испостава

3.1. Стандард

Царината ги одредува царинските испостави во кои стоката може да се стави на увид или царини. При одредување на надлежноста и локацијата на овие испостави, како и нивното работно време, треба да се земат предвид факторите што посебно ги вклучуваат потребите на трговијата.

3.2. Стандард
На барање на засегнатото лице и од причини што царината ги смета за оправдани, во зависност од расположивите ресурси, царината ги спроведува дејствијата пропишани за целите на царинската постапка и пракса надвор од определеното работно време или надвор од царинската испостава. Сите трошоци кои ги наплатува царината се ограничени на приближното чинење на извршените услуги.

3.3.Стандард
Кога царинската испостава се наоѓа на заеднички граничен премин, засегнатите царински управи го усогласуваат работното време и надлежностите на тие испостави.

3.4. Преоден стандард
На заеднички граничен премин, засегнатите царински управи вршат заеднички контроли, кога тоа е возможно.

3.5. Преоден стандард
Кога царината има намера да основа нова царинска испостава или да промени постоечка царинска испостава на заеднички граничен премин, кога тоа е возможно, во соработка со соседната царина основаат царинска испостава до царинска испостава за олеснување на заедничките контроли.

Декларант

(а) Лица кои се овластени да преземаат дејствија како декларанти

3.6. Стандард
Националното законодавство ги одредува условите под кои лицето е овластено да презема дејствија како декларант.

3.7. Стандард
Секое лице кое има право да располага со стоката е овластено да презема дејствија како декарант.

(б) Обврски на декларантот

3.8. Стандард
Декларантот е одговорен за точноста на податоците дадени во стоковата декларација и за плаќањето на давачките и даноците.

(в) Права на декларантот

3.9. Стандард
Пред поднесување на стоковата декларација на декларантот ќе му биде одобрено, под услови кои се определени од царината да:
(а) ја провери стоката; и
(б) земе мостри.

3.10. Стандард
Царината нема да бара посебна стокова декларација за мострите за кои е одобрено да бидат земени под царински надзор, под услов таквите мостри да се вклучени во стоковата декларација која се однесува на предметната пратка.

Стокова декларација
(а) Стокова декларација - форма и содржина

3.11. Стандард
Содржината на стоковата декларација ја пропишува царината. Хартиената форма на стоковата декларација е усогласена со образецот на Обединетите нации.

За автоматизираните постапки на царинење, форматот на електронски поднесена стокова декларација се заснова на меѓународните стандарди за електронска размена на информации како што е пропишано во препораките на Советот за царинска соработка за информатичка технологија.

3.12. Стандард
Царината ги ограничува бараните податоци во стоковата декларација само на оние поединости кои се сметаат за потребни заради утврдување и прибирање на давачките и даноците, за потребите на статистиката и примена на царинските прописи.

3.13. Стандард
Кога декларантот ги нема сите информации потребни за изготвување на стокова декларација, од причини што царината ги смета за оправдани, се одобрува поднесување на привремена или непотполна стокова декларација, под услов таа да ги содржи поединостите кои царината ги смета за неопходни и декларантот да ја превземе одговорноста за дополнување на декларацијата во определен период.

3.14. Стандард
Ако царината евидентира привремена или непотполна стокова декарација, тарифниот третман кој се применува на стоката нема да се разликува од оној што би бил применет доколку уште од почетокот била поднесена комплетна и исправна стокова декларација.

3.15. Стандард
Царината бара поднесување на оригинална стокова декларација и најмал потребен број на копии.

(б) Докумнети кои се приложуваат кон декларацијата

3.16. Стандард
Во прилог на стоковата декларација царината ги бара само оние документи потребни да овозможат контрола на дејствието и со кои се осигурува дека сите барања поврзани со примена на царинските прописи се исполнети.

3.17. Стандард
Кога одредени документи кои се приложуваат не може да се поднесат со стоковата декларација, од причини што царината ги смета за оправдани, се одобрува поднесување на на таквите документи во определен период.

3.18. Преоден стандард
Царината дозволува поднесување на документи кои се приложуваат кон декларацијата по електронски пат.

3.19. Стандард
Царината нема да бара превод на поединостите во документите кои се приложуваат кон декларацијата освен кога тоа е потребно за обработка на стоковата декларација.

Поднесување, евидентирање и проверка на стоковата декларација

3.20. Стандард
Царината дозволува поднесување на стокова декларација во било која царинска испостава определена за тоа.

3.21. Преоден стандард
Царината дозволува поднесување на стокова декларација по електронски пат.

3.22. Стандард
Стоковата декларација се поднесува во време определено од царината.

3.23. Стандард
Кога националото законодавство предвидува рок за поднесување на стокова декларација, истиот треба да е доволен за да му овозможи на декларантот да ја пополни стоковата декларација и да ги добие бараните документи кои се приложуваат.

3.24. Стандард
На барање на декларантот и за причини што царината ги смета за оправдани, царината го продолжува рокот пропишан за поднесување на стоковата декларација.

3.25. Стандард

Со националното законодавство се донесуваат одредби за поднесување и евидентирање или проверка на стоковата декларација и на документите кои се приложуваат пред престигнување на стоката.

3.26. Стандард
Кога царината не може да ја евидентира стоковата декарација, му ги наведува причините за тоа на декларантот.

3.27. Стандард
Царината му дозволува на декларантот да ја измени стоковата декларација која била поднесена, под услов кога барањето е примено да не е отпочнато со проверка на стоковата декларација или преглед на стоката.

3.28. Преоден стандард
Царината му дозволува на декларантот да ја измени стоковата декларација ако барањето е примено по започнување на проверка на стоковата декларација, доколку причините наведени од декларантот царината ги смета за оправдани.

3.29. Преоден стандард
На декларантот му е дозволено да ја повлече стоковата декларација и да бара друга царинска постапка, под услов барањето за тоа до царината да е направено пред пуштање на стоката и причините за тоа царината да ги смета за оправдани.

3.30. Стандард
Проверка на стоковата декларација се врши во исто време или што е можно побргу по евидентирањето на стоковата декларација.

3.31. Стандард
За целите на проверка на стоковата декларација, царината ги превзема само оние дејства за кои смета дека се неопходни за да обезбеди усогласност со царинските прописи.

Посебни постапки за овластени лице

3.32. Преоден стандард
За овластени лица кои што ги исполнуваат критериумите одредени од царината, вклучувајќи и соодветно досие за постапување во согласност со барањата на царината и ефикасен систем за управување со деловната евиденција, царината овозможува:

- пуштање на стоката по поднесување на минимум информации потребни за идентификација на стоката и дозвола за дополнително дополнување на конечната стокова декларација;
- царинење на стоката во просториите на декларантот или на друго место одобрено од царината;
- и дополнително до степен до кој е можно, други посебни постапки како:

- можност за една стокова декларација за сите увози или извози за даден период кога стоката се увезува или извезува често од едно исто лице;
- користење на деловната евиденција на овластеното лице за самото да ги утврди своите давачки и даночни обврски, и кога е потребно, за да обезбеди постапување во согласност со барањата на царината;
- можност за поднесување на стокова декларација со внесување во евиденцијата на овластеното лице со дополнително поднесување на дополнителна стокова декларација.

Преглед на стока

(а) Време потребно за преглед на стока

3.33. Стандард

Кога царината одлучува дека декларираната стока треба да се прегледа, кон прегледот се пристапува што е можно побргу по евидентрирањето на декларацијата.

3.34. Стандард

Кога се прави распоред на прегледи, приоритет се дава на преглед на живи животни и расиплива стока и на друга стока која царината смета дека е ургентна за преглед.

3.35. Преоден стандард

Ако стоката мора да биде прегледана од други надлежни органи, а царината исто така предвидува преглед, царината треба да обезбеди прегледите да се координирани, а доколку е можно, да биде извршени истовремено.

(б) Присуство на декларантот при преглед на стоката

3.36. Стандард

Царината го проценува барањето на декларантот да присуствува или да биде застапуван при прегледот на стоката. Таквите барања се одобруваат доколку не постојат исклучителни околности.

3.37. Стандард

Доколку царината смета дека е корисно, таа бара од декларантот да присуствува или да биде застапуван при прегледот на стоката за да и даде потрбна помош за олеснување на прегледот.

(в) Земање на мостри од царината

3.38. Стандард

Мостри се земаат само таму каде што царината смета дека тоа е потребно за утврдување на тарифниот опис и/или на декларираната вредност или да се овозможи примена други одредби на националното законодавство. Земените мостри треба да бидат во што е можно помали количини.

Грешки

3.39. Стандард
Царината нема да наметнува потешки казни за грешки за кои смета дека се грешки направени од невнимание и за кои немало намера за измама или груба небрежност. Кога смета дека е потребно да го обесхрабри повторувањето на таквите грешки, казни можат да се наметнат но не поголеми отколку што е тоа потребно за таа цел.

Пуштање на стока

3.40. Стандард
Декларираната стока се пушта веднаш штом царината ќе ја прегледа или одлучи да не врши преглед на истата, доколку:

- не се откриени никакви прекршоци;
- се добиени дозволи за увоз или извоз или било кои други потребни документи;
- се добиени одобренија поврзани со предметната постапка и
- сите давачките и даноци се платени или е превземено соодветно дејствие со кое е обезбедено нивното прибирање.

3.41. Стандард
Доколку царината смета дека декларантот дополнително ќе ги изврши сите потребни формалности за царинење, ја пушта стоката, под услов декларантот да приложи комерцијален или службен документ кој ги дава основните поединости за предметната пратка и кој е прифатлив за царината, и да даде гаранција за да се обезбеди прибирањето на било кои давачки и даноци, кога тоа е потребно.

3.42. Стандард
Кога царината одлучува дека е потребна лабораториска анализа на мострите, детални технички документи или мислење на вешто лице, таа треба да ја пушти стоката пред дознавање на резултатите од таквото испитување, под услов да е дадена потребната гаранција и да е обезбедено дека тие стоки не се предмет на забрана или ограничувања.

3.43. Стандард
Доколку е откриен прекршок, царината нема да чека на завршување на управната или правната постапка пред да ја пушти стоката, под услов стоката да не подлежи на конфискација или одземање или да не биде потребна како доказ во подоцнежна фаза и декларантот да ги плати давачките и даноците и да даде гаранција за да обезбеди прибирање на било кои дополнителни давачки и даноци и било кои кои казни што може да се наметнат.

Отстапување или уништување на стоката

3.44. Стандард

Кога стоката сеуште не е пуштена во домашна употреба или ставена во друга царинска постапка и ако не се откриени прекршоци, од засегнатото лице нема да се бара плаќање на давачките и даноците или ќе има право на враќање:

- кога, на негово барање, таквата стока е отстапена во корист на државата или уништена или е направена комерцијално безвредна под царинска контрола, во зависност од одлуката на царината. Сите трошоци што ќе настанат ги сноси засегнатото лице;

- кога таквата стока е уништена или е неповратно загубена заради несреќа или виша сила, ако таквото уништување или загуба благовремено е утврдено на начин прифатлив за царината;

- недостатоци соодветни на природата на стоката кога таквите недостатоци благовремено се утврдени на начин прифатлив за царината.

Отпадоците или остатоците што ќе останат по уништување, ако се пуштат во домашна употреба или се извезат, подлежат на давачки и даноци кои би се применувале на такви отпадоци или остатоци доколку би биле увезени или извезени во таква состојба.

3.45. Преоден стандард

Кога царината продава стока која не е декларирана во дозволениот временски рок или не можела да се пушти иако не биле откриени прекршоци, приходите од продажбата, по одбивањето на сите давачки и даноци и сите други надоместоци и направени трошоци, се предаваат на оние лица кои се овластени да ги примаат или, кога тоа не е можно, се задржуваат на нивно располагање за одреден период.

ГЛАВА 4
ДАВАЧКИ И ДАНОЦИ
А. Утврдување, прибирање и плаќање на давачки и даноци

4.1. Стандард

Националното законодавство ги одредува околностите под кои настанува обврската за плаќање на давачките и даноците.

4.2. Стандард

Рокот во кој се утврдуваат давачките и даноците кои се применуваат е пропишан во националното законодавство. Утврдувањето се врши што е можно побргу по поднесување на стоковата декларација или по настанување на обврската на друг начин.

4.3. Стандард

Елементите врз основа на кои се пресметуваат давачките и даноците и условите под кои се утврдени се одредени во националното законодавство.

4.4. Стандард

Стапките на давачките и даноците се објавуваат во службено издание.

4.5. Стандард
Националното законодавство го одредува моментот кој треба да се земе предвид за одредување на стапките на давачките и даноците.

4.6. Стандард
Националното законодавство ги одредува методите кои може да се употребуваат за плаќање на давачките и даноците.

4.7. Стандард
Националното законодавство го одредува лицето, односно лицата, одговорни за плаќање на давачките и даноците.

4.8. Стандард
Националното законодавство го одредува датумот на доспевање и местото каде плаќањето треба да се изврши.

4.9. Стандард
Кога националното законодавство одредува дека датумот на доспевање може да биде по пуштање на стоката, датумот на доспевање ќе биде најмалку десет дена по пуштањето. Камата нема да се наплатува за периодот од пуштањето до датумот на доспевање.

4.10. Стандард
Националното законодавство го одредува периодот во кој царината може да превземе законски дејствија за прибирање на давачките и даноците ако не се платени до датумот на доспевање.

4.11. Стандард
Националното законодавство ја одредува стапката на каматата на која подлежи износот на давачките и даноците кои не се платени до датумот на доспевање и условите за примена на таквата камата.

4.12.Стандард
Кога царината и даноците се платени, потврда како доказ за извршено плаќање му се издава на плаќачот, освен доколку постои друг доказ за извршеното плаќање.

4.13. Преоден стандард
Националното законодавство ја одредува минималната вредност и/или минималниот износ на давачки и даноци под кои нема да се наплаќаат давачките и даноците.

4.14. Стандард
Доколку царината открие дека грешка во стоковата декларација или во утврдувањето на давачките и даноците ќе предизвика или предизвикала прибирање или надоместување на

износ на давачки или даноци помалку отколку што законски требало да се наплатат, ги исправа грешките и го прибира недоплатениот износ. Сепак, доколку предметниот износ е помал од минималниот износ одреден во националното законодавство, царината нема да го прибере или надомести тој износ.

Б. Одложување на плаќање на давачките и даноците

4.15. Стандард
Кога националното законодавство предвидува одложено плаќање на давачки и даноци, тогаш треба да ги одреди условите под кои такво олеснување е овозможено.

4.16. Стандард
Одложено плаќање се одобрува, колку што е можно по обем, без наплата на камата.

4.17. Стандард
Периодот за одложено плаќање на давачки и даноци е најмалку четиринаесет дена.

В. Враќање на давачки и даноци

4.18. Стандард
Враќање се одобрува кога е откриено дека давачките и даноците биле пренаплатени како резултат на грешка при нивното утврдување.

4.19. Стандард
Враќање се одобрува за увезена или извезена стока за која е утврдено дека е со недостатоци или на друг начин не е во согласност со договорените технички податоци во време на извозот или увозот и се вратени било на добавувачот или на друго лице одредено од добавувачот, под следниве услови:

- стоката не е обработувана, поправана или употребувана во земјата на увозот и повторно е извезена во разумен рок;

- стоката не е обработувана, поправана или употребувана во земјата каде што биле извезени и повторно е увезена во разумен рок.

Меѓутоа, употребата на стоката не го спречува враќањето, ако таквата употреба била нужна за откривање на недостатоците или другите околности кои го предизвикале повторниот извоз или повторниот увоз на стоката.

Како алтернатива на повторниот извоз или повторен увоз, стоката може да се отстапи во корист на државата или да се уништи или да се направи комерцијално безвредна под царинска контрола, во зависност од одлуката на царината. Таквото отстапување или уништување не смее да предизвика било какви трошоци за државата.

4.20. Преоден стандард

износ на давачки или даноци помалку отколку што законски требало да се наплатат, ги исправа грешките и го прибира недоплатениот износ. Сепак, доколку предметниот износ е помал од минималниот износ одреден во националното законодавство, царината нема да го прибере или надомести тој износ.

Б. Одложување на плаќање на давачките и даноците

4.15. Стандард
Кога националното законодавство предвидува одложено плаќање на давачки и даноци, тогаш треба да ги одреди условите под кои такво олеснување е овозможено.

4.16. Стандард
Одложено плаќање се одобрува, колку што е можно по обем, без наплата на камата.

4.17. Стандард
Периодот за одложено плаќање на давачки и даноци е најмалку четиринаесет дена.

В. Враќање на давачки и даноци

4.18. Стандард
Враќање се одобрува кога е откриено дека давачките и даноците биле пренаплатени како резултат на грешка при нивното утврдување.

4.19. Стандард
Враќање се одобрува за увезена или извезена стока за која е утврдено дека е со недостатоци или на друг начин не е во согласност со договорените технички податоци во време на извозот или увозот и се вратени било на добавувачот или на друго лице одредено од добавувачот, под следниве услови:

- стоката не е обработувана, поправана или употребувана во земјата на увозот и повторно е извезена во разумен рок;

- стоката не е обработувана, поправана или употребувана во земјата каде што биле извезени и повторно е увезена во разумен рок.

Меѓутоа, употребата на стоката не го спречува враќањето, ако таквата употреба била нужна за откривање на недостатоците или другите околности кои го предизвикале повторниот извоз или повторниот увоз на стоката.

Како алтернатива на повторниот извоз или повторен увоз, стоката може да се отстапи во корист на државата или да се уништи или да се направи комерцијално безвредна под царинска контрола, во зависност од одлуката на царината. Таквото отстапување или уништување не смее да предизвика било какви трошоци за државата.

4.20. Преоден стандард

Кога е дадена дозвола од царината за стока која е првично декларирана за царинска постапка со плаќање на давачки и даноци да биде ставена во друга царинска постапка, ќе се направи враќање на сите давачки и даноци кои го надминуваат износот кој се должи за новата постапка.

4.21. Стандард
Одлуката за барањето за враќање се донесува и писмено се известува засегнатото лице, без непотребно одлагање, и враќањето на повеќе наплатениот износ ќе се направи што е можно поскоро по одобрување на барањето.

4.22. Стандард
Кога е утврдено од царината дека е направена поголема наплатата како резултат на грешка на страната на царина при утврдувањето на давачките и даноци, таквото враќање ќе има приоритет.

4.23. Стандард
Кога се утврдени рокови по кои барањата за враќање нема да бидат прифатени, таквите рокови треба да се доволни за да се земат превдид различните околности кои се однесуваат на секој вид на случај во кој враќањето може да биде одобрано.

4.24. Стандард
Враќањето нема да се одобри доколку износот е помал од минимумот одреден во националното законодавство.

ГЛАВА 5
ГАРАНЦИЈА

5.1. Стандард
Националното законодавство ги одредува случаите во кои гаранцијата е потребна и го одредува обликот во кој гаранцијата треба да се поднесе.

5.2. Стандард
Царината го одредува износот на гаранцијата.

5.3. Стандард
На секое лице од кое се бара да обезбеди гаранција му е дозволено да го избере обликот на гаранцијата, под услов да е прифатлив за царината.

5.4. Стандард
Кога националното законодавство овозможува, царината нема да бара гаранција кога смета дека обврската кон царината ќе биде исполнета.

5.5. Стандард

Кога е потребна гаранција за да обезбеди дека обврските кои произлегуваат од царинска постапка ќе бидат исполнети, царината прифаќа општа гаранција, посебно од декларант кој вообичаено декларира стока во разни испостави на царинското подрачје.

5.6. Стандард
Кога е потребна гаранција, износот на гаранцијата треба да е што е можно понизок, а во однос на давачките и даноците, да не го надминува потенцијалниот износ што треба да се наплати.

5.7. Стандард
Кога гаранцијата е поднесена, таа ќе биде вратена што е можно побргу откако царината утврдила дека обврските за кои била дадена гаранцијата биле правилно исполнети.

ГЛАВА 6
ЦАРИНСКА КОНТРОЛА

6.1. Стандард
Сета стока, вклучувајќи го и превозното средство, која влегува во или го напушта царинското подрачје, без оглед на тоа дали подлежи на давачки и даноци, е предмет на царинска контрола.

6.2. Стандард
Царинската контрола е ограничена на тоа што е неопходно за да се обезбеди усогласеност со царинските прописи.

6.3. Стандард
Во примена на царинската контрола, царината користи управување со ризик.

6.4. Стандард
Царината користи ризични анализи за утврдување кои лица и која стока, вклучувајќи го и превозното средство, ќе се прегледаат, како и на обемот на прегледот.

6.5. Стандард
Царината усвојува стратегија за мерење на усогласеност со прописите како подршка на управувањето со ризик.

6.6. Стандард
Системите на царинска контрола вклучуваат и ревизорска контрола.

6.7. Стандард
Царината ќе настојува да соработува со други царински управи и ќе настојува да склучува договори за меѓусебна административна помош за да ја засили царинската контрола.

6.8. Стандард

Царината ќе настојува да соработува со трговијата и ќе настојува да склучува меморандуми за разбирање за да ја засили царинската контрола.

6.9. Преоден стандард
Царината користи информатичка технологија и електронско работење во најголема можна мерка за да ја засили царинската контрола.

6.10. Стандард
Царината ги оценува деловните системи на трговците кога тие системи имаат влијание на царинските дејствија за да се обезбеди усогласеност со царинските прописи.

ГЛАВА 7
ПРИМЕНА НА ИНФОРМАТИЧКА ТЕХНОЛОГИЈА

7.1. Стандард
Царината применува информатичка технологија за подршка на царинските дејствија, кога тоа е исплатливо и ефикасно за царината и трговијата. Царината ги одредува условите за нејзината примена.

7.2. Стандард
При воведувањето на компјутерски апликации, царината употребува соодветни меѓународно прифатени стандарди.

7.3. Стандард
Воведувањето на информатичката технологија се спроведува во консултација, во најголема можна мерка, со сите страни на која таа директно се однесува.

7.4. Стандард
Со ново или ревидирано национално законодавство се обезбедува:

- методи на електронско работење како алтернатива на барањата за документи засновани на хартиена;
- електронски методи како и методи на докажување на веродостојност на хартија;
- правото на царината да задржува информации за нејзина сопствена употреба и кога е потребно за размена на овие информации со други царински управи и сите други законски одобрени страни со помош на техники на електронско работење.

ГЛАВА 8
ОДНОС ПОМЕЃУ ЦАРИНАТА И ТРЕТИТЕ СТРАНИ

8.1. Стандард
Засегнатите лица имаат можност да избираат дали работењето со царината ќе го вршат директно или ќе определат трета страна да презема дејствија за нивна сметка.

8.2. Стандард
Националното законодавство одредува услови според кои едно лице може да презема дејствија во име или за сметка на друго лице во работењето со царината, и ја утврдува одговорноста на третите страни спрема царината во однос на давачките и даноците, како и околу сите неправилности.

8.3. Стандард
Царинските дејствија во кои засегнатото лице избрало да работи за своја сметка не треба да бидат третирани понеповолно или пак да бидат предмет на построги барања отколку царинските дејствија кои ги изведува трета страна за засегнатото лице.

8.4. Стандард
Лицето определено како трета страна ги има истите права како лицето што него го определило во врска со прашањата поврзани со работењето со царината.

8.5. Стандард
Царината треба да им обезбеди учество на третите страни во нејзините формални советувања со трговијата.

8.6. Стандард
Царината треба да ги одреди околностите во кои не е подготвена да работи со трета страна.

8.7. Стандард
Царината во писмен облик ја известува третата страна за одлуката да не работи со неа.

ГЛАВА 9
ИНФОРМАЦИИ, ОДЛУКИ И РЕШЕНИЈА НА ЦАРИНАТА
А. Информации од општа примена

9.1. Стандард
Царината треба да обезбеди сите дадени информации од општа примена кои се однесуваат на царинските прописи да бидат достапни на секое заинтересирано лице.

9.2 Стандард
Кога достапната информација треба да биде изменета во зависност од настанатите промени во царинските прописи, административните договори или барања, царината треба да изготви изменета информација која ќе биде достапна доволно однапред, пред да стапат на сила промените, со цел на заинтересираните лица да им се овозможи истата да ја земат предвид, освен во случај кога претходно известување е исклучено.

9.3. Преоден стандард
Царината ја користи информатичката технологија со цел да се зголеми обезбедувањето на информации.

Б. Информации од посебна природа

9.4. Стандард
На барање на заинтересирано лице, царината треба треба да обезбеди, што е можно побргу и поточно, информации за посебни прашања покренати од заинтересираното, а кои се однесуваат на царинските прописи.

9.5. Стандард
Царината не треба да ја обезбеди само посебно бараната информација, туку и секоја друга важна информација за која таа смета дека заинтересираното лице треба да биде запознаено.

9.6. Стандард
Кога царината обезбедува информација, треба да биде сигурна дека не открива детали од приватна и доверлива природа кои се однесуваат на царината или трети лица, освен во случај кога таквото откривање се бара или е одобрено со националното законодавство.

9.7. Стандард
Кога царината не може да обезбеди бесплатна информација, секој наплатен трошок ќе биде ограничен на приближното чинење на извршената услуга.

В. Одлуки и решенија

9.8. Стандард
На писмено барање на засегнатото лице, царината известува за својата одлука во писмена форма во рок одредено со националното законодавство. Кога одлуката е неповолна за засегнатото лице, причините за тоа треба да бидат образложени и треба да е дадена поука за правото на жалба.

9.9. Стандард
Царината издава задолжителни решенија и информации во врска со барањата на заинтересираните лица, под услов да располага со сите информации што ги смета за потребни.

ГЛАВА 10
ЖАЛБИ ВО ЦАРИНСКИ РАБОТИ
А. Право на жалба

10.1. Стандард
Националното законодавство обезебедува право на жалба во царински работи.

10.2. Стандард

Секое лице кое е директно погодено со одлука или пропуст од страна на царината има право на жалба.

10.3. Стандард
На лице директно погодено со одлука или пропуст од страна на царината, откако поднело барање до царината, му се даваат причините за таква одлука или пропуст во рамките на рокот одреден со националното законодавство. Тоа како последица може да има или да нема жалба.

10.4. Стандард
Националното законодавство обезебедува за правото за иницијална жалба до царината.

10.5. Стандард
Кога правото на жалба до царината е одбиено, жалителот има право на понатамошна жалба до орган независен од царинската управа.

10.6. Стандард
Во последна инстанца, жалителот има право на жалба до судските органи.

Б. Форма и основи за жалба

10.7. Стандард
Жалба се поднесува во пишана форма и мора да ги содржи основите на кои е направена.

10.8. Стандард
За поднесување на жалба, по одлука на царината, се одредува временски рок кој треба да да му овозможува на жалителот доволно време да ја проучи оспорената одлука од Глава 10.2. и да подготви жалба.

10.9. Стандард
Кога е поднесена жалба до царината таа нема да бара заедно со жалбата да се поднесат докази кои одат во прилог на жалбата, туку соодветно со околностите ќе овозможи разумен рок за поднесување на такви докази.

В. Разгледување на жалба

10.10. Стандард
Царината донесува одлука по жалба и писмено го известува жалителот за истото, што е можно побргу.

10.11. Стандард
Кога жалбата до царината е одбиена, царината ги наведува причините за истото во пишана форма и му дава на жалителот правна поука за неговото право за поднесување на

понатамошна жалба до управен или независен орган, како и за временскиот рок за поднесување на таква жалба.

10.12. Стандард

Кога жалбата е уважена, царината што е можно побргу ќе постапи според својата одлука или решението на независниот или судскиот орган, освен во случаи кога царината се жали против донесеното решение.

Член 3

Министерството за финансии - Царинска управа се определува како надлежен орган на државната управа што ќе се грижи за извршување на овој протокол.

Член 4

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

L I G J
PËR RATIFIKIMIN E PROTOKOLLIT PËR NDRYSHIMET DHE PLOTËSIMET E KONVENTËS NDËRKOMBËTARE PËR THJESHTËSIMIN DHE HARMONIZIMIN E PROCEDURAVE DOGANORE

Neni 1

Ratifikohet Protokolli për ndryshimet dhe plotësimet e Konventës ndërkombëtare për thjeshtësimin dhe harmonizimin e procedurave doganore, të miratuar në Bruksel, më 26 qershor 1999.

Neni 2

Protokolli në origjinal në gjuhën angleze dhe në përkthim në gjuhën maqedonase, si vijon:

Neni 3

Ministria e Financave-Drejtoria Doganore përcaktohet si organ kompetent i administratës shtetërore që do të kujdeset për zbatimin e këtij Protokolli.

Neni 4

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

---

www.slvesnik.com.mk
contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, ц.о.-Скопје бул. "Партизански одреди" бр. 29. Поштенски фах 51.
Директор и одговорен уредник - Тони Трајанов.
Телефони: +389-2-3298-860, 3290-471, 3290-449.
Телефакс: +389-2-3112-267.
Претплатата за 2008 година изнесува 9.200,00 денари.
„Службен весник на Република Македонија" излегува по потреба.
Рок за рекламации 15 дена.
Жиро-сметка: 300000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД - Скопје.
Печат: ГРАФИЧКИ ЦЕНТАР ДООЕЛ, Скопје.

ISSN 0354-1622
2008165